

*0: EK
*1: 2008-2009
*2: 40
*3: WordXP
*4: 40ste vergadering
*5: Dinsdag 7 juli 2009
*6: 10.00 uur
**

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 73 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Benedictus, Van den Berg, Biermans, Van Bijsterveld, De Boer, Böhler, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Duthler, Eigeman, Elzinga, Engels, Essers, Franken, Goyert, De Graaf, Haubrich-Gooskens, Hendriks, Hermans, Hillen, Ten Hoeve, Hofstra, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Kneppers-Heijner, Koffeman, Kox, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Leunissen, Van der Linden, Linthorst, Meindertsma, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Puffers, Quik-Schuijt, Rehwinkel, Reuten, Rosenthal, Schaap, Schouw, Schuurman, Slager, Slagter-Roukema, Smaling, Strik, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Vliegthart, De Vries, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld en Willems,

en de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, mevrouw Cramer, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mevrouw Dijkzema, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, en de heer De Jager, staatssecretaris van Financiën.

**

*N

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

*B

!Bewaarplicht telecommunicatiegegevens!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Telecommunicatiewet en de Wet op de economische delicten in verband met de implementatie van Richtlijn 2006/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie betreffende de bewaring van

gegevens die zijn verwerkt in verband met het aanbieden van openbare elektronische communicatiediensten en tot wijziging van Richtlijn 2002/58/EG (Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens) (31145),

en van:

- de motie-Franken c.s. over de effectiviteit van de opslag van internetverkeersgegevens (31145, letter H);
- de motie-Franken c.s. over overleg met de in Nederland gevestigde ISP's (31145, letter I).

(Zie vergadering van 6 juli 2009.)

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Dank voor de behandeling van dit wetsvoorstel op dit moment. Ik realiseer mij natuurlijk dat er veel om te doen is en dat er door deze Kamer, mede naar aanleiding van de expertmeeting, een aantal gezichtspunten naar voren is gebracht waarover zij nog niet is uitgedacht. Uiteraard gaat ook het denken bij ons verder. Ik hoop dat straks, als ik mijn antwoord helemaal heb gegeven, de leden van de Kamer bereid zijn om daarop te reflecteren, zodat bij degenen die dit debat met zorgen zijn ingegaan wellicht de zon wat doorbreekt.

Ik denk dat er alle reden is om nog eens goed te kijken naar bepaalde aspecten van de werking van de richtlijn over de bewaring van telecommunicatiegegevens. Dat is een richtlijn waaraan wij uiteraard gebonden zijn, zoals de heer Franken en anderen gisterenavond terecht opmerkten. Wij kunnen hier niet besluiten dat Nederland bij nader inzien niet gebonden wil zijn aan een richtlijn. Dat vloeit nu eenmaal voort uit de verdragen waaraan wij ons overeenkomstig de Grondwet hebben gebonden. Wij kunnen uiteraard wel goed nadenken over de vormgeving van de implementatie van deze richtlijn.

De **voorzitter**: Voordat ik de heer Kox het woord geeft, verzoek ik alle leden om zo beknopt mogelijk te zijn in alle interrupties, zowel wat betreft de lengte als het aantal, vanwege het tijdschema van vandaag.

**

De heer **Kox** (SP): Ik hoor de minister zeggen dat wij, hoe je het ook wendt of keert, deze Brusselse regelgeving moeten uitvoeren. Dan zou dit een ceremoniële dans zijn. De regering moet ervoor zorgen dat wij wetgeving implementeren, maar dient daarvoor voorstellen voor te leggen die implementeerbaar zijn volgens het parlement. Ik denk dat deze Kamer behoudens de keuze tussen "ja" en "ja" en ook nog de keuze "nee" heeft. Dat heeft zij in het verleden ook laten zien. Als de implementatiewet niet goed is, is het zelfs onze plicht om nee te zeggen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb net absoluut niet iets gezegd dat de rest van mijn antwoord overbodig maakte.

De heer **Kox** (SP): Dankzij onze notulisten wordt opgeschreven wat u hebt gezegd. U zei: wij hebben de verplichting om die regelgeving in te voeren. En die hebben wij dus niet. Deze Kamer mag als u naar haar mening niet voldoende werk levert gewoon nee zeggen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb gezegd -- dat zal de heer Kox met mij eens moeten zijn -- dat Nederland is gehouden om de richtlijn te implementeren. Ik heb daaraan toegevoegd dat wij uiteraard de vraag moeten beantwoorden of dit wetsvoorstel op een goede manier -- dat is ter beoordeling van de regering en de Staten-Generaal -- de richtlijn implementeert. De verplichting om te implementeren rust echter op de Staat der Nederlanden.

Dit was de inleiding op mijn eigenlijke antwoord. Ik wil graag ingaan op wat ik meen te hebben beluisterd als de kern van de kritiek van de Kamer, namelijk dat de bewaarplicht slecht uitvoerbaar is voor de aanbieders van internetdiensten en dat er in verband daarmee zorgen zijn over de persoonlijke levenssfeer van de burgers. De leden van de Kamer die gisterenavond het woord hebben gevoerd, hebben op verschillende momenten verwezen naar de experts die zijn geraadpleegd in een hoorzitting. Zij hebben erop gewezen dat de internet service providers, de ISP's, problemen hebben met de uitvoering van de bewaarplicht omdat zij, anders dan de aanbieders van de traditionele telefonie, de telecommunicatiegegevens niet altijd bewaren in verband met hun normale bedrijfsvoering. In dit verband is ook het kostenaspect, zeker voor de kleinere aanbieders, aan de orde geweest. Voor de internetgegevens kent de richtlijn een langere implementatietermijn, maar die is inmiddels ook verlopen. Daarmee is ook op Europees niveau tot uitdrukking gebracht dat de implementatie van de richtlijn voor de internetgegevens een ander traject is dan dat voor de telefonie.

Ik neem de zorgen die in de Kamer zijn verwoord serieus. Ik heb erover nagedacht en zie mij voor de taak gesteld hiervoor een goede oplossing te vinden. Ik meen dat die te vinden is en zal die proberen die op een zodanige wijze te schetsen dat de Kamer daarvan ook de contouren goed voor zich ziet. Het Agentschap Telecom ressorteert onder de staatssecretaris van Economische Zaken, namens wie ik vandaag mede het woord voer. Dat agentschap is belast met het toezicht op de naleving van de bewaarplicht. Het is voornemens om, zodra het wetsvoorstel over het bewaren van telecomgegevens van kracht is, periodiek bezoek te brengen aan de aanbieders die onder de reikwijdte van de bewaarplicht vallen om de naleving van de wettelijke bepalingen te controleren.

Ik kan mij voorstellen, zeg ik mede namens de staatssecretaris van EZ Heemskerk, dat het

Agentschap Telecom wordt gevraagd om bij de internetaanbieders een nulmeting te organiseren, zodat helder is wat zij op dit moment aan gegevens vastleggen en wat niet. Op die manier kan worden nagegaan hoe de implementatie van de bewaarplicht voor de ISP's wordt gerealiseerd. Als uit de nulmeting blijkt dat die vastlegging niet plaatsvindt of niet overal plaatsvindt, zal daarmee natuurlijk bij de daadwerkelijke handhaving van de naleving van de bewaarplicht rekening moeten worden gehouden. Dan moet worden bezien op welke wijze de naleving overeenkomstig onze Europeesrechtelijke verplichtingen alsnog gestalte kan krijgen.

Dat is een opstartperiode, die op zichzelf best samen zou kunnen vallen met de periode tot de evaluatie van de richtlijn in september 2010. Deze periode geeft de gelegenheid om al doende goed te bezien of wij redelijkerwijze van de internet service providers gedurende die opstartperiode mogen verwachten dat zij voorzieningen treffen of dat zich iets aftekent dat aan de orde moet komen bij de evaluatie van de richtlijn. Bij de gelegenheid van deze evaluatie kan worden bezien in hoeverre de bewaartermijn van twaalf maanden en de wijze waarop de verplichtingen vorm hebben gekregen ten aanzien van de internet service providers nader bezien moeten worden en eventueel heroverwogen moeten worden. Daarbij zal de situatie in de andere lidstaten ook bij worden betrokken.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik hoor de minister zeggen dat de providers zullen worden bezocht in een opstartperiode tot de evaluatie en dat de verzamelde gegevens bij de evaluatie kunnen worden betrokken. Hoe moet ik dat temporeel voor mij zien? Ik ben zelf ook wel eens bij evaluaties betrokken geweest. Als je gaat evalueren, moet je de vragen wel scherp geformuleerd hebben. Hoe kan je wat je bij die providers hebt opgehaald bij de evaluatie betrekken als de bezoekerperiode in dezelfde tijd loopt als de evaluatie?

Minister **Hirsch Ballin**: Wij zullen om te beginnen een nulmeting doen. De evaluatie is een Europese evaluatie. Daar heeft mevrouw Westerveld gisterenavond al over gesproken. Zij heeft toen gezegd dat het belangrijk is dat wij voorkomen dat een situatie ontstaat waarin wij op basis van de geldende richtlijn de internet service providers tot van alles verplichten waarvan wellicht bij de Europese evaluatie blijkt dat niet goed doenlijk is en dat dit moet worden heroverwogen. Dat heb ik goed onder ogen gezien. Ik denk dat ik tegemoet kom aan hetgeen door mevrouw Westerveld gisterenavond als zorg is uitgesproken. De nulmeting is een van de elementen die wij zullen inbrengen bij de Europese evaluatie.

Ik ben bereid om deze aanpak voor de implementatie uit te werken in een brief aan de Kamer. Het gaat erom dat de wet in werking treedt en dat de richtlijn wordt geïmplementeerd, dus dat wij de wetgeving tot stand brengen die door de richtlijn wordt voorgeschreven, maar dat bij de handhaving van de bewaarplicht waar nodig

rekening wordt gehouden met de knelpunten in de uitvoering voor de internetaanbieders.

De heer **Franken** (CDA): Ik heb zojuist niet helemaal goed verstaan wat er werd gezegd. De minister sprak wat onduidelijk, of hij sprak wat naar rechts gericht vanuit zijn standpunt. Hij heeft zojuist gezegd dat de providers niet zullen worden verplicht om bepaalde investeringen te doen tot de evaluatie, wanneer het mogelijk is dat bij de evaluatie blijkt dat de investeringen niet nodig zijn. Heb ik dat zo goed verstaan?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik geloof dat de heer Franken kan verstaan dat het eigenlijk volledig tegemoetkomt aan wat hij in zijn beide moties tot uitdrukking heeft gebracht. Misschien is dat wel zo praktisch voor de heer Franken.

Dat betekent dat wij aan de internet service providers zullen vragen om ons ervan op de hoogte te stellen hoe de nulsituatie bij hen is, dus op het moment dat de wet in werking treedt. Dan bespreken wij met hen wat er mogelijk en doenlijk is om tot uitvoering van de richtlijn te komen. Daarbij zullen wij natuurlijk ook erop letten dat de richtlijn niet alleen voorschrijft dat de gegevens worden bewaard, maar ook dat dit op zo'n manier gebeurt dat de privacy van de betrokkenen volledig gewaarborgd is, dus dat ze niet in verkeerde handen kunnen komen. Dat is ook in mijn ogen een buitengewoon belangrijk punt. De burgers moeten erop kunnen vertrouwen dat de internet service providers die de gegevens bewaren, die nimmer aan anderen zullen verschaffen dan degenen die daartoe gerechtigd zijn, dus de opsporingsinstanties als daar een strafvorderlijke noodzaak toe blijkt. Dat is de proportionaliteit waarover de heer Franken terecht heeft gesproken. Dan zal ook moeten worden gezien of die bewaring op zo'n manier plaatsvindt dat zij de verkeersgegevens betreft en niet de inhoud van de berichten. Ook dat is iets wat de richtlijn voorschrijft. Daar moeten wij dus heel goed naar kijken vanaf het moment van de nulmeting die wij samen met de internet service providers uitvoeren. Dat zijn dan tegelijkertijd de bouwstenen voor onze inbreng in het evaluatieproces dat op Europees niveau gestalte krijgt.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Ik kon de minister heel goed verstaan, maar ik weet niet of ik hem goed begrepen heb. Hij zei in antwoord op collega Franken: "en daarmee kom ik volledig tegemoet aan de inhoud van beide moties van collega Franken". Die moties hebben dezelfde inleiding. Daarin staat dat er ernstige twijfels bestaan over het nut en de noodzaak van deze richtlijn en deze implementatiewet. Verder worden er buitengewoon zware kritiekpunten in geformuleerd. De minister zegt dat hij tegemoetkomt aan de motie. Betekent dit dat hij ook de overwegingen van de motie overneemt of zegt hij: nee, door dat eerste deel kunt u wat mij betreft een kruis zetten, want ik heb de goede oplossing voor alle kritiek van de Kamer? Gaat de minister alleen dat tweede deel positief

bejegenen of steunt hij de inhoud van de motie? Dan moet hij uitleggen waarom hij hier met een wet komt, waarvan het nut en de noodzaak en allerlei andere zaken ernstig te betwijfelen zijn.

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ook voor een antwoord aan uw Kamer geldt dat de proportionaliteit in het oog moet worden gehouden. Moties bestaan altijd, sinds de totstandkoming van het parlementaire stelsel, uit overwegingen van de Kamer en een dictum. Daarin wordt iets gevraagd of uitgesproken aan het adres van de regering. De regering geeft vervolgens haar reactie op het dictum. Daar kan zij haar eigen overwegingen bij hebben, die vertolkt zijn in het debat.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Zegt de minister nu: in de motie staat weliswaar heel expliciet dat over het nut en de noodzaak van deze wet ernstige twijfels bestaan, maar daar trek ik mij niets van aan; ik kijk alleen maar naar het dictum?

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik trek mij elk woord aan dat gisteravond is gesproken.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): De minister zegt tegemoet te komen aan de moties van de heer Franken. Ik maak daaruit op dat providers tot de evaluatie geen investeringen hoeven doen die ze nog niet hebben gedaan ter implementatie van de wet. Betekent dit de facto dat de minister de inwerkingtreding van de wet opschort tot de evaluatie? Waarin schuilt het verschil tussen opschorting van de inwerkingtreding en tegemoetkoming aan de moties van de heer Franken?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb niet gezegd dat de internet service providers geen investeringen hoeven te doen. Wij verwachten uiteraard een serieus gesprek met de internet service providers. Die nulmeting zal ons in staat stellen om te beoordelen in hoeverre zij in staat zijn om met de voorzieningen die zij hebben, uitvoering te geven aan de richtlijn en dus aan de wet en in hoeverre zij daarbij, zoals uw vrees gisteravond was, onevenredige investeringen zouden doen. Dat gesprek gaan wij open aan. Ik ga hier uiteraard niet zeggen: ook al zijn zij prima in staat om alles uit te voeren en ook al blijkt wellicht op onderdelen dat het allemaal goed uitvoerbaar is. Ik zeg niet: wij gaan nu een wet ontkrachten die tot uitvoering van een richtlijn strekt, waaraan wij gebonden zijn en wij gaan die richtlijn negeren. Leden van uw Kamer hebben gezegd dat internet service providers dat eigenlijk niet goed kunnen. Daarom gaan wij de nulmeting doen en daarom gaan wij beoordelen wat zij al dan niet kunnen. Daarover gaan wij met hen spreken. Als zij bepaalde dingen niet goed blijken te kunnen, is dat een onderdeel van de evaluatie. Als blijkt dat zij dat wel goed kunnen, valt het argument weg dat zij dat niet kunnen. Dat heb ik zelfs mevrouw Strik gisteravond niet horen beweren.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): U gaat ervan uit dat deze wet wel op deze manier met deze toezegging wordt aangenomen. Dan is het verder te uwer beoordeling wat de bedrijven aankunnen en wat niet. Dat levert dus ook weer een hoop onzekerheid op voor de telecombedrijven en de providers over waartoe zij wel verplicht zijn en waartoe niet.

Minister **Hirsch Ballin**: Iedereen is gehouden tot het redelijke. Het Agentschap Telecom zal daarover spreken met de internet service providers. Ik zal u samen met collega Heemskerk een brief sturen waarin de bevindingen worden beschreven. Gisteravond brachten leden van uw Kamer naar voren dat zij dat niet goed konden. Ik stel mij daarvoor open en zeg dat wij een nulmeting gaan doen en gaan kijken naar wat zij al dan niet goed kunnen. Tot het onmogelijke is niemand gehouden en een implementatie van de richtlijn vergt dat er ook voorzieningen zijn getroffen voor de bescherming van de gegevens met het oog op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Dat zullen wij allemaal terdege meewegen.

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Direct hierop ingaand, vraag ik de minister of hij bereid is om de resultaten van het overleg aan de Kamer over te leggen, zodat zij die kan zien en zodat er een breed gedragen oordeel kan worden geveld over de noodzaak van eventuele investeringen die voor een korte tijd zullen moeten worden gedaan.

Mijn tweede opmerking dient tot het voorkomen van verwarring door wat de heer Kox heeft gesteld. Er is een tweede motie en daarin staat dat alle argumenten voor, maar ook tegen de richtlijn op zichzelf weer in Brussel zullen moeten worden voorgelegd. Als de minister dus voor het dictum van de eerste motie kiest, maar niet voor de gronden die daarin staan, zal hij toch verder moeten werken met die gronden, omdat daar de tweede motie voor is opgesteld. Ik heb de heer Kox dus ook niet willen ondervangen, maar vangen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Ik heb toch het idee dat dit een beetje een kip-eidiscussie wordt, want de minister zegt dat de wet wordt geïmplementeerd en dat wat de providers doen, als nulmeting wordt gebruikt. Daarmee zegt hij in feite dat de providers nu iets extra's moeten doen, omdat de wet aangenomen is. Vervolgens gaat hij na wat het hun heeft gekost en of dat wellicht niet nodig is geweest. Mijn vraag sluit daarop aan. Gisteren is in de eerste inbrengen aan de orde gesteld dat nogal wat bedrijven al heel veel gegevens gedurende beperkte tijd bewaren. Het is natuurlijk ook denkbaar om dat als nulmeting te gebruiken in plaats van nu een schep erbovenop te doen met dit wetsvoorstel. Als de minister echt iets voelt voor de uitvoering van de moties die hem gepresenteerd zijn, waarom zou dat dan geen optie zijn?

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Ik heb een korte vraag. Ik begrijp van de minister dat de internet service providers de investeringskosten voor hun rekening moeten nemen, want de wet

wordt geïmplementeerd. Is de minister bereid om een deel van die investeringskosten te compenseren in de vergoeding van de bevragsingskosten?

Het gebaar van de minister aan de Kamer is heel mooi en aantrekkelijk, maar als wij het hebben over nut en noodzaak, hebben wij het met name over het feit dat heel veel internetverkeer buiten de bewaarplicht valt: twitteren, skype, msn'en via hotmail. Daarmee valt dus ook een deel van de effectiviteit van de bewaarplicht weg.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik zal op beide punten van mevrouw Duthler naderhand in mijn betoog ingaan.

Wat de moties van de heer Franken betreft, waarop de eerste vragen betrekking hebben, merk ik op dat de overwegingen de overwegingen zijn van de indiener van de moties. Ik reageer op de dicta. Het dictum van de ene motie heeft betrekking op de overgangssituatie voor de internet service providers en ziet op het punt dat door uw hele Kamer naar voren werd gebracht, namelijk de vraag of wij hen niet opzadelen met te veel investeringen. Daarvoor is het goed om te weten wat de internet service providers nu doen, wat zij kunnen en wat zij niet kunnen. Dan kan het zijn dat zij bepaalde dingen best kunnen. Dan geldt niet het argument dat zij buiten staat zijn omdat zij allerlei investeringen moeten doen om die gegevens vast te leggen. Maar als zij het niet kunnen, als zij onevenredige investeringen moeten doen, zoals hier werd gevreesd, stel ik mij daarvoor open en zullen wij dat bespreken. Het plan van aanpak zullen wij aan uw Kamer toesturen. Natuurlijk kan daarover worden gesproken. Het is de agenda van uw Kamer of u naar aanleiding van die brief een debat houdt.

Dan kom ik bij de vraag wat er intussen gebeurt. Dat hangt ervan af hoe de bevindingen zijn bij de nulmeting. Als blijkt dat er dingen moeten worden gedaan ter uitvoering van de richtlijn die men op dit moment nog niet doet, zullen wij er natuurlijk ook op moeten letten dat er voorzieningen zijn, zoals de richtlijn en ook de wet voorschrijft, ter bescherming van de persoonsgegevens. Wij willen natuurlijk ook helemaal niet dat, als een ongewenst bijproduct van de dataretentie, allerlei nieuwsgierige lieden zich kunnen verdiepen in de mailtjes die worden verstuurd. Absoluut niet, ik heb dat ook in de Tweede Kamer klip-en-klaar gezegd. Gelukkig, en terecht, behoort tot de inhoud van de richtlijn en van het wetsvoorstel ook dat er afdoende voorzieningen moeten worden getroffen ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Dat is een van de uitgesproken doelstellingen van ons beleid. Ik ben eerstverantwoordelijke, ook voor de uitvoering en de goede toepassing van de Wet bescherming persoonsgegevens. Dus hoort dan ook bij het verhaal, ook bij wat wij zullen beoordelen in het kader van het implementatieplan, of dat afdoende geregeld is.

De heer **Engels** (D66): Het gaat nu nog even om de politieke betekenis van beide moties-Franken. U hebt gezegd dat u dit voorstel doet ten aanzien van de telecom en dat u daarmee tegemoetkomt aan de moties. Wat betekent dat politiek? Wij hebben gisteren gesproken over politieke rationaliteit en politieke opportuniteit. Wat is het politieke oordeel van de regering over de moties? Zou u vinden dat de moties daarmee zodanig tegemoet zijn gekomen dat zij niet meer verder in behandeling zouden kunnen worden genomen? Dezelfde vraag kan ik natuurlijk ook stellen aan de heer Franken.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik denk dat het het beste is dat ik een inhoudelijke reactie geef op beide moties. Daarna is het aan uw Kamer of zij behoefte heeft om dit in de moties vast te leggen en uit te spreken. In de technische zin waarnaar de heer Engels vraagt, laat ik het oordeel daarover aan uw Kamer. Ik geef mijn commentaar op de moties. Ik geef mijn reactie op de dicta. Wat de tweede motie betreft, kom ik er straks nog op terug hoe wij ons in de communicatie in Europees verband zullen opstellen.

Mevrouw Strik heeft gewezen op het verstrekken door providers van de inhoud van sms-berichten. Ik kan daarover zeggen dat bij de bewaring van verkeersgegevens door de aanbieders geen sms-berichten worden opgeslagen. De situatie zoals die onlangs in de media is beschreven, had betrekking op de zogenaamde printertaps. Dat zijn taps waarbij realtime verkeersgegevens door de providers worden verstrekt. Het zijn zogenaamde stomme taps, waarbij de spraak niet wordt meegeleverd, maar wel de verkeersgegevens. Omdat de inhoud van sms-berichten daarin verscheen als als aanhangsel van de verkeersgegevens, was het feitelijke gevolg bij twee aanbieders dat bij deze realtime aflevering van verkeersgegevens ook het sms-verkeer inhoudelijk werd meegeleverd. Dat is niet de bedoeling. Inmiddels is dat bij deze aanbieders hersteld. Op dit moment is er, voor zover ons bekend, geen aanbieder meer die bij de realtime verkeersgegevens ook de inhoud van sms-berichten meelevert.

Ik kom bij de bewaartermijn. Het wetsvoorstel dat wij bespreken, beweegt zich binnen de kaders van 6 tot 24 maanden die ten aanzien van de bewaarperiode in de richtlijn zijn gesteld. Is dat dan een kop? Ik heb gezien, ook in correspondentie en in eerdere stukken, dat er allerlei interpretaties aan het begrip "kop" worden gegeven. De eigenlijke betekenis van dat begrip -- maar er zijn naar ik weet ook ruimere opvattingen over koppen in omloop -- is een wetsvoorstel waarmee iets wordt toegevoegd aan de Europese richtlijn dat buiten het kader van die richtlijn omgaat. Dat is hier natuurlijk niet het geval. De richtlijn heeft bewust deze ruimte gelaten. De wet beweegt zich binnen de kaders van deze richtlijn.

Dan de beoordeling over de lengte van de bewaartermijn. Ik heb al bij verschillende gelegenheden aangegeven waarom wij het wenselijk achten om niet op het minimum van zes

maanden te gaan zitten. Ik heb in de Tweede Kamer de argumenten gegeven waarom in de opvatting van mij, in mijn verantwoordelijkheid voor de rechtshandhaving, een langere termijn wenselijk zou zijn geweest die nu in het wetsvoorstel staat. Bij amendement van de Tweede Kamer is dat twaalf maanden geworden. Dat is de helft van wat volgens de richtlijn mogelijk zou zijn. Ik heb er in ander verband op gewezen dat cold cases, maar ook opsporingsonderzoeken die pas na enige tijd op gang komen, kunnen stuklopen in de situatie waarin de verkeersgegevens zijn vernietigd op het moment dat men behoefte heeft om na te gaan wie op welk moment welke contacten heeft onderhouden. Ik realiseer mij natuurlijk terdege dat dat lang niet altijd uitsluitel kan geven, maar er zijn situaties waarin het wel uitsluitel kan geven. Dan doe je dus afbreuk aan de mogelijkheden om een misdrijf tot een oplossing te brengen als die gegevens, die er waren en waarvan ik veronderstel -- en ook de eis stel -- dat zij op een veilige manier onttrokken aan nieuwsgierige blikken worden bewaard -- anders zou ook niet worden voldaan aan de richtlijn en de wet -- strafvorderlijk kunnen worden gevorderd.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Bedoelt de minister nu deze twee zinnen over de Europese kop als antwoord op mijn vraag, die naar mijn idee toch wat breder was, wat wij nu als regering en parlement aan moeten met initiatieven vanuit Europa die steeds belangrijker worden voor regelgeving à la carte, waarin de regering zegt: ik ga kiezen voor een hoge norm, terwijl bekend is dat die omstreden is? Ik heb de minister daarover ook een suggestie gedaan. Is wat de minister nu zegt over de kop daarop nu het antwoord? Ik heb dit bewust vermeden, omdat wij natuurlijk heel veel aan semantiek kunnen doen en omdat de verhouding Europa-Nederland een werk in progress is. Dus het kan best zijn dat hiervoor straks een ander woord wordt verzonnen. Daar gaat het mij niet om.

Minister **Hirsch Ballin**: De vraag van mevrouw Westerveld is natuurlijk veel breder en verdient ook een uitvoeriger beantwoording dan in het kader van dit debat kan worden gegeven. Die betreft eigenlijk het Europees wetgevingsbeleid, of het goed is om met marges te werken, of dat het beter is om te werken met een vaste harmonisatie. Wij hebben een dergelijke vraag nu in verband met de consumentenrichtlijn. Er zal een andere gelegenheid zijn om daarover te spreken. Ik wijs erop dat wij hier niet op het maximum zijn gaan zitten, zelfs niet aan de bovenkant. Er was een duidelijke stroming in de Tweede Kamer die eigenlijk vond dat 24 maanden beter was. De fracties van CDA en VVD hebben dat ook zo uitgesproken. Inderdaad, het risico van de vernietiging van op zichzelf goed bewaarde verkeersgegevens -- geen inhoudelijke gegevens -- die wellicht nodig zijn bij de oplossing van een ernstig misdrijf is bij het stellen van de termijn van twaalf maanden een stuk groter dan wanneer wij op

achttien maanden of op 24 maanden waren gaan zitten. Er zijn zeker argumenten voor of dat Europeesrechtelijk dan beter eender geregeld had kunnen worden.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Kennelijk heb ik mijn dag niet, want mijn vraag komt niet over. Als Europa besluit om lidstaten marges te geven en de regering besluit om binnen die marges op een bepaalde grens te gaan zitten terwijl bekend is dat haar keuze omstreden is, vraag ik mij af of het ten opzichte van het parlement niet beter is om in een wetsvoorstel in elk geval datgene op te nemen wat Europeesrechtelijk verplicht is. Zodoende heeft de Eerste Kamer ook de vrijheid -- zij heeft immers niet het recht van amendement -- om te zeggen dat zij wel aan de regels van Europa zal voldoen maar dat zij zich toch nog eens achter het oor wil krabben over dat "meerdere". Als de minister het daarmee niet eens is, wil ik graag weten wat hij vindt van de observatie van mijn fractie dat dit niet echt elegant is. Ik zeg dus niet dat dit in alle gevallen moet, maar ik heb het over dit soort situaties.

Minister **Hirsch Ballin**: Dat zou, ook in relatie tot de Tweede Kamer, een heel merkwaardig wetsvoorstel opleveren. Dat zou namelijk betekenen dat er door splitsing van een inhoudelijk onderwerp over twee wetsvoorstellen, een verkapt amendementsrecht voor de Eerste Kamer wordt geïntroduceerd. Er kan uiteraard een staatsrechtelijke discussie worden gevoerd over de vraag of de Eerste Kamer het recht van amendement zou moeten krijgen, al zou die tamelijk nieuw zijn. Als ik mij probeer voor te stellen hoe datgene er uitziet wat mevrouw Westerveld zojuist schetste, zie ik voor mij dat er twee wetsvoorstellen in omloop worden gebracht, één daarbij op het Europese minimum. Je zou even goed kunnen zeggen "op het Europese maximum". Het is maar hoe je het bekijkt. Het minimum vanuit het ene punt bezien, is immers het maximum vanuit het andere punt bezien. Zes maanden zou het maximum zijn uit het oogpunt van afscherming van persoonsgegevens en dat zou het minimum zijn uit het oogpunt van de bescherming van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Je zou dan een wetsvoorstel krijgen waarin vanuit het ene gezichtspunt bezien het minimum wordt neergelegd en een ander wetsvoorstel, een, twee of drie, waarin het wetsvoorstel dat aanhangig is op dit onderdeel, wordt gewijzigd. Dat zou een raar wetsvoorstel zijn: indien en zodra het wetsvoorstel waarin staat "zes maanden" wordt aangenomen, wordt "zes maanden" gewijzigd in "twaalf maanden". Misschien zou er nog een wetsvoorstel komen met "wordt gewijzigd in twaalf maanden". En misschien nog een wetsvoorstel met "wordt gewijzigd in achttien maanden" en nog een met "wordt gewijzigd in 24 maanden". Het zou een soort keuzemenu zijn, namelijk tussen vier parallelle wetsvoorstellen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik wil de discussie over dit belangrijke onderwerp niet te veel belasten

met de technische uitwerking. Ik wil dit probleem alleen signaleren en verzoek de minister om dat punt terug te nemen en daarop terug te komen. Ik vermoed namelijk dat er creatievere oplossingen te bedenken zijn dan de oplossingen die wij nu in drie zinnen schetsen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik probeerde maximaal creatief te zijn. Hoe dan ook, het voeren van een discussie over een eventueel keuzemenu bij de implementatie van wetgeving voor de Eerste Kamer zou tamelijk nieuw zijn. Daaraan gaat de vraag vooraf die ik zojuist, voorafgaand aan de interruptie van mevrouw Westerveld, probeerde te beantwoorden. Dat zijn de pro's en contra's van de Europese regelgeving die op belangrijke punten marges aan de lidstaten laat. Dat komt ook aan de orde bij de consumentenrichtlijn. Misschien is het goed om de discussie daarover voort te zetten op het moment dat die richtlijn aan de orde is.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): De minister zegt dat het wordt overgelaten aan de lidstaten. Ik denk dat mevrouw Westerveld bedoelt dat zij dat ook graag overlaat aan het parlement. Dan heeft namelijk ook de Eerste Kamer op dat punt nog wat te kiezen.

De minister sprak zojuist over een langere bewaartermijn. Hij zei dat, als er ook maar één zaak is die opgelost kan worden met een langere bewaartermijn, het zonde zou zijn als dit niet kan. Dat zou zeker het geval zijn omdat die gegevens toch zijn afgesloten voor misbruik enzovoort. Wat is dan het oordeel van de minister over het feit dat het bewaren van die gegevens sowieso kan worden gezien als een inbreuk op de privacy? De minister kan toch niet eerlijk volhouden dat die data geen enkel gevaar lopen in die zin dat daarvan misbruik wordt gemaakt door bijvoorbeeld hackers, dat die voor andere doeleinden worden gebruikt of dat die foutief worden gebruikt? De minister kan toch niet garanderen dat er met die gegevens niets anders kan worden gedaan dan datgene waarvoor die volgens de wet bedoeld zijn? Het is toch zo dat het risico groter wordt naarmate de termijn langer is? Dan moet er toch een andere afweging worden gemaakt ten opzichte van dat enkele geval waarmee nog iets op te lossen valt?

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw Strik zegt dat de minister toch niet eerlijk kan menen dat die data geen gevaar lopen. Ik probeer voortdurend eerlijk te zijn en zou het op prijs stellen als zij dat niet in twijfel trok. Ik ben er eerlijk van overtuigd -- ik zeg dat toch nog maar nadrukkelijk -- dat verkeersgegevens van belang kunnen zijn voor het oplossen van strafzaken. Ik noem moordzaken, verkrachtingen en zeer ernstige misdrijven tegen de menselijkheid. Ik ben er ook zeer eerlijk van overtuigd dat wij -- ik zeg dat nog maar eens ten overvloede -- als wij de eis stellen dat die gegevens van het telefoonverkeer goed worden afgeschermd zodat niemand die onbevoegd is daartoe toegang krijgt, met het oog op de rechtsorde verplicht zijn om die gegevens niet nodeloos te vernietigen en onbruikbaar te maken voor belangrijke strafzaken.

Mevrouw Strik gebruikte het woord "inbreuk". Ik las dat woord gisteren ook in haar artikel in de Volkskrant. Er is geen sprake van inbreuk op onze verdragsrechtelijke verplichtingen als wij voldoen aan de criteria die gesteld zijn in het EVRM. Daarin zijn beperkingsgronden aangegeven die betrekking hebben op de belangen van anderen. Het soort misdrijven waarover ik zojuist sprak, heeft betrekking op de belangen van anderen. Daarvoor geldt dat beperkingen zijn toegestaan uit het oogpunt van de openbare orde, waaronder de in Europeesrechtelijk verband geldende strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Het betreft gewichtige belangen op grond waarvan beperkingen kunnen worden gesteld. Als daaraan voldaan is -- om de reden die ik net aangaf, wordt daaraan voldaan met een bewaring die toereikend is afgeschermd -- is het woord "inbreuk" niet correct. Dat is dan ook juridisch niet correct. Het is dan een beperking van het grondrecht van de persoonlijke levenssfeer maar geen inbreuk daarop.

De **voorzitter**: Mevrouw Strik, er komt nog een tweede termijn.

**

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Ja, maar dan wil ik wel graag.

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Strik. Ik moet echt op de tijd letten. U hebt nog een tweede termijn.

**

De heer **Kox** (SP): De minister doet een eerlijke, behendige en knappe poging om deze Kamer van het gelijk van de regering te overtuigen. Eerlijk gezegd vind ik dat iets minder galant als deze Kamer te horen krijgt dat zij pleit voor een soort à la carte wetgeving. Het probleem is niet veroorzaakt door deze Kamer. De minister komt met een implementatie van een richtlijn. Dat stuit op zware kritiek van de Eerste Kamer. Als deze Kamer dan zegt dat de minister zich moet realiseren dat zij geen amendementsrecht heeft en hem verzoekt om het mogelijk te maken dat zij haar taak kan uitvoeren, moet hij daarmee rekening houden. Het leek alsof de minister ons aanbod om te kiezen tussen ja en ja. Uiteraard heeft hij een punt als hij zegt dat wij regelgeving moeten implementeren. Hij mag dat echter slechts van het parlement vragen, als dat een eerlijke kans heeft. Er moet dus geen sprake zijn van à la carte wetgeving. Wij willen het recht van amendement niet. Als de minister echter komt met het voorstel om een richtlijn te implementeren die meer doet dan strikt noodzakelijk is, zet hij deze Kamer onder heel zware druk. Dat kan ertoe leiden dat mensen die geharnast tegenstander zijn van dit wetsvoorstel, zich toch verplicht voelen om daar straks voor te stemmen. Het woord "eerlijkheid" is wat mij betreft niet in het geding, want de minister doet eerlijk zijn best. Hij moet deze Kamer echter wel een eerlijke kans geven om zijn voorstellen te wegen. Het voorstel van mevrouw Westerveld gaf

volgens mij uitdrukking aan datgene wat door deze kant van de Kamer breed gevoeld wordt.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik wilde de gedachte van mevrouw Westerveld absoluut niet naast mij neerleggen. Natuurlijk zijn er vragen over implementatie van wetgeving die zich beweegt binnen de marge die binnen de Europese richtlijn is gegeven. Dat zijn vragen voor de wetgever: beide Kamers der Staten-Generaal. Wij weten allemaal dat er sprake is van een complexe situatie als het oordeel van de drie staatsorganen die in Nederland op de een of andere manier bij de wetgeving zijn betrokken, uiteen loopt. Zij moeten immers op de een of andere manier tot een gemeenschappelijke conclusie komen. Dat was de complexiteit waarop de vragen van mevrouw Westerveld betrekking hadden. Ik heb geprobeerd om op een goede manier rekening te houden met datgene wat er gisteren door deze Kamer over onder andere de uitwerking naar voren is gebracht en u kunt ervan verzekerd zijn dat ik dat ook bij de uitvoering zal doen.

Ik kom op de kosten van de bewaarplicht. Dat is een belangrijk aspect. Het is belangrijk om voor ogen te houden dat een langere bewaartermijn niet evenredig meer belasting en kosten voor het bedrijfsleven met zich brengt. Bij een bewaarplicht van twaalf maanden zijn er zeker meer kosten in vergelijking met een bewaarplicht van zes maanden. Dat geldt ook in vergelijking met 18 en 24 maanden enzovoort. Op basis van de gegevens uit het VKA-rapport -- het onderzoek naar de nationale implementatie van de Europese Richtlijn Dataretentie -- bedragen de opslagkosten bij een decentraal model, zoals in het wetsvoorstel voorzien, ongeveer 20% van de totale implementatiekosten, gemeten over een periode van vijf jaar.

Mevrouw Duthler heeft gevraagd -- zij heeft die vraag zojuist per interruptie herhaald -- of ik bereid ben een deel van de kosten van de investeringen te vergoeden in de vergoeding per bevraging. De heer Franken heeft gevraagd of hierbij een rol is weggelegd voor het Centraal Informatiepunt Onderzoek Telecommunicatie, het CIOT. De kosten die worden gemaakt om aan de bewaarplicht te voldoen, vloeien rechtstreeks voort uit de implementatie van de richtlijn. De kosten betreffen investeringskosten en zijn voor rekening van de aanbieders zelf. Overigens zijn deze kosten bepaald niet evenredig met de lengte van de bewaartermijn, want de kosten van de opslagcapaciteit zijn relatief goedkoop en de afgelopen jaren, al lopende het wetgevingsproces, steeds minder geworden. Daarbij merk ik op dat, anders dan mevrouw Strik heeft gezegd, de kosten van de opslag voor een halfjaar extra niet 7 mln. bedragen, maar gerekend naar het opslagvolume, zoals dat in het eerder genoemde VKA-rapport naar voren kwam, en naar de huidige kostprijs ongeveer 0,8 mln. voor de gehele markt bedragen. Het overgrote deel van deze kosten wordt gedragen door de grote aanbieders. De Telecommunicatiewet

bevat een vergoedingsregeling voor de administratie- en personeelskosten die samenhangen met het verstrekken van telecommunicatiegegevens ten behoeve van opsporing en vervolging.

Met de grote aanbieders zijn inmiddels nadere afspraken gemaakt over de toepassing van deze regeling en de vergoeding die zij ontvangen. Deze afspraken behelzen het huidige niveau van dienstverlening op het gebied van aftappen en gegevensverstrekking. Voor de kleinere aanbieders wordt in nauwe samenwerking met Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en EZ onderzocht op welke wijze en onder welke condities afspraken met de overige kleine aanbieders kunnen worden gemaakt. In september, oktober 2009, dus zeer binnenkort, organiseren wij een conferentie waarvoor alle marktpartijen worden uitgenodigd. In die conferentie worden de uitgangspunten die de overheid wil hanteren besproken. In het licht van de motie-De Wit zal worden aangegeven dat de overheid in gezamenlijkheid met de aanbieders wil zoeken naar mogelijkheden om de lasten voor vooral de kleinere aanbieders te verlichten. Voor de korte termijn zijn afspraken met de aanbieders over de wijze van levering van de gegevens en de termijnen voor de levering, de responstijd, van belang. Daarbij zal rekening moeten worden gehouden met de bedrijfsvoering van de kleinere aanbieders. In het Telecommunicatie Aftap-coördinatieoverleg, het TACO, wat al weer aan een menu doet denken, zullen op voordracht van het OM, dat het overleg voorziet, afspraken worden gemaakt die voor alle kleinere aanbieders coulant biedt, in die zin dat voor allen eenzelfde rechtshandavingsmodus zal gelden waarbij in redelijkheid rekening wordt gehouden met de mogelijkheden die zij hebben. In dit overleg zijn de aanbieders vertegenwoordigd. Dat laat onverlet dat de handhaving van de bewaarplicht voor de kleinere internetaanbieders wordt voorafgegaan door een nulmeting en wordt ingebed in het plan van aanpak, waarvan ik de Kamer heb toegezegd dat dit aan haar zal worden toegezonden. Daarin wordt terdege rekening gehouden met de uitvoerbaarheid en de kostenaspecten voor de kleinere aanbieders.

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Ik respecteer ten volle uw timing, ook in het doen plaatsnemen van een interruptie, maar de minister vertelt zoveel en spreekt zo snel dat ik nu weer even terug moet. Helaas, wanneer hij onmiddellijk op mijn vraag had geantwoord, had hij een heel stuk niet hoeven voorlezen. Gaat de minister de motie-De Wit dus geheel uitvoeren?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb in de Tweede Kamer gereageerd op de motie-De Wit. Ik geloof dat er geen twijfel is over de manier waarop wij die motie uitvoeren. Het omvat het overleg met de aanbieders. Ik voeg eraan toe dat wij dus via de nulmeting en het bespreken van het plan van aanpak rekening houden met de bijzondere

omstandigheden waarover de heer Franken gisteravond heeft gesproken.

Uiteraard zijn er ook samenwerkingsverbanden denkbaar die helpen bij deze uitvoering, maar die zaken komen aan de orde bij de uitvoering.

Dan de kwestie van de effectiviteit van de bewaarplicht, een punt dat mevrouw Duthler aan de orde heeft gesteld. Ik ben mij er terdege van bewust dat er bij telecommunicatie ook situaties denkbaar zijn waarin allerlei behendige lieden een en ander kunnen omzeilen. Datgene wat in de genoemde expertmeeting werd verteld, is uiteraard bekend bij iedereen die een beetje geraffineerd met telecommunicatie weet om te gaan. Dat is zeker realiteit, maar het is ook een deel van de realiteit dat, hoewel die mogelijkheden er zijn, telefoontaps nog steeds hun nut hebben. De heer Kox sprak over domme boeven. Ook slimme boeven zijn onder omstandigheden gemakzuchtig, of denken iets snel te kunnen regelen, of denken net slim genoeg te zijn, terwijl desalniettemin het feit van het tot stand brengen van telecommunicatie relevant is in het kader van opsporingsonderzoeken. Als iedereen zo slim zou zijn als die buitengewoon slimme deskundigen op de hoorzitting hebben gezegd, dan zouden wij de bepaling in het Wetboek van Strafvordering over de telefoontaps wel kunnen schrappen. Die situatie is echter nog niet ingetreden. Dus levert dit een mogelijk significante bijdrage aan de opsporing van misdrijven.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Kan de minister een indicatie geven van het nut of de relevantie voor de opsporingsonderzoeken? Mijn fractie zou graag wat meer stevigheid op dit punt willen hebben. Ik heb in eerste termijn gevraagd of de gegevens van doorslaggevend belang zijn, van overwegend belang of van ondergeschikt belang. Kan de minister daar een concreet antwoord op geven?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik kom daar dadelijk graag op terug. Ik heb nergens beweerd dat het om extreem frequente situaties gaat, maar ik heb wel gezegd dat ze voorkomen. Ik heb in mijn antwoord aan de Tweede Kamer een aantal voorbeelden gegeven van opsporingsonderzoeken waarbij dit van betekenis is, waaronder opsporingsonderzoeken die pas later op gang komen. Ik wijs er bovendien op dat een crime passionel, waar weinig rationaliteit aan te pas komt, ook een ernstig misdrijf is. Ook daarvan kennen wij voorbeelden waarbij de opsporingsonderzoeken pas later op gang komen.

Mevrouw **Lagerwerf-Vergunst** (ChristenUnie): De minister stelt dat, als de boeven zo dom zijn als hier wordt gesuggereerd, wij niets meer aan de telefoontap zouden hebben. Het wetsvoorstel dat vandaag voorligt, ziet op zware misdrijven. Ik kan u uit ervaring zeggen dat het resultaat van alle taps die ik in het verleden heb laten plaatsnemen op zware onderzoeken, beter gezegd: waarvoor ik toestemming heb gegeven, nihil was. Die boeven

zijn inderdaad zo slim dat ze zich niet via een tap laten vangen.

Minister **Hirsch Ballin**: Het is altijd goed om specifieke ervaringen te leggen naast die van anderen. De ervaringswereld bij de strafrechtspleging als geheel is echter dat de telefoontaps wel degelijk van grote betekenis zijn in de opsporingsonderzoeken.

De heer **Kox** (SP): Ik heb gisteren gezegd dat, als het gaat om het helpen van politie en justitie bij het opsporen of oplossen van zware misdrijven, de minister mijn fractie aan zijn kant heeft. Wij hebben er nu echter mee te maken dat voor de paar fouten die misschien worden gemaakt door slimme boeven alle gegevens moeten blijven bewaard. Wij hebben de gegevens dus wel, maar de toegankelijkheid ervan, zo bleek ook in de expertmeeting, is buitengewoon ingewikkeld. Wij weten wel dat de gegevens in de hooiberg liggen, maar wij kunnen ze niet vinden. Vandaar mijn vraag over de effectiviteit. Kan de minister in gemoede zegen dat sprake is van een systeem waarin snel en effectief kan worden opgezocht of iemand die door Justitie van iets wordt verdacht, bepaalde communicatie heeft gehad? De experts vertellen ons dat, als je zover wilt komen, als je snel een antwoord wilt hebben, het op deze manier niet gaat lukken, want dan moet je eerst selecteren. Dat is het grote verschil met de telefoontap. Je selecteert dan eerst en vervolgens bekijk je de gegevens. Nu wordt alles geselecteerd en dan moet je erin gaan zoeken. De kritiek van de experts is dus vooral dat, ook al zijn de gegevens er wel, je er nooit snel bij kunt.

Minister **Hirsch Ballin**: Het kan bijvoorbeeld gaan om situaties waarbij wel degelijk bekend is vanaf welk nummer iemand placht te bellen die bij een onderzoek is betrokken. Men herinnert zich waarschijnlijk wel een aantal via de CEAS in heroverweging gekomen strafzaken of zaken waarbij herziening is gevraagd. Daarbij was het telefoonverkeer van betekenis bij het vaststellen of iemand op een bepaalde plaats is geweest of dat sprake was van een bijzondere drukte in zijn telefoonverkeer voor of na het plegen van het misdrijf. Dan zijn die telecommunicatiegegevens wel degelijk van belang. Volgens de Landelijk Officier Forensische Research worden tussen de 20 en 25 cold cases per jaar behandeld. Een aantal concrete voorbeelden is hiervan te geven, bijvoorbeeld een kind dat na één jaar vermissing dood wordt teruggevonden. Als er nog locatiegegevens beschikbaar zijn, kan bijvoorbeeld worden vastgesteld wie uit de kring van familieleden of verzorgers zich op een bepaalde plaats hebben bevonden. In de brief van mijn voorganger aan de Tweede Kamer van 14 februari 2005 zijn voorbeelden uit de jurisprudentie aangereikt. Het betreft uitspraken van de Hoge Raad, gerechtshof en rechtbank inzake moord, liquidatie, verkrachting, berovingen, afpersingen met vrijheidsbeneming, wapens en munitie, drugs,

gijzeling, ernstige mishandeling, internetstalking en kinderporno.

Voor een deel van deze zaken heb je te maken met wat gedaan wordt of kan worden door professioneel werkende misdaadorganisaties. Ook dan geldt dat zij om redenen die ik al noemde of om onverklaarbare redenen soms geen gebruik maken van de slimmigheden waarover de experts de Kamer hebben ingelicht. In andere gevallen zijn deze gegevens van betekenis.

De heer **Kox** (SP): Ik versilde niet met de minister van mening over de vraag of je bij het oplossen van een probleem van gegevens gebruik kunt maken. Je zou kunnen zeggen: hoe meer gegevens, hoe groter de kans op een oplossing. In de Tweede Kamer heeft deze minister echter al gezegd dat wij de cold cases hiermee niet kunnen oplossen. De minister noemde dit aanvankelijk wel als argument, maar nam dit later weer terug. Wij gaan deze zaken immers maar twaalf maanden bewaren. Mijn vraag spitste zich erop toe of wij misdaden kunnen voorkomen. De experts hebben ons gezegd dat dit niet gaat lukken. Je moet daarvoor namelijk een bepaalde snelheid hebben en die kan in deze enorme hoeveelheid gegevens niet gerealiseerd worden, tenzij je absurd hoge kosten maakt. Dat bericht moet de minister ook gekregen hebben. Misschien kunnen wij zeggen dat je voor het oplossen van een misdaad wel iets aan de gegevens hebt, maar niet voor het voorkomen ervan?

Minister **Hirsch Ballin**: Er zijn situaties waarin dat wel helpt. Stel dat je te maken hebt met een ontvoering. Er kan via telecommunicatiegegevens worden vastgesteld welke route de ontvoerder heeft afgelegd en waar hij zich bevindt. Dan is het zeer wel denkbaar dat dit helpt om de zaak op te lossen. Ik heb dit wetsvoorstel echter niet primair vanuit het oogpunt van preventie van criminaliteit, maar vanuit het oogpunt van opsporing verdedigd en toegelicht.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Het valt mij op dat de minister een voorbeeld noemt dat in de onmiddellijke omgeving plaatsheeft. Het gaat hierbij om een tijdspanne van zes maanden. Ik wilde dit even markeren. Ik vroeg mij nog iets anders af. Van Kamerleden die ook in de praktijk werken, hoor ik dat het in de praktijk niet zo veel voorkomt. De minister antwoordt: ja, maar in zo'n situatie kan ... Ik wil dat onmiddellijk aannemen. Echter, is de minister, als ik dit link aan de voorwaarden van proportionaliteit, van oordeel dat hij op enig moment zal zeggen: het had misschien in één, twee of drie gevallen kunnen helpen, maar zo'n beperkt aantal kan niet opwegen tegen wat wij hier doen? Of zegt de minister: ook al is er maar één zware zaak die ik hierdoor heb kunnen oplossen, het proportionaliteitsvraagstuk is hiermee voor mij opgelost?

Minister **Hirsch Ballin**: Proportionaliteit zegt per definitie dat het gaat om twee factoren. Deze spelen beide een rol voor mij. Als het bewaren van deze gegevens grote risico's meebrengt dat nieuwsgierigen zich toegang verschaffen tot kennis van waar iemand op enig moment is geweest, hoe zijn gedrag was in de privésfeer, hoe zijn uitgaansleven eruit zag en dergelijke, dan zou dit een negatief punt zijn. Daarom heb ik in alle fasen gezegd dat de waarborgen die gesteld worden en de effectiviteit ervan -- wij zullen deze bekijken bij het implementatieplan -- voor mij een wezenlijk bestanddeel zijn in de beoordeling van proportionaliteit. Ik hoop dat wij gezamenlijk de andere kant van de balans kunnen bezien. Ik wil dit niet tot in het extreme opvoeren, in de zin dat hieraan is voldaan ook al zou het maar gaan om één zaak per eeuw. Er zijn zaken van dusdanig groot gewicht die ook na vele jaren worden ervaren als een ernstige inbreuk op de rechtsorde. Ik wil niet op een onkiese manier moordzaken en verdwijningen in de afgelopen tien jaar de revue laten passeren, maar als men zich deze zelf voor de geest haalt, zal men zich dit realiseren. Als wij, zonder dat iemand er verder last van heeft, de kans zouden hebben om enkele van deze zaken op te lossen met behulp van gegevens die verder in een volstrekt gesloten elektronische kluis liggen, hebben wij mijns inziens al goed werk gedaan.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): De minister noemt twee kanten van de balans. Hij zegt dat verder niemand er last van heeft. In mijn eerste termijn heb ik een ander element van last hebben genoemd. Als gegevens van zolang geleden iemand ergens aan linken, kan dat namelijk ook een enorme inbreuk zijn. Wij moeten dit ook bij de andere kant van de balans betrekken. Dit element wordt door mensen ervaren als een ernstige aantasting. Wij moeten hier niet te licht overheen gaan. Uit het antwoord van de minister maak ik op dat hij zegt: één zaak in de eeuw niet, maar twee zaken in de afgelopen 30 jaar vind ik al voldoende.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik voel niet zo veel voor deze kwantitatieve benadering. Ik wil dit debat niet belasten of een emotionele lading geven, maar ik vraag mevrouw Westerveld zich een paar zaken voor de geest te halen die onopgelost zijn. Stel dat wij in staat zouden zijn om in te zoomen op één of twee contacten rondom een moord of verdwijning. Ook vanuit het oogpunt van mensen niet onnodig belasten is dit echt te prefereren boven het nog eens bevragen van een heel dorp, om maar iets te noemen.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Ook uit het vorige antwoord van de minister maak ik op dat mijn fractie met de minister van mening verschilt over de noodzaak en proportionaliteit als het aankomt op de vraag of je een enkele zaak eventueel nog kunt oplossen. Ik heb nog een andere vraag. Is het in deze gevallen het enige mogelijke middel om een zaak op te lossen? Ik heb hier een brief van de Regionale Recherche Ondersteuning waarin wordt

aangegeven dat in de praktijk weliswaar vaker behoefte blijkt te bestaan aan een langere termijn dan zes maanden, maar dat het doel, omdat deze termijn doorgaans niet voorhanden is, via andere opsporingsmiddelen meestal toch bereikt wordt. Dan is het de vraag of het nodig is om deze mogelijkheid te hebben. Misschien hebben wij voldoende andere mogelijkheden om toch tot een oplossing te komen. Dat is ook een beetje de vraag van mevrouw Duthler: is het ondergeschikt, is het aanvullend of is het zo uniek dat wij zonder dit middel vele loslopende criminelen hebben die wij niet kunnen vangen?

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw Strik begon haar interruptie met de opmerking dat wij van mening verschillen. Ik hoop dat dit debat erop gericht is dat wij de gezichtspunten die wij naar voren brengen, op elkaar laten inwerken. Vandaar ook mijn reactie aan het adres van degenen die hun zorg uitspraken over onevenredige lasten voor de kleine internet service providers.

Dan de mogelijkheid van andere opsporingsmiddelen. Zoals iedereen met ervaring in opsporingsonderzoek weet, gaat het heel vaak om de combinatie van aanknopingspunten om moeilijk oplosbare zaken dichterbij een oplossing te brengen. Daarin zijn dit soort gegevens van betekenis. Dit is ook klip-en-klaar uitgesproken in de adviezen van de politie en het Openbaar Ministerie die ik als bijlage bij de memorie van toelichting heb gevoegd. Dat in situaties waarin het ene aanknopingspunt niet beschikbaar is naar een ander wordt gekeken of naar combinaties ervan, is zeker waar, daar is geen twijfel over.

De heer **Kox** (SP): Ik hoorde de minister zeggen: waarom zou je het niet gebruiken als er verder niemand last van heeft? In de snelheid van de redenering kon ik dat begrijpen, maar wij hebben het wel over een regeling waarvan het College bescherming persoonsgegevens stelt dat die strijdig is met artikel 8. Wij hebben het over een regeling waarvan collega Franken zegt dat die buitengewoon riskant is en zelfs een vrijwillige weg naar de politiestaat kan zijn. Wat je ook van die laatste kwalificatie mag denken, je kunt niet zeggen dat niemand er last van heeft. De rechtsstaat zou er last van kunnen hebben en dat moet de minister van Justitie ook aan het hart gaan. Het gaat erom dat ik niet weet wat er met mijn gegevens gebeurt.

Wij hebben onlangs minister Van der Hoeven teruggestuurd met een wetsvoorstel dat regelde dat mensen slimme energiemeters in huis krijgen waarmee gegevens doorgestuurd kunnen worden. Toen werd ook het argument gebruikt "daar heb je toch geen last van". Deze Kamer heeft daarop het volgende gezegd. Mevrouw de minister, daar hebben wij namens onze burgers last van. Dat moet u vragen en het mag alleen als er toestemming voor is verleend. Als de burgers niet weten dat die gegevens worden doorgestuurd, moet u dat niet doen.

In dit geval worden er andere gegevens bewaard dan alleen de hoeveelheid gas of

elektriciteit die ik verbruik. Wij moeten ook namens de bevolking kijken of we er last van hebben.

Minister **Hirsch Ballin**: Of men er al dan niet last van heeft ... Ik houd het liever op mijn eigen formulering. Er moeten wel de nodige waarborgen zijn. Dat is voor mij essentieel in de beoordeling. Dat is ook mijn reactie aan het adres van het College bescherming persoonsgegevens. Ik ben de eerstverantwoordelijke voor de goede toepassing van deze wet. De vragen van de heer Kox zijn bij mij volstrekt aan het goede adres. Associaties met een politiestaat en dergelijke werp ik verre van mij. Die vond ik geheel misplaatst in dit verband. Voor mij is het essentieel dat de bescherming van de persoonsgegevens afdoende is.

Wij hebben het over gegevens waarvan men weet dat ze er zijn. Men kan bij de maatschappij waar men een abonnement heeft, de verkeersgegevens opvragen om de rekening te controleren. Dan blijkt dat die gegevens er zijn. De vraag is of die gegevens ook voor anderen beschikbaar moeten worden gehouden. Die vraag wordt in de richtlijn en in het wetsvoorstel beantwoord met een zeer strikt geconditioneerd "ja". Er gelden strikte condities voor de termijn, die na amendering op twaalf maanden is gekomen. Er gelden strikte condities voor wie waarvoor toegang krijgt tot de gegevens. Er gelden ook strikte condities voor de afscherming van die gegevens van andere geïnteresseerden dan de abonnee zelf, die uiteraard zeggenschap heeft over zijn eigen gegevens, en de opsporingsinstanties, met inachtneming van alle waarborgen. Dat is voor mij essentieel.

Mevrouw Strik en de heer Franken hebben over spam gesproken. In Europees verband is afgesproken dat de verkeersgegevens niet hoeven te worden bewaard als spam de eindgebruiker niet bereikt. Dat is een duidelijke zaak.

Toezicht op de naleving van de bewaarplicht is, zoals ik al in de inleiding heb gezegd, aan het Agentschap Telecom. Ik zal er samen met collega Heemskerk, die de verantwoordelijkheid heeft voor het doen en laten van dit agentschap, terdege op letten dat de beveiliging goed is gewaarborgd. Dit heb ik zojuist aan de heer Kox uitgelegd.

De heer Engels sprak over de cumulatie van maatregelen in verband met dreiging van terrorisme. Daarbij bracht hij de motie van zijn geestverwant in de Tweede Kamer, de heer Pechtold, ter sprake. Wij hebben inmiddels het rapport van de commissie-Suyver gekregen. Ik heb al laten weten dat ik daar samen met collega Ter Horst een standpunt over voorbereid. Daarbij zal ook worden gelet op de cumulatie, die gedeeltelijk maar niet in den brede relevantie voor dit onderwerp heeft. Ik verzeker dat wij uiteraard goed zullen kijken naar de aanbevelingen van de commissie-Suyver. Er is ook een wetsvoorstel bij deze Kamer aanhangig dat in het rapport van de commissie wordt genoemd. Mijn collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is daarvan de eerste ondertekenaar en ik de tweede.

Tot slot de tweede motie van de heer Franken over de communicatie met de Europese Commissie. Wij zullen ervoor zorgen dat alle gezichtspunten die in de behoorlijk complexe discussie over dit onderwerp in Nederland naar voren zijn gebracht, aan de orde komen in onze berichtgeving aan de Commissie.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Ik heb gevraagd naar de mogelijkheid van een burgerportaal. Op die manier kunnen burgers gemakkelijk via bijvoorbeeld het CIOT vragen stellen over het gebruik van hun gegevens.

Minister **Hirsch Ballin**: Dat lijkt mij een buitengewoon interessante gedachte. Ik zal die graag bezien op uitvoerbaarheid. Via onze website doen wij steeds meer aan het informeren van burgers, ook over hun rechten en plichten. Daar hoort dit bij. Het lijkt mij een zeer interessante gedachte om dit op een of andere manier online beschikbaar te stellen.

De heer **Kox** (SP): Ik vraag een korte schorsing voordat wij aan de tweede termijn beginnen om met collega's te kunnen overleggen.

De **voorzitter**: Ik zie een aantal woordvoerders instemmend knikken. Ik schors de vergadering.
**

De vergadering wordt van 11.10 uur tot 11.20 uur geschorst.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Ik heb gisteravond geschetst voor welk dilemma de VVD-fractie staat. Ik moet eerlijk zeggen dat dit dilemma nog steeds aan de orde is. Het onderwerp privacy en veiligheid roept veel emoties op, dat zagen wij gisteravond en zojuist ook weer. Mijn fractie probeert toch om het hoofd koel te houden. Bij inbreuken op de privacy, en dat weegt ook voor mijn fractie zeer zwaar, gaat het om de proportionaliteit, de subsidiariteit en de zorgvuldigheid. Mijn fractie is er wel van overtuigd dat er voor de zorgvuldigheid voldoende waarborgen in de wet zijn ingebouwd en dat ook de ISP's zorgvuldig met de verkeersgegevens zullen omgaan. De proportionaliteit is nog steeds een zorgpunt.

Misschien kan de minister op een aantal punten die toch een beetje in deze Kamer zijn blijven hangen, nog wat meer duidelijkheid geven.

Allereerst de suggestie, althans zo is het op mij overgekomen, dat opsporingsdiensten kunnen graaien in een grabbelton, in een hooiberg van verkeersgegevens. Volgens mij moeten opsporingsdiensten zich houden aan de voorwaarden die worden gesteld in het Wetboek van Strafvordering en moeten zij per keer een gericht verzoek doen. Kan de minister bevestigen dat dit juist is? Of is toch sprake van een grotere berg aan verkeersgegevens?

Een deel van het dilemma heeft te maken met de bewaartermijn. De lengte daarvan zorgt natuurlijk voor het niet voldoen aan het vereiste van proportionaliteit. Mijn fractie heeft begrepen dat opsporingsdiensten pas wat aan verkeersgegevens hebben als de gegevens langer dan zes maanden worden bewaard. Meestal worden die gegevens zo ongeveer na zeven à acht maanden opgevraagd. Zij zouden dan in ieder geval zo lang bewaard moeten worden. Ik hoor graag van de minister hoe het op dat punt zit met de effectiviteit van de bewaartermijn.

De minister heeft de aardige suggestie gedaan om een brief naar de Kamer te sturen waarin hij aangeeft hoe de nulmeting verloopt met de ISP's, wat zij vastleggen en hoe de bewaarplicht bij de ISP's wordt geïmplementeerd. De minister zal coulant optreden ten opzichte van de ISP's bij de handhaving van de bewaarplicht, zo heb ik begrepen. Dat is aardig en goed om te horen. Het is ook goed om te horen dat de ISP's niet met onevenredige investeringskosten worden opgepadeld.

Ik krijg van de minister graag meer helderheid over de bewaartermijn en de zorgvuldigheid om uiteindelijk onze balans op te kunnen maken.

*N

De heer **Engels** (D66): Mevrouw de voorzitter. Ik spreek namens de fracties van D66 en de OSF mijn waardering uit voor de reactie van de minister op onze inbreng. Wij kunnen vaststellen dat er Kamerbreed ernstige inhoudelijke kritiek is op het wetsvoorstel, die betrekking heeft op nut en noodzaak, effectiviteit, proportionaliteit en daarmee ook aard en omvang van de aantasting van de privacy.

Gisteren is een indrukwekkende illustratie gegeven van afwegingen op basis van politieke opportuniteit, waardoor een enkele fractie of meerdere fracties de ernstige en principiële bezwaren toch anders wegen op basis van zelf gecreëerde voorwaarden.

Het aanbod van de minister over de nulmeting en de toetsing van de implementatie is sympathiek, maar of hij daarmee voldoende tegemoetkomt aan het CDA, laat ik maar even in het midden. Dat mag het CDA uiteraard zelf beoordelen. Aangezien wij de moties-Franken van te weinig betekenis vonden om daarmee groen licht te geven voor het wetsvoorstel, is ook het aanb+od van de minister in onze afweging niet doorslaggevend. Ik neem aan dat hij dit kan begrijpen.

Ik kom tot de conclusie dat het wetsvoorstel met name op het punt van de omvang van de bewaartermijn in onze ogen onvoldoende nut en noodzaak heeft, te weinig effectiviteit zal kennen en ook niet proportioneel is. Om die reden brengt het voor ons een te grote aantasting van de privacy met zich. Het liefst zouden wij willen -- ik ga dat zelf niet voorstellen, omdat ik begrijp dat een andere fractie met een voorstel in die richting zal

komen -- dat de bewaartermijn in een novelle wordt teruggebracht naar zes maanden. Ik weet niet hoe de Kamer daarover zal oordelen, al heb ik wel een vermoeden. Als dat voorstel wordt gedaan door een van de collega's, dan zal mijn fractie dat steunen.

Voor een ordelijke afloop van het debat wil ik wel zelf een motie aanbieden met onze secundaire optie, namelijk om, als de novelle niet haalbaar blijkt, de behandeling van de wet op te schorten en aan te houden tot de evaluatie van de Europese richtlijn heeft plaatsgevonden. Om dat in ieder geval onderdeel van de beraadslaging te blijven laten uitmaken, overhandig ik u de motie, mevrouw de voorzitter.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Engels, Kox, Strik, Schouw en Koffeman wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de aan het wetsvoorstel 31145 (Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens) ten grondslag liggende Richtlijn vóór september 2010 zal zijn geëvalueerd;

voorts overwegende dat het niet ondenkbaar is dat deze evaluatie een nieuw licht werpt op de inhoud van de Richtlijn en van het wetsvoorstel;

verzoekt de regering, voornoemd wetsvoorstel aan te houden totdat de uitkomsten van de hiervoor bedoelde evaluatie bekend zijn gemaakt,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter J (31145).

**

De heer **Engels** (D66): Mevrouw de voorzitter. Daarmee ben ik aan het eind van mijn inbreng in tweede termijn.

*N

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording en de duidelijke toezeggingen die hij heeft gedaan met betrekking tot de inhoud van de moties. Het blijkt dat ik toch nog een enkele toevoeging moet doen aan de behandeling in eerste termijn, omdat het accent door verschillende collega's wat eenzijdig is gelegd. Mijn betoog was dat je kwaad bij de wortel moet aanpakken. Die wortel is een richtlijn waar opbreken aan kleven. Ten aanzien van het opsommen van deze gebreken heb ik de heer Kox leren kennen als een haast devote aanhanger. Ik was daar zeer door getroffen. Ik vond dat ik het deze week beter deed dan vorige week, toen ik weliswaar een resolutie door de Parlementaire

Assemblee van de OVSE heb mogen halen -- een getuige daarvan zit achter de heer Kox -- maar ik kon één lid niet overtuigen. Dat was een klassieke Griekse marxist, die ook in de terminologie van Marx debatteerde. Jammer genoeg kon ik hem niet overtuigen, maar de heer Kox heeft zich ten aanzien van de rechtsstatelijke en de technische kritiekpunten als een devote aanhanger laten zien, zodanig zelfs dat hij vele malen mijn naam heeft geciteerd. Dat is veel te veel eer, want ik heb dat allemaal natuurlijk niet zelf bedacht. Je staat net als een andere natuurkundige altijd op de schouders van je voorganger en zo kom je verder.

De heer **Kox** (SP): Voor iemand die katholiek is gedoopt en opgeleid, is de aanduiding "devote aanhanger" een compliment en zeker niet vervelend. Ik heb willen aangeven dat met name de heer Franken ons in de afgelopen jaren argumenten heeft gegeven om erg kritisch te zijn op deze wet. Ik heb geen reden om afstand te nemen van alle argumenten die hij heeft aangevoerd. Natuurlijk hebben wij dat allemaal samen gedaan, maar onder zijn leiding. Dat heb ik willen aangeven en de heer Franken heeft dat ook zelf meteen duidelijk gemaakt: hij vindt nog steeds wat hij vindt, maar er zijn politieke redenen. De minister vindt namelijk dat wij ondanks die kritiek toch voor dit wetsvoorstel moeten stemmen. Daar ben ik geen devote aanhanger van, want ik vind dat de afstand tussen regering en Eerste Kamer ruimer zou moeten zijn en dat de Eerste Kamer, zelfs vanuit de regeringspartijen, zou moeten kunnen zeggen dat de minister nu iets onmogelijks vraagt. Ik ben benieuwd naar de eerste publicatie van de heer Franken in de vakpers na dit debat over deze materie, want die zal met belangstelling tegemoet worden gezien.

De heer **Franken** (CDA): Ik zal het concept langs u laten lopen. Mijn fractie is consistent en consequent geweest in de redeneringen hier. Daarom heb ik gisteren gezegd dat de stukken als herhaald en ingelast moeten worden beschouwd en als zodanig moeten worden gepresenteerd bij het overleg in Brussel. Tegen die richtlijn moet je actie ondernemen. Daarom moet je naar Brussel. In 2010 vindt een evaluatie plaats. Daarvoor beschikt men op dit moment nog over te weinig gegevens. In Nederland is bijvoorbeeld nog niets geïmplementeerd. Dan heb je dus nog geen gegevens om een evaluatie te laten plaatsvinden, maar het klimaat is daar nu wel gunstig voor. Een hoge ambtenaar heeft half mei gezegd dat telefonie prioriteit moet krijgen boven de "next generation issues" vanuit internet. Die moeten we later goed oppakken. Daaruit blijkt dat het klimaat daar gunstig is om hierover overwegingen te geven.

Een andere directeur-generaal heeft gezegd dat de richtlijn is opgesteld als reactie op de aanslagen in Madrid in 2004 en in Londen in 2005 en dat de richtlijn is gericht op terrorismebestrijding, maar er is een uitbreiding geweest naar "serious crime". Dat is "a fundamental change of aim. The discussion about

the scope of the directive is far from closed." Mijn voornaamste punt is dat we niet meer in een Concorde over de oceaan gaan vliegen, want dat is een ouderwetse en gevaarlijke technologie; dat moet je niet doen. Vandaar de motie op stuk nr. 1, die gisteren nogal badinerend werd besproken door de heer Engels. Wij moeten naar Brussel om een Nederlandse bijdrage aan dat debat te leveren. Dat moeten we meteen doen wanneer die evaluatie gestart wordt, want daar hebben wij iets te zeggen.

Dan komt het punt voor nu: nu hebben we een richtlijn die vaststaat en er is een verdragsverplichting tot implementatie. Dat is een constitutionele plicht. Dan zegt mijn fractie -- op dat punt lopen de heer Kox en ik uiteen; hij gaat naar links en ik naar rechts of in dit geval misschien juist andersom -- dat het verschil tussen zes en twaalf maanden niet principieel is. We moeten het hele bestaan van de richtlijn bediscussiëren, maar we zitten er nu mee. De minister heeft gezegd dat 24 maanden mooi zou zijn voor die cold cases, maar bij echte cold cases duurt het langer dan 24 maanden. Dat is dus een beperking. Er wordt ook geen nationale kop op de richtlijn gezet. Het is een harmonisatiegebrek, omdat daar een variabele termijn in is gezet. Die fout heeft men dus in Brussel gemaakt. Twaalf maanden is een compromis, dat door de Tweede Kamer is bereikt. Ik ben daar niet gelukkig mee, maar ik denk niet dat wij de Tweede Kamer moeten opzadelen met een novelle, in de zin van: jullie hebben een compromis bereikt maar wij vinden dat toch te veel; ga dat compromis maar overdoen. Dat is een betutteling van onze collega's aan de overzijde. Dan hebben wij geen debat met de regering, maar een indirect debat met de Kamer aan de overzijde. Dat lijkt mij niet juist.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Wat raar dat u dat "betutteling" noemt. De Eerste Kamer heeft toch een eigenstandige rol en een eigenstandige toetsing te doen? Als de Kamer besluit dat er zoveel bezwaren aan de richtlijn kleven dat wij ons beter kunnen beperken tot een minimale verplichting, in elk geval tot de evaluatie, bemoeien wij ons toch niet met een politiek compromis? U schakelt uw eigen rol uit!

De heer **Franken** (CDA): Nee, allerm minst. Ik kijk echter wel naar de effectiviteit daarvan. Als aan de overkant na lange onderhandelingen een compromis is bewerkstelligd, zeg ik niet: minister, ga ervoor zorgen dat zij het daar anders doen. Dat is mijn punt. Wij zijn hier voor een eigenstandige beoordeling. We mogen zeggen dat wij dat ongelukkig vinden. Ik zeg ook dat ik die richtlijn ongelukkig vind. Daar moeten wij iets aan doen en daarom moeten wij naar Brussel. Voor de tijd daarvoor heb ik een motie ingediend, zodat wij niet aan geldverspilling doen, de consumenten niet op kosten jagen en de boel niet opjagen met onomkeerbare maatregelen.

De heer **Engels** (D66): Ik moet zeggen dat ik het eens ben met mevrouw Strik. Ook deze benadering roept vraagtekens op. U hebt gisteren mijn licht ironische bejegening van uw moties en uw inbreng als "cynisch" afgedaan en nu als "badinerend". Het was ironisch bedoeld, maar de boodschap was helder. Dat kwam door de voorspelbaarheid van uw betoog. Mijn punt is dat u nu een aantal argumenten geeft op grond waarvan deze Kamer toch zou moeten instemmen met het wetsvoorstel en de vinger vervolgens aan de pols zou moeten houden. Ik kan mij echter niet aan de indruk onttrekken dat uw argumentaties niet meer een objectieve rationaliteit hebben, maar heel sterk worden ingekleurd door politieke opportuniteit, waar u gisteren mee begonnen bent. U bent uit op een doel. Dat maakt de aanvaardbaarheid van uw argumentatie sinds gisteravond, anders dan in de periode daarvoor, behoorlijk fragwürdig.

De heer **Franken** (CDA): Dat is uw goed recht. Bovendien moet ik u zeggen dat objectieve rationaliteit niet bestaat; dat moet u als wetenschapper toch ook weten.

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Het laatste punt van de CDA-fractie onderstreept het punt waarmee ik mijn inbreng in tweede termijn wil beginnen. Het spijt me dat ik daar toch nog even op wil terugkomen. Ik heb het over de manier waarop dit wetsvoorstel tot ons is gekomen. Mijn fractie heeft overwogen om op dit punt met een motie te komen, ongeveer langs de door mij geschetste lijnen. Dat hebben wij uiteindelijk niet gedaan, omdat wij ons realiseren dat de praktijk van de wetgeving te lenig is om die in één regel te kunnen samenvatten. Wij vragen de minister echter met klem of hij enkele creatieve staatsrechtsgeleerden op dit punt wil loslaten. Wij denken namelijk dat dit punt zich zeer regelmatig zal voordoen, juist in situaties waarin in de Tweede Kamer een compromis wordt gebakken op een punt waar "Europa" keuzemogelijkheden biedt. De Eerste Kamer moet dan toch de mogelijkheid hebben om, zonder direct de kritiek op zich te laden dat zij ons land met boetes opzadelt, een eigen afweging te maken. De minister noemt dat "het recht van amendement". Dat zou je, als je "Europa" uitschakelt, zo kunnen noemen. Mijn stelling is: op het moment dat de Europese complicatie erbij gekomen is, heeft dit hele verhaal een andere lading gekregen.

Ik zou hier in plaats van een paar zinnen toch een wat beter onderbouwd betoog over willen horen, met inachtneming van alle complicaties, de rol van de Eerste Kamer, Europese verplichtingen en andere afwegingen. De varianten die de minister in zijn antwoord benoemde, heb ook ik bedacht en vervolgens verworpen. Het moet toch mogelijk zijn om tot een goede leidraad te komen voor hoe je uit dit soort dingen komt, zodat we niet elke keer bij wetsvoorstellen deze discussie hoeven te hebben? Mijn collega van de SP gaf daarvan al een paar

voorbeelden. Wij moeten zeggen: bij dit voorstel willen wij de minister meegeven om het voortaan zo te doen. Het is aardig dat wij dit debat nu hebben over een wet die onder Justitie valt, want de minister kan zich als probleemeigenaar van dit onderwerp beschouwen.

Voor de rest dank ik de minister voor zijn toezeggingen, ook aan de CDA-fractie. Ik moet echter zeggen dat mijn fractie de afweging nog steeds buitengewoon ingewikkeld vindt. Ik kan nog niet voorspellen hoe het uiteindelijk gaat uitvallen. Eigenlijk gaat onze voorkeur ernaar uit om af te wachten wat er uit de Europese evaluatie komt. Wat wij hebben begrepen, is dat nogal wat landen al geïmplementeerd hebben. Er ligt dus een behoorlijke berg aan informatie over de manier waarop die richtlijn uitwerkt. Dan kunnen wij de risico's die gisteren door verschillende woordvoerders naar voren gebracht zijn op hun merites beoordelen. Bovendien hebben wij dan ook informatie over de manier waarop in Europa wordt gekeken naar het wegingsmoment dat de minister schetste in het korte interruptiedebatje met mij. Stel dat het maar over twee zaken gaat. Heb je het er dan allemaal wel voor over?

Het viel mij op dat er eigenlijk twee typen problemen zijn: problemen met de opslag en problemen met het gebruik. De woordvoerder van de SP-fractie had het met name over de problemen met het gebruik. Ik heb de indruk dat de nulmeting die wordt uitgevoerd vooral gaat over de problemen met de opslag. Uiteindelijk gaat het natuurlijk om de vraag wat er gebeurt met het gebruik als die enorme hoeveelheid gegevens er is. Ik denk dan aan de privacy, de phishing expedities en de foutmeldingen die kunnen plaatsvinden. Dat zijn zaken waarvan ik hoop dat de evaluatie er wat meer klaarheid over zal brengen. Ook om die reden heeft mijn fractie een motie voorbereid. Of die motie in stemming wordt gebracht, zal afhangen van de vraag of het wetsvoorstel wordt aanvaard. Om te voorkomen dat dit in de vergetelheid raakt, zal ik die motie graag in deze Kamer inbrengen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Westerveld, Engels en Kox wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat wetsvoorstel 31145 ziet op de implementatie van Richtlijn 2006/24/EG;

overwegende dat het wetsvoorstel drie jaar na de inwerkingtreding zal worden geëvalueerd, terwijl de aan het wetsvoorstel ten grondslag liggende Richtlijn vóór september 2010 aan een evaluatie zal worden onderworpen;

constaterende dat het niet ondenkbaar is dat ten gevolge van de laatstgenoemde evaluatie min of meer ingrijpende wijzigingen in de Richtlijn zullen

worden aangebracht die tot een aanmerkelijke verlichting van de inspanningen van de met de uitvoering belaste ondernemers kunnen leiden;

verzoekt de regering, de wet niet eerder te laten ingaan dan nadat de resultaten van de Europese evaluatie bekend zijn en met de Staten-Generaal zijn besproken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter K (31145).

**

*N

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording. Hij heeft een kernachtig betoog gehouden, bij tijd en wijle ook wat emotioneel. Dat is begrijpelijk, want wij hebben het over twee belangen die dicht bij burgers komen. Het is de minister die beide belangen dient te behartigen. Het gaat om het belang van een veilige samenleving, die vraagt om optimale opsporingsmogelijkheden, maar dezelfde samenleving vraagt ook om de veiligheid van privégegevens van burgers, waardoor mensen hun recht op een persoonlijke levenssfeer kunnen uitoefenen. Die twee staan naar onze mening minder tegenover elkaar dan de minister lijkt te veronderstellen. Natuurlijk willen wij allemaal zoveel mogelijk daders berechten, maar het zal altijd om een belangenafweging gaan.

De minister vindt het huidige wetsvoorstel geen inbreuk op het recht op een persoonlijke levenssfeer, omdat sprake is van een geoorloofde beperking van dat recht. Daarover verschillen wij van mening. Ik zei het net al in mijn interruptie. De minister heeft het idee dat ik het in juridische zin bij het verkeerde eind heb. Ik denk dat dit niet klopt en dat wij ook in juridische zin van mening verschillen. De beperking van het recht op een persoonlijke levenssfeer moet altijd aantoonbaar noodzakelijk zijn in een democratische samenleving en ook proportioneel. Over de inschatting of het noodzakelijk en proportioneel is, komen wij blijkbaar niet dicht bij elkaar. De minister lijkt te zeggen dat het al noodzakelijk is voor de samenleving als maar één zaak lijdt onder een langere termijn van opsporing. Naar mijn idee maakt de minister het recht op een persoonlijke levenssfeer te veel ondergeschikt aan het opsporingsbelang. Dat roept meteen de proportionaliteitsvraag op. Moet je omwille van een enkele zaak de gegevens van alle mensen lange tijd bewaren? Kan het niet met andere middelen worden opgelost? Daar is de minister nog niet op ingegaan. Ik vraag hem om dat alsnog te doen.

Ik heb een pleidooi gehouden voor een veel selectievere inzet op de traditionele opsporingsbevoegdheden die wij al hebben. Ik heb verwezen naar onderzoeken van Rob de Wijk, waaruit blijkt dat wij de daders van bijna alle beraamde aanslagen al in het vizier hadden. Met deze nieuwe methode komen wij dus niet plotseling

heel nieuwe verdachten op het spoor, waardoor wij zaken kunnen voorkomen. Misschien miskent de minister de mogelijkheden die wij al hebben en zijn wij veel te veel gefixeerd op de technologie. Door die verblindheid gaan wij wellicht eerder fouten maken in de opsporing dan dat wij de opsporing verbeteren.

Verder sluit ik mij aan bij het pleidooi van mevrouw Westerveld. Laten wij eens goed gaan kijken hoe wij onze rol beter kunnen vervullen en hoe wij de richtlijnen zouden willen implementeren. Ik ben het met de minister eens dat hier geen sprake is van een nationale kop, want het is een kwestie van gebruik maken van de bandbreedte die de richtlijn aangeeft. Dan nog is er een behoorlijk verschil of je het minimaal of maximaal implementeert. Daar liggen nationale beleidskeuzen aan ten grondslag. Wij willen onze rol als medewetgever fatsoenlijk kunnen vervullen, maar op deze manier kan dat niet. Als wij tegen stemmen, dan stemmen wij meteen tegen een Europeesrechtelijke verplichting.

Er zijn een paar punten waarvan ik wil dat de minister erop ingaat. Ik heb het voorstel van een burgerportaal gedaan, een manier voor burgers om inzichtelijk te krijgen waarvoor hun gegevens zijn gebruikt, wanneer ze zijn gebruikt en of ze zijn vernietigd. Aan de notificatieplicht moeten wij toch al voldoen. Ik bedoel het niet zo dat op de website komt te staan wat de Wet bewaarplicht inhoudt en wat het betekent voor de gegevens van burgers. Ik vraag om een individuele rechtsgang, een mogelijkheid voor burgers om te weten wat er met hun specifieke gegevens gebeurt. Ik had ook nog gevraagd om de suggestie uit te werken dat de overheid zelf de gegevens in bestanden bewaart. Waarom nemen wij het niet over van de bedrijven op het moment dat de bewaarplicht voor langere termijnen geldt? De minister hangt erg aan die rechtswaarborgen en dat waardeer ik ook zeer. De grootst mogelijke zekerheid heb je als overheid als je er ook zelf voor zorgt dat die rechtswaarborgen worden nagekomen. Nu leggen wij in principe heel belangrijke rechtswaarborgen bij het bedrijfsleven. Dat is altijd kwetsbaarder.

De heer **Franken** (CDA): Ik ben het eens met het betoog van mevrouw Strik over de kritiekpunten op de richtlijn en de uitvoering daarvan. Vindt zij het niet gevaarlijk om alles in een grote databank onder te brengen? Daar schep je juist een veiligheidsrisico mee.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Dat heb ik in eerste termijn ook al aangegeven. Daar ben ik niet meteen voor geporteerd. Ik heb er juist veel bezwaren tegen geuit tijdens de behandeling van de Paspoortwet. Het is de vraag of je het per se in een centrale databank moet opslaan. Je zou ook kunnen kijken of je het met gedecentraliseerde databanken in eigen hand kunt houden. Het een hoeft het ander dus niet uit te sluiten naar mijn idee.

Voorzitter. Ik heb het gisteren ook al betoogd. Meteen na de terroristische aanslagen

hadden overheden de neiging om hun veiligheidsmaatregelen voorop te stellen en de burgerrechten te veronachtzamen onder het motto "veiligheid boven alles". Ik denk dat wij inmiddels, na alle onderzoeken naar effecten van maatregelen, mogen toegeven dat wij die rechtsstatelijke beginselen alleen effectief kunnen verdedigen als wij die beginselen hoog houden. Daar draait het tenslotte om. Daarvoor willen wij ze ook beschermen. Terrorismebestrijding is daar geen uitzondering op, ook niet tijdelijk of als noodmaatregel. Wij zijn ons bewust van de Europeesrechtelijke verplichting om de richtlijn om te zetten. Gelet op onze bezwaren heeft het onze voorkeur om de implementatie uit te stellen. Er zijn nog heel veel onzekerheden. Aan de evaluatieverslagen is te zien dat de lidstaten die het hebben geïmplementeerd al enorm veel informatie hebben. Er zijn veel twijfels over de effectiviteit en over nut en noodzaak. Van die informatie valt al heel wat te leren. We hoeven daar niet per se onze ervaringen aan toe te voegen. Het zou betekenen dat we providers opzadelen met allerlei investeringen. Ik zou zeggen: leer nu van die andere lidstaten. Ondertussen kunnen wij wachten op de uitspraak van het Bundesverfassungsgericht. Als deze instantie "nee" zegt, komt alles weer in een ander daglicht te staan.

De heer **Franken** (CDA): Over 2008 zijn slechts gegevens van zeven lidstaten bekend. In 2009 kwam het een beetje op gang, maar er is nog steeds niet voldoende materiaal. Om er iets van te kunnen leren, moeten wij dus nog even wachten. Als de lidstaten niet implementeren, komen er ook geen gegevens vrij. Dan kan je dus helemaal niet evalueren in 2010.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Er zijn ongeveer 21 lidstaten die al hebben geïmplementeerd.

De heer **Franken** (CDA): Van zeven lidstaten zijn de gegevens bekend. Dat is gebleken op een bijeenkomst in mei 2009 in Brussel, waarmee u ook bekend bent.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Precies. De Commissie heeft dan ook de lidstaten opgeroepen om met meer statistische gegevens te komen. Dat zou de meerwaarde van de richtlijn kunnen aantonen. Anders is er de dreiging dat de richtlijn moet worden aangepast. Niet alle 21 lidstaten hebben gegevens geleverd, maar ik ga ervan uit dat die gegevens er komen als implementatie heeft plaatsgevonden. Als Nederland straks als enige wel statistische gegevens levert, is dat ook onvoldoende voor een evaluatie. Laten wij nu gebruikmaken van de gegevens van landen die de weg al hebben afgelegd. Wij zijn door al dat overleg met de telecombedrijven vrij laat met implementatie en dat biedt de gelegenheid om te leren van de ervaringen in andere landen.

Voorzitter. Gelet op de Europeesrechtelijke verplichting kan mijn fractie ermee leven als de richtlijn in minimale vorm wordt geïmplementeerd

op voorwaarde dat de minister onze zorgen bij de evaluatie naar voren brengt en aandringt op een grondige herziening van de richtlijn. Het eerste gaat de minister in ieder geval doen. Ik ga nu een motie indienen om met een novelle naar de Tweede Kamer te gaan met de bedoeling om de richtlijn tot de evaluatie niet verder te implementeren dan noodzakelijk voor de Europeesrechtelijke verplichtingen. De motie vraagt om de bewaarplicht terug te brengen tot een halfjaar.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Strik, Engels, Kox, Vliegthart en Thissen wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het wetsvoorstel bewaarplicht telecommunicatiegegevens ziet op de implementatie van Richtlijn 2006/24/EG;

overwegende dat door de Eerste Kamer der Staten-Generaal reeds in de discussie rondom de totstandkoming van Europese regelgeving omtrent de bewaarplicht telecommunicatiegegevens bezwaren zijn geuit met betrekking tot het nut en de noodzaak van dergelijke regelgeving;

constaterende dat door de Eerste Kamer aangezochte experts hebben betoogd dat er ernstige twijfels bestaan met betrekking tot de effectiviteit -- en daarmee voor wat betreft nut en noodzaak -- van de bewaarplicht van met name internetgegevens;

constaterende dat de effectiviteit afneemt naarmate de bewaartermijn langer wordt, terwijl de kosten voor internet service providers aanzienlijk toenemen;

constaterende dat Richtlijn 2006/24/EG ook niet verplicht tot een langere bewaartermijn dan zes maanden;

verzoekt de regering, het wetsvoorstel middels een novelle zodanig te wijzigen dat de bewaartermijn op zes maanden wordt gesteld,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter L (31145).

**

*N

Mevrouw **Lagerwerf-Vergunst** (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Onze fracties hadden gisteravond ernstige inhoudelijke kritiek op het wetsvoorstel. In de loop der tijd zijn bij onze fracties twijfels ontstaan die de minister in zijn antwoord vooralsnog niet heeft kunnen wegnemen.

Ook nu heb ik weer weinig woorden nodig om duidelijk te maken wat ik vind. Mijn collega heeft gisteravond de uitgangspunten genoemd waar onze fracties van uitgaan. Wij zijn ons ervan bewust dat wij verplicht zijn om een richtlijn te implementeren. Dat betekent voor ons in ieder geval een minimumtermijn van zes maanden. Wij hebben ook nog gesproken over de inbreuk op de privacy, de proportionaliteit, nut en noodzaak en de effectiviteit. Wij hebben er uiteraard over nagedacht hoe wij hiermee moeten omgaan. Een goede Bijbelse spreuk luidt dat, als iemand aan je vraagt om één mijl mee te gaan, je twee mijlen met hem gaat. Voor alle duidelijkheid: dit betekent niet dat wij 24 maanden willen gaan nu de minister 12 maanden vraagt. Wij hebben de minister nadrukkelijk gevraagd om te reageren op ons verzoek of het mogelijk is om de wet aan te nemen en wat de zes maanden te boven gaat voorlopig in de ijskast te zetten totdat wij meer weten over de evaluatie van de richtlijn. Ik geef toe dat dit juridisch-technisch niet de schoonheidsprijs verdient, maar het is al eens eerder gebeurd. Laatst hebben wij een creatieve oplossing gevonden bij een verzamelwet van deze minister waar de gehele Kamer achter stond. Ik heb de minister niet expliciet horen reageren op ons verzoek en ik vraag hem, dat alsnog te doen.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Vindt u het staatsrechtelijk wel zuiver om een kortere bewaartermijn te vragen? Als u voor onze motie stemt, kunt u hetzelfde bereiken maar dan wel in staatsrechtelijke zuivere zin. Dan kunt u na de evaluatie altijd nog pleiten voor een langere bewaartermijn. Stel dat uit de evaluatie naar voren komt dat een bewaartermijn van zes maanden niet effectief genoeg is, dan hebt u geen middelen meer in handen om dat te wijzigen. Het is dan immers aan de regering om te beoordelen wat zij met de evaluatie doet.

Mevrouw **Lagerwerf-Vergunst** (ChristenUnie): Ik wil niet ingaan op de vraag of het staatsrechtelijk wel of niet kan. Ik geef toe dat uw oplossing chiquer is, maar ik heb het dilemma geschetst waarvoor wij ons zagen geplaatst. Hoe kunnen wij hieruit komen en zo ver mogelijk met de minister meegaan? Ik kan helaas nog niet zeggen hoe wij oordelen over uw motie. Uw tweede vraag ben ik even vergeten.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): U hebt geen instrument meer in handen, want u laat het aan de regering over om te bepalen wat zij met de evaluatie doet. Het kan best zijn dat uw oordeel anders is.

Mevrouw **Lagerwerf-Vergunst** (ChristenUnie): Ik zie graag dat de resultaten van de evaluatie besproken worden in het parlement. Hier speelt het vertrouwensbeginsel een rol. Ik denk ook even aan de behandeling van de Wet publieke gezondheid waarbij de hele wet is aangenomen en een bepaald artikel niet in werking is getreden totdat deze

Kamer alsnog groen licht gaf. Ik denk aan zo'n optie, maar ik kan nog geen duidelijkheid verschaffen over het stemgedrag van onze fractie ten aanzien van het wetsvoorstel en de moties.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn poging om een oplossing te bieden voor al onze problemen. Dat is een loffelijk streven. Ik kan mij voorstellen dat er dankbaarder werk is dan een karwei van een voorganger halverwege overnemen, terwijl je weet dat er buitengewoon veel ongerustheid bestaat in beide Kamers. Ook kan ik mij voorstellen dat het niet zo dankbaar is om niet je argumenten maar je politieke positie te moeten inzetten om de meest verwante fractie tot handelen te brengen dat zich niet verdraagt met de argumenten van die fractie. Ik zie de minister "nee" schudden. Dan zijn er twee mogelijkheden: of de brandstapels die collega Franken wellicht zag bestaan helemaal niet, of deze minister is niet degene die de politieke druk op collega Franken uitoefent en dan zijn het anderen. Er is in ieder geval iets dat de fractie van het CDA doet afstappen van haar wetenschappelijke rationaliteit en doet overstappen naar politieke opportuniteit. Ik heb dat overigens niet zelf verzonnen, maar gehoord.

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Mijn naam wordt nu zoveel ingebracht dat ik wel moet reageren. Gisteren heb ik dat niet gedaan, omdat het debat dan persoonlijk zou worden. Maar goed, de heer Kox heeft net nog verteld hoe oprecht zijn intentie is geweest en hoe devoot hij zich heeft willen opstellen.

Het gaat erom dat wij een heel strikt operationeel argument hebben -- ik heb dat politiek genoemd -- namelijk dat wij een richtlijn moeten implementeren. Het verschil tussen zes en twaalf maanden vinden wij niet iets om verder ruzie over te maken. Dat is alles!

De heer **Kox** (SP): Dat bestrijd ik ook niet. Als een partij gaat draaien -- ik bedoel dat niet oneerbiedig -- dan zie je dat de argumenten ietwat aangepast worden. Nu zagen wij het merkwaardige verschijnsel dat collega Franken geen millimeter toegaf op zijn argumenten tegen deze wet. Die bleven gewoon recht overeind. Hij telde dus niet op en kwam tot een conclusie, nee, hij telde aan de ene kant op en zei aan de andere kant dat hij nog wel iets anders had, namelijk dat hij het politiek opportuun vindt om toch voor deze wet te stemmen.

De heer **Franken** (CDA): Maar dat zijn argumenten tegen de richtlijn en niet zozeer tegen de wet. Daarom moeten wij naar Brussel om die richtlijn veranderd te krijgen.

De heer **Kox** (SP): Zeker en u hebt erop gewezen dat deze Kamer onder normale omstandigheden gehouden is om richtlijnen te implementeren, maar

wij zullen het er toch met zijn allen over eens zijn dat dit "onder omstandigheden" ook echt onder omstandigheden moet zijn? Wij zijn geen stempelmachine, want dat zou de rol van de senaat op dit punt beter uit onze constitutie kunnen verdwijnen. Als Brussel met een richtlijn komt, wil dat niet zeggen dat wij daar alleen maar een stempel op moeten zetten. Wij hebben de plicht tot een eigen afweging.

Gisteren heb ik al toegegeven dat dit een buitengewoon complexe zaak is. Enerzijds hebben wij de opdracht om het kwade te voorkomen. Ik haalde dat niet als anekdote aan, maar echt als de positie van onze Eerste Kamer. Ik ben er helemaal niet voor dat wij recht van amendement zouden krijgen. Dat heb ik nooit bedoeld en dat zou ook geen goede oplossing zijn, maar dan moet het voor deze Kamer ook wel te doen zijn en moet er geen voorstel komen waarbij wordt gezegd dat wij in dit geval niet gerechtigd zijn om het kwade te voorkomen, dat wij het wel moeten doen omdat dit nu eenmaal verdragsrechtelijk moet. Ik denk niet dat het zo is. Niemand kan tegen deze Kamer zeggen dat wij iets moeten doen. Dat blijft de bevoegdheid van de Kamer zelf. Wij doen wat wij denken dat wij moeten doen en dat is het kwade voorkomen. Dit is een slechte richtlijn waar iedereen ongelukkig over is en hij wordt geïmplementeerd op de manier waarover de meeste fracties ongelukkig zijn.

De heer **Franken** (CDA): Zou u de wet dan ook afstemmen als de bewaartermijn op zes maanden was gesteld?

De heer **Kox** (SP): Dat zou opnieuw een dilemma zijn voor mijn fractie. Ik vind de richtlijn zo slecht dat je zou kunnen zeggen dat wat er nog aan toegevoegd is alleen maar toegevoegde negatieve waarde heeft. De richtlijn op zichzelf is al dusdanig slecht dat wij er eigenlijk allemaal tegen zouden moeten stemmen als wij onze argumentatie de doorslag zouden laten geven. Maar er is een oplossing. Ik kom daar straks op. Ik denk dat deze Kamer creatief genoeg is en kan zeggen: nog niet, nog niet implementeren. Dat doen wij niet het een en ook niet het ander en houden wij mogelijkheden open om voortschrijdend inzicht het werk te laten doen, om ons tot voortschrijdende kennis te brengen en straks tot een oplossing te komen die ons allen kan zinnen. Ik probeer daar op uit te komen, maar het blijft erg ingewikkeld omdat hier het probleem niet zit in wat er nationaal aan is toegevoegd, maar omdat het probleem in de richtlijn zelf zit. Toen die aanvankelijk als kaderbesluit werd voorgelegd, liet de Eerste Kamer al direct weten daar niet mee akkoord te zullen gaan en zadelde de Tweede Kamer minister Donner zelfs met een motie op waarin stond dat hij er niet mee akkoord mocht gaan. Inderdaad is het dus al aan de wortel fout gegaan, daar hebt u gelijk in, en dat zou je tot de gewetensvraag moeten brengen of je daar nu dan wel mee zou mogen instemmen.

Ik heb de naam van collega Franken inderdaad veel genoemd. Gisteren heb ik al

geprobeerd aan te geven dat ik dat niet heb gedaan om aan te tonen dat hij inconsequent is in zijn argumentatie, dat hij zou draaien of er iets bij zou verzinnen. Nee, ik heb juist gezegd dat zijn argumenten dezelfde blijven, dat die ook de mijne zijn, maar dat er iets anders is dat hem doet besluiten om toch voor de wet te stemmen. Hij sprak net over een marxist die hij ontmoette. Her en der zijn die misschien nog wel te vinden, maar een van de dingen die ik mij herinner is dat ook marxisten verstandige mensen kunnen zijn en zeggen dat het denken van de mens voor een belangrijk deel ook door zijn omstandigheden wordt bepaald. Ik zou nu zo graag willen weten wat nu de omstandigheden zijn die collega Franken en de CDA-fractie zo ver hebben gebracht dat, hoewel hun argumenten de mijne zijn, hun eindafweging toch een totaal andere is. Maar goed, voor het overige respecteer ik uiteraard de besluitvorming van de CDA-fractie.

De beantwoording van de minister heeft ons geen extra argumenten geleverd om toch voor deze wet te stemmen. Ik zie hem wat moedeloos kijken, maar ik had hem al gezegd dat dit een heel karwei zou zijn. Ik heb hem horen zeggen dat deze wet eigenlijk niet voor preventie is, maar daar was het toch wel mee begonnen als je kijkt naar waarmee de Europese Commissie destijds kwam. Dat was om de misdaad te bestrijden, dat was om terrorisme wellicht te voorkomen. Dat zit er allemaal niet meer in. In het beste geval kunnen wij er gepleegde misdrijven mee opsporen. Dat is een belangrijke zaak en taak, maar het is nogal wat als wij gegevens van iedereen gaan opslaan en al van te voren moeten toegeven dat dit niet zal leiden dat wij meer misdaden kunnen voorkomen, zoals collega Franken inderdaad al in 2005 zei.

De minister zei ook dat je er eigenlijk ook geen last van hebt en vroeg waarom je het niet gewoon laat gaan als het allemaal netjes gebeurt. Ja, wij creëren er schijnveiligheid mee en wij hadden die tijd, dat geld en al die inspanningen ook kunnen gebruiken om effectievere maatregelen te nemen.

In het begin heb ik in reactie op collega Franken al gezegd dat er misschien een oplossing is en die zou zijn tijd. Wij moeten ons tijd gunnen om te bezien hoe wij dit probleem op een betere manier kunnen oplossen dan op deze manier door tegen de richtlijn en tegen of voor de wet te stemmen. Dat is een eigenlijk niet oplosbaar dilemma. Er circuleren op dit moment enkele moties. Mijn fractie wil zo coöperatief mogelijk zijn. Wij zullen dan ook graag voor de twee moties van het CDA stemmen. Daar staat een belangrijk oordeel over de wet in, een veroordelend oordeel over de wet, en een weg waarlangs verbetering gerealiseerd zou kunnen worden, met name in nieuwe Brusselse onderhandelingen. Er ligt ook een voorstel van de fractie van de PvdA om in ieder geval de evaluatie af te wachten en dan pas verder te gaan met de daadwerkelijke uitvoering van de wet. Dat lijkt mij verstandig, want wij kunnen daar veel van leren en wellicht een hoop gedoe mee voorkomen. Er ligt ook nog een voorstel van collega

Engels om de besluitvorming op dit moment aan te houden tot de evaluatie -- dat komt volgens mij dicht in de buurt van het voorstel van de PvdA. Daarom zou ik na afloop van deze termijn graag nog eens enkele minuten willen overleggen met de andere fracties om te bezien of die niet ineen zijn te schuiven. Bovendien ligt er nog een voorstel van collega Strik om met een novelle te komen, zodat wij minimaal implementeren. Dat zou de pijn wat dragelijker maken. Mijn fractie zal in ieder geval voor al deze moties stemmen, maar zou het op prijs stellen als er nog een poging werd gedaan om te kijken of deze Kamer niet meer eensgezind tot een motie zou kunnen komen. Voor de rest kan het niet aan ons liggen dat wij niet de ruimte zoeken om dit probleem op een chiquere manier op te lossen dan zich nu lijkt aan te bieden.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): De twee moties over aanhouding van de besluitvorming of besluiten of de inwerkingtreding uitstellen, liggen inderdaad het dichtst bij elkaar. Welke heeft uw voorkeur? Wat vindt u staatsrechtelijk gezien de beste manier?

De heer **Kox** (SP): Staatsrechtelijk gezien vind ik aanhouden het beste. Mevrouw Duthler heeft aangegeven dat zij besluitvorming onder deze omstandigheden ook niet zo best zou vinden, maar zij heeft wel een ander oordeel over die zes maanden. De minister heeft ook aangegeven dat een langere bewaartermijn in ieder geval betekent niet eerder voorkomen maar wel beter kunnen opsporen van daders. De voorkeur van mijn fractie is dus besluitvorming aanhouden en dat zie ik in zowel het voorstel van collega Engels als dat van mevrouw Westerveld: nu geen onomkeerbare stappen zetten en ons even de tijd gunnen. Soms is tijd ook een deel van de oplossing.

*N

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van een aantal vragen in eerste termijn. Naar mijn gevoel heeft de minister geen antwoord gegeven op een belangrijke vraag, namelijk of de overheid, die door de burgers op basis van democratische beginselen boven zich is gesteld, de belangen van die burgers behartigt door hen op een manier te bejegenen die op gespannen voet staat met diezelfde democratische beginselen. Ik denk dat die vraag niet is beantwoord, omdat de minister ervan uitgaat dat de Europese richtlijn nu eenmaal moet worden geïmplementeerd en die vraag een gepasseerd station zou zijn. Mij lijkt dat niet; het is alsof de belangen van de Nederlandse burgers ondergeschikt worden gemaakt aan de Europese eis tot implementatie en dat kan niet de bedoeling zijn. De Eerste Kamer is er om een eigen afweging te maken en een keuze tussen ja of ja doet geen recht aan die eigenstandige toetsingsplicht. Het implementeren van Brusselse maatregelen waarmee niemand gelukkig is of waarvan niemand gelukkig wordt, leidt hooguit tot meer onbegrip van Nederlandse burgers ten opzichte van de Europese

regels. De politiek zou daar voorzichtig mee moeten zijn.

Deze wet wordt breed beleefd als een slechte wet. Slechte wetten behoren niet te worden aangenomen. Nu een wet aannemen, in de illusie dat in het vervolg de vinger aan de pols zou kunnen worden gehouden, is niet correct. Bij voorstemmen wordt de zeggenschap over de implementatie uit handen gegeven en dat is bij een onderwerp dat de privacy van alle burgers aangaat, niet verstandig. Dat dit niet de bedoeling kan zijn, wordt hier breed gedragen. De minister lijkt er ten onrechte van uit te gaan dat de implementatie-eis van Brussel voldoende reden is om dit wetsvoorstel hier ongeschonden te laten passeren. Dat is jammer, omdat het serieuzer nemen van de hier geuite kritiek de regering meer kansen zou hebben geboden om te voldoen aan de Europese eisen. Ik denk dat de Eerste Kamer het kabinet een geweldige dienst bewijst door het meer tijd te gunnen om deze wet te verbeteren.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik dank de sprekers in tweede termijn voor de aandacht voor dit onderwerp. In mijn antwoord van vanochtend heb ik geprobeerd om maximaal recht te doen aan de zorgen en bedenkingen die gisterenavond naar voren zijn gebracht met betrekking tot de implementatie van deze richtlijn. Ik denk dat het van belang is dat het gemeen overleg, zoals het overleg tussen regering en Staten-Generaal zo mooi wordt genoemd, ertoe leidt dat de diverse gezichtspunten rondom de implementatie van deze richtlijn tot hun recht komen.

De richtlijn is rechtsgeldig tot stand gekomen. Uiteraard ben ik mij bewust van de discussie die destijds met mijn voorganger daarover is gevoerd. Maar de richtlijn is tot stand gekomen, dus op het Koninkrijk der Nederlanden rust een verplichting tot implementatie van deze richtlijn. Er is geen verplichting voor het Koninkrijk der Nederlanden om die richtlijn op een specifieke manier te implementeren, maar de implementatie moet natuurlijk wel binnen de kaders van de richtlijn blijven. In verband daarmee ben ik ingegaan op de situatie van de internet service providers en de manier waarop wij voor hen een situatie kunnen bewerkstelligen waarin mag worden verwacht dat zij meewerken en de burgers kunnen rekenen op de vereiste bescherming van persoonsgegevens bij de toepassing van de richtlijn en de wet.

Uiteraard heb ik bij deze discussie de discussie in de Tweede Kamer goed in gedachten gehouden, die qua strekking nogal verschillend was van de discussie in deze Kamer: daar werd namelijk van vele kanten naar voren gebracht dat het eigenlijk goed en wenselijk is dat deze gegevens beschikbaar zijn voor criminaliteitsbestrijding. De discussie aldaar ging niet over 6 of 12, maar over 18 of 24, al waren er fracties als GroenLinks die 6 wilden.

Ik heb dus geprobeerd om daar maximaal rekening mee te houden. Ik zal dadelijk ingaan op een bijzondere, maar tegelijk grensverkennende mogelijkheid om rekening te houden met de zorgen die mevrouw Westerveld heeft verwoord en die haar aanleiding gaven voor haar motie. Misschien is een beter alternatief denkbaar, dat tegemoetkomt aan haar zorgen en gedachten.

Maar voordat ik dat doe, is het misschien goed om in te gaan op de punten die mevrouw Duthler trefzeker onder woorden bracht over het praktisch gebruik ervan. Ik denk dat zij een aantal belangrijke zaken aansneet. Bij deze richtlijn en de implementatie ervan is het natuurlijk onze taak om het praktische nut goed voor ogen te houden. De heer Kox maakte enige opmerkingen over de doelstelling van de richtlijn. Misschien is hij door de tijd waarin hij tot stand kwam, wel erg verbonden met terrorisme. In de considerans van de richtlijn van 2006 is dat al breder: hij is betrokken op ernstige criminaliteit meer in het algemeen, en het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van strafbare feiten. Uiteraard geldt ook hierbij dat wij een en ander moeten bezien vanuit het oogpunt van het tot stand brengen van goede wetgeving.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Ik heb de consideransen 7, 8 en 9 ook genoemd. In alle drie gaat het over georganiseerde misdaad en terrorisme. De richtlijn beperkt zich dus tot die twee zware vormen van criminaliteit.

Minister **Hirsch Ballin**: Overweging 7 van de richtlijn luidt: "In de conclusies van de Raad justitie en binnenlandse zaken van 19 december 2002 wordt benadrukt dat wegens de opmerkelijke toename van de mogelijkheden van elektronische communicatie, gegevens betreffende het gebruik daarvan van bijzonder belang zijn en een waardevol instrument bij het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van strafbare feiten, met name in de strijd tegen de georganiseerde misdaad." Overweging 8: "In zijn verklaring betreffende de bestrijding van terrorisme van 25 maart 2004 heeft de Europese Raad aan de Raad opdracht gegeven maatregelen te bestuderen met het oog op het vaststellen van regels voor het bewaren van verkeersgegevens door telecommunicatieaanbieders." Overweging 9 luidt: "Ingevolge artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (EVRM) heeft iedereen recht op respect voor zijn privéleven en zijn correspondentie. Openbare instanties kunnen in de uitoefening van dat recht tussenkomen overeenkomstig de wettelijke voorzieningen, en indien het in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van, onder andere, de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, ter voorkoming van ordeverstoring of strafbare feiten, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Omdat gebleken is dat de bewaring van gegevens een noodzakelijk en doeltreffend onderzoeksinstrument is voor wetshandhaving in verschillende lidstaten, en met

name bij ernstige aangelegenheden zoals georganiseerde misdaad en terrorisme, dient gezorgd te worden dat de bewaarde gegevens beschikbaar zijn voor de wetshandhavingsautoriteiten gedurende een bepaalde periode, onder specifieke voorwaarden. De goedkeuring van een instrument betreffende de bewaring van gegevens overeenkomstig de vereisten van artikel 8 van het EVRM is derhalve een noodzakelijke maatregel." Zo luiden de overwegingen 7, 8 en 9 van de richtlijn.

Mevrouw Duthler vroeg naar de proportionaliteit en of zomaar graaien in bestanden aan de orde kan zijn. Die vraag is uiteraard zeer ter zake, want willekeurig graaien in databestanden is iets wat u en ik absoluut niet willen. Gegevens worden gevraagd over het gebruik van een bepaald nummer. Er is een bevel nodig van de officier van justitie overeenkomstig artikel 126n; dat gaat over heterdaadsituaties. Daarbij speelt het probleem van de bewaartermijn geen rol. Of 126u waarbij het gaat om misdrijven in georganiseerd verband. Er is dus een zeer beperkte toepassing. Artikel 126n betreft ontdekking op heterdaad, verdenking van misdaad als omschreven en naast heterdaad ook een aantal van de ernstige misdrijven, bedoeld in artikel 67, lid 1 Wetboek van Strafrecht. Voor zware criminaliteit geldt artikel 126n. In de situatie van artikel 126u gaat het om in georganiseerd verband beramen of plegen van misdrijven. Dat is het strafvorderlijke kader waarbinnen toepassing kan worden gegeven aan deze strafvorderlijke bevoegdheden in relatie tot bij de providers aanwezige bestanden. Ik hoop dat dit aan mevrouw Duthler de vereiste en ook in mijn ogen noodzakelijke specificatie en duidelijkheid geeft.

Mevrouw Duthler heeft er volkomen gelijk in dat er bij ernstige misdrijven -- er is veel aandacht besteed aan de cold cases -- waarvan sprake is in relatie tot artikelen 126n en 126u van het Wetboek van Strafvordering enige tijd nodig is om een gecompliceerd opsporingsonderzoek op gang te brengen. Dan is het geen cold case, maar dan loopt het onderzoek. Zes maanden zou te kort zijn. Er waren argumenten van het Openbaar Ministerie, het college van procureurs-generaal en van de politie om op 24 maanden te gaan zitten. De Tweede Kamer heeft echter gekozen voor 12 maanden, hoewel daar ook discussies waren en pleidooien voor de ruimere termijn, naast die voor de kortere. Zes maanden zou in elk geval te weinig zijn; mevrouw Duthler heeft daar gelijk in. Wij hebben ons werk niet gedaan als wij zeggen: wij hebben de richtlijn geïmplementeerd. Een kant van het wetgevingsproces is ook dat wij goed moeten nadenken over hoe het werkt. Daarom zijn deze overwegingen terdege van belang.

De brief over de nulmeting met de internet service providers en het coulante optreden zodat zij geen onevenredige investeringslasten over zich afroepen, is inderdaad de strekking van wat ik in eerste termijn heb toegezegd. Ik neem aan dat daarmee dat specifieke punt, dat naar aanleiding van de hoorzitting onder de aandacht was gebracht, de vereiste aandacht en nadruk heeft gekregen.

Ik vermeld nog dat uit het rapport van de Erasmusuniversiteit blijkt op het punt van de effectiviteit dat binnen de opsporing met grote regelmaat gebruik wordt gemaakt van historische verkeersgegevens en dat veel voor de opsporing relevante informatie door middel van deze gegevens wordt verzameld. De onderzoekers concluderen dat het onderscheid tussen het gebruik als direct of indirect bewijs niet altijd op een gemakkelijke manier te maken is, dat er daarom vaak gebruik wordt gemaakt van stuurinformatie en dat die dientengevolge niet altijd als bewijsmiddel in het strafdossier naar voren komt. Ik hoop dat dat ook van belang is voor mevrouw Lagerwerf die natuurlijk in haar rechterlijke ervaring bepaalde zaken heeft meegemaakt. In het Erasmusonderzoek is dat breder onderzocht dan wiens persoonlijke ervaring dan ook kan meebrengen. Daaruit komt dit beeld eenduidig naar voren. Dat is het resultaat van een systematisch onderzoek. Ik hoop dat mevrouw Lagerwerf dat wil laten meewegen. Uit het onderzoek komt naar voren dat in 32 van de 65 zaken de analyse van telefoongegevens een rol heeft gespeeld bij het leveren van bewijs. In 9 van de 65 zaken hebben locatiegegevens geresulteerd in bewijs. Onderzoek van historische gegevens heeft in 8 van de 65 zaken geresulteerd in bewijs. Het heeft dus in de helft van de zaken een rol gespeeld.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Is in dat onderzoek ook meegenomen hoe oud de gebruikte gegevens waren? Is duidelijk welke van de gegevens die van nut geweest zijn ouder waren dan zes maanden?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb daar geen tabellaire uitsplitsing van maar een opsporingsonderzoek is lang niet altijd zes maanden na het plegen van het telefoongesprek afgerond. Bovendien kan de relevantie van de telefoongesprekken gelegen zijn in de periode voorafgaand aan het gepleegde feit. De opvatting dat zes maanden voor de telefoongegevens te kort zou zijn, klopt.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Mijn vraag is heel simpel. U noemde een paar data uit dat onderzoek. U zei dat in zoveel van de zoveel gesprekken een telefoontap waarde heeft gehad. Is in dat onderzoek een uitsplitsing gemaakt naar gesprekken van langer dan zes maanden geleden en binnen de termijn van zes maanden?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik weet niet of dat op de een of andere manier uit de kruistabellen van het onderzoek is af te leiden. De vraagstelling in het onderzoek betrof de relevantie van de telefoontapgegevens. Ik wijs er overigens op dat uit het oogpunt van bescherming van de persoonlijke levenssfeer de bewaartermijn van 12 maanden van gegevens die er zijn niet het kernpunt van de zorg is en hoort te zijn. Als het gaat om de internet service providers, dan kom ik zo op de bewaartermijn terug in verband met de motie die mevrouw Westerveld overlegt.

Mevrouw **Lagerwerf-Vergunst** (ChristenUnie): Het gegeven dat ik gezegd heb dat in mijn ervaring die tapgegevens in bepaalde onderzoeken er weinig toe deden, beperkte zich tot de onderzoeken waar de richtlijn betrekking op heeft, namelijk de terreuronderzoeken en de onderzoeken naar misdrijven in georganiseerd verband. Bij die specifieke onderzoeken, waar de richtlijn betrekking op heeft, is het mijn ervaring dat er uit soms maandenlange taps werkelijk niets relevants naar boven kwam.

Minister **Hirsch Ballin**: Dat zou dan aanleiding zijn om na te gaan wat wij kunnen doen om dat soort onderzoeken nog beter uit te voeren. In artikel 126n wordt gesproken over heterdaad, de misdrijven bedoeld in artikel 67, lid 1, en het misdrijf omschreven in artikel 138a van het Wetboek van Strafrecht. Dat is dus een bredere categorie dan waarover mevrouw Lagerwerf net sprak.

Ik kom op de punten die aan de orde zijn gesteld door de heer Engels. Ik dank hem voor zijn waarderende woorden. Hij verbond daaraan de opmerking dat die ontoereikend waren om zijn fractie tot steun voor het wetsvoorstel te brengen. Dat is een heel wellevende manier om te zeggen dat mijn antwoord inclusief de buitengewoon belangrijke stap die ik daarin heb gezet ten aanzien van de internet service providers geen effect heeft gehad op zijn standpuntbepaling. Ik heb dat goed gehoord.

In reactie op de woorden van de heer Franken over de richtlijn het volgende. In Brussel wordt onderkend in de voorbereidingen van de evaluatie dat er reden is om verder na te denken over de toepassing van geheel dezelfde regels op de internetcommunicatie naast de telefoon- en GSM-communicatie. Ik herken dat punt en dat is voor mij ook aanleiding geweest om toe te zeggen, naar aanleiding van zijn tweede motie, dat wij de overwegingen die naar voren zijn gekomen in de discussie in Nederland onder de aandacht zullen brengen bij de Europese Commissie in verband met de evaluatie van de richtlijn.

De heer **Franken** (CDA): Een van de vragen die ik gisteren heb gesteld -- er waren er meer maar u bent daar wat snel langs gelopen -- is waarom Nederland niet het onderscheid heeft gemaakt dat nu door de Europese Commissie duidelijk naar voren wordt gebracht: telefonie en internetgegevens. Het betreft heel verschillende technologieën die in een heel verschillend stadium zijn. Bij de telefonie is een bewaarplicht redelijk gemakkelijk uit te voeren. Voor al die nieuwigheid ligt dat echter heel anders. Nederland heeft gekozen voor één wet waarin beide grootheden zijn samengevoegd in tegenstelling tot verschillende andere landen. Ik ben daar al verschillende keren over begonnen, maar ik heb nooit een antwoord gekregen op de vraag waarom de regering daar nu voor heeft gekozen. Daardoor zijn wij immers in moeilijkheden gekomen.

Minister **Hirsch Ballin**: De discussie heeft zich toegespitst op de bewaartermijn. Dat is ook de ruimte die in de richtlijn zit. Als eenmaal gegevens zijn opgeslagen op een verantwoorde manier, is op zichzelf de duur van het bewaren niet buitengewoon lastig. Opslagcapaciteit -- wie weet dat beter dan de heer Franken -- is de laatste jaren steeds goedkoper geworden, dus is het kostenaspect een minder belangrijk punt geworden. Dat neemt niet weg dat de vraag is of voor het soort telecommunicatie dat hier speelt dezelfde regels moeten worden gehanteerd. Op dat punt biedt de richtlijn geen ruimte. De Commissie is bezig met het voorbereiden van een evaluatie. Daarin zal ik de gezichtspunten die de heer Franken noemde graag onder de aandacht brengen.

Intussen heeft de Europese Commissie echter wel op 26 mei jongstleden, dus anderhalve maand geleden, een inbreukprocedure in gang gezet bij het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, met als simpele, maar ook volstrekt eenduidige, constatering dat Nederland niet heeft voldaan aan zijn verplichting tot implementatie van deze richtlijn.

Ik kom nu op het betoog van mevrouw Westerveld, waar twee elementen in zaten. Ik zal proberen op beide adequaat te reageren. Het eerste punt betreft de implementatie van EG-richtlijnen. Een punt is de inrichting van ons wetgevingsproces. De Eerste Kamer heeft altijd het volste recht en de volste vrijheid om wetsvoorstellen te verwerpen die door de regering zijn voorgesteld en door de Tweede Kamer zijn aanvaard. Zij heeft er gelijk in dat wanneer die wetsvoorstellen zich bewegen binnen de context van een richtlijn, het verschil maakt of dat een richtlijn is die een een-op-eenimplementatie vergt of een richtlijn die een bepaalde beoordeling laat. Als het een richtlijn is die een-op-eenimplementatie vergt, dus waarin alles eigenlijk is vastgelegd, kan er niet veel discussie meer zijn over de manier waarop er wordt geïmplementeerd.

Wanneer het een richtlijn betreft die een bepaalde beoordeling laat, zoals deze, kan de discussie redelijkerwijze ook niet meer gaan over de implementatie. Je kunt uiteraard, wellicht op legitieme gronden, betreuren dat de richtlijn zo tot stand is gekomen. Daarvoor gelden echter de Europese besluitvormingsprocedures, ook van het Europees Parlement, en de versterkte rol van de nationale parlementen volgens het Verdrag van Lissabon. Dan is er dus een verplichting tot implementeren, maar kan er een legitiem verschil van inzicht zijn over de vraag hoe die implementatie moet plaatsvinden. Dat is de situatie waarvoor wij ons nu geplaatst zien. Ik zal deze kwestie graag bezien in het kader van de bredere discussie over hetgeen wij nog kunnen verbeteren aan de implementatie. Als het Verdrag van Lissabon in werking treedt, waar nu een redelijke kans op is, zullen wij opnieuw voor de vraag komen te staan hoe wij de verhouding zien tot het nationale parlement bij de implementatie van regelgeving. Ik zal daarbij de vragen van mevrouw Westerveld

graag betrekken, in samenspraak met de betrokken leden van het kabinet.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Misschien is het dan sowieso goed om te bezien hoe wij al betrokken kunnen worden bij het besluitvormingsproces. Dat voorkomt immers dit soort problemen. Zegt de minister niet eigenlijk ook dat wij normaal al de mogelijkheid hebben om tegen te stemmen als wij het niet eens zijn met wetgeving? In dit geval is dat misschien lastig, maar als er sprake is van beleidskeuzes kunnen wij nu tegenstemmen. Dat is dan meteen een signaal voor de Tweede Kamer en regering dat wij willen dat die implementatiewet er anders uit komt te zien.

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, dat is waar. Maar de implementatietermijn is verstreken en het Koninkrijk der Nederlanden is inmiddels in gebreke gesteld door de Europese Commissie.

Binnen de gegeven kaders heb ik mijzelf de vraag gesteld of er rekening kan worden gehouden met wat mevrouw Westerveld in haar motie tot uitdrukking heeft willen brengen. Laat ik vooropstellen dat ik de verdediging van het wetsvoorstel op mij heb genomen zoals het is geamendeerd door de Tweede Kamer. Dat is mijn rol en mijn verantwoordelijkheid hier namens de regering. Uiteraard heb ik ook nog verder nagedacht, ook gaande dit debat, over wat denkbaar is. Wellicht kan dit ook een rol spelen in de overwegingen. Ik begrijp dat de Kamer daar nog behoefte aan heeft na mijn antwoord in tweede termijn en de stemming over het wetsvoorstel.

Ik neem op mij om het initiatief te nemen voor een wetsvoorstel. Ik wil daarbij wel rekening houden met alle staatsorganen, inclusief mijn collega's in de ministerraad en de Raad van State. In dat wetsvoorstel zal ten aanzien van de internetgegevens gebruik worden gemaakt van de ruimte die in de richtlijn zit om de bewaartermijn op zes maanden te stellen. Deze termijn wordt overeenkomstig het amendement dat is aangenomen in de Tweede Kamer -- ik denk dat het goed is dat dit hier onder ogen wordt gezien, naast alle argumenten die er daar waren voor 18 en 24 maanden en de argumenten die mevrouw Duthler net terecht naar voren bracht -- op twaalf maanden gehandhaafd. Dat geeft wat extra ruimte aan de internet service providers binnen het kader van het plan dat ik net heb toegezegd ten aanzien van de implementatie. Ten aanzien van daar waar de behoefte het duidelijkst aanwezig is, zou het de twaalfmaandentermijn doen ingaan. Wij zouden daarmee niet tot verdere schending komen van onze Europese verplichtingen, maar gebruiken wel de maximale ruimte binnen de richtlijn ten aanzien van internetcommunicatie en internet service providers door naar de termijn van slechts zes maanden te gaan.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik wil even controleren of ik de toezegging van de minister goed begrijp. Hij zegt dat hij het initiatief wil nemen voor een wetsvoorstel waarin ten aanzien van de

internetgegevens de bewaartermijn wordt teruggebracht tot zes maanden. Betekent dit dat het wetsvoorstel dat nu voorligt, wordt gewijzigd als dat aanvaard zou worden? Of stelt de minister voor om dit wetsvoorstel aan te houden totdat het nieuwe wetsvoorstel er is? Hoe moet ik het precies zien?

Minister **Hirsch Ballin**: Wat het betekent, is dat het wetsvoorstel bij aanvaarding -- als het wetsvoorstel niet wordt aanvaard, moet er een novelle ingediend worden -- in werking kan treden. Ondertussen zal met gezwinde spoed, rekening houdend met de ruimte die intussen wordt gegeven aan de internet service providers om zich er op in te stellen en wetend dat een onmiddellijke toepassing eerst het opstellen van een implementatieplan vereist, een klein wetsvoorstel worden voorbereid dat de termijn differentieert en voor internet op zes maanden stelt en voor overige gegevens, zoals de traditionele telefoongegevens, de termijn op twaalf maanden houdt.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Verbindt de minister daar ook aan, zoals in mijn motie werd gevraagd, dat de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel, die bij KB gaat plaatsvinden, voor de internet providers wordt opgeschort totdat dit nieuwe wetsvoorstel aanvaard is?

Minister **Hirsch Ballin**: Materieel betekent dit dat de internet service providers zich niet hoeven te wapenen met opslagcapaciteit die is berekend op een langere termijn dan zes maanden. Ik zei al dat ik het met gezwinde spoed zal doen. Er zit geen splitsingsbevoegdheid in het wetsvoorstel ten aanzien van de verschillende categorieën. Omdat echter tegelijkertijd mijn toezegging van kracht blijft die ik in mijn antwoord in eerste termijn heb gedaan, namelijk die over een implementatieplan voordat er daadwerkelijk iets zal worden verwacht, komt het materieel ongeveer neer op wat mevrouw Westerveld net zei.

De heer **Kox** (SP): Ik prijs de creativiteit van de minister, waarmee hij ook een handreiking aan deze Kamer doet. Ik denk echter dat de methode die hij voorstelt niet helemaal past bij de wijze waarop wij in dit huis met dit soort zaken omgaan. Het zou beter zijn als hij met gezwinde spoed dat kleine wetsvoorstel voorlegt aan de Tweede Kamer en dat wij over de wet beslissen zo gauw hij dat hier neerlegt. Volgens mij doen wij het zo. Het is een beetje raar om een wet aan te nemen waarin een verplichting staat, die wij besluiten, niet toe te passen. Ik denk dat het materieel dan niet veel uitmaakt. Wij houden het voorstel aan totdat u met uw kleine wetsvoorstel door de Tweede Kamer heen bent gekomen en hier bent. Dan stemmen wij over de wet en lijkt mij dat de handreiking die u hebt gedaan in ieder geval voor mijn fractie reden is om nog eens na te denken over haar standpunt. Ik denk dat wij de methode waarvoor wij kiezen -- feitelijk is het een novelle op dit wetsvoorstel -- dan ook toepassen.

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. De praktijk in dit huis, waarvan ik het voorrecht heb gehad, ook verscheidene jaren deel uit te maken, is uiteenlopend. Soms wordt het gedaan volgens de manier die de heer Kox zojuist heeft omschreven, soms wordt het gedaan op de manier die ik net aanbeval. Het bezwaar van het volgen van de methode die de voorkeur lijkt te genieten van de heer Kox is dat de periode gedurende welke moet worden geconstateerd dat Nederland niet heeft voldaan aan zijn implementatieverplichting, daardoor verder wordt verlengd. In het vertrouwen dat naar mijn ervaring tussen mij en de heer Kox meestal bestaat, denk ik dat hij mijn toezegging ten aanzien van de novelle wel serieus zal willen noemen, gevoegd ook bij het feit dat mijn toezegging in eerste termijn over internet service providers recht overeind staat en deze tweede belangrijke en mijns inziens ook zeer betekenisvolle stap niets afdoet aan de eerste.

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Betekenisvol is die absoluut, dat geef ik onmiddellijk toe. Het is een punt van overweging, maar daar staat een aantal punten tegenover. Het is niet echt een novelleprocedure, want bij een novelle wordt een wetsvoorstel aangehouden in afwachting van de novelle en wordt er vervolgens in één keer besloten. Nu zouden we volgens uw voorstel het wetsvoorstel toch aannemen en kunt u met gezwinde spoed grote inspanningen verrichten, maar is het risico groot dat wellicht met name de Tweede Kamer in het wetgevingsproces tot een andere conclusie komt en de zaak tegenhoudt, zodat die hier niet meer terecht komt. Die afweging moeten wij ook maken. Daar schuilt dus het politieke risico in dat u met ons tot een goed vergelijk komt en uw best doet en wij ons best doen om na te gaan of wij het eens kunnen worden, terwijl wij het dan niet meer helemaal zelf in de hand hebben. Dat is een complicatie in de afweging of wij dat risico als Eerste Kamer wel kunnen nemen. Wat is de beste methode? Ik volg de aarzelingen van de heer Kox eigenlijk toch wel op dat punt.

Minister **Hirsch Ballin**: Aan beide opties kleven complicaties. Ik heb geprobeerd, de complicaties van de andere benadering duidelijk te maken. Zoals gezegd, is de manier van werken in dit soort situaties verschillend. Er zijn ook verschillende precedentes.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Ik ben de minister erkentelijk voor het gebaar dat hij maakt, maar ik sluit mij aan bij de aarzeling vanwege het uiteraard onzekere verloop in de Tweede Kamer en de rechtszekerheid van de providers en de staatsrechtelijke kant daarvan. Als wij het wetsvoorstel nu aannemen, nemen wij een wetsvoorstel aan dat tegelijkertijd niet geheel zal worden uitgevoerd, althans, waarvoor onmiddellijk een voorstel tot wijziging wordt ingediend. Dat lijkt mij niet wenselijk en ook niet zuiver. Gelet op de

wetgevingskwaliteit, die wij moeten toetsen, lijkt het mij ook niet handig om daar meteen mee in te stemmen. Een ander punt is dat u dit graag wilt omdat u bang bent voor een inbreuk op de procedure, maar een eerste stap is al gezet. Zoals u weet, zijn dat lange procedures. Die nemen soms jaren in beslag. Denkt u niet dat wij dit hoog en breed voordat de Commissie verdere stappen zal zetten, hebben afgetikt als u dit puntje met gezwinde spoed in de wet wijzigt?

Minister **Hirsch Ballin**: Zo ken ik mevrouw Strik niet. Dit wordt een redenering van: je handelt wel in strijd met je verplichtingen, maar het duurt een tijdje voordat de rechter dat vaststelt. Dat lijkt mij niet de goede benadering.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Is mijn interpretatie goed dat met de toezegging van de minister in zijn eerste termijn de internet service providers materieel niet verplicht zouden worden tot een langere bewaartermijn dan zes maanden als het onevenredige investeringskosten met zich zou brengen? Materieel lijkt de toezegging van de minister in zijn tweede termijn erg veel op die in zijn eerste termijn, zij het dat de minister met zijn toezegging in tweede termijn de materieelrechtelijke positie van de internet service providers gaat formaliseren. Als dat het geval is, stemt mijn fractie ermee in.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik denk dat het inderdaad volledig tegemoetkomt aan de punten die mevrouw Duthler naar voren heeft gebracht. Er zitten in de relatie tot de internet service providers twee elementen. Het ene is überhaupt het gegevens vastleggen. Dat kunnen zij zo doen dat de privacy afdoende is gewaarborgd. Dit zeg ik meteen naar aanleiding van de opmerking die mevrouw Strik zojuist maakte. Uiteraard gaat het altijd om een afweging van beide belangen. Die belangen mag ik beide tot mijn bijzondere verantwoordelijkheid rekenen in het ambt dat ik vervul, dus zowel dat van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer als dat van het effectief optreden tegen strafbare feiten, tegen misdrijven die onschuldige burgers in hun wezenlijke belangen aantasten. Die afweging vertaalt zich in de twee punten die mevrouw Duthler net helder onderscheidde: het überhaupt gaan registreren en het op zo'n manier doen dat het ook voldoende gewaarborgd is uit het oogpunt van gegevensbescherming en de kwestie van de bewaartermijn. Mijn toezegging in eerste termijn had met name betrekking op de eerste situatie en die in tweede termijn op het tweede aspect van de zaak.

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Ik denk dat dit in zoverre ook een heel belangrijk punt is dat de bewaartermijn nu niet meer afhankelijk wordt gesteld van de uitkomsten van de evaluatie in Brussel, waarvan je ook nog niet weet wanneer die plaatsvindt. De minister zegt dus duidelijk toe dat hij stante pede, zonder enig uitstel, tot dit

wijzigingsvoorstel zal overgaan, zodat wij daar dan eigenlijk zekerheid over hebben als de evaluatie plaatsvindt.

Minister **Hirsch Ballin**: Dat lijkt mij een goede berekening, niet alleen van bewaartermijnen, maar ook van de termijnen die zijn voorzien voor de evaluatie. Dat klopt.

Ten slotte ga ik in op het democratiebeginsel waarover de heer Koffeman het had. Ik weet niet zeker of dit hem tot andere gedachten brengt, net zo min als ik weet of hij het ook op zich wil laten inwerken, maar voor mij staat onomstotelijk vast dat wij de principes van de democratische rechtsstaat alleen kunnen verdedigen met inachtneming daarvan. Dat is maatgevend voor wat ik ook in Europees en internationaal verband uitdraag als het gaat om terrorismebestrijding. U kunt ervan verzekerd zijn dat dit voor mij centraal blijft staan.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Mag ik om enkele minuten schorsing vragen?

De **voorzitter**: Maximaal vijf minuten?
**

De heer **Kox** (SP): Ja.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Het is mij gebleken dat er behoefte is aan een derde termijn. Ik stel voor, hiertoe gelegenheid te geven.

**

Daartoe wordt besloten.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Mijn fractie heeft gisteravond en vandaag heel goed geluisterd, gelet op de verhoudingen in deze Kamer. De minister heeft gisteravond en daarnet weer verschillende toezeggingen gedaan om met een reparatiewet te komen om een verschil te maken voor de bewaring van internetgegevens voor zes maanden. Mijn fractie kan leven met dit voorstel en zal ermee instemmen.

*N

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Ik hoop dat ik een weinig verrassende mededeling heb, namelijk dat mijn fractie niet met het voorstel van de minister voor een reparatiewet zal meegaan. Wij vinden dat wij de wet moeten aanhouden. Dan zouden wij met een reparatiewet, met een novelle of met iets anders kunnen instemmen, afwachting wat de evaluatie van de richtlijn oplevert. Maar dan houden wij ook het initiatief en lopen wij niet het risico dat halverwege het proces wellicht dingen gebeuren waarin wij de hand niet hebben. Dat is ook de reden dat ik voorshands mijn motie handhaaf om de behandeling op te schorten en te

kijken of er vanuit de evaluatie van de richtlijn nadere gegevens komen en dan een besluit te nemen.

*N

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Ik denk dat het een belangrijke toezegging is die de minister heeft gedaan, dat er nu een differentiatie wordt aangebracht tussen telefonie- en internetcommunicatie. De laatste vraag die ik bij interruptie heb gesteld, ging daar nog over. De minister heeft toen die vraag niet beantwoord zoals ik die stelde, maar hij is nog verder gegaan. Hij heeft het als scheiding in het wetsontwerp willen aanbrengen. Ik denk dat dat een belangrijke stap is. Wij zullen het voorstel van de minister volgen, daarbij ook wel concluderend dat de eerste motie die wij hebben ingediend om het kwaad aan de wortel te gaan aanpakken in Brussel, zal doorgaan en dat het aanhouden van de investeringen voor de korte termijn -- dus in zekere zin het bevriezen van de situatie van nu voor de internet service providers -- ook zijn beslag zal krijgen.

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Dit was een spannend debat wat mijn fractie betreft, maar toch een beetje teleurstellend ten aanzien van de uitkomst. Mijn fractie zal de moties van de heer Franken steunen. Wij steunen de motie en het betoog van de heer Engels en wij gaan ervan uit dat zijn motie in stemming zal worden gebracht voordat er over het wetsvoorstel zal worden gestemd, anders is het een beetje zinloos. Mijn fractie wil onze motie aanhouden. Wij gaan ervan uit dat daarover wordt gestemd als er over het wetsvoorstel is gestemd, want wij vinden dat de toezeggingen die de minister in de hitte van dit debat heeft gedaan in alle rust moeten worden bekeken en dat wij niet nu al dit wetsvoorstel moeten aannemen. Wij zijn ook wat minder benauwd dan de minister kennelijk is over het feit dat wij al zo veel te laat zijn. Zeker als wij kijken naar dit heel afgewogen en serieuze debat in deze Kamer denken wij dat wij met een goed verhaal kunnen aangeven waarom wij de richtlijn op dit moment nog niet hebben geïmplementeerd. Die uitkomst willen wij afwachten. Wij vinden dat ook een zeer belangrijk signaal.

Niettemin dank ik de minister voor zijn bereidheid om mee te denken en ons tegemoet te komen, maar dat is voor ons helaas niet genoeg. Wij zullen het wetsvoorstel dan ook niet steunen.

De **voorzitter**: De motie-Westerveld c.s. (31145, letter K) is tot nader order van de agenda afgevoerd.

**

*N

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor de bereidheid om te bewegen

richting de zorgen die deze Kamer heeft. Hij heeft echt constructief meegedacht over het bereiken van een oplossing. Wij moeten even afwachten of dat gelukt is. Mijn fractie vindt het uiteindelijk toch onbevredigend om met een reparatiewet te moeten instemmen, omdat dat zou betekenen dat wij nu al op voorhand met de wet moeten instemmen die wij geen goede implementatie vinden van een richtlijn die wij ook niet goed vinden, maar waarmee wij toch ook een stap verder gaan dan de richtlijn ons verplicht.

Zijn gebaar om voor internet providers een halfjaar terug te gaan, blijft onzeker, omdat wij niet weten of de Tweede Kamer daarin meegaat maar ook, als zij daarin meegaat, of dit inderdaad gaat lukken voor 1 januari 2010. Dat betekent heel veel onduidelijkheid voor de samenleving en voor de telecombedrijven die zich toch op een bepaald moment moeten gaan instellen op die implementatie. Ik vind dat niet zuiver. Ik vind dat het dan beter is om middels een novelle eerst te zorgen voor een wet waarvan voor iedereen duidelijk is hoe die moet worden uitgevoerd. Daarom houd ik ook vast aan mijn verzoek om een novelle in te dienen op beide gebieden, want voor ons blijft nu eenmaal staan dat de wet niet effectief is, dat nut en noodzaak niet vaststaan en dat de proportionaliteit mist bij deze richtlijn en bij deze implementatie.

Wij zullen ook voor de moties van de heer Franken stemmen die oproepen om bij de evaluatie ook deze punten naar voren te brengen.

*N

Mevrouw **Lagerwerf-Vergunst** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil opnieuw aansluiten bij het spreekwoord dat ik heb gebruikt over de wandeling van één of twee mijlen. Ik had tijdens het debat het idee dat de minister niet met ons die wandeling maakte. Aan het eind van het debat kan ik constateren dat dat wel zo is. Dat betekent dat ik blij ben met de toezegging die de minister heeft gedaan, die in materieel opzicht tegemoetkomt aan de bezwaren die wij hadden. Formeel zal ik dus nu ook niet meer van het pad af gaan door de minister te verlaten. Dat betekent dat wij steun zullen verlenen aan het voorstel en aan de toezegging die hij heeft gedaan.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Gisteren merkte ik op dat ik hoopte dat ik toch nog iemand zou horen zeggen: "en toch beweegt het". Het verrassende is dat de beweging nu van achter de regeringstafel komt. Ik dank de minister voor zijn toezegging. Ik heb ook geen enkele reden om niet op zijn inzet te vertrouwen. Tegelijkertijd ben ik inmiddels lang genoeg lid van deze Kamer om te weten dat de weg waarlangs wij dat zouden moeten doen anders is, dat de minister met zijn voorstel komt en dat wij vervolgens over het wetsvoorstel stemmen. Dat blijft ook de positie van mijn fractie, maar ik vind dat wij een wezenlijke stap vooruit hebben gezet

doordat de minister op een aantal punten toezeggingen heeft gedaan. Ik wil dat alleen graag in een pakket zien en dan stemmen over dit wetsvoorstel.

Als het wetsvoorstel voortijdig voor stemming wordt aangeboden, als de motie van collega Engels niet wordt aangenomen, moeten wij op dit moment tegen de wet stemmen. Maar ik hoop dat er voldoende wijsheid in dit huis is om iedereen die ruimte te geven. Ik denk dat wij ons niet moeten laten imponeren door het idee dat Brussel nu in een keer in de zomer met enorme sancties tegen ons zal komen. Ik weet dat de minister dat eigenlijk ook wel weet. Dus mijn fractie is voor alle moties die zijn voorgelegd, inclusief die van collega Franken omdat die er vooral op inzetten om de slechte richtlijn van tafel te krijgen en aangepast te krijgen. Stemming op dit moment is te vroeg en daarom zal mijn fractie als het tot een stemming komt op dit moment tegen de wet moeten stemmen.

*N

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. Het is plezierig dat de minister aangeeft dat er meer ruimte zit in aanpassing van de wet in de goede zin dan het zich in eerste instantie liet aanzien. Het is wel erg jammer dat bij de twee wegen die de minister aangeeft, de ene waarbij je je verantwoordelijkheid als Eerste kamer uit handen moet geven en moet afwachten wat de resultaten zijn en de andere waarin je de zeggenschap aan jezelf houdt, de meerderheid van dit huis lijkt te kiezen voor het uit handen geven van de eigen verantwoordelijkheid. Wij zullen de ingediende moties steunen die tot doel hebben om het wetsvoorstel te verbeteren of meer tijd te nemen. Mocht dat alles niets opleveren, dan zullen wij tegen dit wetsvoorstel stemmen.

De **voorzitter**: Ik geef mevrouw Westerveld nogmaals het woord.

**

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Ik hecht eraan om een kleine correctie te doen. In derde termijn heb ik kennelijk gezegd dat ik mijn motie aanhoud. Ik wilde echter zeggen dat mijn motie pas in stemming moet komen nadat er over het wetsvoorstel is gestemd.

De **voorzitter**: Dat is iets anders. Waarvan akte. De heer Engels heeft ook nogmaals kort het woord gevraagd. Hij wil namelijk iets zeggen over zijn motie.

**

*N

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Ik heb het signaal gekregen dat het dienstig zou zijn als ik, gelet op de ontwikkelingen die hebben

plaatsgevonden, nog iets aan het dictum van mijn motie verander.

De **voorzitter**: De motie-Engels c.s. (31145, letter J) is in die zin gewijzigd dat zij thans luidt:

*M

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de aan het wetsvoorstel bewaarplicht telecommunicatiegegevens ten grondslag liggende Richtlijn 2006/24/EG vóór september 2010 zal zijn geëvalueerd;

overwegende voorts dat het niet ondenkbaar is dat deze evaluatie een nieuw licht werpt op de inhoud van de Richtlijn en van het wetsvoorstel;

besluit voornoemd wetsvoorstel aan te houden totdat de uitkomsten van de hiervoor bedoelde evaluatie bekend zijn gemaakt, dan wel een aan de minister aangekondigd aanvullend wetsvoorstel deze Kamer zal hebben bereikt,

en gaat over tot de orde van de dag.

**

Deze gewijzigde motie krijgt letter M (31145).

Wij zijn toegekomen aan de derde termijn van de minister.

**

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik kan in derde termijn heel kort zijn, na alles wat er is gezegd. Ik dank de heren Engels, Kox en Koffeman en mevrouw Strik voor de wellevende manier waarop zij hebben gezegd dat ik hen niet geheel heb kunnen overtuigen. Ik zal in derde termijn geen poging meer doen om dat nog te veranderen. Daaruit vloeit eigenlijk mijn oordeel voort over de motie die door de heer Engels is voorgesteld.

Ik dank mevrouw Duthler, de heer Franken en mevrouw Lagerwerf voor datgene wat zij hebben gezegd over de uitkomsten van dit debat dat wij gisterenavond en vanochtend intens in drie termijnen hebben gevoerd.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor zijn reactie in derde termijn.

**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ik zou graag van de minister vernemen wat hij van de ingediende moties vindt.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb geleerd dat het volledig omhelzen van moties allerlei gevaren met zich brengt. Op de dicta in de moties van de heer Franken heb ik gereageerd. Ik heb ook aangegeven hoe ik die moties zal uitvoeren. Ik zie geen aanleiding voor de motie van mevrouw Westerveld

en ik ontraad de Kamer om de motie-Engels aan te nemen.

De **voorzitter**: En wat is het oordeel van de minister over de motie-Strik?

**

Minister **Hirsch Ballin**: Ik ontraad de Kamer eveneens om die motie aan te nemen.

De beraadslaging wordt gesloten.

*N

De **voorzitter**: Ik constateer dat er stemming gewenst wordt over dit wetsvoorstel. Ik stel dan ook voor om, zoals eerder bepaald, aan het eind van de vergadering van vandaag te stemmen over de moties en het wetsvoorstel.

**

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Ik schors nu de vergadering een halfuur voor de lunch. Over vijf minuten begint het College van Senioren. Ik deel ook mee dat alle commissievergaderingen navenant, dus met dezelfde uitloop als de plenaire vergadering, verschuiven. Die zijn immers afgestemd op de woordvoerderschappen tijdens de plenaire vergadering.

**

De vergadering wordt van 13.10 uur tot 13.50 uur geschorst.

De **voorzitter**: Aangezien voor het voornemen tot verlenging van verdragen, het voornemen tot opzegging van verdragen, het sluiten van verlengingsverdragen, de verschillende verdragen, overeenkomsten en protocollen die ter stilzwijgende goedkeuring zijn voorgelegd, de verschillende besluiten, wijziging van besluiten en protocollen, en de algemene maatregelen van bestuur die zijn voorgehangen, de termijn is verstreken, stel ik vast dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring van deze voornemens geen behoefte bestaat.

Deze voornemens zijn gedrukt onder de nummers 24493 (R1557), letter T; 24493 (R1557), letter U; 31068, letter C; 31562, letter D; 31861, letter A; 31921, letter A; 31923, letter A; 31932, letter A; 31937 (R1880), letter A; 31942, letter A; 31943, letter A; 31946, letter A; 31947, letter A; 31960, letter A; 31969 (R1881), letter A; 31970 (R1882), letter A; 31971, letter A; 31972, letter A.

**

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Leerplichtwet 1969, de Wet educatie en beroepsonderwijs, de Wet op de

expertisecentra, de Wet verzelfstandiging Informatiseringsbank en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met onder meer het vereenvoudigen van de procedure voor verzuimmelding (31829);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet publieke gezondheid tot incorporatie van de Regeling Mexicaanse griep (31978);
- het wetsvoorstel Wijziging van de in de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten opgenomen regels met betrekking tot de uitoefening van de bevoegdheid tot het opleggen van een bestuurlijke boete (Wet wijziging boetestelsel financiële wetgeving) (31458);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet personenvervoer 2000 in verband met de structurele regeling van de overgang van werknemers bij de overgang van een concessie voor openbaar vervoer alsmede van de Spoorwegwet in verband met de begrenzing van stamlijnen (31569);
- het wetsvoorstel Herindeling van de gemeenten Horst aan de Maas, Meerlo-Wanssum, Sevenum en Venray (31815);
- het wetsvoorstel Samenvoeging van de gemeenten Reiderland, Scheemda en Winschoten (31816);
- het wetsvoorstel Samenvoeging van de gemeenten Helden, Kessel, Maasbree en Meijel (31817);
- het wetsvoorstel Samenvoeging van de gemeenten Arcen en Velden en Venlo (31818);
- het wetsvoorstel Samenvoeging van de gemeenten Moordrecht, Nieuwerkerk aan den IJssel en Zevenhuizen-Moerkapelle (31819);
- het wetsvoorstel Goedkeuring van de op 16 juni 2008 te Luxemburg totstandgekomen Stabilisatie- en associatieovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en Bosnië en Herzegovina, anderzijds, met Bijlagen en Protocollen (Trb. 2008, 163) (31826);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet luchtvaart ter implementatie van Verordening (EG) nr. 1794/2006 tot vaststelling van een gemeenschappelijk heffingenstelsel voor luchtvaartnavigatiediensten (PbEU L 341) (31856).

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 12 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden, zich niet met de wetsvoorstellen 31815, 31817 en 31818 te hebben kunnen verenigen.

**

*B
!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij de behandeling van het wetsvoorstel **Wijziging van de Mediawet 2008 in verband met onder meer de erkenning en financiering van de publieke omroep (31804)**, te weten:
- de motie-Asscher c.s. inzake het oordeel dat pas nadat een wet in beide Kamers der Staten-Generaal is aangenomen een algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van die wet kan worden voorgehangen (31804, letter F).

(Zie vergadering van 30 juni 2009.)

De **voorzitter**: Ik heet staatssecretaris Dijkzma van harte welkom in de Kamer.
Het woord is aan de heer Asscher.

**

De heer **Asscher** (VVD): Voorzitter. Deze motie heeft in enge zin betrekking op de Mediawet, maar in ruime zin betrekking op een groot aantal andere wetten. Ik wil niet treden in de correspondentie tussen u, mevrouw de voorzitter, en de minister-president. Het lijkt de indieners van deze motie derhalve verstandig om haar aan te houden totdat het antwoord bekend is.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Asscher stel ik voor, zijn motie (31804, letter F) van de agenda af te voeren.

**

Daartoe wordt besloten.

*B
!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij de behandeling van het wetsvoorstel **Fiscaal stimuleringspakket en overige fiscale maatregelen (31301)**, te weten:
- de motie-Leijnse/De Boer inzake de afschaffing van de onlangs ingevoerde vliegbelasting (31301, letter D).

(Zie vergadering van 30 juni 2009.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. In het debat over het fiscale stimuleringspakket heb ik namens mijn fractie aangedrongen op een principieel debat over de zogenoemde stapelingsproblematiek die inhoudt het koppelen van onderdelen van verschillende aard die geen coherentie vertonen in één wetsvoorstel. Dit debat dient naar onze mening los van actuele politieke thema's te worden gevoerd

omdat anders het principiële karakter van dit debat dreigt te worden aangetast. De onderhavige motie staat op gespannen voet met dit uitgangspunt, aangezien deze de afschaffing van de vliegbelasting koppelt aan de stapelingsproblematiek. De CDA-fractie wenst niet de schijn te wekken dat zij voorstander zou zijn van handhaving van de vliegbelasting, noch wenst zij het nog te voeren principiële debat over de stapelingsproblematiek hiermee te belasten. Om deze redenen zullen wij tegen deze motie stemmen.

*N

De heer **Biermans** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie laat zich bij haar oordeel over de motie-Leijnse/De Boer door het volgende leiden. De VVD dankt de leden van de PvdA en de ChristenUnie voor de motie. Daarmee drukken die leden uit dat zij voor de lijn van de VVD zijn, namelijk dat wetsvoorstellen wat betreft maatregelen coherent behoren te zijn. Toch laden de leden van de PvdA en de ChristenUnie naar de mening van de leden van de VVD-fractie de schijn op zich dat ze de motie om opportunistische redenen hebben ingediend. Bij de invoering van de vliegtaks steunden zij een motie met dezelfde strekking namelijk niet. Dat, maar ook om te voorkomen dat een linkse meerderheid in deze Kamer te zijner tijd een wet tot afschaffing van de vliegtaks wegstemt, maakt dat de VVD tegen deze motie zal stemmen.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. De fracties van de ChristenUnie en de SGP hebben behoefte erop te attenderen dat het ondertekenen van deze motie niet inhoudt, zelfs de schijn niet inhoudt, dat op voorhand al zou kunnen worden gesuggereerd dat wij voor handhaving van de vliegtaks zijn. Het enige formele punt in de motie is dat de regering wordt verzocht een eventueel daartoe strekkend wetsvoorstel afzonderlijk en niet als onderdeel van het verzamelvoorstel in te dienen. Daarvoor is de motie ingediend. Dat heeft inderdaad te maken met de stapelingsproblematiek die ook de CDA-fractie al heeft genoemd.

*N

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter. Mijn fractie heeft drie overwegingen:

1. Alle woordvoerders hebben er vorige week op gewezen dat niet-coherente voorstellen, in de woorden van Essers, de constitutionele opdracht van de Eerste Kamer belemmeren;
2. De staatssecretaris heeft hier toegezegd zorg te dragen voor coherente wetsvoorstellen. Daarbij betreft de coherentie van het Belastingplan het geheel van de begrotingsdekking;
3. Afschaffing van de vliegbelasting heeft niets met begrotingsdekking te maken, want het tarief staat op nul. Eventuele invoeging van de afschaffing vliegbelasting in het Belastingplan is dus niet coherent.

De motie sluit hierbij aan en daarom stemt mijn fractie voor.

In stemming komt de motie-Leijnse/De Boer (31301, letter D).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA en de VVD tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

**

(geroffel op de bankjes)

*B

!Gastouderopvang!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet kinderopvang in verband met een herziening van het stelsel van gastouderopvang (31874).

(Zie vergadering van 6 juli 2009.)

De beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**: Het woord is aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

**

*N

Staatssecretaris **Dijksma**: Voorzitter. Misschien mag ik mijn bijdrage beginnen met een persoonlijk woord van dank aan uw Kamer. Ik weet dat het in de laatste dagen voor het begin van het reces altijd heel ingewikkeld is om wetsvoorstellen nog te behandelen, ook door de schaarse tijd die er nog is. Ik stel het daarom bijzonder op prijs om in ieder geval in de gelegenheid te zijn gesteld om dit wetsvoorstel in uw midden te mogen verdedigen. Dat het woord "verdedigen" op zijn plek is, is wel gebleken uit de diverse bijdragen van uw Kamer. Aan de ene kant werd tegen mij gezegd dat mijn antwoorden "met belangstelling" tegemoet werden gezien, maar soms ook met enige vorm van "bezorgdheid". Ik zie het als een uitdaging die vorm van bezorgdheid weg te nemen, voor zover dat mogelijk is.

Ik zal mijn beantwoording in een aantal blokken organiseren. Ik zeg eerst iets over de plaats van het wetsvoorstel. Waarom doen wij dat en hoe verhoudt zich dat tot de overige maatregelen in de kinderopvang? Dan kom ik meteen bij een heet hangijzer waar velen van u over hebben gesproken, namelijk de koppeling tussen gewerkte uren en het aantal afgenomen uren kinderopvang. Dan vertel ik op het terrein van de gastouderopvang en de systematiek van het wetsvoorstel het een en ander over de deskundigheidseisen, de controle, waarom is gastouderopvang slechts op één plek uitvoerbaar, hoe zit het precies met de financiële risico's bij

vraagouders en hebben wij last van staatspaternalisme, van staatspedagogiek of valt het allemaal wel mee? In het vierde blok ga ik in op de financiële consequenties. Tot slot volgt een blokje "overig" waarin ik graag een aantal opmerkingen wil maken over mogelijke vergelijkingen met het buitenland. Mevrouw Dupuis deed dit gisteren in haar inbreng.

Ik begin bij de plaats van het wetsvoorstel. Mijns inziens hebben verschillende fracties terecht benadrukt dat kinderopvang een regeling betreft waar mensen die er gebruik van willen maken omdat zij arbeid en zorg willen combineren, op moeten kunnen rekenen. Los daarvan is er in de afgelopen jaren nog een andere ontwikkeling geweest. Binnen de kinderopvang wordt er namelijk steeds meer gekeken naar de vraag wat goed voor kinderen is. Het gaat dus ook om ontwikkelingsstimulering. Ik ben dankbaar dat ik, mede door de heer De Boer, de mogelijkheid heb gekregen om hier nog even bij stil te staan. Immers, kinderopvang voorziet inderdaad in een belangrijke behoefte. Kinderopvang is een investering in kinderen, in de arbeidsmarkt maar ook in onze samenleving. De vraag van de heer Thissen waarom wij niet in polonaise door de Kamer gaan, is dan ook terecht. Dat zou men immers willen zien.

Het is ontegenzeggelijk waar -- het feit dat wij deze kabinetsperiode zo veel investeren in kinderopvang bewijst dit ook -- dat er sprake is van veel goede ontwikkelingen in de kinderopvang. Je merkt dat veel meer kinderen er met heel veel plezier gebruik van maken. Ook hun ouders zijn er blij mee. Dit wetsvoorstel gaat echter niet alleen over de goede kanten van de kinderopvang. Sinds 2005 hebben wij namelijk ook gezien dat op een aantal terreinen sprake is van ontwikkelingen die destijds niet door de wetgever beoogd waren. Willen wij de kinderopvang ook in de toekomst niet alleen financieel beheersbaar houden, maar ook betaalbaar voor ouders en bereikbaar voor iedereen, dan zullen wij nu moeten handelen. Nietsdoen is in dezen geen optie. Gastouderopvang is in die zin voor ons een waardevolle vorm van opvang. Het wetsvoorstel is bedoeld om deze waardevolle vorm van opvang te behouden, maar wel op een wijze die toekomstbestendig is. Volgens mij is dat de bedoeling van het wetsvoorstel.

De Kamer heeft een aantal kritische noten gekraakt over de vraag of een en ander bijdraagt aan arbeidsparticipatie. Wij hebben hiernaar onderzoek laten doen door het Centraal Planbureau. Wij vinden het uiteindelijk heel belangrijk dat wij met onze interventies arbeidsparticipatie op de rails houden. Wij willen inderdaad dat mensen meer gaan werken, dat vrouwen meer uren gaan werken. Dit betekent dat hiervoor een systeem moet worden georganiseerd dat dit ondersteunt. Op basis van de beoordeling van het Centraal Planbureau kun je twee elementen in de laatste wetswijziging onderscheiden waarover je kritisch zou kunnen zijn ten aanzien van de bijdrage aan de arbeidsparticipatie. Bij de gastouderopvang is voor een groot deel sprake van substitutie. Feitelijk

werkten mensen al, maar zij kregen geen vergoeding omdat voorheen in informele sfeer kinderen werden opgevangen. Men regelde dit in familiair verband of met vrienden. Bij kinderdagverblijven zie je met name bij de hoogste inkomens een effect dat vergelijkbaar is met substitutie. Deze mensen gebruikten namelijk ook voorheen al kinderopvang, maar kregen daarvoor niet zo'n hoge vergoeding. In de beleving van ouders gaat het dan misschien om een bijdrage aan arbeidsparticipatie, hoewel ze die voorheen al leverden, maar vanuit het perspectief van de overheid, met de schaarse middelen die zij heeft, moet altijd nagedacht blijven worden over het bereiken van het meeste effect. Het geld komt nu eenmaal niet als manna uit de hemel vallen. Je moet dus heel kritisch kijken naar de vraag waar je mede ten aanzien van arbeidsparticipatie het meeste effect kunt bereiken binnen het wetsvoorstel. Voor ons was het belangrijk -- ik neem aan dat de Kamer het oordeel van het Centraal Planbureau over het voorliggende wetsvoorstel kent -- om vast te stellen dat het CPB geen negatieve effecten op de arbeidsparticipatie voorziet door de introductie van dit wetsvoorstel.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik heb uiteraard groot respect voor het oordeel van het Centraal Planbureau, hoewel het oordeel niet altijd met de praktijk overeen komt. Ik heb een probleem met de benadering van de staatssecretaris. Ik ben het met haar eens dat de groei in de gastouderopvang voor een deel substitutie betreft. De kernvraag is natuurlijk of van de informele opvang, betaald of niet -- veel mensen betaalden wel -- gebruik werd gemaakt om te kunnen gaan werken. Stel dat je deze vorm van vergoeding afschaft of bemoeilijkt. Loop je dan niet het risico dat je de arbeidsparticipatie van vrouwen niet kunt behouden? Met één dag gratis oppassen is niets mis, maar als het gaat om een structurele voorziening van drie dagen in de week, dan mag dat ook wel een verplichtend karakter hebben. Dat is niet ernstig of ondermijnend. Wat ons betreft is de vraag niet of het meer participatie oplevert maar of deze maatregel er niet toe leidt dat de arbeidsparticipatie van vrouwen afneemt.

De heer **Thissen** (GroenLinks): Dit laat onverlet dat er een stijging is waargenomen van arbeidsparticipatie van vrouwen. Bovendien zijn vrouwen meer uren gaan werken. Als er al sprake is van substitutie, dan heeft een en ander in ieder geval bijgedragen aan meer koopkracht en dat heeft de economie weer gestimuleerd. Heeft de staatssecretaris dit ook meegenomen?

Staatssecretaris **Dijkma**: Als wij op die manier gaan rekenen, zijn wij volgens mij nog wel even bezig. Het Centraal Planbureau geeft aan dat er geen negatieve effecten te verwachten zijn als gevolg van deze ingreep. Voor iemand die verscheidene dagen in de week gebruik wil maken van gastouderopvang -- mevrouw Linthorst vroeg

hier aandacht voor -- blijft gastouderopvang mogelijk. De veronderstelling dat met dit wetsvoorstel er in de toekomst geen gastouderopvang meer is, moet ik tegenspreken. Wij proberen die vorm van gastouderopvang die arbeidsparticipatie bevordert ten volle te steunen. Wij hebben een uurtarief voor gastouders vastgesteld waarmee ook zij een economisch zelfstandige positie op de arbeidsmarkt kunnen verwerven. Eigenlijk snijdt het mes hiermee aan twee kanten.

De heer Thissen zei gisteren dat ik te veel voor penningmeester speelde. Dat vraagt om een weerwoord. Als kinderopvang onder het ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid zou hebben geressorteed, zou men de mee- en tegenvallers ongetwijfeld hebben kunnen opvangen met behulp van de systematiek van premies en dergelijke, zo veronderstelde de heer Thissen. Mijn collega-staatssecretaris en ook de minister op dat departement hebben, gezien de huidige situatie, hun handen vol aan het zoeken naar middelen om problemen ook op andere terreinen op te lossen. De veronderstelling dat het om financieel-technische redenen beter ware geweest om het onderwerp daar te laten, is onjuist. Sinds kinderopvang bij Onderwijs is ondergebracht zijn wij bovendien op een andere manier gaan werken aan het verbeteren van de kinderopvang. Deze manier heeft te maken met de kwaliteit die je aan kinderen wilt leveren. Dus investeren wij bijvoorbeeld 40 mln. in het verhogen van de opleidingen van de leidsters die werkzaam zijn in de kinderopvang. Dus investeren wij fors in de voorschoolse voorzieningen en de harmonisatie daarvan om voor kinderen een doorlopende lijn mogelijk te maken van de voorschoolse voorziening naar het basisonderwijs. Ik verzoek de heer Thissen deze argumenten op zich te laten inwerken en vervolgens de vraag te beantwoorden wie nu de penningmeester is.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): De staatssecretaris heeft gezegd dat er geen ongunstige effecten van deze wet te verwachten zijn. Zij schat echter dat er maar 35.000 van de 70.000 gastouders overblijven. Dat betekent dat 35.000 mensen minder hun eigen geld verdienen. Ik kan mij niet voorstellen dat dit niet is meegenomen in de sommetjes waarop de voorspellingen zijn gebaseerd.

Staatssecretaris **Dijkma**: Al dat soort effecten is meegenomen. Per saldo is het effect niet negatief. De investering die ertegenover staat om deze vorm van werkgelegenheid op de been te houden, is vele malen hoger dan de opbrengst.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Dat moet u mij uitleggen. Misschien snap ik het niet, maar er zijn 35.000 mensen die niet meer als gastouder betaald kunnen werken. Dat zijn 35.000 mensen minder aan het werk. Ik snap niet waar u die laat.

Staatssecretaris **Dijkma**: Dat heeft ook te maken met de positie van de betrokkenen. Niet iedere gastouder haalt daaruit zijn hoofdkomen. Ik ga

later in op de getallen die u noemt, want ik heb andere cijfers. Niet iedere gastouder verliest zijn baan, want mensen gaan ook andere dingen doen. Per saldo is alles doorgerekend, inclusief het effect van het verminderen van het aantal gastouders. Dan nog is de conclusie dat er geen sprake van een negatief effect op de arbeidsparticipatie. Het Centraal Planbureau heeft ons dat voorgerekend. De Kamer heeft die berekeningen al eerder gekregen. Ik wil die berekeningen hier niet in twijfel trekken.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): U weet net zo goed als ik dat gastouders over het algemeen en zeker de gastouders die nu af zullen haken, net niet de mensen zijn die zo gemakkelijk aan een andere baan kunnen komen. Ik ben geen geweldige rekenaar, maar 35.000 mensen minder blijft toch 35.000 mensen minder. U of het CPB verdonkeremaant iets. Ik wil weten waarom dat niet telt. Er komt geen arbeid voor terug.

Staatssecretaris **Dijksma**: Nogmaals, dat heeft ook iets te maken met de doelgroep. Ik geef het voorbeeld van grootouders die gastouder zijn, maar die wellicht allang niet meer werken. Als zij informeel blijven oppassen, is dat voor de Staat een minder grote kostenpost, maar per saldo is er geen verlies van werkgelegenheid omdat deze mensen al geen arbeidzaam leven meer hadden.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik heb dat rapport van het CPB gelezen. Het is ook hier in huis, maar het ligt niet op het stapeltje dat ik meegenomen heb naar deze zaal. Ik meen mij te herinneren dat het CPB deze paragraaf begint met de constatering dat er weinig bekend is over de relatie tussen arbeidsparticipatie en gastouderschap. Als je daarmee begint, lijkt het mij heel erg moeilijk om daar zeer harde conclusies aan te verbinden.

Staatssecretaris **Dijksma**: Nogmaals, het gaat erom wat wij in de toekomst voor ogen hebben met de gastouderopvang. Ik ben het zeer met mevrouw Meulenbelt eens dat mensen in deze sector hun boterham moeten kunnen verdienen. Voor die mensen blijft deze optie volledig open. Het punt was dat informele opvang in toenemende mate werd geformaliseerd. Dat heeft niet altijd geleid tot meer arbeidsparticipatie. Daarom ligt deze keuze nu voor. Niet alleen bij dit onderwerp, maar bij alle onderwerpen moeten wij uitgaan van hetgeen de rekenmeesters van het CPB ons voorleggen. Daar kunnen wij niet selectief in gaan winkelen.

Het is goed om vast te stellen dat dit niet de enige maatregel is om het systeem op langere termijn financieel beheersbaar, betaalbaar en toegankelijk te houden. Wij hebben de oudertabel al aangepast. De maximumuurprijs voor ondernemers is eenmalig bevroren. Wij zullen het komend jaar ook iets doen aan het uurtarief in de buitenschoolse opvang. Daar komt deze maatregelen dan nog bij. Het is een pakket waar een zeker evenwicht in zit. Misschien is het goed om ook vast te stellen dat de grootste bijdrage nog

altijd van de rijksoverheid komt. Niet alleen investeren wij vanaf 2011 700 mln. structureel extra in de kinderopvang, maar tot die datum heb ik ook van minister Bos de tijd gekregen om met een extra bijdrage uit de algemene middelen van 1 mld. per jaar de begroting op orde te houden. Degene die denkt dat wij niet investeren, moet toch nog eens naar de feiten kijken.

Dan nu het tweede blokje: de koppeling aan de gewerkte uren. Alle fracties hebben op deze koppeling aangedrongen. Ik ben het daarmee eens. Die is zeer belangrijk. De commissie-Van Rijn heeft gezegd dat het stelsel niet een, twee, drie afhankelijk is te maken van het aantal uren van de minst werkende partner, want daar moet je dan vanzelfsprekend naar kijken. De commissie heeft aangegeven dat er een aantal technische problemen is. Er ontbreekt een dekkende en betrouwbare urenregistratie. De commissie heeft een aantal groepen genoemd, zoals zzp'ers, freelancers, uitzendkrachten en jobhoppers. De Tweede Kamer heeft eerder aangegeven, in het wetsvoorstel een mogelijkheid te willen creëren om zo snel mogelijk de koppeling aan gewerkte uren als basis te nemen voor het uitbetalen van de toeslag. Ik ben het daarmee eens.

Ik heb echter deze Kamer ook goed gehoord. Eigenlijk was de boodschap gisteren: het gaat ons niet snel genoeg. Het is mooi dat ik dit amendement heb, maar deze Kamer heeft nog onvoldoende zekerheid -- ik zeg het maar in mijn eigen woorden -- dat het kabinet daar echt serieus mee aan de slag gaat. Ik doe het volgende voorstel. Het is belangrijk om op korte termijn het debat te voeren over de vraag hoe dit gerealiseerd kan worden. Daarvoor moet eerst een aantal zaken onderzocht worden. Veel technische problemen worden niet zo maar opgelost. Daar moeten wij een goede modus voor vinden. Ik ben bereid om dit onderzoek nog deze zomer te starten. Op het moment dat de begrotingsbehandeling aanstaande is -- dus vlak daarvoor -- zal ik deze Kamer een brief doen toekomen met de uitkomsten van dit onderzoek en met voorstellen voor vervolgstappen. Dan wordt als het ware het traject geschetst dat je dan kan ingaan om het einddoel, de stip op de horizon, te realiseren.

De fractie van GroenLinks heeft terecht voorgesteld dat er ook gekeken moet worden naar de geautomatiseerde koppeling met de gegevens van het UWV. Dat onderzoek moet echter ook op een aantal andere punten gefocust worden. Ik hoop dat de uitkomst leidt tot een uitvoerbare koppeling van de gewerkte aan de opvanguren.

Ik denk niet dat dit bovenop dit wetsvoorstel nog een enorme besparing zal opleveren. Wij hebben gezien dat de problematiek van het declareren van te veel uren vooral in de gastouderopvang plaatsvindt. Die vorm van opvang is op dat punt het meest kwetsbaar. Met dit voorstel wordt een groot aantal zaken gerealiseerd waarmee dit probleem opgelost kan worden. Bij de kinderdagverblijven komt dit soms voor omdat ondernemers te veel uren declareren. Daarom maken wij de positie van ouders sterker en

begrenzen wij nu al het aantal uren per dag. Wij zijn er een zeer groot voorstander van om een soort rationalisatie in de discussie te brengen. Wij zijn allemaal op zoek naar de link tussen directe arbeidsparticipatie en het aantal uren kinderopvang. Die rationalisatie is van zeer groot belang. Daardoor kunnen wij een ander type debat krijgen, ook met de economen, over de hoogte van de bijdrage.

De heer **Thissen** (GroenLinks): Het gaat niet alleen om de koppeling met de bestanden van het UWV. Juist het inlichtingenbureau koppelt bestanden van het UWV, van de sociale dienst, van de loonbelasting en van de Rijksdienst voor het Wegverkeer, maar die laatste is in dit verband minder aan de orde. Door de koppeling kan via het burgerservicenummer worden nagegaan hoeveel uren men werkt. Ook zzp'ers geven hun inkomen daarin op. Op een of andere manier is die koppeling gemakkelijker te maken, althans dat denk ik, want ik ben geen ICT-specialist. Het gaat dus niet alleen over het UWV.

Mevrouw **Goyert** (CDA): De kern van de regering voor deze wetswijziging is om fraude aan te pakken. Wij hebben daar tegenovergesteld dat een financieel systeem gemaakt moet worden. Fraude geheel wegnemen kan met geen enkel systeem. Wij hebben voorgesteld, en in de Tweede Kamer is dat ook gedaan, om een koppeling aan te brengen met de uren. Gaat u dat nu doen? Is dat voor u een basis? Ik hoor u zeggen: hier en daar gebeurt het al en wij zullen het onderzoeken. Dat hebben wij al vernomen. Mijn vraag is: kiest u er ook voor? Geloof u er ook politiek gesproken in dat de gehele kinderopvang daardoor veel beter onderbouwd wordt?

Staatssecretaris **Dijkma**: Ja, voorzitter. Ik heb geprobeerd om in mijn eigen woorden te zeggen wat u nu zegt. Dat is ook een van de redenen waarom wij een beetje eigenwijs zijn geweest in onze reactie op het advies van de commissie-Van Rijn waarin staat: laat dit thema maar lopen, want het is weinig zinvol. In zoveel woorden stond dat er. Het kabinet heeft ervoor gekozen om dat niet te doen. Ik ben het met mevrouw Goyert eens dat het een belangrijke basis kan zijn, ook voor de kinderopvang, om het op die manier te regelen. De vraag die nu voorligt, is op welke wijze wij het gaan regelen.

Mevrouw **Goyert** (CDA): Nee, wij willen dat het geregeld wordt. Dat hebben wij heel duidelijk uitgesproken.

Staatssecretaris **Dijkma**: Volgens mij is daar geen discussie over, voorzitter.

Mevrouw **Goyert** (CDA): Op welke wijze zorgt u ervoor dat het ook gebeurt? Weer onderzoek, onderzoek? Er is voldoende onderzoek geweest.

Staatssecretaris **Dijkma**: Uit gesprekken met de uitvoeringsdienst, die dit moet doen, blijkt dat er een groot aantal bezwaren is tegen de voorstellen die tot nu toe zijn langsgekomen.

Mevrouw **Goyert** (CDA): Er kunnen veel bezwaren zijn, bijvoorbeeld bij de Belastingdienst. Het gaat echter wel over 3 mld.! Wij hebben het niet over niets. Is de politieke wil aanwezig om dit in te voeren? Iedere deskundige zegt dat dit de goede oplossing is.

Staatssecretaris **Dijkma**: Het antwoord is klip-en-klaar: ja.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Mijn vraag betreft de maximering van het aantal uren, een andere mogelijkheid om fraude te beperken. Kan daar nog eens goed naar gekeken worden? De 230 uur per maand overtreft verre het aantal uren dat de gemiddelde burger werkt. Kan er met dat getal iets gedaan worden? Wordt dat meegenomen bij het door de staatssecretaris voorgestelde onderzoek?

Staatssecretaris **Dijkma**: Wij hebben die maximering nodig zo lang wij nog geen rechtstreekse koppeling aan gewerkte uren hebben. In de inmiddels voorgestelde AMvB is het aantal van 32 uur opgenomen. Het is nu aan u om met ons ook het debat aan te gaan over de vraag of u dat voldoende vindt. Indien u van mening bent dat wij dat op een andere manier moeten berekenen, moeten wij dat debat aangaan. Eigenlijk kun je stellen dat de maximering er is zolang wij nog niet het ideale, door ons gewenste systeem van koppeling aan gewerkte uren hebben.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Wij zijn het er dus over eens dat een van de problemen bij de huidige gang van zaken is dat er mensen zijn die te veel uren declareren. U zei zojuist: daar doen wij in dit wetsvoorstel al heel veel aan. Het kan zijn dat ik niet goed heb gelezen, maar misschien kunt u vertellen wat dat allemaal is.

Staatssecretaris **Dijkma**: Zoals ik al zei, komt er een AMvB met een maximering. Het is straks onmogelijk dat je zeven keer 24 uur kan claimen. Dat wordt een maximum van 32 uur. Ik begrijp dat daar ook nog discussie over kan zijn, maar dat maximum komt er sowieso. Het tweede belangrijke verschil met nu is dat wij het betalingsverkeer inzichtelijk maken. Ik geef een voorbeeld. Als een vraagouder en een gastouder nu afspreken dat zij een dienstverband aangaan, vindt er geen feitelijke controle plaats van de daadwerkelijke overdracht van middelen tussen beiden. Uit onderzoek van wat toen nog de SIOD heette, is geconstateerd dat het voorkomt dat vraagouders meer uren claimen dan zij feitelijk aan de gastouder betalen. Omdat in de toekomst het betalingsverkeer via het gastouderbureau loopt en dat ook gekoppeld is aan de systemen van de Belastingdienst -- die dat ook kan controleren -- is het onmogelijk om zogenaamde ABC-constructies, waarover mevrouw

Linthorst gisteren sprak, nog langer vol te houden. Dat is een belangrijke prikkel om niet alleen uren te vragen als toeslag bij de rijksoverheid, want je weet nu één ding zeker: je moet ze ook betalen.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Als ik het goed begrijp, dan zegt de staatssecretaris dat zij in het najaar bij de begrotingsbehandeling met een brief komt met daarin de uitslag van het kortetermijnonderzoek. Er zullen daarin vervolgstappen staan met als einddoel een bepaalde datum waarop gewerkt wordt met verantwoording van het aantal gewerkte uren van de minst werkende partner. Welke datum stelt de staatssecretaris zich daarbij voor? Moet ik denken aan pakweg 1 januari 2010? Zij zegt vervolgens dat tot die tijd de 230 uur uit de AMvB gelden, waarmee zij impliciet aangeeft dat die 230 uur na die tijd kunnen vervallen. Op welke wijze gaat de staatssecretaris om met de motie van de Tweede Kamer over de leeftijd van kinderen die gastouderopvang krijgen, namelijk nul tot vier jaar en ouder dan vier jaar? Die problematiek wordt in de AMvB niet opgenomen. Ook in de stukken stelt de staatssecretaris dat zij die nog even laat liggen. Neemt zij dat ook mee, zodat geen kinderopvang wordt vergoed voor de uren waarop kinderen die de basisschoolleeftijd hebben gekregen leerplichtig zijn?

Staatssecretaris **Dijksma**: Het een is wel contrair aan het ander. Als de koppeling aan de gewerkte uren het uitgangspunt is, is leeftijd wel relevant, maar niet het enige doorslaggevende argument. Je moet een goede inschatting maken van wat met name in de buitenschoolse opvang een reëel maximum aantal te vragen uren is. Ik ben het zeer eens met de indieners van het amendement. Zij hebben de mogelijkheid gecreëerd om het leeftijds criterium te hanteren. Wij zullen die vraag dan mede moeten beantwoorden. De zaken kunnen ook wel in samenhang worden gebracht. Als het aantal gewerkte uren de basis is, wordt niet meer toeslag gegeven dan het feitelijke aantal uren dat men werkt. Dan is een meer technische vraag of het daarnaast nog nodig is om ook nog een maximum te hanteren. Ik kan mij voorstellen dat je dat in een dergelijke situatie niet nodig hebt, omdat men niet zomaar 70 uur kinderopvang claimt op basis van een arbeidscontract. Daar moet wel naar worden gekeken.

De heer De Boer vraagt om een datum. Eén van de redenen om het wetsvoorstel nu te behandelen, en daar ben ik deze Kamer zeer erkentelijk voor, is omdat als je per 1 januari 2010 iets echt wilt doen, het voor de Belastingdienst noodzakelijk is dat hij de gegevens ongeveer nu krijgt. Met alle respect, maar 1 januari 2010 is geen haalbare datum. Het is een enorme systeemwijziging, die zorgvuldig en goed moet gebeuren, want er mag later geen gedoe over ontstaan. Ik stel mij voor dat als de uitkomst van het onderzoek er is, er vervolgstappen gezet worden en er op dat moment iets gezegd kan worden over de vraag wat een reële termijn is. Dat

debat voeren wij wat mij betreft dit najaar. De brief zal vermoedelijk niet alleen namens mij verstuurd worden. Voor de uitvoerende dienst, de Belastingdienst, is staatssecretaris De Jager verantwoordelijk. Je kunt wel een ideaal hebben, en dat heb ik, maar de Belastingdienst moet het wel kunnen uitvoeren.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Het is fijn dat u de staatssecretaris van Financiën noemt. Mijn ervaring is dat hij uitermate snel kan werken aan Belastingwetten en andere wetten. In die zin is de staatssecretaris te prijzen dat zij met hem mag samenwerken, maar zij is mans en vrouws genoeg om te zeggen over welke termijn zij denkt. Zoals zij het nu zegt, kan het immers ook 2012 worden. Dat is natuurlijk niet de bedoeling.

Staatssecretaris **Dijksma**: Ik ben inderdaad zeer te prijzen; daar hebt u zeer gelijk in. Collega De Jager werkt snel, maar ik moet ook zeggen dat de Belastingdienst in de afgelopen jaren, ook van de politiek, een flink aantal opdrachten heeft gekregen. Daardoor heeft die dienst het, om het zachtjes uit te drukken, heel druk. Er zijn bijvoorbeeld ook problemen met computersystemen en dergelijke. We moeten bij het noemen van het termijn ook reëel kijken naar wat mogelijk is. Ik zoek met u op dit punt naar het gemeenschappelijke: laat helder zijn dat hoe sneller het kan, hoe beter dat is. Dat vind ik ook, maar dat neemt niet weg dat je fair moet zijn over de problematiek die de uitvoering op dit punt mogelijk met zich meebrengt. Daar wil ik mijn ogen niet voor sluiten. Daarom zeg ik: laten we afspreken dat ik de Kamer in het najaar het voorstel stuur, met de stappen daarin. Dan kan ik op een goede manier helder maken welke termijn werkbaar is. Als u dan niet tevreden bent, weet u daar wel raad mee. Dat is inmiddels mijn indruk.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Mijn indruk is dat je, zolang een wetsvoorstel nog niet is aangenomen, de meeste kans hebt om nog iets toegezegd te krijgen. Wanneer een wetsvoorstel is aangenomen, heb je nog maar weinig middelen tot je beschikking. Ik vraag de staatssecretaris om een nadere precisering. Als ik het onjuist heb, moet de staatssecretaris mij verbeteren, maar ik begrijp uit de antwoorden tot nu toe dat zij ook de problematiek van zzp'ers, freelancers enzovoort wil meenemen in dat onderzoek. Een mooi spreekwoord is: het perfecte is de vijand van het goede. Als het voor de werknemers mogelijk is, zouden we daar dan alvast mee kunnen beginnen? Dan hebben we immers in ieder geval de bulk van de ouders te pakken.

Ik begrijp ook van de staatssecretaris dat de voorstellen die tot nu zijn langsgekomen, op problemen stuiten. De voorstellen die ik heb gezien, betreffen een koppeling aan de aangifte van de werknemers aan de Belastingdienst en een melding van de werkgever. Op ieder arbeidscontract staat immers het deeltijdpercentage. Als die twee opties al niet werkbaar zijn, wat moet ik mij dan

voorstellen bij een onderzoek naar het vervolg? Welke andere mogelijkheden zijn er? Kan de staatssecretaris een tipje van de sluier oplichten?

Staatssecretaris **Dijksma**: Bij alles wat wij in dit land doen, moeten wij natuurlijk ook de rechtsgelijkheid in ogenschouw nemen. Wij moeten dus bekijken of het mogelijk is om bijvoorbeeld één groep mensen eerder in zo'n systeem te laten indalen dan een andere groep. Als dat rechtspositioneel kan, moet je dat volgens mij doen, maar dat is niet zeker. Het is immers mogelijk dat je daarmee als het ware verschillende posities creëert waarbij de ene werknemer alleen recht heeft op het aantal uren dat hij of zij heeft gewerkt, terwijl een zzp'er dan recht heeft op een maximum. Daar zou mogelijk een verschil kunnen ontstaan. Dat zullen wij daarbij dus bekijken. Wij zullen bezien of stappen met verschillende doelgroepen mogelijk zijn. Dat is een verschil ten opzichte van het eerdere voorstel.

Daarnaast heb ik in antwoord op de heer Thissen al gezegd dat bijvoorbeeld het voorstel om te kijken naar koppeling met gegevens van het UWV, een basis zou kunnen zijn om verder te gaan, ondanks een aantal problemen die wij daarbij hebben vastgesteld.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De positie van zzp'ers is op tal van terreinen heel anders dan die van werknemers. Dat heeft tot nu toe nog nooit tot problemen geleid. Het zijn gewoon verschillende categorieën. Dat wil niet zeggen dat je niet ook een regeling zou moeten treffen voor zzp'ers, maar de vraag is wel of je de grote groep die je makkelijk kunt onderbrengen in een regeling, moet laten wachten op de complexe problematiek op grond van rechtsongelijkheid, die op tal van terreinen bestaat en waarvan niemand een probleem maakt.

Staatssecretaris **Dijksma**: Dat is inderdaad een goede vraag. Die moeten wij dus ook beantwoorden.

Het derde blok gaat meer in het algemeen over de gastouderopvang in de toekomst. Enkele leden hebben gevraagd of ik helder uiteen kan zetten waaruit het EVC-traject bestaat en hoe de voorlichting hierover zal verlopen. Bij het EVC-traject worden alle competenties die een individu zich eigen heeft gemaakt, bijvoorbeeld op basis van ervaring in het werken in de gastouderopvang, gemeten en afgezet tegen een landelijke standaard. De landelijke standaard is in dit geval de mbo 2-opleiding Helpende zorg en welzijn, gericht op gastouderopvang. Mensen kunnen in de toekomst dus kiezen of zij ofwel die mbo 2-route willen volgen ofwel op een andere manier aan dezelfde norm willen voldoen, namelijk via de zogenaamde EVC-route. Die leidt dan tot een ervaringscertificaat. Er wordt nu samen met de branche gewerkt aan een centraal aanmeldpunt waar gastouderbureaus hun gastouders kunnen aanmelden voor de EVC-procedure of het mbo-examen.

Eigenlijk streef ik ernaar -- dat hangt uiteraard ook af van de wijze waarop het wetsvoorstel nu verder zijn vervolg krijgt -- om vanaf september 2009 die inschrijving al mogelijk te maken. Dan ontstaat dit najaar al zicht op het aantal gastouders dat zich aanmeldt voor de ene route of voor het andere traject. In het wetsvoorstel is geregeld dat gastouderbureaus voor 1 januari 2010 aan vraagouders moeten melden of hun gastouder naar verwachting gaat voldoen aan kwaliteitseisen. Ik zal daar straks nog iets over zeggen, maar daarmee ligt een stukje van het risico bij het gastouderbureau, zoals ook blijkt uit de wijze waarop wij gastouderbureaus hiervoor verantwoordelijk hebben gemaakt, ook ten opzichte van de vraagouder. Eigenlijk moet er al voor 1 januari bij de gastouderbureaus die bemiddelen naar de vraagouders toe, een reëel beeld zijn of de gastouder gaat voldoen aan de norm. Daarmee voorkom je dat vraagouders in de toekomst te maken krijgen met gastouders die het EVC-traject niet willen volgen of die niet aan de deskundigheidseisen willen voldoen.

Het EHBO-diploma is al vanaf 1 april jongstleden verplicht. Niet alle gastouders hebben dat diploma. Dat komt doordat wij niet de gastouders, maar de gastouderbureaus controleren. Dat blijkt dus geen effectieve controle te zijn. Dat deel van de deskundigheidseisen is dus gewoon al staand beleid, maar wij zien dat lang niet iedereen zich daaraan houdt. Dat komt omdat wij niet direct bij de gastouder kunnen vaststellen of dat gedaan wordt.

Mevrouw **Goyert** (CDA): U weet dat dit voor ons een heel moeilijk punt is. Toen het wetsvoorstel in 2005 werd aangenomen, is voor de gastouders niet geformuleerd dat zij gebrevetteerd moesten zijn. Nu is er voortschrijdend inzicht en moeten zij toch gebrevetteerd zijn. Een EHBO-diploma is prima, maar ik heb informatie dat het bij verdergaande competentie gaat om hele procedures.

Daarnaast: wat geeft u zoveel vertrouwen in de gastouderbureaus, waar u nu een echte controletaak neerlegt? In de stukken schrijft u zelf dat er sprake is van marktwerking. In mijn contacten met de vereniging heb ik gevraagd of het mogelijk is om bijvoorbeeld tot een bepaalde prijsstelling voor de gastouderbureaus te komen. Dat kan niet; dat is marktwerking. Nu legt u daar de controle neer op de mensen die al jaren die opvang doen en op basis daarvan competent zijn. Ik zou dolgraag willen dat dit, als dit dan zo nodig moet -- dat zie ik niet -- een heel lichte toets is, zonder dat allerlei cursussen en een mbo 2-opleiding nodig zijn. Ik vind dat heel zwaar aangezet. Nieuwe mensen kunnen kiezen, maar als overheid kun je gaande de rit niet zomaar eisen stellen en verhogen, waardoor er echt paniek in de tent is. U zegt dat zij het dan maar niet moeten doen, maar zo is het niet. Die mensen hebben hun taak gewoon op een goede manier gedaan. Ik zou dus graag zien dat daarbij een soepele benadering mogelijk is.

Staatssecretaris **Dijkma**: Dat is de kern van de discussie. U hebt vervolgens ongeveer vier punten aangestipt.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Ik heb een aanvullende vraag. Dan kan de staatssecretaris dat in één keer meenemen. Overschat de staatssecretaris cognitie, dus kennisinhoud, niet erg vergeleken met emotionele volwassenheid en rijpheid? Waarom zou cognitie de garantie bieden voor goed pedagogisch gedrag? Ik denk dat een aantal mensen dat ook goed zou kunnen op grond van andere competenties, emotionele competenties. Toetsing van die emotionele competenties is niet aan de orde. Is dat niet veel meer van belang om te toetsen? Volgens mij ontstaat er nu een behoorlijke verrassing over wat leidt tot goed gedrag tegenover kinderen.

Staatssecretaris **Dijkma**: Ik denk dat ik toch moet uitleggen waarnaar gekeken wordt. Het gaat niet zozeer om cognitie. De standaard wordt gebaseerd op de huidige gastouders en de manier waarop zij werken. Dan gaat het bijvoorbeeld om de manier waarop je omgaat met een incident als je verschillende kinderen opvangt. Wat betekent dat dan voor de rest van de kinderen? Naar dat type zaken wordt gekeken. Dat heeft elementen van zorg en veiligheid in zich, maar geen hogere vorm van cognitie. Met alle respect, wij hebben het over een mbo 2-opleiding. De standaard is niet zo hoog dat die voor veel mensen niet te halen zou zijn: 65% van alle mensen in Nederland heeft minimaal dat niveau. Ik kijk naar het type beroepen dat bij een mbo 2-opleiding hoort. Dan gaat het over een assistent in een slagerij of een tweede autospuiter. Als je eerste autospuiter wilt worden, dan heb je al mbo 3. Mensen die in de kinderdagverblijven werkzaam zijn, hebben bijvoorbeeld minimaal mbo 3 nodig. Er blijft ook echt een verschil bestaan.

Mevrouw Goyert heeft gelijk als zij stelt dat de toets te halen moet zijn. Het gaat er niet zozeer om dat de inhoud de drempel is, maar meer de moeite die mensen ervoor moeten doen. Als je een portfolio opbouwt op basis van je huidige ervaring als gastouder, dan kan een gastouderbureau je daarbij helpen. Het aanmeldpunt dat ik net noemde, zal ook fungeren als een helpdesk. Dan ben je heel wel in staat om door zo'n EVC-traject te komen. Omdat het specifiek ontworpen wordt voor deze sector, is het geen langjarige opleiding. Het duurt nog geen jaar. Als het goed is, ben je daar in een vrij korte termijn doorheen. Je bouwt een portfolio op en je voert een gesprek. Als het kan, vindt dat gesprek plaats op je werkplek. Dan kun je laten zien hoe je nu al fungeert als gastouder. Vervolgens kun je in aanmerking komen voor het ervaringscertificaat. Het is dus een toets die te doen is.

Mevrouw Dupuis stelt terecht dat niet de cognitie het ijkpunt moet zijn, maar de wijze waarop je met kinderen omgaat. Die omgang moet een niveau hebben die past bij deze vorm van opvang. Ik denk dat het belangrijk is dat wij het op deze manier doen. Anders kunnen wij net zo goed

stoppen met het wetsvoorstel, want dan haal je het hart eruit.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik vroeg mij af of er ook beroep mogelijk is tegen de situatie waarin de registratie geweigerd wordt. Kan de gastouder dan ergens in beroep gaan?

Staatssecretaris **Dijkma**: Daar zal ik in tweede termijn op terugkomen. Ik denk dat hiervoor de gebruikelijke EVC-procedures gelden. Ik kan wel zeggen dat er altijd een herkansing mogelijk is. Op het moment dat je niet meteen door het traject komt, kun je het opnieuw doen.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Ik moet mijzelf er steeds aan herinneren dat de oorsprong van deze wet voornamelijk is gelegen in bezuinigingen. Aan de andere kant worden er allerlei buitengewoon dure, nieuwe maatregelen ingevoerd, bijvoorbeeld controle door de GGD en het afleggen van examens. Wat was de reden voor die certificering? Waren er klachten? Is gebleken dat die ouders niet voldeden? Waren de gastouderbureaus niet in staat om een andere gastouder te nemen als een gastouder niet voldeed? Ik weet eigenlijk niet wat de aanleiding is om tot zo'n grote reorganisatie te komen, die veel geld kost en die veel mensen die het werk allang doen tot hun verrassing dwingt om allerlei dingen te doen. Wat was de aanleiding?

Staatssecretaris **Dijkma**: De aanleiding is dat wij als kabinet een keuze hebben gemaakt voor de wijze waarop wij gastouderopvang willen realiseren. Wij willen een goed aanbod in de informele sfeer, in huiselijke kring, realiseren, maar wij vinden ook dat er passende eisen gesteld mogen worden op het moment dat de informele sector formeel opereert. Iemand zei dat mensen die thuis hun eigen kinderen opvoeden ook niet door de GGD worden gecontroleerd. Dat klopt. Zij vragen daar ook geen kinderopvangtoeslag voor van de staat. Het gaat om opvang waarvoor een minimale vorm van professionaliteit gevraagd wordt en dan mag daar ook wat tegenover staan. Gastouders verdienen per kind wel €5 per uur. Voor vier kinderen is het €20 per uur. Als je dat drie of vier dagen per week doet, dan verdien je daar een goede boterham aan. Dat lijkt mij prima, maar dan mogen wij ook iets vragen.

De heer **Thissen** (GroenLinks): De grootste sociale dienst van Nederland is de Belastingdienst Toeslagen. Die dienst betaalt aan iedereen die het aanvraagt en die daarvoor in aanmerking komt een kindgebonden budget. Bovendien krijgt iedere ouder kinderbijslag. Wij betalen wel voor de gevolgen van niet-controleren achter de voordeur. Ik noem de jeugdzorg. Die redenering vind ik dus niet sterk.

Staatssecretaris **Dijkma**: Misschien mag ik toch een poging doen. De heer Thissen heeft het over het kindgebonden budget en de kinderbijslag, maar die hebben niet tot doel om voor opvang te betalen.

Zij hebben geen inhoudelijk doel, anders dan ouders te ondersteunen, ook als zij beiden niet werken. Het doel van de kinderopvangtoeslag is anders. Het doel is niet om ouders financieel te steunen. Het doel is tweeledig: arbeidsparticipatie bevorderen en sinds enkele jaren de ontwikkeling van kinderen stimuleren.

De heer **Thissen** (GroenLinks): Uw redenering is dat het budgettaire uit de bocht is gevlogen. Wij moeten wel ingrijpen. Ik zal dadelijk in tweede termijn zeggen wat ik daarvan vind, maar dat kan ik nog snappen. U maakt het financieel schraler dan het al was en nu gaat u ook nog eens extra eisen stellen aan gastouders en aan het adres van die gastouders. Dat zien wij niet. Wij geven ook veel geld uit aan gezinnen in de vorm van kinderbijslag en kindgebonden budget en daar worden geen eisen aan gesteld. Of die ouders hun kinderen goed opvoeden in een fatsoenlijke omgeving, weten wij niet. Het enige wat wij weten is dat er veel gevolgschade is door mislukte opvoeding en verzorging van kinderen. Dat is te zien in het speciaal onderwijs, in allerlei begeleidende diensten, in jeugdzorg en allerlei hulpverleningstrajecten. Je zou kunnen zeggen dat wij bij iedereen thuis moeten gaan controleren als wij dat kunnen voorkomen.

De **voorzitter**: Mag ik iedereen vragen om de interrupties zo kort mogelijk te houden?

**

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De staatssecretaris heeft natuurlijk gelijk dat sommige toeslagen geen relatie hebben met opvang, maar dat geldt niet voor de inkomensafhankelijke combinatiekorting. De commissie-Van Rijn heeft aangegeven dat dit een goede mogelijkheid is met het hoogste effect, met name voor de arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders.

Staatssecretaris **Dijksma**: Ja, de commissie-Van Rijn heeft daarnaar gekeken en wij overigens ook, maar uiteindelijk hebben wij er niet voor gekozen om deze route te bewandelen. De inkomensafhankelijke combinatiekorting heeft in vergelijking met de kinderbijslag of het kindgebonden budget inderdaad een vele malen hoger participerend effect. Je krijgt die korting ook alleen als je allebei werkt. Dat is de goede redenering daarachter. Als je de middelen via die inkomensafhankelijke combinatiekorting over alle ouders zou verdelen, zou het er per saldo toe leiden dat ook ouders die nu geen gebruik maken van opvang meedelen. Dat zou in het huidige budgettaire kader -- en meer heb ik niet gekregen -- betekenen dat veel ouders veel minder overheidsbijdrage krijgen dan nu het geval is. Die afweging moet je wel maken en om die reden hebben wij daar niet voor gekozen.

Voorzitter. De kosten van het traject zijn geregeld. Wij betalen het uit de OCW-begroting. Juist om het geen onneembare drempel te laten zijn, is het streven erop gericht de kosten voor de

gastouders zo laag mogelijk te houden. Bij een erkende evc-procedure liggen de kosten doorgaans rond de €1000. Dat hangt ook een beetje af van de vraag of er een gemeenschappelijke inkoop is. Als organisaties samenwerken, zie je dat ze in staat zijn om dat bedrag naar beneden te brengen. Wij bieden tijdelijk een compensatie van 75% van de kosten tot maximaal €750. Dat kan betekenen dat de kosten om mee te doen rond de €250 zijn. Mensen die via het mbo-examen de route volgen, betalen uiteindelijk alleen het examenbedrag, want dit is bekostigd onderwijs. Dat bedrag ligt daar nog weer iets onder.

Is het voor gastouders financieel wel te doen? Wij hebben al een rekensommetje gemaakt van de gemiddelde kosten. Je kunt uitgaan van een uurprijs van €5 per kind. Mevrouw Goyert vroeg zich af wat een faire prijs is voor een gastouderbureau. Daar hebben wij wel een idee van en die bureaus moeten daarin transparant zijn. Als ze uit de pas lopen, behouden wij ons het recht voor om in te grijpen. Als per uur €1 wordt afgedragen aan het gastouderbureau, dan verdient je, als je drie dagen per week twee kinderen opvangt, de investering in ongeveer een week terug. Het is een eenmalige investering, want je hoeft je niet elk jaar opnieuw te kwalificeren. Die drempel moet dus te halen zijn. We hebben het bewust zo laag mogelijk gehouden.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Kan de staatssecretaris het even voorrekenen? Ik ben daar niet zo goed in.

Staatssecretaris **Dijksma**: Ik ga uit van de situatie waarin je €5 per uur rekent, waarvan €1 administratiekosten, en waarin je drie dagen per week twee kinderen opvangt van 8.00 tot 18.00 uur. Het kan ook zijn dat je de kinderen elke middag na school hebt en dan heb je wellicht anderhalve week of twee weken nodig om de investering terug te verdienen. Het is slechts een voorbeeld, dat niet allesomvattend is.

Wij hebben natuurlijk met de GGD gesproken over de controle. Het is voor die organisatie soms lastig om de opvang ter hand te nemen. Als wij de GGD zouden vragen om op dezelfde manier te controleren als nu gebeurt, gaat het niet lukken. Dat is wel zeker. Daarom ook is afgesproken dat de GGD een quick scan gaat doen. Dat is een eenmalige activiteit om de registratie van gastouders te begeleiden. Daarna willen wij toe naar een meer risicogestuurde vorm van controle. Dat betekent dat je na het ingangsjaar 2010 meer steekproefsgewijs gaat werken. Het is van belang dat die controle bij de gastouders zelf plaatsvindt als de "papiercontrole" achter de rug is. Men kan op afstand al zien of iemand bezig is met een opleiding en dergelijke. Deze gang van zaken betekent dus niet dat iedereen altijd thuis wordt gecontroleerd. We hebben het zo georganiseerd dat het voor de uitvoerders zo gemakkelijk mogelijk wordt gemaakt. Iemand die niet voldoet aan de minimale normen, wordt niet bezocht want die komt niet in het register.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): In de memorie van antwoord staat: de opvang wordt een professionele vorm van opvang waarvan de kwaliteit in de toekomst rechtstreeks aan huis wordt gecontroleerd door de GGD. Maar dat lijkt mij niet een quick scan, want met zo'n scan ga je niet een kwaliteit controleren.

Staatssecretaris **Dijksma**: Je kijkt wel naar de omgeving waarin kinderen worden opgevangen en dat is ook kwaliteit. Hetzelfde geldt voor de vraag of mensen voldoen aan de deskundigheidsnorm. Het is maar hoe je het wilt lezen, maar het moet wel uitvoerbaar zijn. Wij hebben hierover afspraken gemaakt met de GGD. Men krijgt niet alleen meer geld, maar ook de mogelijkheid om anders te controleren. Het gaat erom dat mensen vrij snel in de gaten hebben of een gastouder voldoet aan de eisen. Er kan geen sprake zijn van een urenlange controle. Dat gaat niet lukken.

Gevraagd is waarom maar op één plek mag worden opgevangen. Dat is een nadrukkelijke wens van de uitvoeringsorganisatie. Als wij willen dat het gaat werken, hebben wij rekening te houden met de wensen van de GGD. Vanuit de Kamer is gevraagd waarom dit zo stringent wordt geregeld. Wij hebben een moment van monitoring voorgesteld om te bezien of deze maatregel niet te streng is. Als er problemen dreigen, zullen wij een wijziging voorstellen. Maar op dit moment heeft de uitvoerder grote bezwaren om dit te doen. Het is niet waar dat het aantal gastoudergezinnen afneemt als je op meer plekken aanbod mag creëren. In het verleden hebben wij gezien -- en dat heeft de GGD nadrukkelijk bevestigd -- dat dit systeem van gastouderopvang niet alleen wordt bepaald door de vraag, maar ook door het aanbod.

Men wijst mij op onzekerheden in de onderbouwing van besparingen. Niet alles kan tegelijk waar zijn. Als die onzekerheden er zijn, moet je voorzichtig zijn bij de invulling van de wet. Als die onzekerheden er niet zijn, kan je meer mogelijkheden creëren. Als de resultaten van de monitor daartoe aanleiding geven, zullen wij het systeem zeker "losser" maken.

Mevrouw **Goyert** (CDA): U hebt het over monitoring. Begrijpt de regering wat al deze controlemogelijkheden teweeg brengen op het terrein van de gastouderopvang? Het stuit mij tegen de borst als ik dit allemaal hoor. Het systeem wordt ingevoerd en daarna wordt bezien of het werkt. Ik vind dit een vergaande bureaucrativering. Kunnen wij dan helemaal niets meer aan ouders overlaten? Kunnen zij het niet beoordelen? Ik heb hier grote moeite mee.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Dit is een voorbeeld van de zaken op z'n kop zetten. Wij kennen goede vormen van kinderopvang. Gastouders kunnen op twee locaties hun werk uitstekend doen, maar nu zegt de uitvoeringsorganisatie daarmee problemen te hebben. De staatssecretaris luistert naar die bezwaren en zegt: op termijn kunnen wij het alsnog

aanpassen. Zij moet het echter omdraaien en op meerdere plekken opvangmogelijkheden creëren. Als blijkt dat de uitvoeringsorganisatie dat niet aankan, zien we wel verder. Maar de staatssecretaris moet niet aan de andere kant beginnen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik wil mij graag door de staatssecretaris laten overtuigen, het is ten slotte mijn "eigen" staatssecretaris. Laat zij mij nu eens het verschil uitleggen. De GGD moet alle gastouderplekken controleren. Er zijn twee gezinnen die een gastouder nodig hebben. Gastouder A doet dat nu maandag en woensdag bij het ene gezin en op dinsdag en vrijdag bij het andere gezin. Dat mag niet meer, want dat zijn twee plekken, het is bij het gezin thuis, dus moet gezin B moet een andere gastouder zoeken. Dan komt gastouder X. De GGD moet dan toch evengoed die twee plekken bezoeken? Wat is nu het argument om te verbieden om dat door één gastouder te laten doen?

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Het ging goed. Ik kan mij voorstellen dat er aangepaste wetgeving nodig is als er problemen zijn, maar hier waren geen problemen. Het probleem wordt gemaakt omdat er een vorm van controle moet worden ingevoerd, waarvan de staatssecretaris niet duidelijk kan maken waarvoor dat nodig is. Vervolgens zegt zij dat dit wel mee zal vallen, omdat het maar een quick scan is. Ik ga ervan uit dat de vraagouders heel veel beter in staat zijn om een quick scan te doen om te kijken of een plek goed is voor hun kinderen. Die kennen hun kinderen en de plek waar de kinderen naartoe gaan. Het aanbod bestaat uit gastouders die voor zover ik weet -- de staatssecretaris heeft dat ook niet tegengesproken -- voldeden in hun taak. Waarom is dat nu niet het uitgangspunt?

Staatssecretaris **Dijksma**: Misschien wreekt zich nu wel dat, juist om recht te doen aan de gastouderopvang, ik niet begonnen ben met de opsomming van alle dingen die wij tegen zijn gekomen en die niet goed gingen. Dat zijn er nogal wat. Helaas hebben wij moeten vaststellen dat het feit dat wij op afstand bleven en niet in de gastouderomgeving zelf zijn gekomen zich op tal van onderwerpen heeft gewroken. Bij de steekproefsgewijze controles die nu in ieder geval gedaan worden, zijn wij tegengekomen dat gastouders bijvoorbeeld meer kinderen opvangen dan ze aangeven. Wij hebben ook geconstateerd dat veel meer uren in rekening werden gebracht dan feitelijk werd opgepast. Onlangs hebben wij in Utrecht nog een kwestie gehad waarin miljoenen teruggevorderd moeten worden, omdat de gastouderbureaus uiteindelijk bijna een wereld op zichzelf zijn geworden. Als alle mensen engelen waren -- ik spreek de heer Van der Vlies na -- hadden wij dit soort regels niet nodig. Helaas moeten in deze sector de goede mensen, die er al heel lang werken, ook ver voor de Wet kinderopvang, vergaand lijden onder de mensen die

om allerlei andere redenen maar in die branche gingen.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Dat hadden wij, zowel in de Tweede Kamer als hier dan al heel veel eerder moeten weten via een fatsoenlijke rapportage en niet via een soort roddel tijdens de discussie.

Staatssecretaris **Dijksma**: Daar moet ik bezwaar tegen maken, want u weet dat, u hebt dat rapport van de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst gekregen, u hebt ook de rapportage van de Belastingdienst waaruit blijkt dat uit steekproeven het vermoeden naar voren komt dat wellicht meer dan de helft van de mensen die als gastouder optreden niet eens inkomstenbelasting betaalt. Kom nu niet met het verhaal dat u dat niet weet, want dat is een van de redenen waarom wij dit ook doen. Ik doe dat natuurlijk niet omdat ik 's ochtends bij het opstaan denk: laten wij dat nu eens op deze of deze manier gaan organiseren. Wij weten het, met deze wetenschap moeten wij er voor gaan zorgen dat de mensen die in deze branche werken dat ook op een goede manier moeten kunnen doen, een wijze van werken -- ik ben dat van harte met mevrouw Goyert eens -- die ook recht doet aan de vorm van opvang. Juist omdat het systeem zo onder druk staat, moeten wij aan de voorzichtige kant beginnen. Ik zou het heel vervelend vinden om, als je het andersom doet, bijvoorbeeld na drie of vier maanden te moeten zeggen dat ook dat nog moet worden teruggeschroefd. Het is belangrijk om een voorstel te doen waarvan wij denken dat het soelaas biedt aan de problemen waarvoor wij staan. Ik begrijp het punt en het is ook geen onwil om er iets mee te doen -- het zit wel als mogelijkheid in de route van het wetsvoorstel -- maar ik denk dat voorzichtigheid hier wel op zijn plaats is en dat wij het voor de uitvoeringsdiensten ook wel werkbaar moeten houden en ook voor de gastouders. In Groningen ken ik toevallig wat mensen die gebruikmaken van gastouderopvang. Als meer kinderen uit meer gezinnen komen, hebben gastouders die vaak ook tegelijk. Ze komen dus niet twee dagen bij de ene en twee dagen bij een ander. Vaak worden kinderen ook gemengd opgevangen en dan kiest een gastouder er vaak voor om dat in eigen huis te doen. Dat werkt gemakkelijker en het kan ook en dat is natuurlijk prima. In ieder geval in Groningen maar ook op een aantal andere plekken zie je dat er systemen van gastouderopvang ontstaan die zeer succesvol zijn en waarvan wij heel grote verwachtingen van hebben.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Gaat de staatssecretaris mij nog even uitleggen wat het verschil is tussen gastouder A die bij gezin X en gezin Y twee dagen per week in het huis van de vraagouders oppast en een gastouder die die kinderen bij haar thuis opvangt, wat nu dus niet meer mag? Wat maakt het voor de GGD uit als hij in de toekomst op twee plekken moet controleren wat door twee mensen wordt gedaan in plaats van een?

Staatssecretaris **Dijksma**: De GGD geeft aan dat het dan onhelder is waar hij op welk moment moet zijn. Daar hebben wij gewoon wel mee te maken.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik ben dat niet met de staatssecretaris eens. Als je zo'n ingrijpende maatregel neemt en je mensen verbiedt om op twee verschillende plekken te werken, dan moet je daar een grondige onderbouwing voor hebben!

Staatssecretaris **Dijksma**: Dat is zo, maar als je een systeem wilt dat ook controleerbaar is, zul je uiteindelijk rekening moeten houden met wat de mensen die daarmee moeten werken ons zeggen. Ik heb met hen natuurlijk ook een afspraak gemaakt, ook over de inzet van middelen en de manier waarop wordt gecontroleerd. Uw veronderstelling dat als er op meer plekken gewerkt wordt dat per saldo misschien wel juist tot minder lasten zal leiden omdat er minder gastouders komen, kan ik niet onderschrijven. Dat is niet zo, want dit systeem is niet alleen vanuit de vraag bepalend, maar vaak ook vanuit het aanbod.

Voorzitter. Ik kom op de financiële consequenties. Mevrouw Dupuis vroeg nadrukkelijk wat dit betekent qua administratieve lasten. Actueel heeft dat in kaart gebracht en berekend. De structurele extra lasten zijn vrij gering. Belangrijk is dat gastouders worden aangemeld in een centraal register. Nu zijn ze overigens ook aangemeld in een register, maar dan een gemeentelijk register. In de toekomst zijn er dus niet meer zo'n 400 registers maar een. Soms moeten er natuurlijk ook wijzigingen worden gemeld. Ook dat moet nu ook al. Ook is er natuurlijk de inspectielast, maar daar staat tegenover dat in de afgelopen jaren wel een enorme besparing is geboekt qua administratieve lasten, zowel voor de bedrijven als voor de burgers. Dat heeft bijvoorbeeld te maken met de invoering van de verplichte werkgeversbijdrage. Je ziet dat dit leidt tot bedragen voor bedrijven waarmee zo'n 9 mln. winst is geboekt qua administratieve lasten. Ook voor burgers zijn die bedragen naar beneden gegaan. Desalniettemin is ook voor de toekomst belangrijk dat wij streven naar een versobering van het toezicht, risicogestuurd. Nogmaals, de uitgebreide vorm van toezicht is eenmalig, om als het ware de overgang naar het nieuwe systeem te ondersteunen. Daarna wordt het risicogestuurde toezicht toegepast en wordt steekproefsgewijs gecontroleerd.

De groei in de gastouderopvang is fors. De toename is onvergelijkbaar met alle andere vormen van opvang: ruim 400%. Het rapport "Groei van kinderopvang. Een onderzoek naar de oorzaken" maakte duidelijk dat in 2007 43% en in 2006 40% van de kinderen die voor het eerst van de gastouderopvang gebruikmaakten, voorheen gewoon in familieverband of bij vrienden werden opgevangen, zonder inmenging van de overheid. Dat was dus een vorm van opvang waar geen toeslag tegenover stond; het betrof naastenliefde, goed nabuurschap of hoe je het ook wilt noemen.

De heer **Thissen** (GroenLinks): Voorzitter. Een dergelijke redenering kun je ook toepassen op mantelzorg. Vroeger deden we dat zelf, maar toen kwam het pgb en als gevolg daarvan kunnen mantelzorgers nu declaraties indienen. Maar de redenering dat het zo'n hoge vlucht heeft genomen en het daarom maar moet worden ingedamd, kan toch niet geldig zijn? Dat is toch een slechte redenering?

Staatssecretaris **Dijkma**: Dat hangt af van je standpunt. Het andere mogelijke standpunt is: je wilt met deze wet arbeidsparticipatie bevorderen, je weet dat die ook plaatsvindt zonder bijdrage van de overheid en je weet dat middelen schaars zijn. Iedereen die verantwoordelijkheid draagt, vraagt zich in zo'n geval af hoe met een bepaalde bijdrage een maximaal effect kan worden bereikt. Informele opvang in huiselijke kring blijft mogelijk. Als dat niet het geval was, had u gelijk. Wij vragen niet aan de gastouder of hij of zij een familielid is, of een buurman of -vrouw. Wij vragen wel of mensen bereid zijn om voor het professionele bedrag dat ze krijgen, enige vorm van kwaliteit te leveren. Dat lijkt mij in dit systeem redelijk.

De heer **Thissen** (GroenLinks): Ik hoorde zojuist een andere redenering, namelijk: eerst deden opa's, oma's, ooms, tantes, neven, nichten dat gratis vanwege hun betrokkenheid; nu heeft de overheid ter stimulering van de arbeidsparticipatie een financiële regeling bedacht en potverdorie, men gaat er gebruik van maken, en met 400% groei wel zo ernstig dat de zaak uit de bocht vliegt en we dus moeten gaan indammen! Diezelfde redenering zou ook van toepassing zijn op mantelzorgers en pgb's. U komt dus zelf met een dergelijke redenering, alsof u de mensen die dit eerst vrijwillig deden, nu verwijt dat zij gebruikmaken van een mogelijkheid die u heeft geboden. Dat is toch de wereld op zijn kop? Het was toch de bedoeling dat mensen hiervan gebruik gingen maken?

Staatssecretaris **Dijkma**: Ik denk niet dat het goed is om hierover te praten in een sfeer van verwijten. U zegt dat dit de bedoeling was, maar ik vraag mij af of dit echt de bedoeling van de wetgever is geweest toen in 2005 de Wet kinderopvang werd geïntroduceerd in uw midden. Als dit echt de bedoeling was geweest had men, met het potentiële aantal gebruikers, andere ramingen bij het wetsvoorstel gepresenteerd. Ik denk dus dat dit een onvoorzien effect was. De goede kant ervan moeten we behouden, namelijk dat informele opvang aantrekkelijk is en een volwaardige keuze moet zijn. Dat neemt echter niet weg dat er soms dingen in de familiale sfeer worden gedaan die losstaan van economisering van dat soort relaties, ook in de sfeer van zorg. Wij doen dit aanbod, maar kunnen en moeten daarbij ook kijken naar de effecten. Omdat we van iedereen een bijdrage vragen in de sfeer van kinderopvang, zou het ook vreemd zijn om de gastouderopvang helemaal buiten beschouwing te laten: we vragen van ouders immers ook een

bijdrage voor kinderdagverblijven, of voor buitenschoolse opvang.

Nu de vraag naar het precieze aantal gastouders waarop wordt gerekend in de toekomst. Mevrouw Meulenbelt zei dat 5000 à 8000 niet hét aantal kan zijn. Welnu, het is een minimumaantal. Het aantal van 35.000 dat zij noemde is in ieder geval ongewis. Het lastige is in de huidige opvang dat die zich voor een groot deel buiten ons zicht afspeelt, alleen al vanwege de vaak zeer informele organisatie. De informatie die gastouderbureaus ons leveren blijkt ook niet altijd met de werkelijkheid te corresponderen. Wij proberen met ons systeem, dat werkt met flexibele aannames, de reële aantallen zo goed mogelijk te voorspellen. Om die reden ook hebben we, bijvoorbeeld bij het aanbieden van opleidingen, landsbreed afspraken gemaakt; als het aantal aanmeldingen veel hoger blijkt, moet je daar namelijk goed op kunnen inspelen. Wij streven dus naar flexibiliteit en dat maakt de zaak ook spannend. Het komt dus niet doordat wij het niet willen berekenen en ook niet doordat we de zaak niet in beeld willen brengen. Deze sector onttrok zich gewoon aan ons oog, zeker tot voor kort. Met de nieuwe systematiek moeten wij een goed beeld kunnen krijgen en goed kunnen inspelen op een groei in aanmeldingen. Ik hoop van harte op rust in het systeem. Die kun je echter ook creëren door duidelijk te zijn over wat je van mensen vraagt, hoe ze daaraan kunnen voldoen en ook door hen daarbij te helpen. In dit hele traject lijkt de ondersteuning voor gastouders mij van groot belang.

Mevrouw Meulenbelt vroeg verder naar de misbruik- en oneigenlijkgebruikproblemen die men zoal tegenkomt en in hoeverre dit wetsvoorstel daarop een antwoord is. Destijds zei SIOD, volgens mij nu SEO geheten, dat het financieel voordeel voor de gastouders moest worden verminderd en dat we ervoor moeten zorgen dat de uitvoeringskosten transparant worden. Dat gaan we doen. We gaan ook de gastouderbureaus meer richten op kwaliteit: er komt een verhoudingsgetal tussen het aantal mensen dat werkzaam is in een gastouderbureau en het aantal aansluitingen met gastouders. Als iemand namelijk in zijn eentje een gastouderbureau heeft met 1000 gastouders, kan dat nooit goed zijn; dan is dat een fake bureau met louter antwoordapparaten. Dat is nu deel van de praktijk, onze mensen van justitie worden daar regelmatig mee geconfronteerd. Belangrijk is ook dat inzichtelijk wordt gemaakt wie gastouders zijn; dat zal worden geregistreerd, niet alleen op gemeentelijk niveau, maar ook landelijk, zodat de Belastingdienst kan vaststellen of rechtmatig toeslagen worden verleend en de inkomstenbelasting van gastouders daadwerkelijk wordt betaald. Ook dit was een groot probleem. Bovendien kunnen inwonende personen geen gastouder meer zijn. We kwamen tegen dat iemand zijn moeder in huis liet wonen, die zich kwalificeerde als gastouder. In de toekomst kan dat niet meer. Ook moeten de opvanguren inzichtelijk en controleerbaar zijn. We laten het betalingsverkeer dus niet meer onderling tussen

gastouders en vraagouders verlopen, maar via het gastouderbureau. Het aantal uren wordt tevens gemaximeerd en we gaan koppelen aan gewerkte uren. Verder moet het toezicht worden verbeterd. Er is dus echt door alle betrokkenen gezegd dat het onvoldoende is om alleen de gastouderbureaus te controleren. Als je dat blijft doen, als het ware op afstand van de mensen die het werk doen, dan heb je geen effectief toezicht. Natuurlijk kan er in de toekomst risicogestuurd gewerkt worden omdat duidelijker is welk gastouderbureau gewoon goed is -- dan kan er ook veel zorgvuldiger en terughoudender worden opgetreden -- en welk gastouderbureau in de gaten moet worden gehouden. In het laatste geval wordt er vaker steekproefsgewijs thuis gecontroleerd. Wat wij nu willen regelen, is eenmalig van aard.

De **voorzitter**: Hoeveel tijd denkt de staatssecretaris ongeveer nog nodig te hebben?
**

Staatssecretaris **Dijk**ma: Ik ga met mijn laatste opmerking in de weer. Wij proberen een systeem te maken dat redelijk en billijk is en dat, zodra het goed werkt, meer op afstand kan functioneren dan nu in het debat lijkt.

Mevrouw Dupuis heeft gevraagd: waarom kijken wij niet gewoon naar het buitenland want daar doen ze toch ook goede dingen? Dat hebben wij gedaan. Ik zal ingaan op de landen die mevrouw Dupuis met name noemde: België en Finland. De Belgen hebben echt een heel ander systeem. Een liberale fractie zal daar om twee redenen waarschijnlijk niet veel mee hebben. Ten eerste is het systeem vooral aanbodgestuurd. Ik weet niet zeker of mevrouw Dupuis dat een goed plan vindt. Ten tweede is er een leerplicht voor kinderen vanaf tweeënhalft jaar. Dat is een totaal andere uitgangssituatie dan de onze. In Finland hebben ouders veel langer ouderschapsverlof. In dat systeem is de basisvoorziening vrij uitgebreid, maar daar wordt navenant belasting voor gevraagd. Du moment dat mevrouw Dupuis dit voorstelt, bedenk ik er een mooi systeem bij. Het is echter op deze manier niet mogelijk met de middelen die wij momenteel beschikbaar hebben, ook omdat wij met de beschikbare miljarden meer kinderen moeten bedienen. Wij kunnen daarom niet op een vergelijkbare manier werken. Wij werken wel, met een ander wetsvoorstel, aan de harmonisatie van de voorschoolse voorzieningen zodat die op orde komen. Daarmee wordt van onderop een beweging georganiseerd. Dat heeft geen positief of negatief effect op het voorliggende wetsvoorstel. De ramingen daarvoor zijn apart gedaan en daaruit blijkt dat extra middelen nodig zijn, maar die zijn ook gereserveerd. Die staan op de begroting. Overigens is het voor een deel een gemeentelijke verantwoordelijkheid. In die zin is er geen relatie of mogelijk negatief effect.

Ik heb zo veel mogelijk vragen beantwoord, hoewel misschien niet allemaal. Ik doe dat graag in tweede termijn.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Ik verzoek u om een schorsing, voorafgaand aan de tweede termijn, van ongeveer tien minuten.

De vergadering wordt van 15.25 uur tot 15.35 uur geschorst.

*N

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Voorzitter. Namens de VVD-fractie nog twee, niet echt nieuwe punten.

Ten eerste de maximering. Wij hebben even gerekend. De gemiddelde werkduur in een week is 38 uur. Als je dat maal 4,5 doet, heb je per maand een aantal uren van 170. Ons is niet duidelijk waarom dat dan niet de grens is. Als je het zo doet, is er gelijk een kader waarbinnen ook de zzp'ers kunnen vallen. De ongelijkheid wordt daarmee wat minder groot. Waarom wordt in die AMvB niet 170 uur per maand als maximaal vergoedbare uren opgevoerd?

Ten tweede blijven wij tegen het toetsen. Daarvoor heb ik twee argumenten genoemd. De grote vraag blijft wat je moet toetsen. Te denken valt aan kennis en volwassenheid, rijpheid en emotioneel evenwicht. Het toetsen stuit ons ook tegen de borst omdat ouders daardoor minder keuze krijgen. De niet-opgeleiden zouden de gastopvang kunnen doen, terwijl in de crèches en de voorschoolse opvang wel kwaliteit wordt geboden. Ouders kunnen dan kiezen. Waarom moet het zo betuttelend en paternalistisch worden geregeld?

Dan de casuïstiek van zaken die fout zijn gegaan. Het is de vraag of de fouten die de staatssecretaris heeft genoemd, worden opgelost door het stellen van kwaliteitseisen aan de gastouders. Misschien spelen daarin wel heel andere zaken een rol, maar dat kan op zo'n korte termijn niet worden uitgezocht.

Ten slotte hoorde ik net nog dat er verschillende landen zijn met informele systemen voor opvang, zoals België en Israël; er zijn er vast nog veel meer. In de genoemde landen loopt het heel redelijk en is er in ieder geval geen sprake van kwaliteitstoetsing. Voor de VVD-fractie blijft dit een bijzonder zwaar punt als het gaat om de acceptatie van dit wetsvoorstel.

*N

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Ik wil de staatssecretaris graag hartelijk danken voor haar antwoorden. Mijn tweede termijn spits ik toe op drie onderwerpen waarbij wij nog wat scherpere toezeggingen van de staatssecretaris willen. In het wetsvoorstel zit natuurlijk ook een aantal goede dingen, zoals het tegengaan van de ABC-constructies. Wij weten allemaal dat er misstanden zijn in de wereld van de kinderopvang, maar de goeden mogen niet onder de kwaden lijden. Ik weet niet of het reglementair kan, maar ik stel voor om de antwoorden van de staatssecretaris af te wachten. Als die niet bevredigend zijn, willen wij in

derde termijn over die drie punten een motie indienen.

In de eerste plaats hebben wij moeite met de koppeling met de gewerkte uren. Een onderzoek is prachtig, maar het is vaag waar dat onderzoek zich op gaat richten en op welke termijn er uitsluitel over komt. Mag ik de staatssecretaris zo verstaan dat voor de werknemers in ieder geval nog dit parlementaire jaar, dus voor 1 juli 2010, een koppeling wordt gelegd tussen het aantal gewerkte uren en de aanspraak op kinderopvangtoeslag? Voor de groepen waarbij dit wat lastiger is, kan daarna zo snel mogelijk een vergelijkbare regeling komen.

In de tweede plaats begrijp ik niet waarom het voor de GGD ondoenlijk is om twee plekken te controleren als daar twee verschillende gastouders werken en dat dit niet zo is als er één gastouder werkt. De verborgen doelstelling van het wetsvoorstel kan toch niet zijn om het gastouderschap te ontmoedigen terwijl daarvan door veel mensen tot volle tevredenheid gebruik wordt gemaakt? Het is bovendien de vraag of het verbod juridisch houdbaar is.

In de derde plaats weegt de terugbetalingsregeling voor mijn fractie behoorlijk zwaar, omdat er een terugwerkende kracht zou gelden. In welke situatie moeten vraagouders de toeslag terugbetalen als een gastouder zich niet gekwalificeerd heeft? Ik vraag de staatssecretaris om de specifieke situaties aan te geven.

*N

Mevrouw **Goyert** (CDA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor het verdedigen van dit wetsvoorstel: dat heeft zij met verve gedaan. Het is duidelijk dat wij bij dit onderwerp vanuit verschillende standpunten redeneren. Een aantal zaken zijn leidinggevend: de fraudegevoeligheid van de wet en de financiële bezuiniging.

Wij hebben heel duidelijk gemaakt hoe belangrijk de koppeling van die uren is; de PvdA-fractie heeft er een motie over aangekondigd. Met een goed systeem kan de fraudegevoeligheid behoorlijk worden teruggedrongen, veel meer dan door veel controleren.

De staatssecretaris heeft weinig gezegd over hoe zij de bezuiniging kan waarmaken. Zij investeert, maar zegt dat dit eenmalig is. Wat is er dan eenmalig en wat blijft er? Ook is niet helemaal duidelijk hoe de financiële verhouding is tussen het bureau, de gastouder en de vraagouder. De staatssecretaris wil bezuinigen. De kosten rijzen inderdaad de pan uit; het gaat om grote bedragen. Het is de vraag wat je er als samenleving voor overhebt; daar hebben wij het over.

Ik wil van de staatssecretaris dus nog een nadere toelichting op het financiële verhaal en een harde toezegging dat er een ander systeem komt. Wij steunen dan ook de motie van de PvdA-fractie.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Ook ik dank de staatssecretaris voor de manier waarop zij heeft geprobeerd om onze vragen te beantwoorden. Ik constateer dat zij van alle punten die ik heb ingebracht, op slecht één punt iets van een soort zachte toezegging heeft gedaan: er wordt onderzoek gedaan naar die koppeling.

Terwijl de staatssecretaris mij probeerde te overtuigen, is het voor mij steeds duidelijker geworden op hoeveel verschillende gedachten dit wetsvoorstel hinkt, die elkaar bovendien dwarszitten. Als werkelijk was geconstateerd dat er aanzienlijk wordt gefraudeerd, als de staatssecretaris dit had willen terugdringen om de kosten te beperken en zo te bezuinigen, als er een goede analyse en een goed plan voor het tegengaan van fraude hadden gelegen -- koppeling is de meest voor de hand liggende manier om er iets te doen -- dan had de staatssecretaris mij zonder meer meegekregen. Als wij vragen naar de fraude, krijgen wij echter een verhaal over de deskundigheidsbevordering. Ik zie niet wat de relatie daartussen is, want deskundigheidsbevordering gaat fraude niet tegen. Ook meer controle door de GGD gaat de fraude niet tegen. Als ik vraag op welk probleem dit het antwoord is, krijg ik eigenlijk geen verhaal. Indien het op dit moment te veel geld kost, zou ik besparen op de hoge kosten voor extra controles: wacht daar een jaartje mee tot het rond is.

Verder zijn er de punten van mevrouw Linthorst, die ook voor ons zwaar wegen. Het antwoord op die twee plekken is: de GGD heeft anders geen helderheid waar men heen moet en dan subsidiëren we een Tom Tom. Het lijkt mij dat de GGD hierin niet de opdrachtgever is, en zeker niet degene die mag beslissen welke gastouders die tot nu toe goed hebben gefunctioneerd, opens niet meer op twee adressen mogen zijn. Overigens kun je precies daar nog enige fraude verwachten. Waarom zouden gastouders en vraagouders die tevreden met elkaar zijn, ermee akkoord moeten gaan dat dit niet meer mag?

Over terugbetaling heeft de staatssecretaris het helemaal niet gehad. Ik vind dit een onbillijke regeling. Mensen worden verplicht om een examen te doen, terwijl zij dat wellicht helemaal niet nodig hebben. Ik heb de staatssecretaris niet horen ontkennen dat dit gewoon een verkapte poging is om tot minder gastouders te komen. Op deze manier vallen veel gastouders namelijk gewoon af. Ik vind ook dat de staatssecretaris niet op een heldere manier heeft gereageerd op mijn opmerking dat dit eigenlijk allemaal was bedoeld om vrouwen aan het werk te krijgen. Nu hebben wij deze vrouwen aan het werk en gaan wij er duizenden weer uit dat werk schuiven. De manier waarop dit gebeurt, is mijns inziens ook niet helder. Deskundigheidsbevordering wordt als methode gebruikt om mensen te ontmoedigen of uit het werk te zetten. Dat is mijns inziens een oneigenlijk gebruik van dit middel.

Dit wetsvoorstel rammelt aan alle kanten. Ondanks het feit dat de staatssecretaris met enorm enthousiasme heeft geprobeerd om mij te

overtuigen, zie ik nu zelfs nog duidelijker dan voorheen wat er niet goed is aan dit wetsvoorstel. Het spijt mij zeer.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik heb niet veel toe te voegen aan wat mijn collega's al hebben gezegd. Het feit dat de vraagouder moet terugbetalen als de gastouder het certificaat niet haalt, vind ik een omkering van zaken. Ik heb van de staatssecretaris begrepen dat een gastouder de kosten heel snel kan terugverdienen. Het moet daarom geen probleem zijn om de verantwoordelijkheid te leggen waar die hoort, namelijk óf bij de gastouder, óf bij het gastouderbureau. Kan de staatssecretaris nog eens ingaan op dit punt?

Natuurlijk, het is waar dat er te veel wordt uitgegeven en uiteraard moet misbruik worden bestreden. Wie wil dat niet? De oorspronkelijke bedoeling van deze regeling was echter, de arbeidsparticipatie van ouders, mannen en vrouwen, te verhogen. Naar ik aanneem blijft dit mogelijk. Als de groei doorgaat, worden de mogelijkheden daartoe toch niet ingeperkt? Ik hoor op deze vraag graag een antwoord.

Een ander punt dat ons sterk bezighoudt is de eenplaatsopvang. Mijn collega's hebben hierover al gesproken. De staatssecretaris stelde dat dit probleem niet groot is, omdat de meeste gastouders liever op één plaats werken. Dat is interessant. Ouders kunnen zelf in overleg met gastouders bepalen waar de opvang plaatsvindt. Dit moet niet worden tegengewerkt op grond van het technische argument dat de GGD geen mogelijkheden heeft om dit te faciliteren. Als gastouders met vraagouders afspreken om de opvang samen op één plek te organiseren, is dat geen enkel probleem. Het is echter te gek voor woorden om een gastouder te verbieden om op meer dan één plaats te werken.

Het allerbelangrijkste zei de staatssecretaris aan het begin van haar betoog. Ik dank haar voor het feit dat zij heeft gesteld dat gastouderopvang waardevol is en behouden moet blijven. De misstanden die hierbij optreden, moeten worden tegengegaan. Mijn fracties zijn het daarmee volledig eens.

Eigenlijk is het jammer dat wij niet wat dieper kunnen ingaan op de vraag wat nu precies de bedoeling is van kinderopvang en wat de rol daarvan is bij de opvoeding van de kinderen. Wat is de rol van de harmonisatie met de VVE en het peuterspeelzaalwerk die de staatssecretaris nastreeft? Ik hoop dat wij daarover nog eens een stevig inhoudelijk debat met de regering kunnen voeren.

Ik kom op mijn laatste punt, namelijk de koppeling met het aantal gewerkte uren. Ik kan het niet beter verwoorden dan mevrouw Linthorst heeft gedaan. Ik sluit mij op dit punt volledig bij haar aan. Een systeem kan niet 100% sluitend worden gemaakt. Wij moeten het systeem zo sluitend mogelijk maken. De staatssecretaris stelt dat er

wellicht rechtsongelijkheid ontstaat tussen werknemers en zzp'ers. Dat argument spreekt ons niet aan. Bij een helder standpunt hoort niet de stelling dat eventueel misbruik legitiem is en dat daarin ongelijk wordt gehandeld. Dat is onmogelijk.

Naar ik aanneem zal ook het criterium leeftijd worden meegenomen in het onderzoek naar het aantal uren dat kan worden vergoed. Dit is ook in de Tweede Kamer aan de orde geweest. Ik ben het verder eens met de opmerking van de staatssecretaris over de koppeling met het aantal gewerkte uren. Ik concludeer daaruit dat die koppeling wordt ingevoerd. Ik hoop te zijner tijd te horen wanneer dat zal gebeuren.

*N

De heer **Thissen** (GroenLinks): Voorzitter. Mijn fractie is niet voor economisering van relaties. Ook is mijn fractie geen voorstander van economisering van de samenleving. Wij hebben echter een Wet kinderopvang. Met deze wet is gereguleerd wat in de praktijk is ontstaan. Toen wij de wet invoerden, vermoedden wij dat wij meer vrouwen aan het werk zouden kunnen krijgen als wij dit zouden faciliteren en accommoderen. Op deze manier zou het voor vrouwen minder zwaar worden om zorg en arbeid te combineren. Met een knipoog werd indertijd ook gezegd dat dit wellicht ook een manier was om meer vaders aan het uitvoeren van zorgtaken te krijgen. Het laatste is een beetje gelukt, het eerste is heel goed gelukt.

Vervolgens is er een budgettair probleem ontstaan in het deel van de begroting waarvoor de staatssecretaris verantwoordelijk is. Dat ontken ik niet. Ik heb de staatssecretaris verleid om met haar collega en de penningmeester van het kabinet, Wouter Bos, aan de slag te gaan. Wij moeten dit niet zien als een kostenpost, maar als een investering in een dynamische, werkbare arbeidsmarkt waarop een groter deel van de beroepsbevolking meer duurzaam actief kan zijn. Dit past geheel in de lijn van de adviezen uit het rapport van de commissie-Bakker "Naar een toekomst die werkt". Hierdoor zal de arbeidsparticipatie omhoog gaan, waardoor vervolgens de opbrengst van de inkomstenbelasting stijgt en de schatkist wordt gevuld.

Het beleid rond kinderopvang van de staatssecretaris is dus eigenlijk een vorm van voorfinanciering van de kosten die vanaf 2014 of 2015 ontstaan. Als wij niet op deze wijze voorfinancieren, dan zal de arbeidsparticipatie stabiliseren of zelfs dalen. Gecombineerd met de demografische ontwikkeling leidt dat vanaf 2014 en 2015 tot een gigantisch probleem dat niet in geld is uit te drukken. Dit zal wellicht leiden tot de noodzaak om overal op de begroting te bezuinigen. Daarom vind ik dat wij niet eendimensionaal moeten kijken naar de kinderopvang, maar dat wij de kinderopvang moeten opvatten als een instrument om de arbeidsmarkt meer dynamisch te maken. Dit alles past in de lijn die in het rapport van de commissie-Bakker wordt uitgezet, een rapport dat blijkbaar iedereen in Den Haag alweer

is vergeten. In dat kader heb ik gezegd dat de regeling wellicht beter ondergebracht had kunnen worden bij het ministerie van SZW. Dat heb ik niet gezegd omdat ik zou menen dat de vleespotten bij SZW beter gevuld zijn. Ik weet namelijk als geen ander hoe beperkt gevuld de vleespotten bij SZW soms zijn. Het ging mij met name om deze "inclusieve gedachte".

De staatssecretaris gaat vervolgens bezuinigen. Ik betreur dat, omdat wij niet alleen worden geconfronteerd met een bezuiniging, maar ook met het optuigen van een bureaucratisch systeem. Daarin zijn wij in Nederland erg goed. Ook dit systeem is gebaseerd op wantrouwen in iedereen. Ik stel mede namens de fractie van D66 dat onze fracties de ogen niet sluiten voor fraude en misbruik. Ik ben aan het begin van mijn betoog vergeten te zeggen dat ik mede namens de fractie van D66 spreek. Nu ik eindelijk eens namens die fractie mag spreken, vergeet ik dat te zeggen! Fraude en misbruik hebben plaatsgevonden en vinden nog steeds plaats. Daarop moet adequaat worden gereageerd. Volgens onze fractie is de combinatie te maken tussen gewerkte uren of te werken uren enerzijds, en het aantal uren dat gastouderschap nodig is anderzijds. Dat komt heel goed in die richting. Daarvoor is geen extra onderzoek nodig. Volgens ons kan de staatssecretaris morgen met de voorzitter van het inlichtingenbureau bezien of zijn bureau die informatie kan leveren. Die voorzitter is volgens mij ook nog eens lid geweest van de commissie-Bakker. Ik ben het eens met collega's die stellen dat de zpp'ers eventueel later kunnen inschuiven als dat nu nog wat lastig is.

Ik plaats vraagtekens bij het optuigen van het hele circus rond de certificering. Zoals ik gisteren al zei, waren mijn ouders niet gecertificeerd. Mijn schoonouders, die toen onze kinderen jong waren regelmatig op hen pasten en hen verzorgden, waren niet gecertificeerd. Mijn huis is niet gecontroleerd door de GGD om na te gaan of het wel kindvriendelijk, veilig etc. is. Allemaal niet. Ik betwijfel ook ernstig of dit allemaal nodig is. De staatssecretaris tuigt een heel circus op, met een redenering die in ieder geval onze fractie absoluut niet overtuigt. Als wij dit gaan doen, is het hek van de dam. Ik heb niet voor niets in interrupties al vergelijkingen gemaakt met de pgb's in de zorg en met de mantelzorgers en alle verantwoordelijkheden en zware taken die op hun schouders liggen. Als de staatssecretaris slaagt in haar missie, ben ik bang dat de staatssecretaris van VWS ook nog op de verkeerde manier inspiratie krijgt.

De voorzitter: Ik geef het woord aan de staatssecretaris met het verzoek om zo bondig mogelijk te zijn.

**

*N

Staatssecretaris **Dijkma:** Voorzitter. Ik zal mijn best doen. Ik kies er dan ook voor om de leden

individueel te antwoorden. Dat gaat in deze fase het snelste.

Mevrouw Dupuis vroeg waarom ik de grens van 230 uur heb gekozen en waarom niet bijvoorbeeld 170 uur. Dat debat kunnen wij later nog voeren, omdat de Kamer de AMvB nog in haar midden heeft hangen, om het zo maar te zeggen. Het heeft iets te maken met een berekening op basis van arbeidsuren, namelijk de 40-urige werkweek, en de dagarrangementen die wij in het kader van de motie-Van Aartsen/Bos zijn gaan aanbieden. Ouders zijn bovendien niet alleen aan het werk. Voordat zij gaan werken moeten zij ook reistijd hebben om kinderen weg te brengen. Daarop is die berekening gebaseerd.

Waarom is de berekening voor de bso-leeftijd nagenoeg dezelfde als voor kinderen in de dagverblijven? Dat is een interessante vraag. Het komt omdat ouders in de periode van de zomervakantie van schoolgaande kinderen niet zes of acht weken vrij zijn. Ouders zijn vaak eerder weer aan het werk. Daarom moet je in het aanbod aan uren in ieder geval een periode meewegen om ouders tijdens de zomerperiode het werken niet onmogelijk te maken. Er is wel eens gedacht dat het om de vakantie van ouders zou gaan, maar dat is niet zo. Het gaat om de vakantie van de kinderen terwijl ouders werken. Daarbij is participatie natuurlijk een belangrijk uitgangspunt voor het berekenen van de uren.

Er werd het een en ander gezegd over de vraag of wij niet bezig zijn om iets neer te zetten wat uiteindelijk geen antwoord is op het voorliggende probleem. Een aantal leden vroeg dit; onder anderen de heer Thissen eindigde zijn inbreng met een opmerking hierover. Mijn stelling is dat wij dat niet aan het doen zijn, omdat wij ervan uitgaan dat degenen die op dit moment goed in de weer zijn en geen problemen veroorzaken, dit hele voorstel helemaal niet als een drempel zien. Dat merk je als je praat met mensen die nu al in de gastouderopvang werken. Bijvoorbeeld een gastouderbureau als Berend Botje in het Noord-Hollandse zegt dat het van zijn gastouders al veel meer vraagt dan de gestelde deskundigheidseisen.

Ik wil overigens niet zeggen dat ik dat een goed uitgangspunt vind. Ik ben het namelijk eens met mevrouw Goyert dat je het moet doen op een manier die geen oneigenlijke drempel vormt. Om die reden hebben wij gekozen voor het voorliggende traject. Voor mensen die ervaring hebben in de gastouderopvang en hebben laten zien dat zij op een goede manier met kinderen in de weer zijn, is dit namelijk een prima te halen traject. Hierbij houden wij bijvoorbeeld ook rekening met het feit dat mensen geen examens willen doen. Het voordeel van zo'n EVC-traject is nu net dat er geen examen is. Mensen die toetsvrees hebben, zoals voorkomt in het leven, vinden zo dus de route waarlangs zij kunnen lopen. Het is naar mijn mening bovendien belangrijk om rekening te houden met het feit dat het bestaande systeem aan alle kanten kraakt en piept. Daardoor hobbelen wij voortdurend van incident naar incident en is de

gastouderopvang, ook maatschappelijk gezien, al een tijdlang niet op een goede manier in discussie.

De vergelijking met het buitenland werd nogmaals gemaakt. Daarop heb ik in eerste termijn al geantwoord. Wij zullen elkaar daarin nu niet vinden. De Nederlandse situatie is nu eenmaal echt een heel andere. In de ontwikkeling van de kinderopvang kennen wij een andere cultuur dan in sommige andere landen. Eigenlijk pas vanaf het jaar 2000 is er bijvoorbeeld een kentering te zien in de wijze waarop ouders over kinderopvang denken. Dat is daarna steeds sneller gegaan. Heel lang was kinderopvang een soort last resort. Je wilde daar eigenlijk liever niet terecht. Je ging eerst allerlei andere opties af, en als het echt niet lukte, kwam de kinderopvang in beeld. Het prachtige is dat die situatie nu langzamerhand kantelt. Ouders zien dat je kinderen met kinderopvang als het ware ook een kans kunt bieden. Wij lopen daarin voor een deel achter bij andere landen. Wij halen dat in -- daar ben ik heel blij mee -- maar het betekent dat de parallel met andere landen niet zo gemakkelijk een-op-een te trekken is.

Mevrouw Linthorst wilde op drie punten graag een scherpere toezegging. Ik zal mijn best doen, maar ik moet erbij zeggen dat ik soms afhankelijk ben van anderen. Over de koppeling met gewerkte uren heb ik gezegd dat de regering als uitgangspunt heeft gesteld dat zij daaraan gaat werken. Dat willen wij ook. In weerwil van de adviezen die wij hebben gekregen, is dit een onderwerp dat wij niet loslaten. Wij zien dit als de basis voor het toekomstige systeem. Iedereen, van welke partij ook -- dat is ook in deze Kamer te zien -- is het er feitelijk over eens. Dat is het mooie. Wat op dit moment tussen ons in staat is niet de kwestie of wij het echt willen. Als mevrouw Linthorst mij nogmaals zou vragen of wij het echt willen, luidt het antwoord ja. Ik weet niet met hoeveel meer passie ik het kan zeggen: ja, dat wil ik echt. Wij hebben ook aangegeven waarom wij dat willen. De vraag is alleen hoe wij er komen. Daarvoor moeten wij een afweging maken over een aantal zaken die in de uitvoering in de weg staan. Deze liggen op juridisch terrein, onder meer wat betreft de rechtsongelijkheid, op het terrein van de beschikbaarheid van gegevens en het kunnen koppelen van gegevens, en op het puur praktische terrein van ICT-systemen. Is het mogelijk en werkbaar om het in één systeem te doen? Hoe zit het precies met de administratieve lasten? Wat zijn bijvoorbeeld de kosten van het invoeren van zo'n systeem en welke oplossing is daarvoor te vinden?

Zoals ik het begrijp, wil mevrouw Linthorst eigenlijk dat wij haast maken. Wij moeten gewoon opschieten. Dat kunnen wij doen op basis van een voorstel. Zo'n voorstel wil ik vlak voor de begrotingsbehandeling in deze Kamer hebben liggen. Dan kunnen wij bespreken hoe wij het gaan doen en op welke termijn. Als mevrouw Linthorst mij echter bijvoorbeeld vraagt om nu toe te zeggen dat wij dit per 1 juli 2010 voor de groep werknemers regelen, dan vraagt zij mij eigenlijk om buiten mijn boekje te gaan. Dat betekent namelijk dat ik iets moet toezeggen over het uitvoeren van

een systeem dat niet onder een dienst van mezelf ressorteert maar onder de Belastingdienst -- die zal daarmee immers in de weer moeten -- terwijl ik niet op voorhand kan zeggen dat deze dat voor elkaar heeft. Ik vraag dus echt clementie. Weliswaar ben ik absoluut bereid om tempo te maken, ook met het voorstel, maar een toezegging voor de door mevrouw Linthorst genoemde termijn kan ik praktisch gezien niet doen, omdat ik daarvoor de positie niet heb. Dat is het eerlijke verhaal. Als ik die positie wel had en zeker zou weten dat het lukt, zou ik dat zonder aarzeling zeggen.

De tweede vraag ging over meerdere locaties. Ik begrijp het argument dat je per saldo misschien niet meer locaties krijgt als je zou toestaan dat gastouders op meerdere locaties werken. Maar je krijgt er wel een ander type opvang door. Mensen gaan bijvoorbeeld voor een middagje werken. Wij weten dat daarmee in het verleden heel veel problemen zijn geweest. Het ging hierbij om mensen die nog geen ervaring hadden met het gastouderschap. Zij kwamen voor een middagje of een deel van een dag in het systeem. Je ziet dan dat locaties wisselen en vervangen worden. Daardoor zal het lastiger zijn om het toezicht op het systeem goed te organiseren, zeker in de overgangsperiode. De GGD heeft daar heel veel last van, ook nu al. Dit toezicht is voor de GGD niet goed uitvoerbaar. Natuurlijk bepalen de uitvoeringsdiensten in dit land de regels niet. Maar politici zijn er wel verantwoordelijk voor dat uitvoeringsdiensten hun werk kunnen doen. Als uitvoeringsdiensten allemaal het signaal afgeven dat je dit wetsvoorstel niet op deze manier moet willen, moet je jezelf als verantwoordelijk politicus ook afvragen: negeer ik dat signaal, omdat ik het wetsvoorstel wil doorvoeren, of luister ik ernaar? Het is al moeilijk genoeg voor de GGD. Dat hebben we immers met elkaar vastgesteld. Daarom heb ik ervoor gekozen om naar ze te luisteren en om ze serieus te nemen, als de GGD dit van mij vraagt.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Met dit wetsvoorstel worden gastouders geregistreerd en gekwalificeerd. Hierdoor zal de situatie die de staatssecretaris schetst, van gastouders die af en toe een middagje werken, zich niet meer voordoen. Het gaat om gezinnen die graag opvang aan huis willen. Ik verzoek de staatssecretaris dringend om daarover nog eens na te denken. Wij krijgen schrijvende brieven van zulke gezinnen, bijvoorbeeld omdat er een autistisch kind in het gezin is. Deze gezinnen hebben naar volle tevredenheid voor twee dagen in de week een gastouder. Maar als dit wetsvoorstel doorgaat, kan die gastouder niet meer in het gezin komen, omdat die gastouder ook in een ander gezin al twee dagen in de week werkt. Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Laat de GGD mij eens uitleggen welke lastenverzwaring het oplevert als dat gezin met een autistisch kind een nieuwe gastouder moet zoeken. Dat is al heel erg ingewikkeld. Wat is het nadeel voor de GGD als de oorspronkelijke gastmoeder in het gezin blijft? Dat begrijp ik gewoon niet.

Staatssecretaris **Dijk**ma: In het verleden is er niet aan huis gecontroleerd. Dat gaat de GGD nu wel doen. We hebben met elkaar vastgesteld dat dit sowieso al een lastenverzwaring oplevert. Overigens moet ik tegenspreken wat mevrouw Meulenbelt suggereerde, namelijk dat de kosten voor de uitvoering hoger zouden zijn dan de opbrengst.

Mevrouw **Meulenbelt**: (SP): Ik heb dat niet gezegd.

Staatssecretaris **Dijk**ma: Dan neem ik het voor mijn rekening.

Het is niet zo dat de kosten voor de uitvoering op enigerlei wijze afbreuk doen aan de opbrengst van het wetsvoorstel. Het gaat erom dat het wetsvoorstel uitvoerbaar moet zijn. Ik ben met mevrouw Linthorst van mening dat we een kwetsbaar thema te pakken hebben. De komende maanden moeten wij bekijken hoeveel problemen dit in de praktijk met zich brengt. Ik heb het voornemen om de vinger aan de pols te houden. Ook ben ik bereid om, indien het wetsvoorstel een groot probleem oplevert, in het aanbod voor gastouderopvang iets te doen. Het is dus niet zo dat deze kwestie voor mij afgekaart is.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De staatssecretaris geeft niet echt antwoord op de vraag waarom het voor de GGD in de ene situatie ingewikkelder is dan in de andere. Ik heb deze vraag nu een paar keer gesteld. Ik begrijp dat het antwoord kennelijk moeilijk te geven is. Kan de staatssecretaris mij toezeggen dat zij half september een argumentatie van de GGD aan mij stuurt, waaruit klip-en-klaar blijkt dat er sprake is van een fundamentele lastenverzwaring?

Staatssecretaris **Dijk**ma: Dat zeg ik toe.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Ik zit ook nog steeds met dezelfde vragen. Om te beginnen denk ik dat de GGD ons de wet niet voorschrijft. Wij willen dat kinderen worden opgevangen en willen vastleggen wie dat doen. Ik geloof sowieso niet echt dat de GGD dit niet zou kunnen. Dit is heel makkelijk te ondergraven. Opeens, als een aap uit de mouw, komt het argument van de mensen die een middagje willen oppassen. Dat argument hoor ik voor het eerst. Ik heb helemaal niet gehoord dat mensen die een middagje willen oppassen, überhaupt het probleem zijn. Dat begrijp ik ook niet. Gaan mensen frauderen voor de bedragen die gemoeid zijn met een middagje oppassen? Moeten we het daarvoor álle mensen verbieden om op twee adressen op te passen? Daar breekt mijn klomp.

De **voorzitter**: Ik attendeer de leden erop dat ik hen, telkens in andere bewoordingen, telkens dezelfde vragen heb horen stellen.

**

De heer **De Boer** (ChristenUnie): De staatssecretaris was helder toen het ging over de koppeling aan het aantal gewerkte uren. Zij is daar

voor. De staatssecretaris is echter niet helder op dit punt, namelijk het verzorgen van opvang op meer dan een plek. Wil de staatssecretaris dit wel of niet? Ik ga ervan uit dat de staatssecretaris dit wel wil, gezien de toelichting die zij zojuist gaf. Als dit zo is, is zij dan bereid om op dezelfde wijze als voor het aantal uren opvang, dat bij de begroting voor 2010 aan de orde komt met een brief van de staatssecretaris, de problematiek ook dan klip-en-klaar, met een oplossing eraan gekoppeld, aan ons voor te leggen? Maar de kernvraag is of de staatssecretaris dit wil of niet.

Staatssecretaris **Dijk**ma: De vergelijking die de heer De Boer trekt, gaat niet helemaal op. Op basis van de mogelijkheden die de Tweede Kamer al heeft gecreëerd, heb ik ruimte om dit wetsvoorstel op dit punt aan te passen. Als blijkt dat deze maatregel een effect heeft dat wij niet beogen, ben ik bereid om het wetsvoorstel op dit punt aan te passen. Mevrouw Linthorst wilde een brief in september. De heer De Boer heeft het nu over vlak voor de begrotingsbehandeling. Ik kan mij voorstellen dat september ook mogelijk is. Ik zal dan de informatie aan de Kamer bieden die nodig is om ook hierbij een reële afweging te kunnen maken. Daarop heb ik al bevestigend geantwoord.

De heer **Thissen** (GroenLinks): De staatssecretaris klinkt nu heel toegeeflijk en toeschietelijk naar de Eerste Kamer, maar als iets niet werkt, is het toch altijd nodig dat het wordt aangepast? Die belofte is toch altijd aan de orde bij wet- en regelgeving?

Staatssecretaris **Dijk**ma: Dat klopt, maar ik word ook gevraagd om deze toeschietelijkheid. En als ik hem dan geef, is het weer niet goed.

De heer **Thissen** (GroenLinks): De Eerste Kamer heeft de staatssecretaris er van tevoren voor gewaarschuwd dat iets misschien niet werkt. Hier geldt dus het principe: beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. Een deel van de Kamer geeft de staatssecretaris als advies om te keren.

Staatssecretaris **Dijk**ma: Nu doet de heer Thissen het voorkomen alsof er geen uitwisseling van inhoudelijke argumenten heeft plaatsgevonden. Ik probeer oprecht te laten zien dat er ook een aantal argumenten is om het wetsvoorstel niet op voorhand te wijzigen. Daar kan de heer Thissen het al dan niet mee eens zijn. Ik begrijp het ook als de heer Thissen het er niet mee eens is. Maar ik neem hierin niet alleen een standpunt in, maar ben ook verantwoordelijk voor de uitvoerbaarheid van het wetsvoorstel.

Ook het terugbetalingsverkeer was voor een aantal Kamerleden, aangevoerd door mevrouw Linthorst, een belangrijk onderwerp. Twee dingen wegen hierbij mee. Er is altijd alleen maar een terugbetalingsplicht op het moment dat men ook een voorschot neemt op een toeslag. Lang niet iedereen doet dat. Sommige mensen dienen pas aan het einde een verzoek voor een toeslag in. Verder moeten wij er alles aan doen om te

voorkomen dat ouders überhaupt moeten terugbetalen. Daarmee ben ik het eens. Hoe kunnen we dat doen? Al heel snel, in september, moet duidelijk worden of gastouders zich aanmelden voor het EVC-traject, dan wel voor het mbo-examen. Zodra mensen zich daarvoor melden, weet de vraagouder eigenlijk al dat hij met een serieuze gastouder te maken hebt. Het gaat hierbij namelijk om iemand die zegt: oké, ik wil dat doen. Verder beginnen we met een intensief communicatietraject. We proberen sowieso alle mensen om wie het gaat, te bereiken. Dan weten zij op welk moment ze waaraan moeten voldoen.

We raden ook aan om zowel gastouders als gastouderbureaus een rol te geven in de communicatie met ouders. Mevrouw Goyert zei terecht dat je mag verwachten dat er een vorm van overleg is tussen vraagouder en gastouder. Bijvoorbeeld: deze wet speelt, je hebt een aantal maanden de tijd om aan de deskundigheidseis te voldoen en ben je dat van plan? Dat type gesprek voer je natuurlijk altijd met elkaar, ook over andere dingen, zoals over de vraag hoe om te gaan met de kinderen en welke dingen je als vraagouder belangrijk vindt. We proberen om het aanbod qua deskundigheidseis zo snel mogelijk op orde te hebben, om veel mensen, zeker mensen die al gekwalificeerd zijn en via een EVC op basis van hun portfolio snel hun ervaringscertificaat ophalen, in het systeem te hebben voordat de wet feitelijk in werking treedt.

We hebben overwogen om de gastouder meer verantwoordelijkheid te geven, ook financieel. De heer De Boer sprak hierover. Dat kan niet, omdat er geen directe relatie is tussen de overheid en de gastouder. Er is een relatie tussen de overheid en de vraagouder die de toeslag krijgt. Omdat we niet willen dat het risico eenzijdig wordt neergelegd, hebben we ervoor gekozen om de gastouderbureaus voor een deel verantwoordelijk te stellen. Vraagouders kunnen, in geval van nalatigheid, een deel van hun kosten verhalen op de gastouderbureaus. Dat is als prikkel voor de gastouderbureaus ingebouwd, zodat ze, als ze vraagouders zeggen dat de gastouders in hun bestand voldoen aan de wet en te vertrouwen zijn, zich er ook echt van vergewissen dat dit zo is. We hebben dus geprobeerd om via diverse stappen het risico voor vraagouders zo klein mogelijk te maken. Risico's helemaal uitsluiten kun je niet, maar dat is ook nu al niet zo. Ook nu vordert de Belastingdienst soms geld terug van vraagouders als blijkt dat zij ten onrechte gebruik hebben gemaakt van een vorm van opvang.

Hiermee heb ik ook de vragen van mevrouw Goyert voor een belangrijk deel beantwoord. Zij zegt terecht dat we veel moeite doen om de fraudegevoeligheid uit het systeem te halen, zodat we op de lange termijn kunnen vertrouwen op een houdbaar stelsel.

Mevrouw Meulenbelt heeft een aantal punten uit haar eerste termijn herhaald. Zij vroeg onder andere naar de relatie tussen deskundigheidsbevordering en fraude. Die relatie is in die zin te leggen, dat daar waar er nu problemen

zijn, dat vaak te maken heeft met mensen die bijvoorbeeld niet echt werken als gastouder, maar zich wel als zodanig melden. Je merkt dat mensen die al langere tijd, al voor de Wet kinderopvang, werkzaam waren als gastouder, en daar dus ook enige vorm van deskundigheid in hebben ontwikkeld, nooit de mensen zijn tegen wie we aanlopen als het om problemen gaat. Deze sector is gevoelig gebleken voor mensen die willen meedoen zonder het oogmerk om werkelijk als gastouder aan de slag te gaan, en voor gastouderbureaus die dat uitlokken, want ook dat gebeurt. Beide proberen wij te veranderen.

De heer Thissen zegt dat hij niet op voorhand uit is op een economisering van de familierelaties. Dat vind ik goed. We hebben zojuist onderstreept dat dit belangrijk is.

Hij zegt: zie kinderopvang als een investering. Met alle respect, dat doen we ook. Als er per jaar 1 mld. bij gaat uit algemene middelen en we structureel 700 mln. in het systeem investeren, dan kan hij niet volhouden dat dit kabinet kinderopvang niet als een investering ziet. Sterker nog, er is nog nooit zo veel geld bij gegaan.

Wat we hier nu doen, zal geen hindernis zijn voor de mensen die op dit moment gastouder zijn en dat met veel plezier en op een goede manier doen. Het zal wel een probleem zijn voor de mensen die om een andere reden in het systeem zitten. Helaas zijn dat er behoorlijk veel. Het is ook waar dat we, naast inhoudelijke redenen, gewoon maatregelen moeten nemen die geld opleveren om een aantal zaken in de kinderopvang in de toekomst betaalbaar te houden. Ik heb daar nooit geheimzinnig over gedaan. Dat is de verantwoordelijkheid waar we ook voor staan. Ik probeer die op een inhoudelijk verantwoorde manier waar te maken.

*N

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Volgens mij zijn wij een aantal stappen verder gekomen. De staatssecretaris zegt dat zij in september de gastouderbureaus al met de gastouders wil laten praten. Dat geeft een signaal af over de vraag of je met een betrouwbare gastouder te maken hebt. Wil de staatssecretaris bij die gesprekken ook aan gastouders vragen wie van hen er problemen mee heeft om op niet meer dan één werkplek werkzaam te zijn? Dan kunnen wij eind dit jaar, als we half september ook de brief van de GGD hebben ontvangen, ons standpunt bepalen. Ik vind het jammer dat de staatssecretaris niet verder wil gaan over die twee plekken. Ik maak daar geen halszaak van, maar ik wil er wel op terugkomen en de vinger aan de pols houden.

Over de koppeling aan het aantal gewerkte uren zegt de staatssecretaris dat zij niet in de positie is om andere bewindslieden te committeren. Wij denken dat het een ondersteuning van het beleid van de staatssecretaris is als wij de andere bewindslieden daartoe oproepen.

We dienen daarom een motie in.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Linthorst, De Boer, Goyert, Meulenbelt, Thissen, Schouw, Ten Hoeve en Dupuis wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Wet kinderopvang bedoeld is om de combinatie van betaalde arbeid en zorg te faciliteren;

constaterende dat:

- de huidige wet niet voorziet in een koppeling tussen het aantal uren verrichte betaalde arbeid en de aanspraak op een toeslag voor kinderopvang;
- het ontbreken hiervan de mogelijkheid schept voor oneigenlijk gebruik van de toeslag;
- het voorliggende wetsvoorstel voorziet in de mogelijkheid om bij AMvB in deze koppeling te voorzien;
- de situatie van de zzp'ers dermate complex is dat een koppeling voor deze categorie werkenden op korte termijn niet realiseerbaar is;

draagt de regering op, deze koppeling voor werknemers uiterlijk op 1 juli 2010 bij AMvB te realiseren en voor de zzp'ers op zo kort mogelijke termijn daarna een vergelijkbare regeling te treffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter H (31874).

**

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De tweede motie betreft de terugwerkende kracht in de kosten. Natuurlijk wordt soms belasting teruggevorderd, maar hierbij gaat het om het terugvorderen van een bedrag, omdat een ander niet aan een kwalificatie voldoet. Dat vinden wij een wezenlijk verschil.

Ik dien daarom de volgende motie in.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Linthorst, De Boer, Goyert, Meulenbelt, Thissen, Schouw en Ten Hoeve wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Wet kinderopvang voorziet in de mogelijkheid tot het terugvorderen van verstrekte toeslagen als een jaar na inwerkingtreding van de wet blijkt dat de gastouder zich niet heeft gekwalificeerd;

overwegende dat deze regel:

- rechtsonzekerheid creëert voor zowel vraag- als gastouders, die erin kan resulteren dat ook

goedwillende, tot de doelgroep van de regeling behorende personen van gebruik zullen afzien uit vrees voor niet voorzienbare financiële consequenties;

- botst met de regel van overgangsrecht dat maatregelen ten nadele niet met terugwerkende kracht worden geëffectueerd;

verzoekt de regering, de terugbetalingsverplichtingen te beperken tot die gevallen waarin willens en wetens toeslagen zijn geclaimd zonder de intentie aan de in de wet gestelde voorwaarden te voldoen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter I (31874).

**

*N

Staatssecretaris **Dijkema**: Voorzitter. Ik zal op zo meteen de twee moties reageren. Ik zal uiteraard onderzoek doen naar de beleving van gastouders inzake de twee plekken. Ik vraag de Eerste Kamer mij wel toe te staan om dat eventueel rechtstreeks te doen. Het is de vraag of dat via de gastouderbureaus moet, maar dat onderzoek doen wij uiteraard. Dat is ook nodig omdat je anders niet kunt weten of er een probleem is, dat je eventueel moet bijstellen.

Ik kom op de twee ingediende moties.

Allereerst de motie-Linthorst c.s. (31874, H) over de koppeling met gewerkte uren. Het is niet zo dat er geen inhoudelijk commitment is van andere bewindslieden, want dat commitment hebben wij al uitgesproken in onze reactie op de brief van de commissie-Van Rijn. Het enige probleem zit in de wijze waarop je een termijn stelt en in de vraag of je die kunt halen. Dat probleem blijft er ook wel. Omdat wij uiteraard de geest van de motie steunen, maar niet helemaal zeker weten of het technisch gaat lukken, wil ik het oordeel over de motie aan de Kamer overlaten. De motie werd immers ook gebracht met de introductie dat de Kamer de motie zelf zag als ondersteuning van het beleid. Inhoudelijk is dat ook zo.

Over de motie-Linthorst (31874, I) moet ik helaas een ander oordeel vellen; die wil ik ontraden. In die motie worden namelijk twee veronderstellingen gedaan die niet goed zijn te realiseren. Er wordt gesteld dat wij moeten kijken naar wat de intentie van de vraag- en gastouder is. Intenties zijn echter niet te controleren. Het gaat erom of mensen feitelijk aan regels voldoen. Het is vervelend, maar dat is wel een heldere manier om te beoordelen of er recht is op een toeslag. Daarnaast wordt gesteld dat er een probleem zou kunnen zijn omdat dit onderdeel van het overgangsrecht is. Dat is echter niet zo. Sinds jaar en dag bestaat al een zelfstandig recht om de kinderopvangtoeslag terug te vorderen indien men niet aan de voorwaarden voldoet. Het overgangsrecht heeft daar per saldo niets mee te maken. Daarmee wordt eigenlijk meer vooruitgekeken naar de wijze waarop wij in het

nieuwe stelsel met zaken willen omgaan. In die zin deel ik de intentie om het aantal vraagouders dat mogelijkwerwijs in de problemen komt, zo klein mogelijk te laten zijn. Dat kan ook, maar dat helemaal voorkomen of er een systeem op loslaten waarbij je naar de intenties van betrokkenen kijkt, is juridisch gezien een heel moeilijk te organiseren uitweg. Om die reden moet ik deze motie helaas ontraden.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris voor haar reactie in derde termijn.

Dan komen wij nu tot afhandeling van het wetsvoorstel. Er wordt stemming gevraagd over dit wetsvoorstel. Ik stel voor om vanavond aan het eind van de vergadering over dit wetsvoorstel en de twee moties-Linthorst te stemmen.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Schuurman

*B

!Arresten pensioen- en lijfrenteclaims

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van enkele belastingwetten (reparatie in verband met arresten van de Hoge Raad inzake pensioen- en lijfrenteclaims) (31990).

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Kneppers-Heijnert** (VVD): Voorzitter. Allereerst wil ik de staatssecretaris danken voor zijn serieuze en op sommige punten adequate reactie op de schriftelijke inbreng van de leden van de VVD-fractie. Dat die reactie ons ook nog binnen een dag en in het weekend bereikte, is zeer te prijzen. Desalniettemin wil ik namens mijn fractie een aantal punten aan de orde stellen.

Het eerste punt betreft de snelheid waarmee dit wetsvoorstel door de Tweede en Eerste Kamer wordt gelooft, om niet te zeggen "gejast". De staatssecretaris heeft het wetsvoorstel terugwerkende kracht gegeven vanwege het grote budgettaire verlies dat hij vreest. Juist die terugwerkende kracht had er toe kunnen leiden dat het wetsvoorstel door ons, maar ook door onze collega's van de Tweede Kamer, op een zodanige wijze werd behandeld dat de praktijk erop had kunnen reageren. Dat zou de degelijkheid van het wetsvoorstel alleen maar ten goede zijn gekomen. Daarmee had ook de wetenschap nog input kunnen leveren, wellicht ook positieve input. Dit geldt temeer daar de leden van de VVD-fractie hopen dat er geen sprake is van "hineininterpretieren" door de

staatssecretaris, namelijk dat dit wetsvoorstel de gevolgen van de arresten van de Hoge Raad van 19 juni 2009 en eerdere arresten uit 2003 en 2005 kan terugnemen.

Mijn fractie is er bepaald niet van overtuigd dat niet een andere uitleg van die arresten meer voor de hand ligt. Namelijk de uitleg dat geen enkele wetswijziging adequaat is. Die redenering houdt in dat een wetswijziging de gevolgen van toewijzingsregels van een verdrag niet kan redresseren. Naar ons idee was het in 2005 al helder dat de conserverende emigratieheffing in strijd is met bepaalde door Nederland gesloten belastingverdragen. Waarom bestaan er verdragen als het gewenste resultaat kennelijk ook op een andere manier kan worden bereikt, namelijk door wijziging van nationale wetgeving? Het is bij uitstek de taak van de Eerste Kamer om wetten te toetsen aan de Grondwet, in casu artikel 94, waarin staat dat internationale verdragen voor nationaal recht gaan, en te toetsen aan verdragen zelf.

Mijn fractie heeft nog twee vragen. Ten eerste zou zij willen weten met welke landen Nederland voor 2001 een verdrag ter voorkoming van dubbele belasting met exclusieve woonstaatheffing heeft gesloten. Ten tweede verzoeken de leden van de VVD-fractie de staatssecretaris uitgebreid te reageren op het artikel van prof. Kemmeren "Exitheffing bij pensioenen, Financiën is hardleers", dat deze week in het Weekblad voor Fiscaal Recht zal verschijnen. Dat artikel hebben wij als voorpublicatie ontvangen en naar ik aanneem de staatssecretaris ook.

Wij vinden dat het ministerie de tijd moet nemen om iets beters te bedenken c.q. om per direct onderhandelingen te starten om de verdragen te wijzigen teneinde te voorkomen dat wij hier over een paar jaar weer staan om een treaty override te behandelen. Bovendien moeten wij, als de vrees van de VVD-fractie bewaarheid wordt dat ook deze wetswijziging in strijd is met de goede verdragstrouw, alsdan concluderen dat het door de staatssecretaris genoemde miljardenverlies alsnog geleden wordt.

De VVD-fractie overweegt een motie in te dienen om de staatssecretaris op te dragen de verdragsonderhandelingen met grote spoed aan te vangen. Wij zien uit naar de reactie van de staatssecretaris.

*N

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter. Dit wetsvoorstel is een uitvloeisel van het Nederlandse belastingstelsel, waarin er voor belastingheffing een zogenoemde omkeerregel geldt: het inkomen waaruit voor pensioenvoorzieningen wordt betaald, is niet onderhevig aan belastingheffing, maar de uitkeringen zelf wel. Sommigen gebruiken de mazen van de wet, inclusief belastingverdragen, om de belasting geheel of gedeeltelijk te ontgaan via emigratie, al dan niet tijdelijk, oneigenlijk of frauduleus.

Reparatiewetgeving, zoals de nu voorliggende, naar aanleiding van een arrest van de

Hoge Raad stemt ons niet tot vreugde. Het betekent dat de wetgever die indertijd verantwoordelijk was voor de wet, z'n werk niet goed heeft gedaan. Dit betreft uiteraard ook de toenmalige Eerste Kamer. De daarop volgende spoedwetgeving -- ook nog eens met terugwerkende kracht -- stemt evenmin tot vreugde. Gezien het haastwerk kan dit bovendien met zich brengen dat er wederom een misstap wordt gemaakt. Het is dan ook met enige aarzeling dat mijn fractie in de commissie voor Financiën heeft ingestemd met deze spoedbehandeling. In dit verband is het nog maar de vraag of de voorliggende regeling wél zal standhouden in een procesgang tot en met de Hoge Raad. Het gaat dan om de constructie waarbij emigranten een conserverende aanslag wordt opgelegd over de in het verleden betaalde premies en dergelijke, in plaats van over de betreffende uitkeringen of de waarde daarvan. Ik ga daar nu niet verder op in omdat er in de Tweede Kamer al veel over gezegd is. Ik beperk mij tot opmerkingen en vragen over een drietal onderwerpen: het gelijkheidsbeginsel, de omkeerregel en de terugwerkendekrachtbepalingen.

Ik begin dus met de consequenties van de toepassing van het gelijkheidsbeginsel ten aanzien van de voorliggende constructie. Dit aspect werd in de Tweede Kamer niet besproken. Er lijkt een chaos te ontstaan indien inwoners, niet-emigranten dus, op grond van het gelijkheidsbeginsel, in een voor hen gunstig geval, eveneens aanspraak maken op deze constructie. Dat wil zeggen: de mogelijkheid om ex-post omkering van de omkeerregel te vragen. Ik heb daarover twee dringende vragen aan de staatssecretaris. Houdt het kabinet rekening met een dergelijk beroep op het gelijkheidsbeginsel? Zo ja, houdt het kabinet rekening met de mogelijkheid dat de hieruit voortvloeiende derving van belastinginkomsten wel eens veel groter zou kunnen zijn dan het gat dat met de voorliggende constructie mogelijk gedicht wordt?

Dan kom ik op mijn tweede onderwerp. De hele kwestie vindt z'n oorsprong in de genoemde omkeerregel in het Nederlandse belastingstelsel. Dit is in hoge mate een rijkeluisconstructie. Immers, het rijkere deel van de belastingbetalers profiteert relatief aanzienlijk meer van de omkeerregel dan het armere deel. Mijn fractie roept het kabinet op om de omkeerregel spoedig te herzien, bijvoorbeeld door deze af te toppen op een modaal inkomen of door de regel helemaal af te schaffen. De huidige omkeerregel opent immers de weg naar de huidige problematiek. De staatssecretaris heeft dat in de Tweede Kamer ook erkend. Daarbij bedoel ik tevens de belasting die de Staat ontgaat door mensen die "regulier" emigreren. De voorgestelde wetswijziging betreft hen niet, maar het gaat hier wel om een onevenredigheid in het belastingstelsel. Graag hoor ik de opvatting van het kabinet; zowel de argumenten voor als tegen een herziening van de omkeerregel.

Mijn laatste onderwerp betreft de terugwerkendekrachtbepalingen. In zijn begeleidende brief bij het wetsvoorstel wijst de

staatssecretaris ten aanzien van de terugwerkende kracht op Kamerstuk 25212, nr. 1. Dat is de notitie Terugwerkende kracht in fiscale wetgeving van 8 oktober 1996. Daarin staat onder andere dat een aankondiging door een persbericht grond kan zijn voor het moment van terugwerkende kracht. De Raad van State heeft deze grond afgewezen en geadviseerd de terugwerkende kracht te bepalen op de indieningsdatum van het voorstel bij het parlement. Over terugwerkendekrachtbepalingen zie ik graag na het reces een fundamentele discussie met de staatssecretaris. Diverse leden van de commissie voor Financiën sluiten zich daarbij aan. Deze discussie kan gevoerd worden op basis van de genoemde notitie of een aanpassing daarvan, mede in het licht van de artikelen 88 en 104 van de Grondwet en van Aanwijzing 167 uit de Aanwijzingen voor de regelgeving. Vooruitlopend daarop wil ik graag van de staatssecretaris weten welke status het kabinet toekent aan de genoemde notitie. Voor zover mij bekend, is deze door de Eerste Kamer niet besproken, laat staan gevoteerd. Vervolgens wil ik ook graag weten wat, vis-à-vis de Eerste Kamer, de status is van de Aanwijzingen voor de regelgeving. Het gaat dan om de status in het algemeen, en meer in het bijzonder in verband met de verwijzing in Aanwijzing 167 naar de genoemde notitie. De staatssecretaris kan de informatie die ik op dit laatste punt vraag, naar keuze straks verstrekken of later per brief. In dat laatste geval zouden wij die bij voorkeur voor het einde van het zomerreces ontvangen. Ik zie de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling tegemoet.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Van oudsher kent Nederland voor de belastingheffing van pensioenen en lijfrentes de omkeerregel. Deze houdt in dat de pensioen- en lijfrenteaanspraken zijn vrijgesteld en dat te zijner tijd de uitkeringen zijn belast. Daarmee houdt de belastingheffing gelijke tred met het ontvangen van liquiditeiten. Deze regel leidt tot problemen in het geval dat de pensioengerechtigde emigreert. Welk land heeft dan het recht om te heffen over de pensioenuitkeringen? De voormalige woonstaat Nederland of de nieuwe woonstaat? In de meeste verdragen ter voorkoming van dubbele belasting wordt het exclusieve recht om te heffen over pensioenuitkeringen toegewezen aan de nieuwe woonstaat. Dat geldt evenzeer voor de afkoopsom van een pensioen. Daarmee dreigt Nederland heffingsrechten te verliezen. In de meer recente verdragen zorgt Nederland ervoor dat het gedeelte van de pensioenuitkeringen casu quo -afkoop dat betrekking heeft op de Nederlandse periode door Nederland kan worden belast. Er zijn echter nog vele oude verdragen waarin deze mogelijkheid niet is opgenomen. Om ook in die gevallen het heffingsrecht te garanderen, heeft Nederland in de nationale inkomstenbelastingwetgeving het instrument van de conserverende aanslag ontwikkeld. Deze conserverende aanslag is

gebaseerd op de fictie dat een ondeelbaar moment vóór de emigratie de belastingplichtige wordt geacht het pensioen te hebben afgekocht. Aangezien deze fictie ertoe leidt dat een en ander wordt geacht zich af te spelen in de periode dat de belastingplichtige zich nog in Nederland bevindt, namelijk een ondeelbaar moment vóór de emigratie, wordt de toepassing van het belastingverdrag ontlopen. Kenmerkend voor een conserverende aanslag is dat deze wel wordt opgelegd, maar pas wordt ingevorderd als daadwerkelijk het pensioen wordt afgekocht of vervreemd. Als tien jaar na emigratie geen afkoop en dergelijke van pensioen heeft plaatsgevonden, wordt de conserverende aanslag kwijtgescholden.

Er zijn vele procedures voor het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap gevoerd over de vraag of dergelijke conserverende aanslagen wel in overeenstemming zijn met het EG-verdrag. Uiteindelijk heeft het Hof van Justitie van de EG geoordeeld dat onder bepaalde voorwaarden deze aanslagen geoorloofd zijn. Nog niet definitief beslist was de vraag in hoeverre de introductie van de ter gelegenheid van de invoering van de Wet inkomstenbelasting 2001 opgenomen extheffing voor pensioenen in artikel 3.83 van de Wet inkomstenbelasting 2001 ook in overeenstemming is met de goede trouw die tussen verdragspartners in acht moet worden genomen. Daarover gaan de arresten van de Hoge Raad van 19 juni 2009. Daarin beslist de Hoge Raad dat het feit dat Nederland een ondeelbaar moment vóór emigratie de fictie hanteert dat het pensioen is afgekocht, in strijd komt met de goede trouw die tussen verdragspartners behoort te bestaan. Het recht om te heffen over de waarde in het economische verkeer van de pensioenaanspraak is immers in het verdrag toegewezen aan de nieuwe woonstaat. Daardoor dreigt dubbele belastingheffing te ontstaan over de pensioenaanspraak. Het is niet van belang dat in de regel pensioengerechtigden zullen emigreren naar landen waar geen of een zeer lage belasting zal plaatsvinden over die afkoopwaarde. Het feit dat er een potentiële dubbele heffing dreigt, is voldoende om een "treaty override" te constateren.

In de arresten van 19 juni biedt de Hoge Raad echter wel een alternatief dat in zijn visie niet tot strijdigheid leidt met de verdragstrouw. Dat is het stelsel waarbij Nederland bij emigratie alleen het fiscale voordeel terugneemt dat bij het toekennen van de pensioen- en lijfrenteaanspraken is genoten, dat wil zeggen: de gerealiseerde premieaftrek dan wel vrijgestelde werkgeversbijdrage. De strijd met de goede verdragstrouw ontstaat wanneer Nederland ook de waardeaanwas vanaf het moment van toekenning van het pensioen tot het moment van emigratie gaat belasten, oftewel de waarde in het economisch verkeer van de pensioenaanspraak op het moment van emigratie. In het door de Hoge Raad voorgestane stelsel wordt op het moment van toekenning van de aanspraak slechts een voorwaardelijk voordeel toegekend. Het huidige

stelsel voorziet aldus de Hoge Raad in een onvoorwaardelijk voordeel.

Het onderhavige wetsvoorstel houdt in dat de pensioenexitbepaling voortaan niet meer de afkoopwaarde tot uitgangspunt neemt, maar de bij het toekennen van de pensioenaanspraken betaalde pensioenpremies. Deze nieuwe pensioenexitbepaling werkt terug tot en met het tijdstip van indiening van het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer, te weten 29 juni 2009, 12.00 uur. Vanaf die datum was het voornemen om de wet aan te passen voldoende kenbaar, aldus de staatssecretaris, zulks op advies van de Raad van State.

Het ligt voor de hand dat de meest aangewezen weg om dit probleem aan te pakken, zou zijn het aanpassen van de belastingverdragen. Dat zal echter de nodige tijd kosten. Op zich is het derhalve begrijpelijk dat de staatssecretaris thans in eerste instantie een oplossing probeert te zoeken via een aanpassing van de nationale wet. Bedenklijk is daarbij wel dat dit nu pas plaatsvindt. Bij de invoering van de Wet Inkomstenbelasting 2001 is herhaaldelijk op dit risico gewezen. Zo heeft de Raad van State destijds uitdrukkelijk gewezen op het risico van verdragsontduiking. Ook bij de recente evaluatie van de Wet Inkomstenbelasting 2001 is op dit risico gewezen. De arresten van 13 mei 2005, BNB 2005/232 tot en met 235 wezen ook duidelijk in deze richting. Het alternatief dat nu door de staatssecretaris wordt aangegeven, werd ook in die arresten al door de Hoge Raad aangegeven. Kan de staatssecretaris nog eens ingaan op dit verleden en verklaren waarom het zover heeft moeten komen? Waarom is niet al veel eerder ingegrepen?

De vraag bij het thans voorliggende wetsvoorstel is of dit ertoe leidt dat sprake is van het dempen van de put terwijl het kalf al is verdronken, dan wel of het kalf nog enigszins te redden valt. Het wetsvoorstel pretendeert het laatste, zij het dat wordt erkend dat het belasten van de waarde in het economisch verkeer van de aanspraken bij emigratie na de arresten van 19 juni een brug te ver is. Dit moet worden beperkt tot de afgetrokken of vrijgestelde premies. Daarmee lijkt mij de stelling in de memorie van toelichting dat er per saldo geen budgettaire gevolgen aan dit wetsvoorstel verbonden zijn, onjuist te zijn. Immers, de verlaging van de conserverende aanslagen met het bedrag van de renteaanwas zal toch tot de nodige budgettaire gevolgen leiden. Met andere woorden: als het kalf al niet verdronken is, heeft het toch wel een aanzienlijke beschadiging opgelopen. Graag verkrijgen wij een toelichting van de zijde van de staatssecretaris hierover. Wat is de als gevolg hiervan geschatte budgettaire derving?

Het feit dat de Hoge Raad zelf aangeeft dat de weg die het wetsvoorstel volgt, niet leidt tot strijd met de goede verdragstrouw, biedt alle vertrouwen dat het toekomstige stelsel ten aanzien van toekomstige pensioenaanspraken verdragsproof zal zijn. Uiteraard mag dit de staatssecretaris niet weerhouden van het zo

spoedig mogelijk aanpassen van de resterende belastingverdragen aan het bronlandbeginsel.

Een nog niet met zekerheid te beantwoorden vraag is echter in hoeverre dit wetsvoorstel ook kan terugwerken naar in het verleden toegekende pensioenaanspraken. De vraag is hoe de invoering van de nieuwe regeling per 29 juni 2009, inhoudende dat voortaan niet meer de afkoopwaarde maar het bedrag van de afgetrokken dan wel vrijgestelde pensioenpremies bij emigratie in aanmerking wordt genomen, zich verhoudt tot het oordeel van de Hoge Raad in de arresten van 19 juni 2009. Dat oordeel luidt dat op het moment van het toekennen van de pensioenaanspraken, Nederland deze aanspraken "onvoorwaardelijk" heeft vrijgesteld van belastingheffing en dat inkomsten die naderhand voortvloeien uit deze aanspraken, "uitsluitend" worden bestreken door artikel 18 van het verdrag, inhoudende dat uitsluitend de nieuwe woonstaat het heffingsrecht toekomt. De thans voorgestelde aanpassing van de exitheffing creëert achteraf, dat wil zeggen: na toekenning van de in het verleden toegekende aanspraken, een voorwaardelijkheid van de toegekende vrijstelling van de pensioenaanspraken. Ten tijde van het toekennen van die aanspraken was die voorwaardelijkheid niet aanwezig. Ook de Raad van State wijst hierop in zijn advies, maar volstaat met een oproep aan de staatssecretaris om een nadere motivering hieromtrent te geven. Opmerkelijk in dit kader is dat in één van de arresten van 19 juni de inspecteur had aangeboden, de heffing te beperken tot het bedrag van de voorheen afgetrokken premie. Daarvan zegt de Hoge Raad: "De (...) vastgestelde strijd met het Verdrag wordt bepaald door de werkelijke aard van het onderhavige inkomensbestanddeel, blijkend uit de wettelijke regeling. Dit brengt mee dat het Verdrag in de weg staat aan iedere belastingheffing over dit inkomensbestanddeel door Nederland. De schending van het Verdrag wordt daarom niet weggenomen indien de inspecteur -- zoals in dit geval -- bereid is de heffing zonder wettelijke grondslag te beperken tot het bedrag van de voorheen afgetrokken lijfrentepremie."

De staatssecretaris stelt in de nota naar aanleiding van het nader verslag dat het onderhavige wetsvoorstel voorziet in de door de Hoge Raad in het citaat bedoelde "wettelijke grondslag". Naar zijn mening volgt uit het arrest dat alleen de ten tijde van het opleggen van de heffing geldende wettekst relevant is, dat wil zeggen: de wettekst ten tijde van emigratie en niet ten tijde van het toekennen van de aanspraak. Het kabinet schat de winstkansen van de "conserverende aanslag nieuwe stijl" in op "ruim voldoende". Ik vertaal dat in een winstkans van ten minste 70%. Kan de staatssecretaris dat percentage bevestigen? Ruim voldoende is een zeven op tien.

In accountantstermen zou dit een "should opinion" zijn, wat inhoudt dat de kans dat een geschil winnend zal worden afgesloten op ten minste 70% wordt ingeschat. Als de procederende

belastingplichtige een bedrijf is, behoeft dit bedrijf op zijn balans geen voorziening voor een eventuele fiscale claim op te nemen. Wij volgen de staatssecretaris in deze "should opinion", ervan uitgaande dat, net als bij een "should opinion" van de zijde van een belastingadviseur, van de zijde van het departement de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht is genomen om tot deze inschatting te komen. Daarbij realiseren wij ons dat destijds bij de invoering van de conserverende aanslag in de Wet Inkomstenbelasting 2001 ook een soortgelijke afweging is gemaakt, ook al bestond toen nog meer onduidelijkheid over de opvatting van de Hoge Raad. Het bezwaar dat er thans geen volledige zekerheid is te verkrijgen over de werking van dit wetsvoorstel ten aanzien van de in het verleden toegekende pensioenaanspraken en de daaruit voortvloeiende verdragsimplicaties, weegt echter naar onze mening redelijkerwijs niet op tegen het feit dat niets doen tot zeer waarschijnlijk onaanvaardbare budgettaire consequenties zou leiden en dat dan bovendien de door de Hoge Raad geboden handreiking om "treaty override" te voorkomen, niet zou worden benut. Ik heb het dan niet alleen over het verleden, maar ook over de werking van dit wetsvoorstel naar de toekomst toe. Ook zijn wij overtuigd door het betoog van de staatssecretaris in de nota naar aanleiding van het nader verslag dat het om een advies vragen van de Hoge Raad in deze kwestie op grond van artikel 74 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie geen begaanbare weg is, mede gelet op de arresten Procola en Kleyn van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens.

Ten slotte hebben wij met instemming kennisgenomen van de door de staatssecretaris in de nota naar aanleiding van het nader verslag gedane toezegging, dat hij bereid is acties te ondernemen in die gevallen waarin dubbele belasting dreigt te ontstaan. Het is nu immers net het aspect van de potentiële dubbele belastingheffing dat in sterke mate bijdraagt aan de strijd met de verdragstrouw.

Dit alles laat onverlet onze dringende oproep aan de staatssecretaris om zijn inzet om de belastingverdragen op dit punt snel aan te passen, op maximale sterkte te brengen.

Wij kijken met belangstelling uit naar de beantwoording door de staatssecretaris.

*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Deze Kamer zal vandaag waarschijnlijk iets doen waar wij geen van allen een gewoonte van willen maken: een wetsvoorstel tot het Staatsblad verheffen zonder dat er ook maar een enigszins zorgvuldige behandeling heeft plaatsgevonden. Nog erger, de PvdA-fractie is van plan van harte aan deze doodzonde mee te werken. Mijn fractie zal dit doen onder de veronderstelling dat in dit geval aflat kan worden verkregen, en wel om de volgende redenen.

De voorgenomen wet ziet op het terugnemen van een genoten belastingvoordeel uitsluitend wanneer betrokkene zich schuldig maakt

aan ongeoorloofde handelingen die erop gericht zijn een gerechte belastingheffing te ontgaan. Daar kun je in redelijkheid niet tegen zijn, te meer niet omdat de kans dat burgers die zich fatsoenlijk gedragen door deze wet geschaad worden, vrijwel nihil is.

De tweede reden voor onze instemming met dit wetsvoorstel is hieraan spiegelbeeldig. Zouden wij de wet nu niet wijzigen, dan is er een kleine kans dat burgers die een ongeoorloofde handeling willen plegen om op die manier een gerechte belasting ontgaan, daarin zullen slagen. Dat zou ons land een paar miljoen euro belastinginkomsten kunnen kosten en dat zou zonde zijn.

Dit gezegd zijnde, is er natuurlijk gerede twijfel aan de soliditeit van het wetsvoorstel. In de eerste plaats rijst de vraag of de interpretatie die de regering geeft aan de overwegingen van de Hoge Raad voor het op 19 juni jongstleden gewezen arrest standhoudt. Kan de conserverende aanslag inderdaad onder artikel 15 van de belastingverdragen, de bronstaatheffing, worden gebracht en is de geconstateerde strijd met artikel 18, de woonstaatheffing, opgeheven als de grondslag wordt gekozen in de vrijgestelde premies en niet in het opgebouwde pensioenkapitaal? Volstaat hier de eenvoudige constatering dat deze grondslag ontstaat op het moment dat de premie is afgedragen en er dus een pensioenaanspraak ontstaat? Geldt het bronstaatbeginsel dan omdat de belastingplichtige op dat moment nog in Nederland woont? Houdt die lezing ook stand als je bij de conserverende aanslag, dus veel later, een grond creëert voor heffing van de belasting?

Wellicht kan de regering nog eens duidelijk maken waarom zij denkt hiermee verdragsrechtelijk goed uit te komen. Ik sluit niet op voorhand uit dat dat kan. Als wij op deze manier de strijd met het beginsel van woonstaatheffing hebben vermeden, rijst een serie andere vragen. De belangrijkste daarvan ziet op de terugwerkende kracht, niet die van het wetsvoorstel, maar die van de aanslag. In de memorie van toelichting schrijft de regering dat de omkeerregel een vast gegeven is en dat vrijstelling van belastingheffing over de premies dus te eniger tijd moet leiden tot heffing van belasting over de pensioenuitkeringen, en dat belastingplichtigen dit ook weten. Dat mag feitelijk zo zijn, maar de vraag is of de overheid kan volhouden dat in ieder individueel geval de uiteindelijke heffing van de belasting een voorwaarde is voor het genieten van vrijstelling van belasting over de premies. Anders gezegd: is de belastingaftrek voorwaardelijk aan het later betalen van belasting, dus slechts een met wederzijdse instemming overeengekomen uitstel van belastingheffing, of is de belastingaftrek op het moment dat hij wordt verleend, onvoorwaardelijk?

In het eerste geval kan de conserverende aanslag inderdaad worden gebaseerd op vroeger ontstane pensioenaanspraken, respectievelijk in aftrek gebrachte premies. Als de aftrek onvoorwaardelijk was, kan de conserverende heffing geen grond vinden in de eerder toegestane vrijstelling van belastingheffing. Deze laatste is dan

als het ware absoluut en kan niet worden teruggenomen.

Deze laatste vraag raakt naar mijn mening de kern van onze twijfels. Heeft het met terugwerkende kracht afdwingen van toepassing van de omkeerregel wel een rechtsgrond in het kader waarbinnen de aftrek van premies is toegestaan? Deze vraag raakt aan de kern van het pensioensysteem en zou daarom door de regering diepgaand en zorgvuldig beantwoord moeten worden. Voor de voorliggende wetswijziging betekent het mogelijk dat toch nog een forse belastingderving gaat optreden over de jaren 2001-2009, waarvan de dan ontstane pensioenaanspraken immers niet in de conserverende aanslag kunnen worden betrokken. Dat verhelpen wij niet door het wetsvoorstel nu te verwerpen of uit te stellen, integendeel. Vandaar dat deze kritische vraag niet in de weg staat aan onze instemming met het voorliggende voorstel.

Ik zou het op prijs stellen als de regering ons in het najaar een notitie zou willen laten toekomen waarin de door mij gestelde vragen, met name de laatste, zorgvuldig worden behandeld. Dat geeft de staatssecretaris enige lucht, die ik hem graag gun. Niettemin zie ik de beantwoording door de regering ook vandaag met belangstelling tegemoet.

*N

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Ik spreek mede namens de fractie van D66.

Ik stel voorop dat wij begrip hebben voor de positie van de regering, in die zin dat het onwenselijk is dat een belastingplichtige zich door tijdelijke emigratie kan onttrekken aan toepassing van de omkeerregeling met betrekking tot belastingheffing op pensioenen en lijfrenteanspraken. Wij begrijpen dus best dat de staatssecretaris wil proberen dit te voorkomen, maar de wetgeving die hiertoe strekt moet wel deugdelijk zijn. En daar hebben wij twijfels over. In de kern komen deze twijfels op het volgende neer. Wij hebben twijfels bij de verenigbaarheid van het wetsvoorstel met het goedetrouwbeginsel dat geldt bij de uitleg belastingverdragen. Wij zijn er ook niet van overtuigd dat het wetsvoorstel noodzakelijk is om de ongewenste situatie te beëindigen en wij hebben moeite met de terugwerkende kracht.

Ik begin met het beginsel van goede trouw. Een groot aantal sprekers is er al op ingegaan, dus ik kan er kort over zijn. De uitleg van belastingverdragen dient te geschieden op basis van goede trouw. Dat houdt onder meer in dat Nederland een verdragspartner niet mag confronteren met een eenzijdige wijziging van de toedeling van een heffingsrecht door nationale wetgeving. Met andere woorden, Nederland mag na het afsluiten van een belastingverdrag niet door nieuwe wetgeving de heffing van een bepaalde belasting naar zich toe trekken indien het heffingsrecht op basis van het verdrag juist was toegekend aan een andere verdragspartner. Dat is precies de reden waarom de Hoge Raad op 19 juni

met betrekking tot belastingverdragen die vóór 2001 tot stand zijn gekomen de exitheffing in strijd achtte met het beginsel van volkenrechtelijke goede trouw. Immers, het heffingsrecht werd door de belastingverdragen toegekend aan de woonstaat, en de verdragspartners konden bij de onderhandelingen over het verdrag, die voor 2001 plaatsvonden, de pas later door Nederland ingevoerde exitheffing niet meenemen in hun overwegingen.

De staatssecretaris stelt dat het beginsel van goede trouw niet geschonden wordt door de voorgestelde reparatiewetgeving. Hij beroept zich hierbij op ruimte die door de Hoge Raad expliciet in zijn arresten zou zijn gelaten. Zowel in de Tweede Kamer als door de VVD-fractie in de schriftelijke ronde in de senaat zijn daarover vragen gesteld. De antwoorden van de staatssecretaris hebben ons tot nu toe niet kunnen overtuigen. Ons is nog steeds niet duidelijk wat precies het verschil is tussen de door de Hoge Raad gewraakte regeling en de reparatiewet. Ook door de nieuwe regeling trekt Nederland een heffingsrecht naar zich toe dat op grond van het belastingverdrag toekomt aan de woonstaat. Waarom is dat in de ogen van de staatssecretaris geen schending van het volkenrechtelijke goedetrouwbeginsel? Wij vragen de staatssecretaris om nadere uitleg.

Hij dient hierbij expliciet in te gaan op rechtsoverweging 3.3.5 van arrest 44050, waarin door de Hoge Raad ten aanzien van de heffing op lijfrentes wordt gesteld dat de schending van het verdrag niet wordt weggenomen indien de heffing wordt beperkt tot het bedrag van de voorheen afgetrokken lijfrentepremies. Uit de antwoorden van de staatssecretaris op vragen van de VVD-fractie op dit punt zou men wellicht kunnen opmaken dat de regering ervan uitgaat dat het bezwaar van de Hoge Raad tegen deze argumentatie lag in het feit dat er voor de bedoelde heffing nog geen wettelijke grondslag bestond. Begrijp ik dat goed? Is dit de ruimte die de staatssecretaris ziet: er was nog geen wettelijke grondslag? Kan hij uitleggen waarom hij deze interpretatie aanvaardbaar acht? Wij denken veeleer dat de Hoge Raad bedoelde dat er geen wettelijke grondslag bestond ten tijde van het sluiten van het belastingverdrag, dus voor 2001.

Ik kom op de noodzaak van deze wetgeving. Bijna alle sprekers hebben erop gewezen dat het probleem van de exitheffing eigenlijk niet bij wijze van nationale wetgeving moet worden opgelost, maar door het aanpassen van de belastingverdragen van voor 2001, waarin het heffingsrecht wordt toegekend aan de woonstaat. Deelt de staatssecretaris de opvatting dat in beginsel het probleem moet worden opgelost door aanpassing van de belastingverdragen, en zo ja, welke stappen zijn in dit verband sinds 2001 ondernomen? Het is natuurlijk niet zo dat de staatssecretaris pas sinds 19 juni 2009 kon aanvoelen dat er een probleem is met de exitheffing. In het bijzonder wil ik weten hoeveel belastingverdragen het betreft. Er bestaan ongeveer 80 belastingverdragen met andere

landen, maar het betreft alleen de verdragen van voor 2001. Met welke van deze landen lopen op dit moment al onderhandelingen om het probleem op te lossen?

Een ander punt van noodzaak heeft betrekking op de voorziene budgettaire gevolgen. Ik begrijp heel goed dat de staatssecretaris moeite heeft om hard cijfermateriaal aan te leveren. Het gaat immers om potentiële derving van inkomsten in de toekomst wanneer de terugwerkende kracht vanaf 29 juni jongstleden in werking treedt als de staatssecretaris zijn zin krijgt. Wij willen iets meer weten over de potentiële gevolgen. Op basis van welke gegevens, feiten en omstandigheden komt de staatssecretaris tot een inschatting dat het om tientallen tot wellicht honderden miljoenen euro's zou gaan, zoals in het debat in de Tweede Kamer werd genoemd? In aansluiting op onze twijfels over de noodzaak vraag ik de staatssecretaris of hij andere instrumenten heeft onderzocht om de tijdelijke emigratie te ontmoedigen. Wij begrijpen uit diverse toelichtingen op dit wetsvoorstel dat het er eigenlijk om gaat dat mogelijk toekomstig gedrag wordt ontmoedigd.

Ik kom op het laatste punt waarmee wij moeite hebben: de terugwerkende kracht. Andere fracties hebben hier ook al vraagtekens bij geplaatst. Is de terugwerkende kracht echt nodig? Kan de staatssecretaris nader toelichten hoe groot de budgettaire gevolgen zijn wanneer het wetsvoorstel de senaat passeert, maar de wet pas per 1 januari 2010 in werking treedt? In de Tweede Kamer en in de schriftelijke toelichting heeft de staatssecretaris gesproken over signalen vanuit de Belastingdienst die erop kunnen wijzen dat -- zo interpreteer ik de woorden van de staatssecretaris -- de komende maanden op grote schaal wordt geëmigreerd indien de wet niet met terugwerkende kracht van toepassing wordt. Kan de staatssecretaris deze inschatting nader toelichten en concretiseren? Welke signalen waren dat?

Vooralsnog zijn wij heel kritisch over dit wetsvoorstel, maar allereerst zien wij de antwoorden van de staatssecretaris met veel belangstelling tegemoet.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 17.18 uur tot 17.34 uur geschorst.

*B

!Drinkwaterwet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Nieuwe bepalingen met betrekking tot de productie en distributie van drinkwater en de organisatie van de openbare drinkwatervoorziening (Drinkwaterwet) (30895).

(Zie vergadering van 6 juli 2009.)

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Cramer**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun inbreng in eerste termijn. Uit de reacties maak ik op dat zij in grote lijnen, zij het met kanttekeningen, achter het wetsvoorstel staan. Ik voel mij gesteund door de positieve reacties op het wetsvoorstel en de daarin opgenomen kaders en waarborgen, zowel voor kwaliteit, betrouwbaarheid als het publieke karakter van de openbare drinkwatervoorziening. Ik vind het een groot compliment waard dat de kwaliteit van het Nederlandse drinkwater en het functioneren van de drinkwaterbedrijven als zodanig niet ter discussie staan. Dat is met name een compliment voor de drinkwaterbedrijven zelf. Door alle woordvoerders is de goede kwaliteit en de goede prijs-kwaliteitverhouding benadrukt en is het stelsel niet ten principale ter discussie gesteld. Uiteraard zijn er wel vragen over bepaalde onderdelen van het stelsel: warm tapwater, solvabiliteit, toezicht, schaalgrootte, afsluitbeleid, marktactiviteiten, leveringszekerheid in crisissomstandigheden. De thema's behandel ik in deze volgorde.

Eerst ga ik echter nog in op het Drinkwaterbesluit, een AMvB die op de Drinkwaterwet is gebaseerd. De AMvB bevat nadere regels met betrekking tot de in de wet geregelde onderwerpen, onder meer normstelling. Voor het Drinkwaterbesluit is in de Drinkwaterwet een voorhangprocedure opgenomen. Nadat het ontwerpbesluit in de ministerraad is behandeld, zal het aan beide Kamers worden voorgelegd. Daarna wordt het aan de Raad van State gestuurd.

De heer Putters heeft gevraagd wanneer het definitieve Drinkwaterbesluit gereed zal zijn en of ik kan toezeggen dat het besluit er bij de inwerkingtreding van de wet zal liggen. Het Drinkwaterbesluit zal naar verwachting in het eerste kwartaal van 2010 gereed zijn. Na behandeling door de ministerraad zal het ontwerpbesluit dit najaar aan beide Kamers worden voorgelegd. Het besluit zal tegelijk met de wet in werking treden. Tevens wordt op dit moment een viertal ministeriële regelingen voorbereid op basis van wet en besluit: ten eerste over algemene onderwerpen, zoals meten, ten tweede over materialen en chemicaliën, ten derde over afsluiten en ten vierde over legionella. Deze regelingen kunnen uiteraard pas in werking treden als de wet en het besluit van kracht zijn geworden.

Waarom wordt het punt warm tapwater aan de orde gesteld? In nieuwe wijken wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van collectieve systemen voor de levering van warm tapwater aan huishoudens. Dit is een beetje vergelijkbaar met collectieve systemen in bijvoorbeeld flatgebouwen. De collectieve warmtapwatersystemen zijn aangesloten op het drinkwaternet. Dat water is dus van drinkwaterkwaliteit. Aan dit drinkwater wordt door de leverancier van het collectieve warm tapwater, veelal een energiebedrijf, warmte toegevoegd. Voor warm tapwater gelden dezelfde kwaliteitseisen als voor drinkwater, natuurlijk met uitzondering van de temperatuur. In het

Drinkwaterbesluit zullen diverse verplichtingen worden opgenomen die betrekking hebben op kwaliteitsborging, zoals de plicht tot de uitvoering van een meetprogramma -- dat geldt vooral voor grote installaties --, eisen voor hygiënisch werken en te gebruiken materialen, de plicht tot het verschaffen van informatie en het nemen van maatregelen bij geconstateerde problemen. In geval van een constatering of vermoeden van verontreiniging zal het drinkwaterbedrijf in beginsel nader onderzoek verrichten. De VROM-inspectie speelt een coördinerende rol. Ook de eigenaar van een collectieve warmtapwatervoorziening heeft overigens verplichtingen met betrekking tot onderzoek, als het gaat om zijn eigen installatie.

Gegeven de reeds gestelde eisen en verplichtingen in de Drinkwaterwet en de nog te stellen eisen en verplichtingen in het Drinkwaterbesluit wordt de kwaliteit van de collectieve warmtapwatervoorzieningen voldoende geborgd. Toch is daarover een aantal vragen gesteld. De heer Janse de Jonge vroeg of de VROM-inspectie een coördinerende rol heeft bij te nemen stappen, wanneer is vastgesteld dat sprake is van verontreiniging, of van een vermoeden daarvan. Ja, de VROM-inspectie heeft een coördinerende rol. Belangrijker is de vervolgvraag. Wie heeft de verantwoordelijkheid voor het onderzoek en de uitkomsten daarvan en hoe is dat allemaal geregeld? Moet er geen verband zijn tussen de oorzaak van de mogelijke verontreiniging en deze verantwoordelijkheid? Voor het drinkwaterbedrijf en de eigenaar van een warmtapwatervoorziening van een bepaalde minimumomvang gelden specifieke onderzoeksverplichtingen. De eigenaar van een drinkwaterbedrijf controleert niet alleen het eigen product en het eigen bedrijf -- dit is heel belangrijk -- maar ook de op zijn leidingnet aangesloten installaties en het daarmee geleverde product. Dit omvat dus ook de controle van de kwaliteit van het door derden geleverde warm tapwater. Het ligt daarom voor de hand dat als op het tappunt niet aan de kwaliteitseisen wordt voldaan, het drinkwaterbedrijf het voortouw neemt voor onderzoek, dit alles in overleg met de inspecteur. Het feit dat het drinkwaterbedrijf controles uitvoert en onderzoek verricht, betekent niet dat het drinkwaterbedrijf ook verantwoordelijkheid draagt voor de collectieve warmtapwatervoorziening op zich, en het geleverde warm tapwater. De eigenaar van de collectieve warmtapwatervoorziening blijft hiervoor verantwoordelijk. Mevrouw Huijbregts had een vergelijkbare vraag, die naar ik hoop hiermee is beantwoord. De heer Janse de Jonge vroeg of de minister bereid is de verantwoordelijkheden rond de collectieve warmtapwatervoorziening helder te regelen in het Drinkwaterbesluit. Ik zal dat vanzelfsprekend doen, omdat dat heel belangrijk is.

Mijn volgende onderwerp is de solvabiliteit. Waar gaat het om? Zoals bekend heeft de Tweede Kamer een amendement aangenomen van CDA en PvdA over tariefregulering. Het amendement bevatte ook een bepaling over een maximumsolvabiliteit. Doel van de bepaling is om

onnodig hoog eigen vermogen te voorkomen. Met de aanneming van het amendement door de Tweede Kamer is het onderdeel geworden van het wetsvoorstel. Ik heb tegen het stellen van een maximum aan de solvabiliteit geen bezwaren. Uiteraard is het belangrijk dat de drinkwaterbedrijven over voldoende eigen vermogen beschikken om de nodige investeringen te kunnen doen en een financiële buffer te hebben. Bij de praktische invulling zal dit maximum in ieder geval zodanig worden gekozen dat de drinkwaterbedrijven voldoende ruimte hebben om een gezonde vermogenspositie te behouden.

Mevrouw Huijbregts vroeg of kan worden uitgelegd waarom is gekozen voor een streng centraal toezicht met een maximumsolvabiliteit. Het wetsvoorstel geeft een kader waarbinnen de tariefstelling dient plaats te vinden. Binnen dat kader is het aan de decentrale overheden om de tarieven goed te keuren. Dit is expliciet vastgelegd in het wetsvoorstel, te weten in artikel 20. Het stellen van een maximum aan de solvabiliteit is het gevolg van het amendement waarover ik het zojuist had. Dit amendement is door de Tweede Kamer aangenomen, en de betreffende bepaling is daarmee onderdeel geworden van het wetsvoorstel. Het maximum wordt zodanig vastgesteld dat dit niet leidt tot een onvoldoende vermogenspositie van de drinkwaterbedrijven. Dat is natuurlijk de zorg van de Kamer. In die zin kan ik haar geruststellen.

De heer Janse de Jonge vroeg nog of ik als minister in het stellen van een maximumsolvabiliteit het gevaar zie van forse dividenduitkeringen, of boekhoudkundige trucjes om aan de maximumsolvabiliteit te voldoen. De algemene vergadering van aandeelhouders heeft een bepaalde rol bij de uitkering van dividend. Met het reguleren van de winst zie ik daarin geen probleem. De decentrale overheden hebben daar als aandeelhouders een eigen verantwoordelijkheid in. Wat de boekhoudkundige trucjes betreft: voor zover hiervan sprake kan zijn, moet daarnaar goed gekeken worden, wat ook zal worden gedaan.

De heer Janse de Jonge vroeg in het verlengde hiervan naar mijn bereidheid om de eerstkomende twee jaar de rechtspraktijk af te wachten, alvorens gebruik te maken van het stellen van een maximum aan de solvabiliteit. Ik vind het niet goed om de toepassing van delen van de wet voor een bepaalde periode uit te stellen. Het is namelijk volstrekt duidelijk en werkbaar, inclusief het amendement. Daarmee wil ik aan de slag. De wet zelf voorziet niet in het niet van toepassing verklaren van een deel van de wet. Als dat de Kamer geruststelt, ben ik wel bereid om de effecten van de maximumsolvabiliteit te evalueren en daarop bij een eventuele herziening terug te komen.

Over de omslag naar een streng centraal toezicht het volgende. De winstniveaus en de winstuitkering bij een van de bedrijven waren aanleiding om de ruimte voor winst tot een redelijk niveau te beperken. Het wetsvoorstel reikt hiervoor een kader aan. De decentrale aandeelhouders

blijven een belangrijke rol spelen bij het vaststellen van de tarieven. Mevrouw Huijbregts vroeg naar het verschil tussen drinkwatersector en energiesector, met betrekking tot de solvabiliteit. In de energiesector bleek behoefte aan het vastleggen van een minimumsolvabiliteit, vanwege een dreiging van een onvoldoende aandeel eigen vermogen. Bij de drinkwatersector is een dergelijke dreiging niet aan de orde. Bovendien bevat het wetsvoorstel een aantal bepalingen die het in stand houden van een goede infrastructuur waarborgen.

Ik ga nu over naar het volgende onderwerp en dat betreft de toezichthouder VROM-Inspectie versus de NMa. De VROM-Inspectie is sinds jaar en dag eerstelijnstoezichthouder op de drinkwaterbedrijven. Er is veel kennis opgebouwd over de bedrijfsvoering bij de drinkwaterbedrijven. De focus ligt daarbij op kwaliteit, leveringszekerheid, milieu en investeringen in infrastructuur. Met de invoering van de prestatievergelijking komen daar de aspecten van klanttevredenheid, kostenefficiëntie en onderzoek en ontwikkeling bij. De VROM-Inspectie is gezien de kennis en ervaring daarom uitstekend toegerust om de prestatievergelijking aan te sturen. Daarbij is het ook van belang dat de VROM-Inspectie de ervaringen met de drie vrijwillige prestatievergelijkingen goed heeft gevolgd.

Via amendering door de Tweede Kamer zijn er aan de wet bepalingen toegevoegd inzake de kostendekkende tarieven waar ik zojuist over sprak. De minister stelt tweejaarlijks het kader vast voor tarieven. De overheden c.q. de aandeelhouders -- in het algemeen zijn dat provincies en gemeenten -- stellen binnen dit kader de tarieven vast. Zij hebben hier dus de facto het decentrale eerstelijnstoezicht. Indien tarieven toch niet zouden sporen, grijp ik als minister in. De VROM-Inspectie zal daarbij ondersteunend zijn.

Het is wat mij betreft heel belangrijk dat er één centrale toezichthouder is. Dit vanwege de sterke samenhang tussen kwaliteit, leveringszekerheid, onderhoud en investeringen. Splitsing van toezicht is ongewenst en ook niet nodig. Het is ook niet efficiënt. Bij twee organisaties wordt de kennis die in huis is over bedrijfsvoering van drinkwaterbedrijven te veel verspreid en dan ontstaan er doublures. Het is ook mogelijk dat er discussie ontstaat tussen toezichthouders, waarbij kwaliteit en leveringszekerheid onder druk komen te staan door te veel aandacht voor kostenbesparingen. In Engeland heeft men daarmee slechte ervaringen opgedaan. Wat mij betreft komt er dus geen formele toezichthoudersrol voor de NMa, naast de VROM-Inspectie. De VROM-Inspectie zal voldoende uitgerust zijn om de taken te kunnen vervullen. Er kunnen zo nodig natuurlijk wel externe adviezen worden ingewonnen, bijvoorbeeld bij de NMa.

Mevrouw Huijbregts en de heer Slager hebben gevraagd waarom de NMa geen toezichthouder wordt. Ik heb al antwoord gegeven op die vraag. Ik blijf vasthouden aan de lijn die ik zojuist het geformuleerd. Er moet vanwege de samenhang één toezichthouder zijn en de VROM-

Inspectie is wat mij betreft prima toegerust om ook de uitbreiding van hun toezichtstaken op drinkwaterbedrijven op goede wijze te vervullen.

De heer Putters vroeg nog of een samenwerkingsprotocol tussen VROM-Inspectie en NMa wellicht nuttig is. Dat lijkt mij, ook in verband met het probleem van één aansturing, niet wenselijk, want dan krijg je ook weer doublures. Het lijkt mij ook niet nodig. Dit veronderstelt namelijk op voorhand dat er sprake is van een gestructureerde samenwerking. Ik wil nu eerst aan de slag gaan, want wij moeten ervaringen opdoen. Daarna kunnen wij evalueren. In de praktijk zal dan blijken welke inbreng vanuit de expertise van de NMa noodzakelijk is en op welke wijze dit het best georganiseerd kan worden. De NMa kan altijd om advies worden gevraagd, maar de VROM-Inspectie is wat mij betreft het aangewezen orgaan.

Het volgende onderwerp betreft met name de schaalgrootte en het aantal drinkwaterbedrijven. Er zijn er op dit moment tien. Vroeger waren er veel meer. Als gevolg van het reorganisatiehoofdstuk in de Waterleidingwet van 1975 is dit aantal snel gedaald. In 1975 waren er nog 111 drinkwaterbedrijven. De omvang van de tien bedrijven loopt uiteen. Tussen het kleinste en het grootste bedrijf zit ongeveer een factor tien. De tien bedrijven functioneren goed in termen van kwaliteit, leveringszekerheid, klanttevredenheid en kostenefficiëntie. Dat blijkt onder meer uit de uitgevoerde benchmarks. Ik heb op dit moment geen indicaties dat het aantal bedrijven te klein of te groot is. Ik zie dan ook geen aanleiding om met de wet in de hand distributiegebieden of bedrijven samen te voegen of te splitsen. Mocht er op enig moment aanleiding zijn om distributiegebieden te wijzigen of het aantal bedrijven aan te passen, dan is het wettelijk instrumentarium daarvoor beschikbaar. Daarbij ga ik natuurlijk niet over één nacht ijs. Goede onderbouwing is noodzakelijk. Dat wil zeggen dat een wijziging een aantoonbare meerwaarde moet hebben.

De heren Slager en Putters hebben vragen gesteld over dit punt.

De heer **Slager** (SP): Ik wilde u een vraag stellen, maar ik denk dat u die nu gaat beantwoorden.

Minister **Cramer**: Ik denk dat de vraag die u wil stellen, nu inderdaad door mij beantwoord gaat worden. Misschien niet in voldoende mate, maar ik ga mijn best doen. De heren Putters en Slager vroegen het volgende. In het Drinkwaterbesluit worden criteria vastgelegd voor de beoordeling van fusies. Zij vroegen of ik als minister kan toezeggen dat deze criteria er bij de inwerkingtreding van de wet liggen. Ik heb al iets gezegd over de planning van het Drinkwaterbesluit en over de ministeriële regels. Wat de heer Putters vraagt, kan ik absoluut toezeggen. Wet en besluit treden gelijktijdig in werking. Daarbij zal het punt van de criteria gewoon meegenomen worden. Ook de heer Slager vroeg hiernaar. Hiermee heb ik deze vraag van hem beantwoord.

De heer Slager had nog een andere vraag en die ging over het onderzoek van prof. Hans Schenk. Deze heeft een onderzoek gedaan naar de omvang van drinkwaterbedrijven. Ik ga eerst in op een vraag van de heer Putters, want dit hangt allemaal samen met de vraag of ik kan aangeven hoeveel bedrijven er minimaal moeten blijven om via de benchmark prestatieprikkels te behouden. Er moet enige concurrentie zijn en het moet geen monopolie worden. Dat is het punt van de heer Putters. Het werkt nu goed. Ik wil liever geen minimumaantal noemen. Daarmee zou ik namelijk preluderen op iets dat nu nog helemaal niet aan de orde is. Dat is ook nog niet in voldoende mate onderzocht. Er is een onderzoek van de heer Schenk, maar ik ben van mening dat dat onvoldoende is om algemene conclusies te kunnen trekken over fusies van drinkwaterbedrijven. Het is op dit moment niet aan de orde. In ieder geval werkt de benchmark voor tien bedrijven en waarschijnlijk ook voor negen en misschien ook wel voor acht, maar ik ga nu geen uitspraken doen over het minimumaantal, want dat is nu niet aan de orde. Wij kunnen een fikse discussie voeren over monopoliepositie, maar het functioneert nu naar behoren. Ik wil dat er eerst een evaluatie komt voordat ik überhaupt iets doe.

De heer **Slager** (SP): Ik heb toch nog een vraag. U geeft namelijk niet echt een reactie. Ik heb gevraagd of u in wil gaan op de analyse van de heer Schenk dat een half miljoen aansluitingen uitstekend is. Nu is er een bedrijf dat 33% van de markt in handen heeft. Vindt u dat een goede zaak?

Minister **Cramer**: U hebt het nu over Vitens. Wij hebben geen klachten gekregen dat dat bedrijf door zijn grootte -- het is inderdaad tien keer zo groot als het kleinste bedrijf -- een probleem vormt in termen van concurrentie en goede benchmarks ten opzichte de andere bedrijven. Er zijn verder ook onderzoeken die een andere interpretatie geven aan een minimum- of maximumaantal. Ik doe daar nu geen uitspraak over, omdat wij deze discussie op dit moment nog niet hoeven te voeren.

De heer **Slager** (SP): Daarnaast was een argument dat je bij een dermate groot bedrijf, dat vijf provincies omvat, de decentrale controle toch aardig kwijt bent.

Minister **Cramer**: Dit is de bestaande situatie.

De heer **Slager** (SP): Ja, sinds een jaar of twee.

Minister **Cramer**: Sinds een jaar of twee. Dat heeft voorbereidingstijd gekost, dus dat bedrijf is op deze manier tot Vitens uitgegroeid, met inderdaad een aanzienlijke omvang. Dat zijn besluiten die twee jaar geleden zijn genomen. Gezien het feit dat mij geen klachten uit de markt hebben bereikt dat dit een probleem wordt, ga ik er nu niets aan veranderen. Als de heer Slager mij vraagt of ik erin toestem als er meer wordt samengevoegd, zeg ik dat ik dat bekijk wanneer die aanvraag komt. Het

principe waar ik voor sta, is dat wij ervoor moeten zorgen dat er voldoende bedrijven zijn om de prestatiebenchmark zijn werk te laten doen.

De heer **Putters** (PvdA): Ik steun de minister volledig dat zij nu geen aantallen noemt. Ik zal haar dus ook niet de vraag stellen hoeveel bedrijven het minimum zijn. Ik stel wel de vraag of zij iets meer zou kunnen zeggen over de inhoud van de criteria die zij zal gebruiken om de fusies te toetsen. Ik ben blij met de toezegging dat zij er straks zullen liggen, maar ik vind de vraag of zij daar iets over kan zeggen belangrijker dan de vraag of het vier, vijf, acht of negen bedrijven worden.

Minister **Cramer**: Ik wil wel toezeggen dat ik u daarover informeer, maar dit is nog in ontwikkeling en nog niet op die manier besproken met de drinkwaterbedrijven zelf. Daarom wil ik er nu niet op vooruitlopen.

De heer **Slager** (SP): U zegt dat er geen klachten zijn gekomen. In de Tweede Kamer lag een voorstel, dat is teruggenomen, om het te beperken tot 20% van de aansluitingen. Vitens heeft al 33%. Er zijn dus wel degelijk geluiden uit de samenleving tot u gekomen. Men heeft dat voorstel in de Tweede Kamer ingetrokken, omdat men dacht dat u het daarmee eens was, en nu hoor ik u zeggen dat er nog veel grotere kunnen komen.

Minister **Cramer**: Ik heb het nu niet over een verdere uitbreiding van Vitens. Ik heb te maken met een bestaand Vitens, dat de omvang heeft die u beschrijft. Dat is voor mij een gegeven. Aangezien dit nog niet heeft geleid tot een probleem wat betreft mijn hoofdpunt dat wij ervoor moeten zorgen dat wij voldoende bedrijven hebben om voor de prestatiebenchmark werkelijk het optimale te realiseren, ben ik van mening dat ik het even zo moet laten als het is.

Dan heb ik nog een paar overige vragen. De heer Slager vroeg of er al een regeling is om te voorkomen dat kleinverbruikers worden afgesloten. We zijn bezig met het opstellen van deze regeling, die sterk zal lijken op de regeling die geldt voor energiebedrijven. Er zal ook rekening worden gehouden met kwetsbare groepen. Daar kom ik zo op terug, omdat de heer Slager daarover een specifieke vraag heeft gesteld. De regeling is gebaseerd op een bepaling in artikel 9 van de Drinkwaterwet. Deze regeling kan niet in werking treden voordat de Drinkwaterwet in werking is getreden, maar ik neem aan dat dit voor de heer Slager ook logisch is.

De heer Slager stelde ook nog een vraag over het afsluiten van mensen met een betalingsachterstand. Ik vind dit zelf een heel belangrijk punt. Voor dit specifieke probleem werken wij aan een ministeriële regeling die sterk lijkt op de regeling van energiebedrijven, maar waarin kwetsbare groepen duidelijk centraal staan. Deze regeling zal gebaseerd zijn op de Drinkwaterwet waar wij vandaag over spreken, en

kan pas in werking treden na inwerkingtreding van deze wet.

Ik wil toch even vooruitlopen op een aantal punten van deze regeling, omdat ik op dit punt actie onderneem. Ik wil zo snel mogelijk samen met mijn collega Klijnsma van Sociale Zaken overleggen met de drinkwaterbedrijven en de gemeenten om afspraken te maken, zodat kwetsbare groepen niet afgesloten zullen worden van het drinkwater. Dat is al in gang gezet. Zoals bekend besteedt de regering veel aandacht aan mensen met problematische schulden. Staatssecretaris Klijnsma neemt al veel initiatieven om kwetsbare mensen met financiële problemen te helpen. De drinkwateraansluiting hoort daar wat mij betreft zeker bij. Het is een basisrecht, zoals de heer Slager ook naar voren bracht.

De heer De Boer vroeg welke mogelijkheden er zijn om in Nederland en internationaal meer te doen aan de kwaliteit van het oppervlaktewater. Wat ga ik doen als minister? Welk tijdspad heb ik daarbij voor ogen? Op dit moment buigen wij ons interdepartementaal over inspraakreacties op het Nationaal Waterplan en de stroomgebiedbeheersplannen. Daar kan ik nu niet op vooruitlopen. Belangrijk is wel dat in het Nationaal Waterplan is aangekondigd dat de eerste generatie plannen met betrekking tot de bescherming van de drinkwaterbronnen zal worden geëvalueerd. Het RIVM heeft hiermee al een begin gemaakt. Dat betreft de plannen in de internationale stroomgebieden van Rijn en Maas. Op basis van de uitkomsten hiervan zullen wij ons bezinnen op aanvullend beleid. In de Nota Drinkwater, op basis van de Drinkwaterwet, wordt hierop teruggekomen. Daarna zal er actie worden ondernomen voor de volgende generatie stroomgebiedbeheersplannen.

De heer De Boer heeft ook een vraag gesteld over de afschaffing van de precarioheffing. Door de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken wordt een wetsvoorstel voorbereid met een vrijstelling van precariobelasting voor netwerken van nutsbedrijven. Hierdoor worden de Gemeentewet, de Provinciewet en de Waterschapswet gewijzigd. Ik denk dat ik hiermee deze vraag voldoende heb beantwoord. De specifieke vraag was of de vrijstelling van precariobelasting voor netwerken van nutsbedrijven die door de staatssecretaris van BZK wordt voorbereid, per 1 januari 2010 wordt gehaald. Het antwoord op die vraag is dat dit nog steeds de streefdatum is.

De heer De Boer heeft ook gevraagd hoe het staat met de motie-Koppejan, waar de heer Putters ook naar heeft gevraagd. Bij de behandeling van het voorstel voor de Drinkwaterwet in de Tweede Kamer is een motie aangenomen van de heer Koppejan en anderen, waarin mij als minister wordt gevraagd om te bevorderen dat deskundigheid, kennis en ervaring van de Nederlandse drinkwaterbedrijven worden benut voor het verbeteren van de drinkwatervoorziening in de ontwikkelingslanden.

Ik heb op 16 januari een brief aan de Tweede Kamer gestuurd met informatie over de wijze waarop wij deze motie uitvoeren. De kernpunten zijn dat wij een inzet van maximaal 1% van de jaarlijkse omzet voor ontwikkelings samenwerking onderdeel laten zijn van maatschappelijk ondernemen en dat dit past binnen de grondslag van kostendekkende tarieven in de Drinkwaterwet. Het is de verantwoordelijkheid van de publieke aandeelhouders en de raden van commissarissen om te bepalen in welke mate daadwerkelijk invulling wordt gegeven aan dit aspect van maatschappelijk ondernemen. Er wordt naar gestreefd om synergie tot stand te brengen met het kabinetsbeleid inzake de mondiale waterinzet, ook in het kader van het Nationaal Waterplan. Ondersteuning van concrete voorstellen van de drinkwaterbedrijven vindt plaats op basis van het bestaande instrumentarium en het OS-beleid.

In aanvulling hierop ga ik in op de specifieke vraag van de heer Putters naar de stand van zaken. Op ambtelijk niveau worden door VROM en OS gesprekken gevoerd met de drinkwaterbedrijven over de inzet van die 1%. De aandachtspunten daarbij zijn onderlinge samenwerking en focus, zowel wat betreft de aard van de inzet als van de landen, want als iedereen het allemaal een beetje verspreid doet, heb je misschien niet de meerwaarde die je zou willen hebben. Ook is er een gesprek geweest tussen de minister voor OS en de drinkwaterbedrijven. Hierbij kwamen zaken aan de orde als de ervaringen van de drinkwaterbedrijven, het beleid en het instrumentarium van OS. De drinkwaterbedrijven werken nu aan een gezamenlijke strategie. Waarschijnlijk is die in augustus gereed. We, de ministers van VROM en voor OS, bespreken de resultaten daarvan met de drinkwaterbedrijven.

Voorzitter: Timmerman-Buck

Minister **Cramer**: De heer Putters heeft gevraagd naar de grens van de marktactiviteiten, of ik kan aangeven waar voor de drinkwaterbedrijven de grenzen liggen. Vanzelfsprekend blijft de hoofdtaak van de drinkwaterbedrijven de levering van drinkwater. Dit blijkt ook uit de statuten van de bedrijven. De focus is daarbij gericht op een hoge kwaliteit tegen een betaalbare prijs. Mits boekhoudkundig gescheiden, is het toegestaan om ook andere, watergerelateerde activiteiten uit te voeren. Dit mag op geen enkele wijze afbreuk doen aan of een risico vormen voor de drinkwatervoorziening. De publieke aandeelhouders dienen daarop goed toezicht te houden.

De heer Putters stelde nog een vervolgvraag over de omvang van de marktactiviteiten: waarop baseer ik de verwachting dat de drinkwaterbedrijven niet veel marktactiviteiten zullen ontplooiën? De verwachting dat de drinkwaterbedrijven dergelijke marktactiviteiten niet op grote schaal zullen ontplooiën, is gebaseerd op de huidige praktijk. Bij de meeste bedrijven is de omvang van dergelijke

activiteiten beperkt. Alleen bij het drinkwaterbedrijf Evides is van oudsher sprake van levering van industriewater op grotere schaal. Mij hebben geen signalen bereikt dat grote veranderingen zijn te verwachten in die marktactiviteiten.

De heer Putters stelde ook een vraag over productkoppeling: hoe wordt voorkomen dat via productkoppeling aan de drinkwatervoorziening ongewenste insluiting van klanten plaatsvindt? Ik ken zelf niet direct voorbeelden van dergelijke productkoppeling, waarbij klanten worden verplicht om een product gekoppeld aan drinkwater af te nemen. Voor zover dit zich zou voordoen, lijkt het me typisch een aspect van mededinging. De NMA moet hierop wél toezien.

De heer De Boer vroeg: kan de noodwatervoorziening worden uitgevoerd ongeacht het aantal inwoners en de grootte van de ramp? Dit is natuurlijk een belangrijke vraag. De drinkwaterbedrijven dienen zich voor te bereiden op crisisomstandigheden; dit wordt geregeld in hoofdstuk IV van het wetsvoorstel. Uitwerking vindt plaats in het Drinkwaterbesluit. In dit verband wijs ik ook op het beleid inzake vitale infrastructuur en de afspraken in dit kader met de drinkwatersector. Vanaf 2003 heeft de sector fors geïnvesteerd om het basisbeveiligingsniveau te implementeren. De inzet is gericht op het voorkomen van verstoringen in de reguliere voorziening. Nooddrinkwater -- daarbij moet worden gedacht aan drinkwater in flessen, zakken of pakken -- is een voorziening die de bedrijven achter de hand moeten hebben ingeval de drinkwatervoorziening bij een ramp uitvalt. Het is niet zo dat de momenteel beschikbare capaciteit voor nooddrinkwater voldoende is voor elke omvang van een ramp. De beschikbare productiecapaciteit -- daar vroeg de heer De Boer specifiek naar -- is voldoende voor ruim 6 miljoen inwoners. De kans op een ramp van dergelijke omvang acht ik uiterst klein. Laten wij hopen dat het nooit zover komt. In het kader van vitale infrastructuur wordt gekeken naar de inzet van nooddrinkwater. In het bijzonder gaat het daarbij om de logistieke aspecten. Dit wacht ik nog af.

De heer De Boer heeft ook een vraag gesteld over noodwater: hoe serieus is de inspanningsverplichting om noodwater voor sanitaire toepassingen te leveren? Op dit moment is de situatie als volgt. Indien drinkwater in de distributiesystemen ongeschikt wordt als consumptiewater, zal de nooddrinkwatervoorziening worden ingezet. In overleg met de VROM-Inspectie zal worden besloten of de levering via het net toch kan worden voortgezet, of dat deze anders moet geschieden. Het gaat namelijk om noodwater, niet geschikt voor consumptie maar wel voor bijvoorbeeld toiletspoeling en wassen. Belangrijk bij die beslissing is natuurlijk of er sprake kan zijn van onaanvaardbare gezondheidsrisico's. Daarbij is het van belang een afweging te maken van enerzijds risico's die zitten aan de levering van water dat niet geschikt is om te drinken, en anderzijds de risico's die optreden als er geen stromend water meer is. Zolang de infrastructuur nog kan functioneren, kan de noodwatervoorziening worden voortgezet. Er is

inderdaad sprake van een serieuze inspanningsverplichting. In het Drinkwaterbesluit komen nadere eisen voor de levering van noodwater.

Ten slotte het bluswater, een vraag van de heer De Boer: wordt aan gemeenten en bedrijven bluswater per afgenomen hoeveelheid kubieke meter water berekend? Zo ja, is dit dan te billijken? Moet er verdiend worden aan bluswater? Mijn antwoord hierop is kort. Voor zover mij bekend is, wordt voor bluswater doorgaans de afgenomen hoeveelheid niet in rekening gebracht. Wel wordt voor de aansluiting een vastrecht in rekening gebracht. Kostendekkendheid vormt daarbij het uitgangspunt.

Voorzitter, hiermee heb ik mijns inziens alle vragen uit de eerste termijn van de Eerste Kamerleden beantwoord.

*N

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Voorzitter. Allereerst wil ik de minister hartelijk danken voor de heldere beantwoording. Ik begin aan de andere kant, met het toezicht.

De minister geeft duidelijk aan dat zij splitsing van toezicht ongewenst vindt. Daarin kunnen wij meegaan. Haar keuze voor de VROM-Inspectie is een logisch gevolg, hoewel de VVD die keuze niet direct zou hebben gemaakt. De vraag blijft of en hoe de expertise van de NMa wordt ingezet. Hoe, wanneer en wat wordt er geëvalueerd? De minister zegt eigenlijk dat de drie punten waarop de VVD inbreng heeft gehad, worden geëvalueerd. Van alle drie wil ik duidelijk weten op welke manier die evaluaties verankerd worden en hoe die worden vormgegeven. Uit ervaring weet ik dat het makkelijker gezegd is dan uiteindelijk gedaan.

Dan de solvabiliteit. Het is goed als de minister helder vertelt wat het argument is voor de ommezwaai en dat zij helder in deze zaal aangeeft dat het erom ging dat bij een van de tien bedrijven nogal veel winst werd gemaakt. Ik ben dan ook blij dat de minister haar waardering voor de hele sector nog eens heeft uitgesproken, ook over de prijs-kwaliteitverhouding, zodat alle mythen daarover gelijk de wereld uit zijn.

De minister zegt dat ook de effecten van de maximering van de solvabiliteit worden geëvalueerd. Nogmaals de vraag: waarop, wanneer en met wie? Is de minister bereid om dit voornemen te verankeren, bijvoorbeeld in het besluit of in een van de vier ministeriële regelingen die nog moeten worden voorgelegd?

Helemaal ten slotte, warm tapwater; ik ontkom er niet aan. De uitleg van de minister bevestigt toch echt de ingewikkelde en gekunstelde constructie daarvan. Het drinkwaterbedrijf is verantwoordelijk, maar niet voor het proces en het systeem. De energiebedrijven hebben op dat systeem het monopolie, terwijl die toch slechts de leveranciers van warmte zouden moeten zijn. Het is jammer dat innovatie en wetgeving hierbij geen

gelijke tred houden. Daar zullen wij nog wel vaker mee worden geconfronteerd.

De VVD-fractie rekent op een positieve reactie van de minister en kan daarom eigenlijk al op voorhand zeggen dit voorstel, met alle gewisselde kanttekeningen, te zullen steunen.

*N

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister voor haar uitvoerige reactie op onze opmerkingen in de eerste termijn. De CDA-fractie sluit zich aan bij de woorden van de minister over het toezicht. Ook wij zijn ervoor om het toezicht eenduidig bij de VROM-Inspectie onder te brengen. Ook wij vinden het een te zware constructie worden als de NMa eventueel nog advies kan geven. Deze sector functioneert al bijna honderd jaar uitstekend en verdient het daarom, een duidelijke verantwoordelijkheid te krijgen. Enig toezicht door de VROM-Inspectie is prima.

Ook op het punt van het warm tapwater kunnen wij ons aansluiten bij het heldere standpunt van de minister. Dat had zij ons overigens ook schriftelijk kunnen geven. Het is duidelijk dat degene die warm water levert, verantwoordelijk is voor de afgifte, ongeacht de vraag waar dit warme water vandaan komt. Het drinkwaterbedrijf doet vervolgens onderzoek en gaat na wat er eventueel is misgegaan. Wie in de keten uiteindelijk daarvoor verantwoordelijk is, is in juridische zin niet onbelangrijk.

Over de solvabiliteit zegt de minister dat zij eigenlijk wel uit de voeten kan met het amendement. Mijn fractie had wat meer bezwaren tegen dit amendement, omdat het de zaak nogal fixeert. Volgens ons geeft het amendement ook blijk van wat wantrouwen ten opzichte van de sector. De CDA-fractie heeft juist heel veel vertrouwen in deze sector; dat heb ik in de eerste termijn ook al gezegd. Een eenmalig incident waarbij sprake was van een enorme winstuitkering, moet geen aanleiding zijn om in een wet in formele zin dergelijke zware eisen op te nemen. Dat is het principiële bezwaar dat mijn fractie tegen de maximering heeft. De minister stelt nu dat zij hiermee aan de gang wil gaan en dat zij een en ander ook zal evalueren. Wat evalueren wij in dit land eigenlijk niet? Wij willen dit graag terugzien. Ik verzoek de minister in de AMvB in ieder geval een ruime grens te trekken, onder andere met het oog op de solvabiliteit en het vertrouwen in de sector. De minister moet daarbij niet te krap zijn, want ook de drinkwaterbedrijven willen graag reserves opbouwen. Dat is nodig om de kwaliteit van drinkwater te garanderen en met name om grote investeringen te kunnen doen. Wil de minister dit meenemen als zij aan de gang gaat met haar AMvB?

*N

De heer **Slager** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister voor haar antwoorden in de eerste termijn. Ik heb al gezegd dat mijn fractie graag meezingt in

het koor van collega's die gisteren een lofzang aanhieven op ons drinkwater. Je zou er bijna een toast op uitbrengen. Wij zijn niet bezorgd over de kwaliteitsbewaking. Recentelijk is nog eens gebleken dat men alert is op mogelijke nieuwe bedreigingen. Ik heb in dit verband de volgende vraag. Het RIVM heeft onlangs onderzocht of hormonale besmetting van het drinkwater nadelige niveaus kan bereiken. Het RIVM heeft jaren geleden de taak overgenomen van het RID, het Rijksinstituut voor Drinkwateronderzoek. Het valt op dat het RIVM in dit wetsvoorstel helemaal niet wordt genoemd. Bestaat de oorspronkelijke taak van het RID voor de minister en haar inspectie nog wel?

Ik kom op de bedrijven zelf. De minister heeft mijn fractie overtuigd op het punt van de NMa versus de VROM-Inspectie. Mijns inziens verdient het in één hand houden van de inspectie waarschijnlijk inderdaad de voorkeur. Wij blijven er bij de minister op aandringen dat de uitkomsten van de prestatievergelijking door haar werkelijk worden gebruikt om de tarieven in principe niet meer te laten stijgen dan de inflatie. De minister heeft gezegd dat dit zou kunnen. Ik hoor graag de toezegging dat de tarieven in principe niet méér zullen stijgen dan de inflatie.

Wij blijven verder van mening dat minstens in één geval, namelijk dat van Vitens, veel te ver is doorgefuseerd. Daardoor wordt het decentrale toezicht eigenlijk een illusie. De efficiency wordt met dergelijke fusies eigenlijk niet gediend. De minister heeft volgens mij ook zojuist niet aangetoond dat de analyses van prof. Schenk wat dit betreft niet kloppen. Zij heeft de mogelijkheid om bij fusies in te grijpen. Zij kan fusies zelfs terugdraaien. De minister heeft al duidelijk gemaakt dat zij dit zeker niet zal doen. Zij stelt dat haar hierover geen signalen uit de samenleving ter ore zijn gekomen. Regeren is echter toch iets meer dan wachten tot er signalen uit de samenleving komen? Wij betreuren het dat wij de criteria niet kennen waarop toekomstige fusieverzoeken worden beoordeeld. Wij kunnen dus alleen maar hopen dat in deze criteria iets zal doorstralen van de analyse van prof. Schenk.

De heer **Putters** (PvdA): De heer Slager zegt dat hij de minister heeft horen zeggen dat zij niet zal ingrijpen bij fusies. Ik heb dat niet gehoord. Ik heb haar horen zeggen dat zij met criteria zal komen op grond waarvan zij fusies gaat beoordelen. Heb ik iets anders gehoord dan de heer Slager?

De heer **Slager** (SP): Waarschijnlijk. Wellicht heb ik aan een half woord genoeg. Ik ben bereid om dit nog eens met nadruk aan de minister te vragen. Gaat zij ingrijpen bij toekomstige fusies? Als zij niet gaat ingrijpen, dan betreuren wij dat. Wij vragen haar of bij toekomstige fusieverzoeken in ieder geval iets zal doorstralen van de criteria die prof. Schenk heeft opgesteld.

Ik kom ten slotte op het afsluiten van de watertoevoer bij mensen met een betalingsachterstand. Ik ben blij dat de minister heeft beloofd om nu snel met staatssecretaris Klijnsma te gaan spreken over een regeling waardoor kwetsbare groepen niet zullen worden afgesloten. Ik heb er echter gisteren op gewezen dat uit het schriftelijk antwoord van de minister blijkt dat nu nog niet is uitgesloten dat iemand zal worden afgesloten als dat volgens een arts ernstige risico's voor de gezondheid oplevert. Ik heb al gezegd dat het afsluiten van de watertoevoer bij iemand in zo'n situatie in dit land niet moet kunnen. Dat moeten wij in Nederland niet willen. Water is een eerste levensbehoefte. Daarom vraag ik nogmaals aan de minister om uit te sluiten dat de watertoevoer wordt afgesloten bij iemand die volgens een arts niet mag worden afgesloten van de watertoevoer, omdat dit ernstige risico's voor de gezondheid zou opleveren. Daarvoor hoeven wij niet op een regeling te wachten; iemand in zo'n situatie afsluiten, mag in Nederland gewoon niet voorkomen.

*N

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. De fractie van de PvdA dankt de minister voor de volledigheid waarmee zij onze vragen heeft beantwoord. Wij hadden niet veel vragen bij dit wetsvoorstel, maar de vragen die wij hadden, zijn allemaal beantwoord. Er blijft dus niet veel over.

Wij zijn er erg blij mee dat de minister nog eens stevig het belang van een publieke aansturing heeft onderstreept en een helder kader van criteria heeft gesteld ter borging van kwaliteit, leveringszekerheid en doelmatigheid. Dit geldt ook voor het warm tapwater. Op dit punt is de Drinkwaterwet een lex specialis ten opzichte van de Warmtewet. Ik dank de minister ook voor de toezegging dat het Drinkwaterbesluit gereed zal zijn bij de inwerkingtreding van de wet en dat wij in het najaar de voorhang kunnen verwachten.

Ik begrijp dat de criteria ter toetsing van fusies nader zullen worden uitgewerkt. Volgens mij heeft de minister mij zojuist toegezegd dat deze criteria de Kamer zullen worden toegestuurd. Kan de minister dat bevestigen? Deze toetsing moet onzes inziens in ieder geval mede gebaseerd zijn op de deels internationale benchmarks die al bestaan en die de drinkwaterbedrijven al uitvoeren. Bijvoorbeeld over de klanttevredenheid is al veel bekend. Volgens mij biedt dat al een heel goede basis voor deze criteria. Wellicht kan de minister toezeggen dat dit hierbij wordt benut.

Volgens mijn fractie heeft de minister terecht benadrukt dat ook de aandeelhouders van de drinkwaterbedrijven een belangrijke rol hebben bij het toezicht en de controle, nog los van de rol van de VROM-Inspectie en de NMa daarbij. Volgens ons horen de aandeelhouders ook een belangrijke rol te spelen bij de tariefstelling. Wij waren al van mening dat de VROM-Inspectie de centrale toezichthouder moet zijn. Wij vinden dat de minister dat krachtig uitdraagt. Zij straalt het

vertrouwen uit dat de VROM-Inspectie deze taak goed kan uitoefenen. Wie zijn wij dan om dat te betwisten? Wij geven met de minister de VROM-Inspectie graag het vertrouwen dat zij dit goed zal doen.

Kortom, het drinkwater was, is en blijft in goede publieke handen. Wij gaan met een redelijk gerust hart een hopelijk dorstige zomer tegemoet.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

Minister **Cramer**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun reacties in tweede termijn.

Mevrouw Huijbregts vroeg of en, zo ja, hoe de expertise van de NMa wordt ingezet. In het algemeen is de inzet van de NMa natuurlijk gewenst in het kader van mededingingskwesties. Daarbij zal zij wel worden ingezet; zojuist refereerde ik aan een voorbeeld. Zoals ik eerder zei, is de VROM-Inspectie wat mij betreft de meest geschikte organisatie om de coördinerende rol te spelen. Afgaand op de reacties van andere Eerste Kamerleden, wordt dit uitgangspunt breed gedragen.

Mevrouw Huijbregts stelde daarnaast een vraag over de evaluatie. Deze is inderdaad verankerd in de Drinkwaterwet en zal volgens planning over vijf jaar plaatsvinden. De hele wet wordt geëvalueerd op het punt van doelmatigheid. Ook het punt van toezicht zal dan nadrukkelijk terugkomen.

Mevrouw Huijbregts uitte twijfel over de gekunstelde constructie waarmee het toezicht op de kwaliteit van het warm tapwater is geregeld. De volgende spreker, de heer Janse de Jonge, weerlegde dit echter. Hij was wel tevreden. Ik neem dus aan dat wij hierover toch van mening blijven verschillen. Hetzelfde geldt ten aanzien van de coördinerende rol van de VROM-Inspectie, een punt dat werd onderschreven door de heer Janse de Jonge.

Het amendement dat in de Tweede Kamer door zowel het CDA als de PvdA is onderschreven, straalt volgens de heer Janse de Jonge uit dat wij geen vertrouwen hebben in de sector. Zo zou ik het niet willen uitdrukken. Het gaat er meer om dat er een maximum moet zijn aan hetgeen als reserve wordt opgebouwd. Vanzelfsprekend moet er wel genoeg vermogen zijn om te investeren. Daarop moet ik als toezichthouder goed letten. De solvabiliteit moet dus inderdaad ruim genoeg worden gehouden. Ik zeg toe dat ik de grens ruim genoeg zal stellen, zodat de drinkwaterbedrijven niet in de problemen komen.

De heer Slager stelde een vraag over de hormonale besmetting. Hij zei dat de taken op dit gebied eerst bij het RID lagen en nu zijn overgenomen door het RIVM. Het klopt dat dit wordt ingevuld door het RIVM. Het RIVM ondersteunt structureel de VROM-Inspectie en het departement. Dit punt wordt nu dus gewoon meegenomen door het RIVM.

Naar aanleiding van de uitkomsten van de prestatievergelijking vroeg de heer Slager zich af of het mogelijk is om de tarieven niet verder te laten stijgen dan de inflatie. In principe moet dat niet gebeuren, maar er kunnen bijvoorbeeld grote investeringen nodig zijn. Daarvoor moet dan wel ruimte zijn. De kwestie is dus meer hoe ik zo goed mogelijk tegemoet kan komen aan de zorg over onnodige kostenstijgingen en tariefsverhogingen, en tegelijkertijd de drinkwatersector ruimte kan bieden voor het behoud van investeringen.

De heer **Slager** (SP): Ik zei ook heel nadrukkelijk: in principe. Als de minister dit zegt, ben ik helemaal gelukkig.

Minister **Cramer**: Fijn! Ik ben het in dit geval ook met de heer Slager eens.

Voorts werd gevraagd of ik kan ingrijpen bij fusies. Als de heer Slager het heeft over toekomstige fusies, is de vraag een andere dan als het gaat om fusies uit het verleden. Het is natuurlijk van belang dat ik er als minister toezicht op houd. Daarbij is het nodig dat ik ingrijp als de criteria niet worden nageleefd. Die criteria moeten zo zijn geformuleerd dat ze mij een handvat bieden om fusies tegen te houden. Dat hangt samen met het belang van de prestatiebenchmark en de noodzaak om voldoende concurrentie te hebben en de verschillende bedrijven op scherp te houden als het gaat om kwaliteit.

In dat verband vroeg de heer Putters of ik de criteria voor de fusies apart kan toezenden. Dat wil ik toezeggen. Dat kan lopen via de voorhangprocedure, waarin deze Kamer sowieso wordt geïnformeerd.

Een ander punt van de heer Slager betrof het afsluiten van diverse groepen. Daarover heb ik zojuist het een en ander gezegd. Ik heb nog niet gereageerd op het specifieke punt van mogelijke situaties waarbij zich gezondheidsrisico's voordoen. Daaraan wil ik tegemoetkomen bij het formuleren van een ministeriële regeling op dit gebied. Ik zeg dus toe dat ik dit punt meeneem in de ministeriële regeling.

De heer **Slager** (SP): Dat was mijn vraag niet. Voor de regeling er is, is het volgend voorjaar. Als een arts zegt dat de desbetreffende mijnheer of mevrouw ernstige gezondheidsrisico's loopt als het drinkwaterbedrijf afsluit, vind ik dat het bij wijze van spreken vanaf vandaag niet mogelijk moet zijn dat het gebeurt. Dat kan toch zonder regeling?

Minister **Cramer**: Voor zover ik geïnformeerd ben, kan dat niet. Op dit moment staat het namelijk nog niet in de wet. De wet moet dus eerst zijn aangepast en de ministeriële regeling moet er zijn voordat ik dat kan doen. Ik wil echter met alle plezier nagaan of ik de ministeriële regeling rond afsluiten eerder kan introduceren, maar ik ben nu even niet goed geïnformeerd over de juridische ins en outs. Dat kan ik dus alleen toezeggen met het voorbehoud dat ik de Kamer nog schriftelijk bericht of dit inderdaad mogelijk is.

De heer **Slager** (SP): Misschien kan de minister beloven dat zij tegen de gezamenlijke waterleidingbedrijven zal zeggen dat zij dit echt niet gaan doen.

Minister **Cramer**: Dat bereid ik nu al in de ministeriële regeling voor. Die wil ik zo snel mogelijk bekendmaken. Als de heer Slager dat wil, zijn wij er helemaal uit.

De heer **Slager** (SP): Het gaat mij erom dat de waterleidingbedrijven vanaf vandaag zeggen dat dit in elk geval tot de regeling er is niet gaat gebeuren. Er worden geen mensen afgesloten die vervolgens ernstige gezondheidsrisico's lopen.

Minister **Cramer**: Ik wil toezeggen dat ik dat in ieder geval vanaf dit moment uitdrukkelijk publiekelijk zeg, zodat de drinkwaterbedrijven weten dat dit een zwaar punt is. Dat neemt niet weg dat er natuurlijk situaties zijn die niet onder deze categorie vallen. Wij zullen dus niet helemaal niemand uitsluiten van afsluiten. Het punt van de heer Slager zal echter zeker worden meegenomen, alsmede de punten waarover ik zojuist heb gesproken en die ik met staatssecretaris Klijnsma in voorbereiding heb.

De heer Putters vroeg of de benchmarks inderdaad een rol spelen bij de criteria die worden opgesteld ten aanzien van fusies. Benchmarks zullen wel degelijk een rol spelen. Dat vormt de onderliggende motor waarom er niet te veel fusies moeten komen. Anders loop je immers vast in monopolieposities.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik kom tot afhandeling van het wetsvoorstel.

**

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt van 18.37 uur tot 18.47 uur geschorst.

*B

!Arresten pensioen- en lijfrenteaanspraken!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van enkele belastingwetten (reparatie in verband met arresten van de Hoge Raad inzake pensioen- en lijfrenteaanspraken) (31990).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **De Jager**: Voorzitter. Ik dank de leden van de fracties in de Eerste Kamer voor hun bereidheid om zo constructief mee te werken aan de beoogde spoedige afhandeling van dit

wetsvoorstel. Ik was zeer geïnspireerd door het betoog van de heer Essers en door zijn scherpe en heldere analyse van de problematiek. Natuurlijk dank ik ook voor de steun van alle andere woordvoerders. De heer Essers merkte terecht op dat de problematiek samenhangt met de omkeerregel. Die is onlosmakelijk een onderdeel van ons pensioenstelsel, een belangrijk onderdeel, kan ik wel zeggen. Ook de verdeling van heffingsrechten bij emigratie is een belangrijk onderdeel van de discussie die vandaag centraal staat in dit wetsvoorstel. Om de omkeerregel te kunnen handhaven, moet in ieder geval worden voorkomen dat je op een al te gemakkelijke wijze ten laste van de Nederlandse Staat opgebouwde pensioen- en lijfrenteaanspraken in het buitenland op een irreguliere wijze kunt afwickelen. Dat zou natuurlijk de bijl aan de wortel zijn van onze omkeerregel. In dat verband maakt Nederland gebruik van het instrument van conserverende aanslagen. Dat heeft geleid tot deze spoedwet.

Ik ga, gelet op de tijd, meteen in op alle vragen die zijn gesteld. Ik heb namelijk begrepen dat de Kamer op tijd wenst te eten. De heer Essers heeft gevraagd waarom niet eerder is ingegrepen. Die vraag heb ik zelf uiteraard ook gesteld. Deze vraag is mij ook in de Tweede Kamer gesteld. Eigenlijk is het heel eenvoudig. Er is niet eerder ingegrepen omdat pas op het moment dat de arresten door de Hoge Raad daadwerkelijk gewezen waren en gepubliceerd, duidelijkheid bestond over de reparatiemogelijkheden. Het was uiteraard niet de bedoeling om meer weg te geven dan nodig was. Dat had eventueel het geval kunnen zijn als wij van het meest pessimistische scenario waren uitgegaan. Met andere woorden, we hadden verschillende scenario's. Dat liep van helemaal geen mogelijkheid van reparatie, waarbij iedere vorm van aanslag zou worden afgewezen tot en met het volledig erkennen van de situatie die vóór deze wetswijziging aan de orde was. Daartussen zaten tenminste twee andere scenario's. Daarbij zou je met gradaties van heffingsmogelijkheden op kunnen inspelen. Pas op het moment dat de arresten beschikbaar waren, dat was op 19 juni 2009, rond elf uur, werd definitief duidelijk welke uitweg de Hoge Raad aan de betrokken belastingverdragen heeft gegeven. Toen werd ook pas het haakje duidelijk, dat de Hoge Raad naar ons oordeel heeft gegeven in het wijzen van de arresten. Dat haakje hebben we in deze procedure toegepast. Ik kom straks nog wat specifieker terug op vragen van de heer Essers en mevrouw Böhler.

De heer Essers en mevrouw Böhler hebben ook gevraagd om een nadere toelichting op de genoemde budgettaire derving. De heer Essers vroeg of het wel juist is dat het wetsvoorstel per saldo geen budgettaire gevolgen heeft, nu de verlaging van de conserverende aanslagen met de rente aanwas naar zijn mening toch tot budgettaire gevolgen zou moeten leiden. Heel eenvoudig gezegd: de verlaging van de conserverende aanslagen met de rente aanwas heeft inderdaad geen grote budgettaire gevolgen. Met conserverende aanslagen beogen we de verboden

handelingen te voorkomen. In de praktijk worden zeer weinig conserverende aanslagen uitgewonnen. Er wordt nu dus een potentieel gat gerepareerd, dat opgezocht zou worden door nieuwe mensen, die anders niet waren geëmigreerd. Als iemand emigreert en zich ergens vestigt, en hij laat periodiek zijn pensioen uitkering, dan is gewoon het woonstaatbeginsel van toepassing. Dan zijn we de heffing toch kwijt. Dit zou je een normale budgettaire derving kunnen noemen, die inherent is aan ons systeem. Maar we waren in dit geval met name beducht voor degenen die dit gat opzoeken en tijdelijk emigreren, zonder van tevoren het tijdelijke karakter aan te geven, maar ineens, bijvoorbeeld een jaar later, als spijtoptant terugkomen. In de tussentijd blijkt het pensioen te zijn afgekocht en blijkt de hele fiscale claim afgeschud te zijn. Wij zien er nu op toe dat dat gedrag zich niet voordoet. Ook is gevraagd wat de signalen zijn vanuit onder meer de Belastingdienst. We hebben gelukkig een redelijk goed netwerk. Ook hebben wij contacten met adviseurs, bijvoorbeeld via de Belastingdienst. Inderdaad hebben adviseurs gezegd dat zij bij wijze van spreken het product al bijna op de plank hebben liggen. De koffers van een aantal rijke, potentiële emigranten zijn al bijna gepakt. Natuurlijk heb ik van deze mensen geen verhuisbericht vooraf gekregen. Het zijn signalen. Meer heb ik er ook niet van gemaakt. Meer is het niet, maar ook niet minder. Maar we weten dat een aantal adviseurs er mee bezig was om deze mogelijkheid actief te benutten.

De heer **Essers** (CDA): Wordt bij de inschatting van de budgettaire gevolgen wel of geen rekening gehouden met opgelegde conserverende aanslagen? Verder is het denkbaar dat mensen die er voorheen niet aan dachten om te emigreren, omdat de hele afkoopwaarde belast zou worden, nu de belasting over de afgetrokken premie afwegen tegen de afkoopwaarde, wat voor hen de reden kan zijn om de stap maar te nemen. Is daarmee rekening gehouden?

Staatssecretaris **De Jager**: Daarmee is geen rekening gehouden. In antwoord op de eerste vraag kan ik zeggen dat aangezien conserverende aanslagen niet of nauwelijks worden uitgewonnen, we er bij voorbaat geen echte budgettaire opbrengst of budgettaire derving aan ontlenen, tenzij het gat was ontstaan. Als het gat was ontstaan, dan waren we inderdaad opgelopen tegen een grote budgettaire derving. In een aantal landen waar nog een exclusief woonstaatbeginsel geldt, is het met deze wetwijziging, conform de wetgever, nu iets gunstiger om af te kopen. Maar er zitten natuurlijk nog steeds overige belemmeringen bij het afkopen. Het kan zijn dat de pensioenverzekeraar er lastig over doet of dat kosten gemaakt moeten worden voor de waardeoverdracht of de afkoop. Ook kan het zijn dat er advieskosten bij betrokken zijn. Ons is het dus met name erom te doen dat er een drempel wordt opgeworpen, binnen de wettelijke mogelijkheden en de verdragsmogelijkheden die wij

zien, die voldoende is om het emigreren en terugkomen heel onaantrekkelijk te houden. Het is iets aantrekkelijker geworden, maar het is nog steeds onaantrekkelijk. Dat is eigenlijk wat met dit voorstel is beoogd.

Er is gepleit voor zo snel mogelijk aanpassen van de belastingbedragen. Natuurlijk moet er gewerkt worden aan de verdere aanpassing van de pensioen- en lijfrentartikelen in de belastingverdragen. In de Tweede Kamer heb ik al toegezegd dat in alle nieuwe onderhandelingen en heronderhandelingen ingezet wordt op ten minste een heffingsrecht ter zake van afkoop, wat wij de verboden handeling noemen. Een meerderheid van de belastingverdragen heeft al een dergelijke bepaling. Volgens mij hebben 19 van de 80 verdragen op dit moment een exclusieve woonstaatsbepaling. De overige verdragen hebben dus op een bepaalde manier een heffing, in ieder geval bij een verboden handeling.

De heer Essers vraagt of de winstkansen van de conserverende aanslag nieuwe stijl door Financiën als ruim voldoende worden ingeschat. In de stukken heb ik uiteengezet waarom ik van mening ben dat de arresten van de Hoge Raad de ruimte bieden voor de in dit wetsvoorstel opgenomen reparatie. Ik schat de winstkansen van eventuele toekomstige procedures op dit punt ruim voldoende in, zoals ik in de nota naar aanleiding van het nader verslag aan de Tweede Kamer heb geschreven. Er is natuurlijk nooit 100% garantie te geven, maar ik zie toekomstige procedures met vertrouwen tegemoet. Dat standpunt wordt gedeeld door het Team cassatie van de Belastingdienst, dat hier ook bij betrokken is geweest. Dat acht dit zeker voldoende cassatiewaardig. Wij denken dat in een zeer ruime meerderheid van de cassatiegevallen de Belastingdienst wint.

Mevrouw Kneppers en mevrouw Böhler vragen waarom dit wetsvoorstel zo snel behandeld moet worden. Waarom kan de Eerste Kamer het niet na het reces behandelen? Hier is iets belangrijks aan de orde en dat is de terugwerkende kracht. Een vereiste van de terugwerkende kracht is de voldoende kenbaarheid. Dit stond al in de notitie die in 1996 aan de Tweede Kamer is gestuurd en de Raad van State heeft dit herhaald in zijn advies over het wetsvoorstel. Die vereiste houdt in dat je terugwerkende kracht kunt verlenen tot de voldoende kenbaarheid. Soms is dat een persbericht. Er is hier gezegd dat de Raad van State de terugwerkende kracht tot het persbericht heeft afgewezen. Dat is in generieke zin niet het geval. Een persbericht kan voldoende kenbaar zijn. Dat was bijvoorbeeld het geval met de pc-privéregeling. In dit geval was het persbericht naar het oordeel van de Raad van State naar alle waarschijnlijkheid onvoldoende kenbaar. Daarom is gekozen voor terugwerkende kracht tot indiening van het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer, want dan is het wetsvoorstel zeker voldoende kenbaar geweest. In theorie is het best mogelijk dat de Eerste Kamer het wetsvoorstel later zou hebben behandeld, er na het reces over had gestemd en er toch terugwerkende kracht was verleend. Als dat echter

expliciet gebeurt met de reden om er dan toch nog eens goed naar te kijken en wellicht niet akkoord te gaan of heel andere oplossingen te kiezen, dan is dit mogelijk strijdig met het kenbaarheidsvereiste. Uitstel zou dus op gespannen voet komen te staan met de terugwerkende kracht tot indiening van het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer. Die periode hadden we wel nodig.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Zegt de staatssecretaris dat terugwerkende kracht alleen kan als de Eerste Kamer ermee instemt om een wetsvoorstel niet zorgvuldig te behandelen? Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Als zij het voor een zorgvuldige behandeling nodig vindt om de behandeling na het reces te laten plaatsvinden, dan kan dat toch nooit betekenen dat daardoor het kenbaarheidsvereiste wegvalt?

Staatssecretaris **De Jager**: Dat is op zichzelf juist, maar zo-even zei u net iets meer dan nu. U zei dat er nog eens goed gekeken zou moeten worden of er nog alternatieven zijn, althans, zo heb ik het begrepen. In dat geval zou uitstel ten minste op gespannen voet met het kenbaarheidsvereiste komen te staan. In zijn algemeen kan terugwerkende kracht best een iets langere periode beslaan, zelfs twee maanden of zes weken is denkbaar. Echter, die voldoende kenbaarheid moet overeind blijven staan. Los daarvan hebben alle wetgevers, dus zowel de regering als beide Kamers der Staten-Generaal, als ze iets laten terugwerken de dure plicht om de grootst mogelijke inspanning te verrichten om die terugwerkende periode zo kort mogelijk te doen zijn. Als het niet kan, vanwege een zorgvuldige wetsbehandeling, dan is het natuurlijk altijd mogelijk dat de Eerste Kamer het anders doet. Dan heb je misschien een probleem met het kenbaarheidsvereiste, maar belangrijk is dat de wetgevende macht die terugwerking zo kort mogelijk doet zijn.

Mevrouw Kneppers en de heren Leijnse en Essers hebben gevraagd waarom ik van mening ben dat de fictie die in het wetsvoorstel de basis voor de conserverende aanslag vormt, gelet op de arresten van de Hoge Raad, niet opnieuw wordt vernietigd. Ik kan in mijn antwoord op die vraag direct reageren op het artikel van prof. Kemmeren, waar de heer Reuten naar heeft gevraagd. Het artikel is mij niet toegestuurd, maar een van mijn ambtenaren had een conceptversie gezien. Ik kan er in hoofdlijnen op ingaan. Prof. Kemmeren legt de arresten van de Hoge Raad anders uit dan ik. Ik heb op de punten die hij aandraagt, al gereageerd in de schriftelijke voorbereiding op de behandeling in de Tweede Kamer en wel in de nota naar aanleiding van het nader verslag. Ik ga nog kort op een aantal opmerkingen in.

In de eerste plaats meent prof. Kemmeren dat de aanspraak in het pensioenartikel, artikel 18, terecht komt, maar volgens mij wordt de aanspraak in de voorgestelde regeling slechts voorwaardelijk vrijgesteld. Mevrouw Böhler dacht ook dat artikel 18 van toepassing is en vroeg waarom ik meen dat het exclusieve woonstaatsbeginsel in dit geval niet

van toepassing is. Het is heel eenvoudig. In artikel 18 is het woonstaatsbeginsel van toepassing, alleen is artikel 18 naar ons oordeel in deze situatie niet van toepassing. Daarom kiezen we ook niet meer voor de afkoopsomwaarde economisch verkeer. Daarvan heeft de Hoge Raad gezegd dat die wel erg veel lijkt op artikel 18 en dat dit in strijd met de goeder verdragstrouw op basis van artikel 18 van het verdrag. Nu we deze aanpassing hebben gemaakt en niet meer uitgaan van de volledige waarde economisch verkeer, maar teruggaan tot de afgetrokken premie, zeggen we heel duidelijk dat dit niet meer in het pensioenartikel terecht komt.

In de tweede plaats zegt prof. Kemmeren dat het wetsvoorstel uitgaat van een overeenkomstige toepassing van het Hongarije-arrest uit 2001. Volgens hem is dat ten onrechte, omdat het daarbij gaat om een echte afkoopsom en in dit geval om conserverende aanslagen. Dat ben ik niet met hem eens. Het onderscheid tussen wel of geen fictie is niet bepalend volgens de Hoge Raad; zie de februari-arresten van de Hoge Raad inzake het aanmerkelijk belang.

In de derde plaats vindt prof. Kemmeren een analoge toepassing van het Hongarije-arrest niet mogelijk, omdat het daarbij gaat om negatieve persoonlijke verplichtingen, die volgens de Hoge Raad geen items of income zijn. Volgens mij is dit geen bezwaar, omdat in de voorgestelde regeling de vrijstelling van de aanspraak slechts voorwaardelijk wordt gegeven. Uit de juni-arresten van de Hoge Raad volgt dat op het terugnemen van de vrijstelling artikel 18 niet van toepassing is.

Kortom, ik deel de bezwaren van prof. Kemmeren niet. Uiteraard wordt er gewerkt aan een aanpassing van het pensioen- en lijfrentartikel in belastingverdragen. Dat heb ik zojuist toegezegd. Dat is de beste route, want dan is het in het verdrag goed geregeld. Zoals ik de Tweede Kamer al heb toegezegd, wordt in alle nieuwe onderhandelingen daar ook op ingezet.

De heer Reuten heeft gevraagd naar een visie op de notitie van 8 oktober 1996 ten aanzien van de terugwerkende kracht. Ik kan toezeggen om daar bij brief op terug te komen. Ik zeg ook toe dat ik bij brief op de laatste vraag in het betoog van de heer Leijnse terugkom. Die ging met name over het pensioensysteem en de omkeerregeling en dat in een iets breder verband. Dat laatste heb ik al toegezegd in de Tweede Kamer, maar ik doe op beide onderdelen een toezegging aan de heren Reuten en Leijnse.

Ook de heer Reuten had gevraagd of de Raad van State terugwerkende kracht te allen tijde afwijst. Dat is dus niet geval. Dat hangt mede af van het kenbaarheidsvereiste.

De heer Reuten heeft ook nog gevraagd of er een beroep op gelijkheidsbeginsel door niet-emigranten kan slagen. Ik dacht dat mevrouw Böhler daar ook een vraag over heeft gesteld. Naar ons oordeel is die kans minimaal. Het gaat hierbij niet om gelijke vallen, namelijk niet-emigranten die in Nederland blijven enerzijds en mensen die emigreren anderzijds. Bij een inwoner, niet-emigrant, is er immers geen verdrag ter

voorkoming van dubbele belastingheffing. Dat staat centraal in deze problematiek.

Ik kom op de opvatting van het kabinet over afschaffing van de omkeerregel of de aftopping. De heer Reuten zal het mij niet euvel duiden dat ik het standpunt van het kabinet herhaal: daar is het kabinet geen voorstander van.

De heer **Reuten** (SP): Ik heb een opmerking over het gelijkheidsbeginsel. U grijpt terug op een situatie waarin de emigrant in Nederland woont. Over de toen betaalde premies wordt belasting geheven. De gelijkheid houdt toch in dat een inwoner, niet-emigrant, in een overeenkomstige situatie daar ook beroep op kan doen? Ik weet dat ik mijzelf niet helemaal scherp uitdruk in de adequate termen, maar begrijpt u wat ik bedoel?

Staatssecretaris **De Jager**: Ja, ik begrijp wat u bedoelt. De Raad van State heeft daar ook een aantal opmerkingen over gemaakt. Het aangrijpingspunt dat wij kiezen in dit wetsvoorstel, is heel uitdrukkelijk de emigratie. Dat of net daarna is het moment van de oplegging van de conserverende aanslag als gevolg van de emigratie. Dat is het aangrijpingspunt. Dat wij vervolgens terugkijken naar wat voor een premie daarvan is afgetrokken, is een gevolg van het feit dat de Hoge Raad in eerste instantie had gezegd dat wij een beetje te veel wilden terugnemen, namelijk de hele aanwas, de hele waarde in het economische verkeer. Dat heeft de Hoge Raad vervolgens een haakje gegeven bij de aftrek van de premies. Het aangrijpingspunt blijft echter de emigratie.

De heer **Reuten** (SP): Laat ik duidelijk zijn: mijn fractie gaat voor het wetsvoorstel stemmen. Dit is dus geen politieke opmerking, maar een uiting van zorg. Het gaat erom dat een inwoner, niet-emigrant, kan zeggen: als een emigrant van die omkering gebruik mag maken, dan mag ik het ook. Staatssecretaris **De Jager**: Ik begrijp de vraag van de heer Reuten, alleen verkeren die twee groepen in volstrekt andere omstandigheden. De niet-emigrant is een inwoner van Nederland en blijft hier volledig belast. De emigrant krijgt een conserverende aanslag en gaat in principe -- daar gaan wij altijd van uit -- in de andere woonstaat belasting betalen. Wij winnen vervolgens de conserverende aanslag ook niet in. In de meeste situaties winnen wij die dus niet in. Alleen bij een verboden handeling, bijvoorbeeld bij afkoop, gaan wij over tot invordering.

De heer **Reuten** (SP): In beide gevallen wordt er geheven over de periode waarin de betrokkenen in Nederland premie afdroegen.

Staatssecretaris **De Jager**: Door eerdere arresten van de Hoge Raad, bijvoorbeeld over lijfrentes die eerder zijn gegeven, is ons volstrekt duidelijk geworden dat dit kan. Toen is er dus niet gelijk gegeven aan de belastingplichtige op basis van bijvoorbeeld het gelijkheidsbeginsel. In die arresten heeft de Hoge Raad al eerder geoordeeld dat het

zou kunnen. Ook in de huidige arresten zit de haak die wij hebben benut. Daarin is ook niet dit onderdeel opgeworpen, ook niet door belanghebbenden. Wij gaan er dus van uit dat de kans dat er op basis van een gelijkheidsbeginsel een beroep kan worden gedaan, minimaal is, omdat het volstrekt ongelijke gevallen zijn.

De heer Essers en mevrouw Böhler hebben naar de budgettaire derving gevraagd. Ik ben in de schriftelijke behandeling van vragen van deze Kamer al ingegaan op voorbeelden van aantallen. Dat is altijd heel moeilijk omdat je gedrag moet meten. Daarom kun je heel lastig zeggen dat het exact een bepaald bedrag of een bepaalde hoeveelheid is. Ik heb wel aantallen gegeven van bijvoorbeeld dga's die pensioenaanspraken hebben of van gevallen waarin personen aanspraken hebben in de lijfrentesfeer. Misschien is de situatie van 1994 wel het mooiste. Toen is er een emigratiegolf naar België ontstaan, waarbij een relatief kleine groep belastingplichtigen een aanzienlijk bedrag aan pensioenaanspraken onbelast heeft weten af te kopen. Wij weten dus dat dit gedrag zich daadwerkelijk kan voordoen als het momentum ontstaat.

Er werd ook gevraagd om hoeveel mensen het ging. In de nota naar aanleiding van het verslag heb ik gemeld dat in dit geval ongeveer 200.000 dga's en ongeveer 800.000 belastingplichtigen jaarlijks gebruikmaken van de mogelijkheid tot lijfrentepremieaftrek al dan niet in combinatie met het opvullen van hun pensioentekort. De afgelopen jaren zijn er jaarlijks circa 12.000 conserverende aanslagen opgelegd. Dat is echter exclusief het eventuele gedragseffect dat je zou uitlokken als je niets zou doen.

Mevrouw Böhler vroeg ook waaruit blijkt dat het moment van het opleggen van de heffing bepalend is bij de beoordeling van de vraag of er een wettelijke grondslag is. Die vraag grijpt terug op rechtsoverweging 3.3.5 van de Hoge Raad uit de uitspraak van 19 juni, reden waarom wij nu hier zijn. Die rechtsoverweging bevat geen aanwijzing dat de wettelijke regeling reeds ten tijde van de opbouw van de aanspraak moet hebben bestaan. Integendeel: gelet op de tekst van de genoemde rechtsoverweging kan worden geconcludeerd dat alleen de wettekst relevant is die geldt ten tijde van het opleggen van de heffing, oftewel de conserverende aanslag, over de afgetrokken premies. De ten tijde van het opleggen van de heffing over de afgetrokken premies geldende wettekst is dus relevant.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Dat is precies de denkfout van de regering. Zij argumenteert nu immers op basis van de verhouding tussen de belastingplichtige en de Belastingdienst, of de belastingplichtige en de regering. Het gaat echter om de verhouding tussen Nederland en een andere verdragsstaat. In de reparatiewet zoals die er nu ligt, wordt toch weer teruggegrepen op een fictie en op een toebedeling van heffingsrechten aan Nederland door nationale wetgeving. De vraag daarbij is of dat in strijd is met de goede trouw, niet

zozeer of Nederland in nationale context mag heffen jegens de belastingplichtige. De vraag is of wij hier een uitleg hebben van belastingverdragen die in overeenstemming is met het goedetrouwbeginsel.

Staatssecretaris **De Jager**: Die vraag heb ik net al beantwoord toen ik het over artikel 18 had. Daar heeft de Hoge Raad naar ons oordeel een duidelijk haakje voor gegeven door aan te geven dat het te dicht bij een afkoopsom kwam, omdat wij in de oude situatie hebben geheven over de totale waarde in het economische verkeer. Daardoor kwam het onder artikel 18 van het modelverdrag van de OESO terecht. Daarvan heeft de Hoge Raad gezegd dat wij ons, in het licht van de goede verdragstrouw, te veel hebben toegeëigend. Dan zou immers het woonstaatbeginsel van toepassing zijn. Naar ons oordeel hebben wij nu gebruikgemaakt van de opening die de Hoge Raad heeft geboden door terug te gaan naar de premies in plaats van de waarde in het economische verkeer. Daardoor komt het veel meer in de sfeer van de dienstbetrekking te staan en niet in het kader van pensioenaanspraken ex artikel 18 van het verdrag. Omwille daarvan is het wel mogelijk om de premies terug te halen, want daarbij geldt het exclusieve woonstaatbeginsel niet. Dan heb ik het nog steeds over de ongeveer negentien oude verdragen waarin het niet was geregeld. Wat de verdragen betreft waarin een bronstaatheffing voor dit soort handelingen is opgenomen, hebben wij immers op basis van het verdrag sowieso een sterke positie. Als wij op basis van het verdrag de positie inzake de afkoopsom van de waarde in het economische verkeer niet hebben omdat dit onder artikel 18 zou vallen, dan hebben wij nu onze positie gematigd voor de gevallen waarin nog de oude verdragstekst geldig is en waarin geen bronstaatheffing of elementen van bronstaatheffing zijn opgenomen voor verboden handelingen, zoals afkopen. Wij hebben gemeend dat als wij teruggaan naar de premieaftrek, wij voldoen aan de vereiste om niet onder de werkingssfeer van artikel 18 te vallen. Dat is denk ik ook een antwoord op de allerlaatste vraag. Mevrouw Böhler vroeg namelijk of er alternatieven zijn onderzocht. Dat is uiteraard gedaan: naar extremere varianten, en die zowel linksom als rechtsom. Juist door de opening die wij hebben gelezen in het arrest hebben wij gemeend deze opening voor de oude verdragsteksten te moeten nemen. Natuurlijk moeten wij daarnaast zo veel mogelijk heronderhandelen om het in het verdrag precies goed te regelen.

De heer **Leijnse** (PvdA): Is de staatssecretaris zich ervan bewust dat als de redenering die hij in zijn voorlaatste betoog afstak, standhoudt wel de vraag ontstaat of de grondslag van de conserverende heffing in de afgedragen premies in de relatie tussen de Belastingdienst en de belastingplichtige houdbaar is. Dan praten wij niet meer over de verdragsrechtelijke trouw of de verhouding tot de verdragspartners, maar over de rechten van de

belastingplichtige in dit opzicht. Daar ligt ook een vraag, zoals ik in mijn eerste termijn heb gesteld.

Staatssecretaris **De Jager**: Ja. Daar heb ik op geantwoord. Ook in de Nederlandse wettelijke sfeer vinden wij dat een houdbare lijn. Ik heb ook heel duidelijk aangegeven dat wij ervan uitgaan dat wij dat winnen. Er zijn in ieder geval ruim voldoende proceskansen op dat gebied. Totale garantie heb je natuurlijk niet, maar wij hebben zowel voor de binnenlandse situatie als voor de goede verdragstrouw een voldoende houdbare redenering gevonden om het wetsvoorstel zoals het hier voorligt, in alle vertrouwen te verdedigen.

*N

Mevrouw **Kneppers-Heijnert** (VVD): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn antwoorden. Deze hebben mijn fractie echter niet overtuigd. Mijn fractie leest namelijk niet de opening in het arrest die de staatssecretaris wel leest. Naar onze mening zegt de Hoge Raad in dat arrest wat niet mag en zegt de Hoge Raad helemaal niets over wat wel mag. Wij zullen dan ook tegen het wetsvoorstel stemmen.

*N

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn beantwoording. Ik wil nogmaals benadrukken wat ik net al heb gezegd. Mijn fractie zal voor het wetsvoorstel stemmen. Ik wil echter nog één keer proberen mijn probleem duidelijk te maken.

Volgens het wetsvoorstel kan er een conserverende aanslag opgelegd worden. De staatssecretaris heeft gezegd dat die conserverende aanslag kan verhinderen dat mensen oneigenlijk emigreren of iets dergelijks. Hoe leggen wij die conserverende aanslag op? Die leggen wij op door een heffing over de periode waarin betrokkenen in Nederland woonden en in Nederland premies hebben betaald. Dat is precies waarop iemand die in Nederland blijft wonen aanspraak zou kunnen maken. Op precies hetzelfde! Dat is het probleem waarmee de Nederlandse Staat mogelijk komt te zitten. Ik vraag de staatssecretaris deze kwestie te onderzoeken. Hier ligt misschien een probleem waaraan hij mogelijk iets moet doen, bijvoorbeeld in of na de zomer. Het zou best eens zo kunnen zijn dat de problemen die zich hierdoor aandienen veel groter zijn dan het gat dat hij nu dicht.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording. Ik had een aantal vragen gesteld waarop hij is ingegaan. Een van mijn punten was: hadden wij dit niet kunnen voorkomen? Bij de indiening van de Wet inkomstenbelasting 2001 heeft de Raad van State gewezen op het risico dat er strijd zou kunnen zijn met bestaande verdragen. Daar is toen vrij luchtig overheen gegaan. Er was toen een andere

staatssecretaris, maar het was wel een regering die dat zo deed. In 2005 heeft de Hoge Raad eigenlijk al dezelfde oplossing aangereikt als hij nu in de arresten van 19 juni aanreikt. De situatie ligt wel net wat anders. In de arresten uit 2005 werd aangenomen dat de belastingplichtige al in het buitenland woonde. In de arresten van 19 juni ging het om de situatie dat men nog een ondeelbaar moment voor emigratie in Nederland zat.

Het verleden kunnen wij niet terugdraaien. Mij gaat het daarom veel meer om de vraag wat wij hiervan geleerd hebben. Ik leer hier in ieder geval van dat Nederland uitermate voorzichtig moet zijn als het gaat om rechten die in verdragen zijn afgesproken. Wij kunnen natuurlijk wel onze nationale wet aanpassen, maar daar waar wij te maken hebben met een verdragspartner moeten wij buitengewoon voorzichtig zijn om te gemakkelijk heffingsrechten naar ons toe te halen. Er zit namelijk toch een spanning in. Aan de ene kant zeggen wij dat de Hoge Raad ons een oplossing heeft geboden. Aan de andere kant zeggen alle woordvoerders hier dat wij zo snel mogelijk de verdragen moeten aanpassen die nog niet die betreffende bepaling over pensioenen hebben. Wij zijn het er dus met z'n allen over eens dat verdragsaanpassing hier toch absoluut de beste oplossing zou zijn en dat wij ons in de tussentijd moeten behelpen met de oplossing die de Hoge Raad ons lijkt aan te bieden.

Dan kom ik op de kans van 70% en het artikel van prof. Kemmeren. Ik denk dat wij daar heel lang over kunnen filosoferen. Ik denk dat wij het er allemaal over eens zijn dat 100% zekerheid niet kan worden geboden. Kemmeren is ervan overtuigd dat de Hoge Raad vindt dat je moet kijken naar de situatie ten tijde van het toekennen van de aanspraak. Ik vind dat er ook betoogd kan worden dat je moet kijken naar de situatie op het moment van emigratie zelf en of er dan een voldoende wettelijke grondslag is. Dat debat zal ongetwijfeld nog voor de Hoge Raad worden uitgevochten. Daar hoeven wij niet bang voor te zijn, want dat zal gebeuren.

Wij zijn verantwoordelijk voor de gang van zaken vanaf nu. Ik vind dat wij het ons niet kunnen permitteren om te zeggen dat wij wel wachten tot de Hoge Raad dat arrest wijst over een aantal jaren. Nietsdoen is geen optie omdat dat zou leiden tot grote budgettaire gevolgen. Daarmee zouden wij ook niets doen met de handreiking van de Hoge Raad, wellicht voor het verleden, maar in ieder geval ook voor de toekomst. Ik denk dat wij door moeten gaan op de manier zoals die nu voorligt en aangegeven is door Financiën; overigens -- en dat heb ik goed genoteerd -- met volle inzet om de nog resterende belastingverdragen zo spoedig mogelijk aan te passen.

*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn vlotte en volledige beantwoording. Hij heeft niet op al mijn vragen geantwoord, maar dat had ik ook eerlijk gezegd

niet verwacht omdat een aantal van die vragen toch wat meer op de lange termijn speelt en in het debat over dit wetsvoorstel niet goed past. Ik heb nog twee opmerkingen die aansluiten bij wat collega Essers zojuist heeft gezegd.

De discussie over het beginsel van de woonstaatheffing dreigt zowel in de Tweede Kamer als in deze Kamer een beetje te escaleren in de richting van een grote druk om in alle verdragen zo veel mogelijk naar die bronstaatheffing te gaan en naar ons toe te halen. Dat doet toch geen recht aan de werkelijkheid? De staatssecretaris heeft dat terecht in zijn eerste termijn gezegd. Wij accepteren die woonstaatheffing als principe omdat het in het modelverdrag van de OECD staat. Wij passen het toe in alle situaties waarin sprake is van een gewone pensioenuitkering in het buitenland. Dat wordt nog wel eens vergeten. De omkeerregeling geldt wel, maar die geldt niet als iemand emigreert en in het buitenland gewoon zijn pensioen laat uitkeren. Dan heft de woonstaat en dan heeft de Nederlandse Staat sowieso verdragsrechtelijk en in alle andere opzichten het nakijken. De omkeerregeling is in dat opzicht dus niet absoluut. Wij hebben ook goede gronden om daar voor het beginsel van woonstaatheffing te pleiten. Ik deel dus de opvatting van de staatssecretaris dat je in situaties van ongeoorloofde handeling de situatie van afkoop moet zien om je belastingrecht in feite te beschermen, maar dat dit niet kan betekenen dat wij over de gehele linie voor de bronstaatheffing gaan.

Ik zie de brief over de voorwaardelijkheid van de aftrek van pensioenpremies als grondslag voor de conserverende aanslag en de andere vragen die in dat opzicht zijn gesteld, graag in het vroege najaar tegemoet. Ik hoop dat wij dan een debat kunnen hebben over dit toch vrij heikele punt in het geheel. Dat ook in het licht van wat de heer Essers heeft gezegd over de noodzaak om dit debat voort te zetten om te bezien of de regeling die wij nu hebben, wel toekomstbestendig is.

*N

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Ook mijn dank aan de staatssecretaris voor het boeiende debat waaruit ik de conclusie trek "we agree to disagree". Ik ben niet met de staatssecretaris eens en met name niet met de interpretatie van het volkenrechtelijke goedetrouwbeginsel.

Ik wil twee overwegingen meegeven over het ruim voldoende en de cassatiewaardigheid. Ik ga ervan uit dat altijd geldt dat de regering, als zij cassatieberoep instelt, een zaak cassatiewaardig vindt. Dat geldt dus ook voor de vijf arresten die zojuist zijn gewezen. Dat wil dus helemaal niet zeggen dat de regering het ook bij het juiste eind heeft.

Dat geldt te meer omdat ik vind dat de regering in dit geval veel te veel waarde hecht aan de interpretatie van iets wat de Hoge Raad wellicht heeft bedoeld, terwijl de Hoge Raad zeker niet heeft

geoordeeld over deze wet. De Hoge Raad heeft gewoon geoordeeld in vijf individuele gevallen met toepassing van een wetgeving die er nu is. Het is altijd gevaarlijk om de interpretatie van zoiets als het volkenrechtelijke goedetrouwbeginsel te baseren op een uitspraak van de Hoge Raad, terwijl de Hoge Raad daar helemaal niet over heeft geoordeeld.

Dat wil ik de staatssecretaris wel meegeven, maar ons standpunt blijft zoals ik al heb aangekondigd. Mijn fractie kan dit wetsvoorstel niet steunen.

*N

Staatssecretaris **De Jager**: Voorzitter. Het is natuurlijk vervelend dat de fracties van GroenLinks, van mevrouw Böhler, en de VVD tegenstemmen. Ik heb in ieder geval op duidelijke vragen die zijn gesteld, aangegeven waarom de regering het wetsvoorstel naar deze Kamer heeft gebracht zoals het er ligt.

Ik begin daar maar mee en ook met de cassatiewaardigheid. Ik heb de precieze cijfers niet in mijn hoofd zitten, maar van de zaken die de staatssecretaris van Financiën naar de Hoge Raad brengt, wordt zo'n 80% gewonnen. Wanneer een belanghebbende zaken naar de Hoge Raad brengt, wordt zo'n 20% daarvan gewonnen. In beide opzichten wint dus in grofweg 80% van de gevallen de Belastingdienst, en meer specifiek de staatssecretaris van Financiën.

In de gevallen waarin verloren is -- gevraagd is waarom dat in die gevallen is gebeurd -- is eigenlijk nog iets anders aan de hand. Wij hebben die zaken niet naar de Hoge Raad gebracht omdat wij ervan uitgingen dat wij die geheel zouden winnen. Wij wisten niet precies hoe de gradatie lag waarin wij het moesten zoeken. Ik heb net al aangegeven dat er meerdere gradaties lagen waarin de Hoge Raad uitspraak zou doen. Een hofuitspraak kan dus ook cassatiewaardig zijn, indien de regering de verantwoordelijkheid heeft om vanuit een deugdelijke wetgeving te bezien wat zij moet doen. Dat is de reden geweest dat wij deze zaak hebben verloren en dus niet dat wij dachten dat wij zouden winnen. Het had ook gekund dat wij de zaak hadden gewonnen, maar zo hoog hebben wij in deze zaken de winstkans niet ingeschat. Het is in ieder geval ook belangrijk om te weten waar precies het recht ligt in bepaalde gevallen.

Ik kom vervolgens bij een vraag van de SP. Het is belangrijk om hier nog eens te stellen -- dat is misschien de onduidelijkheid die er ook bij de heer Reuten is -- dat het moment van heffing ligt net voor het moment van emigratie. Dus in het wetsvoorstel waarover wij het nu hebben, ligt het heffingsmoment een fractie voor emigratie. De conserverende aanslag, de daadwerkelijke heffing, is daar het gevolg van. Invordering vindt pas plaats als wordt ingevorderd, bijvoorbeeld in het geval van een verboden handeling. De situatie van inwoner versus emigrant betreft hier twee niet gelijke situaties. De een heeft wel en de ander heeft niet een conserverende aanslag. Dat is, zo vinden wij, in

fiscaal opzicht wel degelijk voldoende verschil. Het is dus wel belangrijk dat je niet 30 of 40 jaar teruggaat en met terugwerkende kracht aanslagen aanpast. Nee, een fractie voor het moment van emigratie is er het heffingsmoment.

De heer Essers van het CDA heeft gevraagd om voorzichtig te zijn met te gemakkelijk heffingsrechten naar je toe te trekken. Hij vraagt ook wat een les uit dit alles is. Om het huiselijk te zeggen: wees niet te inhalig. Dat is een belangrijk aspect en dat is wat wij repareren in dit wetsvoorstel.

Dat geldt ook, zeg ik tegen de heer Leijnse, voor onze verdragsonderhandeling. Ook daarbij moeten wij niet te inhalig zijn door een bronstaatbeginsel tot hét uitgangspunt te verheffen. Bij onze verdragsonderhandelingen blijven wij inzetten conform het OESO-modelverdrag. Het principe is een woonstaatheffing. Dat doen wij voor natuurlijke personen, dat doen wij voor rechtspersonen. Uit het oogpunt van een rechtvaardige belastingheffing of een dreigende enorme budgettaire derving kan het echter noodzakelijk zijn om in bepaalde gevallen een bronstaatheffing te kunnen toepassen. In dit geval is het eigenlijk nog niet eens zozeer vanwege de daadwerkelijke opbrengst als wel vanwege het voorkomen van een ongewenste situatie. Dat kan in sommige gevallen anders liggen, maar hier willen wij met de bronstaatheffing voorkomen dat er een enorme trek naar buiten is en daarna weer een terugkeer om een verboden handeling eenvoudig te realiseren en een fiscale claim af te schudden.

De heer Essers zei dat de situatie in 2005 toch ook wel duidelijk was. Ik dacht eerst dat hij op het Singapore-arrest wees, maar dat is van 2003. De situatie van 2005 lijkt heel erg op die van het Singapore-arrest. Die betrof een DGA die ook was verhuisd naar het buitenland, maar het was een iets andere situatie. De Hoge Raad gaf naar ons oordeel in de meest recente arresten iets duidelijker een haak hoe wij het zouden kunnen repareren. Ik heb net al gezegd dat ik het wel met de heer Essers eens ben dat wij als medewetgever en als regering er altijd alert op moeten zijn. Wij moeten niet te veel willen, maar als het nodig is wel ingrijpen.

Tot slot bevestig ik de brief in het najaar, met de punten die ik net al heb genoemd in de richting van de PvdA en de SP.

De voorzitter: Ik dank de staatssecretaris voor zijn reactie in tweede termijn.

**

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De voorzitter: De aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, D66 en de VVD wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden,

zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

Om 20.30 uur wordt iedereen hier terugverwacht voor de stemmingen over de wetsvoorstellen en moties die er nog liggen.

**

De vergadering wordt van 19.35 uur tot 21.15 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik heet de ministers Hirsch Ballin en Klink en staatssecretaris Dijkema van harte welkom in deze Kamer. Ingevolge een unaniem advies van de vaste commissie voor VWS/JG stel ik, gehoord de leden van het College van Senioren, de Kamer voor aan de agenda toe te voegen:

- het wetsvoorstel Regeling voor niet-indexering van kinderbijslagbedragen per 1 juli 2009 (31966).

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Hamerstuk!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Regeling voor niet-indexering van kinderbijslagbedragen per 1 juli 2009 (31966).

Het wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks en de PvdD wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden, zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming** over het wetsvoorstel **Wijziging van de Zorgverzekeringswet, de Wet op de zorgtoeslag en enige andere wetten, houdende maatregelen om ook wanbetalers voor hun zorgverzekering te laten betalen (structurele maatregelen wanbetalers zorgverzekering) (31736).**

(Zie vergadering van 23 juni 2009.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf. Ik voeg toe dat de leden nu kunnen proefdraaien met stemverklaringen die echte stemverklaringen zijn, als het kan binnen één minuut.

**

*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. De CDA-fractie had en heeft een voorkeur voor een

civilrechtelijke benadering van het probleem van de wanbetalers. Zij had en heeft twijfels bij het voorstel dat door de minister is gepresenteerd. De minister heeft zijn voorstel met verve verdedigd en is ervan overtuigd dat het zal gaan werken en houdbaar is. Dat brengt mij tot het adagium: als het niet kan zoals het moet, moet het maar zoals het kan.

In stemming komt het wetsvoorstel.

*N

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** over het wetsvoorstel **Wijziging van de Telecommunicatiewet en de Wet op de economische delicten in verband met de implementatie van Richtlijn 2006/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie betreffende de bewaring van gegevens die zijn verwerkt in verband met het aanbieden van openbare elektronische communicatiediensten en tot wijziging van Richtlijn 2002/58/EG (Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens) (31145),** en over:

- de motie-Franken c.s. over de effectiviteit van de opslag van internetverkeersgegevens (31145, letter H);

- de motie-Franken c.s. over overleg met de in Nederland gevestigde ISP's (31145, letter I);

- de gewijzigde motie-Engels c.s. over het aanhouden van het wetsvoorstel in afwachting van de evaluatie van de Richtlijn dataretentie (31145, letter M);

- de motie-Strik c.s. over het wijzigen van het wetsvoorstel middels een novelle om de bewaartermijn op zes maanden te stellen (31145, letter L).

(Zie vergadering van heden.)

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Franken.

**

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Mijn twee moties heb ik op ondergeschikte punten gewijzigd. Het gaat erom dat er niet meer wordt gesproken van het wetsvoorstel. Ze zijn meer generaliserend geformuleerd en worden nu breed ondersteund door een scala van vertegenwoordigers van de partijen uit deze Kamer.

De **voorzitter**: De motie-Franken c.s. (31145, letter H) is in die zin gewijzigd dat zij thans luidt:

*M

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het wetsvoorstel bewaarplicht telecommunicatiegegevens ziet op de implementatie van Richtlijn 2006/24/EG;

overwegende dat door de Eerste Kamer der Staten-Generaal reeds in de discussie rondom de totstandkoming van Europese regelgeving omtrent de bewaarplicht telecommunicatiegegevens bezwaren zijn geuit met betrekking tot het nut en de noodzaak van dergelijke regelgeving;

constaterende dat de bewaarplicht van met name internetgegevens slechts in beperkte mate effectief kan zijn, waardoor nut en noodzaak van een implementatiewet -- waartoe de Nederlandse regering verplicht is -- in twijfel kunnen worden getrokken;

verzoekt de regering, de Europese Commissie op de hoogte te stellen van de bezwaren van de Eerste Kamer en er bij de Commissie op aan te dringen dat in de reeds voorziene evaluatie van de richtlijn uitgebreid aandacht zal worden besteed aan de effectiviteit van de opslag van internetverkeersgegevens,

en gaat over tot de orde van de dag.

**

Deze gewijzigde motie wordt ondersteund door de leden Franken, Kox, Lagerwerf, De Graaf en Westerveld. Zij krijgt letter N (31145).

De motie Franken c.s. (31145, letter I) is in die zin gewijzigd dat zij thans luidt:

*M

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het wetsvoorstel bewaarplicht telecommunicatiegegevens ziet op de implementatie van Richtlijn 2006/24/EG;

overwegende dat door de Eerste Kamer der Staten-Generaal reeds in de discussie rondom de totstandkoming van Europese regelgeving omtrent de bewaarplicht telecommunicatiegegevens bezwaren zijn geuit met betrekking tot het nut en de noodzaak van dergelijke regelgeving;

constaterende dat de bewaarplicht van met name internetgegevens slechts in beperkte mate effectief kan zijn, waardoor nut en noodzaak van een implementatiewet -- waartoe de Nederlandse regering verplicht is -- in twijfel kunnen worden getrokken;

overwegende voorts dat een implementatiewet drie jaar na de inwerkingtreding daarvan zal worden geëvalueerd, terwijl de aan die wet ten grondslag liggende richtlijn vóór september 2010 aan een evaluatie zal worden onderworpen;

constaterende dat het niet ondenkbaar is dat ten gevolge van de laatstgenoemde evaluatie min of meer ingrijpende wijzigingen in de richtlijn zullen worden aangebracht, welke tot een aanmerkelijke verlichting van de inspanningen van de met de uitvoering van de bewaarplicht belaste ondernemers kunnen leiden;

constaterende dat wanneer het in de voorgaande alinea bedoelde geval zich voordoet, de Nederlandse internet service providers (ISP's), die thans tot grote investeringen worden verplicht, korte tijd later zullen bemerken dat deze uitgaven, althans voor een belangrijk deel, onnodig zijn geweest;

verzoekt de regering, wat betreft de implementatie van de verplichtingen van de richtlijn, voor zover deze betrekking hebben op het bewaren van internetgegevens, overleg te voeren met de in Nederland gevestigde ISP's teneinde onnodige kosten -- die ongetwijfeld uiteindelijk ten laste van de consument zullen worden gebracht -- te voorkomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

**

Deze gewijzigde motie wordt ondersteund door de leden Franken, Kox, Lagerwerf, De Graaf en Westerveld. Zij krijgt letter O (31145).

Ik stel vast dat hierover nu kan worden gestemd.

Wij stemmen eerst over de motie-Strik c.s. en de gewijzigde motie-Engels c.s., vervolgens over het wetsvoorstel, dan over de gewijzigde moties-Franken c.s. en tot slot over de motie-Westerveld c.s.

**

In stemming komt de motie-Strik c.s. (31145, letter L).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, het CDA, de ChristenUnie en de SGP tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is verworpen.

**

In stemming komt de gewijzigde motie-Engels c.s. (31145, letter M).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, het CDA, de ChristenUnie en de SGP tegen deze gewijzigde motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is verworpen.

**

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, de SP, D66 en de PvdD tegen dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

**

In stemming komt de gewijzigde motie-Franken c.s. (31145, letter N).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze gewijzigde motie met algemene stemmen is aangenomen.

**

In stemming komt de gewijzigde motie-Franken c.s. (31145, letter O).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze gewijzigde motie met algemene stemmen is aangenomen.

**

In stemming komt de motie-Westerveld c.s. (31145, letter K).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, het CDA, de ChristenUnie en de SGP tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is verworpen.

**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** over het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet kinderopvang in verband met een herziening van het stelsel van gastouderopvang (31874)**, en over:

- de motie-Linthorst c.s. over een koppeling tussen het aantal uren verrichte betaalde arbeid en de aanspraak op een toeslag voor kinderopvang (31874, letter H);
- de motie-Linthorst c.s. over een beperking van de terugbetalingsverplichting (31874, letter I).

(Zie vergadering van heden.)

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SP, GroenLinks, D66 en de PvdD tegen dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

**

In stemming komt de motie-Linthorst c.s. (31874, letter H).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

**

In stemming komt de motie-Linthorst c.s. (31874, letter I).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

Ik wens iedereen een fantastisch zomerreces toe!

**

Sluiting 21.26 uur.

!Besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende (wets)voorstellen te doen plaatsvinden op: 6/7 juli 2009 (hamerstukken)

Wijziging van de in de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten opgenomen regels met betrekking tot de uitoefening van de bevoegdheid tot het opleggen van een bestuurlijke boete (Wet wijziging boetestelsel financiële wetgeving) (31458);

Wijziging van de Wet personenvervoer 2000 in verband met de structurele regeling van de overgang van werknemers bij de overgang van een concessie voor openbaar vervoer alsmede van de Spoorwegwet in verband met de begrenzing van stamlijnen (31569);

Herindeling van de gemeenten Horst aan de Maas, Meerlo-Wanssum, Sevenum en Venray (31815);

Samenvoeging van de gemeenten Reiderland, Scheemda en Winschoten (31816);

Samenvoeging van de gemeenten Helden, Kessel, Maasbree en Meijel (31817);

Samenvoeging van de gemeenten Arcen en Velden en Venlo en een deel van het grondgebied van de gemeente Bergen Lb (31818);

Samenvoeging van de gemeenten Moordrecht, Nieuwerkerk aan den IJssel en Zevenhuizen-Moerkapelle (31819);

Wijziging van de Leerplichtwet 1969, de Wet educatie en beroepsonderwijs, de Wet op de expertisecentra, de Wet verzelfstandiging Informatiseringsbank en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met onder meer het vereenvoudigen van de procedure voor verzuim melding (31829);

Wijziging van de Wet luchtvaart ter implementatie van Verordening (EG) nr. 1794/2006 tot vaststelling van een gemeenschappelijk heffingenstelsel voor luchtvaartnavigatiediensten (PbEU L 341) (31856);

Wijziging van de Wet publieke gezondheid tot incorporatie van de Regeling Mexicaanse griep (31978);
6/7 juli 2009

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten in verband met het verbeteren en versterken van de vaststelling van de identiteit van verdachten, veroordeelden en getuigen (Wet identiteitsvaststelling verdachten, veroordeelden en getuigen) (31436);

Wijziging van de Wet kinderopvang in verband met een herziening van het stelsel van gastouderopvang (31874);

Wijziging van enkele belastingwetten (reparatie in verband met arresten van de Hoge Raad inzake pensioen- en lijfrenteaanspraken (31990);

6/7 juli 2009 (3de termijn)

Wijziging van de Zorgverzekeringswet, de Wet op de zorgtoeslag en enige andere wetten, houdende maatregelen om ook wanbetalers voor hun zorgverzekering te laten betalen (structurele maatregelen wanbetalers zorgverzekering) (31736);

22 september 2009

Voorstel van wet van de leden Vermeij, Koopmans en Neppéus tot aanvulling van de Algemene wet bestuursrecht met een regeling voor herstel van gebreken in een besluit hangende beroep bij de bestuursrechter (Wet bestuurlijke lus Awb) (31352);

b. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen door de vaste commissies voor Justitie

te doen plaatsvinden op 7 juli 2009:

Partiële wijziging van het Wetboek van Strafrecht, Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten in verband met rechtsontwikkelingen, internationale verplichtingen en geconstateerde wetstechnische gebreken en leemten (31391);

Goedkeuring van het op 16 mei 2005 te Warschau totstandgekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel (Trb. 2006, 99) (31429, R1855);

Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid te doen plaatsvinden op 22 september 2009:

Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op de ondernemingsraden in verband met de medezeggenschap van personeel en deelnemers in de educatie en het beroepsonderwijs (medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs) (31266);

Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin te doen plaatsvinden op 22 september 2009:

Wijziging van de Kieswet en enkele andere wetten houdende invoering van het stemmen met een stempas in een stembureau naar keuze binnen de eigen gemeente (30569);

Voorstel van wet van het lid Van Dijken houdende wijziging van de Gemeentewet in

verband met een vrijstelling van parkeerbelastingen voor houders van een gehandicaptenparkeerkaart (30879);

Bepalingen over de brandweerzorg, de rampenbestrijding, de crisisbeheersing en de geneeskundige hulpverlening (Wet veiligheidsregio's) (31117).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Voorstel van wet van de leden Van Velzen en Waalkens houdende een verbod op de pelsdierhouderij (Wet verbod pelsdierhouderij) (30826);

Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op de ondernemingsraden in verband met de medezeggenschap van personeel en deelnemers in de educatie en het beroepsonderwijs (medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs) (31266);

Wijziging van de Kaderwet financiële verstrekkingen Financiën, in verband met de verzekering door de Staat van handelsrisico's en de verbetering van het risicobeheer (31382);

Aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering tot invoering van een procedure voor deelgeschillen ter bevordering van de buitengerechtelijke afhandeling van letsel- en overlijdensschade (Wet deelgeschilprocedure voor letsel- en overlijdensschade) (31518);

Goedkeuring van het op 25 oktober 2007 te Lanzarote tot stand gekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Trb. 2008, 58) (31808, R1872);

Uitvoering van het op 25 oktober 2007 te Lanzarote totstandgekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Trb. 2008, 58) (31810);

Wijziging van de Wet luchtvaart ter implementatie van Verordening (EG) nr. 1794/2006 tot vaststelling van een gemeenschappelijk heffingstelsel voor luchtvaartnavigatiediensten (PbEU L 341) (31856);

Intrekking van enige wetten betreffende het waterbeheer, aanpassing van een aantal andere wetten, regeling van het overgangsrecht en aanvulling van de Waterwet, met het oog op de invoering van die wet (Invoeringswet Waterwet) (31858);

Wijziging van de Mediawet 2008 en de Tabakswet ter implementatie van de richtlijn Audiovisuele mediadiensten (31876);

Wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet en de Algemene nabestaandenwet in verband met aanpassing aan de invoering van een kwalificatieplicht in de Leerplichtwet 1969 en het aanbrengen van een aantal vereenvoudigingen in de Algemene Kinderbijslagwet alsmede enkele andere aanpassingen van die wet (31890);

Wijziging van de Wet op het financieel toezicht, het Burgerlijk Wetboek en de Wet inzake geldtransactiekantoren en intrekking van de Wet op het grensoverschrijdend betalingsverkeer ter implementatie van richtlijn nr. 2007/64/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende betalingsdiensten in de interne markt en tot wijziging van de Richtlijnen 97/7/EG, 2002/65/EG, 2005/60/EG en 2006/48/EG, en tot intrekking van Richtlijn 97/5/EG (PbEU L 319) (31892);

Uitbreiding en wijziging van de Wet milieubeheer in verband met de uitvoering van de verordening (EG) nr. 1272/2008 van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 december 2008 betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels en tot wijziging en intrekking van de Richtlijnen 67/548/EEG en 1999/45/EEG en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1907/2006 alsmede daarmee samenhangende wijzigingen van andere wetten (Uitvoeringswet EG-verordening indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels) (31894);

Herindeling van de gemeenten Rotterdam en Rozenburg (31916);

Jaarverslag en slotwet Huis der Koningin 2008 (31924-I);

Jaarverslag en slotwet van de Staten-Generaal 2008 (31924-IIA);

Jaarverslag en slotwet van de Raad van State, de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman, de Kanselarij der Nederlandse Orden, het Kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en het Kabinet van de Gouverneur van Aruba 2008 (31924-IIB);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2008 (31924-III);

Jaarverslag en slotwet van Koninkrijksrelaties 2008 (31924-IV);

Slotwet en jaarverslag Ministerie van Buitenlandse Zaken 2008 (31924-V);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Justitie 2008 (31924-VI);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2008 (31924-VII);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2008 (31924-VIII);

Jaarverslag en slotwet Nationale Schuld 2008 (31924-IXA);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Financiën 2008 (31924-IXB);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Defensie 2008 (31924-X);

Slotwet en jaarverslag Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer 2008 (31924-XI);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Verkeer en Waterstaat 2008 (31924-XII);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Economische Zaken 2008 (31924-XIII);

Slotwet en jaarverslag Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2008 (31924-XIV);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2008 (31924-XV);

Slotwet en jaarverslag Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2008 (31924-XVI);

Slotwet en jaarverslag van Jeugd en Gezin 2008 (31924-XVII);

Slotwet en jaarverslag van Wonen, Wijken en Integratie 2008 (31924-XVIII);

Jaarverslag en slotwet Infrastructuurfonds 2008 (31924-A);

Jaarverslag en slotwet gemeentefonds 2008 (31924-B);

Jaarverslag en slotwet provinciefonds 2008 (31924-C);

Jaarverslag en slotwet van het Fonds economische structuurversterking 2008 (31924-D);

Jaarverslag en slotwet van het Spaarfonds AOW 2008 (31924-E);

Jaarverslag en slotwet Diergezondheidsfonds 2008 (31924-F);

Jaarverslag en slotwet van het BTW-compensatiefonds 2008 (31924-G);

Wijziging van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-IIA);

Wijziging van de begrotingsstaat van de overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten (IIB) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-IIB);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-III);

Wijziging van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-IV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-V);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie (VI) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-VI);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-VII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-VIII);

Wijziging van de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2009

(wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-IXA);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-IXB);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-X);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XI);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XIII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XIV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XVI);

Wijziging van de begrotingsstaat van de begroting voor Jeugd en Gezin (XVII) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XVII);

Wijziging van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-XVIII);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Infrastructuurfonds voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-A);

Wijziging van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-B);

Wijziging van de begrotingsstaat van het provinciefonds voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-C);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-D);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Spaarfonds AOW voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-E);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Diergezondheidsfonds voor het jaar 2009 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-F);

Wijziging van de begrotingsstaat van het BTW-compensatiefonds voor het jaar 2009

(wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31965-G);

Regeling voor niet-indexering van kinderbijslagbedragen per 1 juli 2009 (31966);
Wijziging van de Wet publieke gezondheid tot incorporatie van de Regeling Mexicaanse griep (31978);

Wijziging van enkele belastingwetten (reparatie in verband met arresten van de Hoge Raad inzake pensioen- en lijfrente-aanspraken (31990).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister-president, minister van Algemene Zaken, ten geleide van een afschrift van zijn brief d.d. 23 juni 2009 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer inzake Jaarevaluatie 2008 (griffiennr. 144388);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Europese Zaken, inzake bijeenkomst van de Europese Raad te Brussel, 18-19 juni 2009 (griffiennr. 144358.01);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten geleide van het Jaarverslag 2008 Erfgoedinspectie inclusief de beleidsreactie van de minister van OCW (griffiennr. 144405);

een, van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, inzake voorhang ontwerp-Besluit deskundigheidseisen gastouders kinderopvang (griffiennr. 144422);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, inzake nadere kabinetsreactie handavingsstructuur en eindbeeld Mans/Wabo/Oosting (griffiennr. 143874.01);

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, inzake kabinetsstandpunt evaluatie spoorwetgeving (griffiennr. 144397);

een, van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, inzake Mededeling aan EK van publicatie wijziging uitvoeringsregelgeving natuurwetgeving (griffiennr. 144387);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake eerste tussentijdse verslagen SUWI-organisaties (griffiennr. 144451);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake Regeling maximumprijzen geneesmiddelen (griffiennr. 144384);

een, van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, ten geleide van het verslag Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (griffiennr. 144427).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missive:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het Rapport Weloverwogen toezicht.

Analyse van departementale toezichtsvisies (griffiennr. 144399).

De Voorzitter stelt voor, deze missive voor kennisgeving aan te nemen. De bijlage is neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van T. de N., inzake wangedrag notaris/ongebruikelijke transacties (griffiennr. 144396);

een, van G.v.d.B. te L., inzake wanbeleid in de prostitutie (griffiennr. 144423).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Justitie;

een, van D.J., inzake wetsvoorstel 31324 (Wijziging paspoortwet) (griffiennr. 143395.14);

een, van P.S., inzake een daadkrachtige en servicegerichte overheid (griffiennr. 144413);

een, van Y.A., inzake klachten tegen de politie (griffiennr. 144412);

een, van Comité een waardig standbeeld van Anton de Kom, inzake protesten tegen naaktbeeld van Anton de Kom (griffiennr. 141180.03).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;

een, van H.F. te N., inzake schandalige website loopings (griffiennr. 144395);

een, van J.V., inzake studiewens (griffiennr. 144394);

een, van A.D. te B., inzake wetsvoorstel 31874 (gastouderopvang) (griffiennr. 144146.04);

een, van S.W., inzake reactie op memorie van antwoord inzake wetsvoorstel 31874 van de staatssecretaris (griffiennr. 144146.03).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid;

een, van W.B. te B., inzake economisch periscoop (griffiennr. 143672.01).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Economische Zaken;

een, van H.M. te N., inzake bestuursvorm RGV en verdwijnen EVZ (griffiennr. 144424).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.